032.3M72:12
F5;1

MUL
165394

Madras University Library.

Call Number

Accession Number

Available for loan from

This book should be returned on or before the date last marked below.

28 SEP 1957

21 MAR 1960

23 DEC.

O. 61

ദേവീചൌധുരാണി.

(ഒരു ചരിത്രാഖ്യായിക)

UNIVERSITY LIBRARY
2 JUN 1955
MADRAS.

Srinivasasastri T. V.

ടി. വി. ശ്രീനിവാസശാസ്ത്രി

— (൧) —

S.V. BOOK DEPOT.
TRIVANDRUM

ബി. വി. ബുക്കുഡിപ്പോ,

തിരുവനന്തപുരം.

(പകർപ്പവകാശം)

UNIVERSITY LIBRARY

വില ൧ ക.

ബി. വി. ബുക്കുഡിപ്പോ മുദ്രയില്ലാത്ത പ്രതി വ്യാജനിർമ്മിതമായിരിക്കും.

തിരുവനന്തപുരം.

കമലാലയാ അച്ചുക്കൂടത്തിൽ അച്ചടിച്ചതു്.

൧൯൰൧

ഒന്നാംപതിപ്പു്—കാപ്പി ൧൦൦൦.

165394
38322
032:3M72:12
F5;1

ദേവീ ചൌധുറാണിയുടെ

പരിചയം.

"ദേവീ ചൌധുറാണി"യിലെ ഇതിവൃത്തം, സുപ്രസിദ്ധ ചരിത്രലേഖകനായ 'സ്റ്റുവർട്ട്' സായ്പ് അവർകൾ എഴുതിയിട്ടുള്ള "രംഗപുരചരിത്രം" എന്ന ഗ്രന്ഥത്തിലെ ഒരു സന്ദർഭം അടിസ്ഥാനമാക്കി ഭാവനചെയ്തതാണ്. ഈ ഗ്രന്ഥം ഇംഗ്ലണ്ടിലെ ഗ്രന്ഥസംഭരണശാലയത്തിൽ കിടപ്പുണ്ടെന്നാണ് അറിവ്. ഇതിലെ ഗ്രന്ഥകർത്താവായ സായ്പ്, ഭവാനീദാഗോർ, ദേവീ ചൌധുറാണി, നിശ മുതലായ പാത്രങ്ങൾ ചരിത്രപ്രസിദ്ധങ്ങളാണ്. മറ്റു പാത്രങ്ങൾ മനോധർമ്മസൃഷ്ടങ്ങളാണെന്നു വിശിഷ്യ പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ! എന്തിനേറെ? എനിക്കു വായനക്കാരോടുള്ള അപേക്ഷ ഇത്രമാത്രമാണ്: "ഈ ആഖ്യായിക മുഴുവൻ വായിച്ചാൽ ഇതിലെ ഇതിവൃത്തം യഥാർത്ഥസംഭവങ്ങൾ അല്ലെന്നു വായനക്കാർ ധരിക്കുമെങ്കിലേ ഞാൻ കൃതാർത്ഥനാവുകയുള്ളൂ!"

ഗ്രന്ഥകർത്താ:—ബങ്കിമചന്ദ്രഭട്ടാചാര്യൻ.

ദേവീ ചെറുധുരാണി

ഒന്നാമദ്ധ്യായം.

"ഇല്ല ദാരിദ്ര്യാന്തിയേക്കും വലുതായിട്ടൊരാന്തിയും."

"ഫല്ലേ, പ്രഫുല്ലേ! നീ എവിടെപ്പോയി? എന്തൊരു ധിക്കാരം? അമ്മ വിളിച്ചാൽ മൂളുകയും വേണ്ടേ?"

മാതാവു പുത്രിയെ വിളിച്ചു; പുത്രി സമീപം വന്ന് 'എന്തിനമ്മേ, എന്നെ വിളിച്ചത്?' എന്നു മാതാവോടു ചോദിച്ചു.

മാതാവ്:—'നീ അയൽക്കുറിൽ ചെന്നു രണ്ടു വഴുതിനയെങ്കിലും ഇരന്നു കൊണ്ടു വാ'

പുത്രി:—'എനിക്ക് പ്രയാസമുണ്ടമ്മേ! കണ്ട വീടുകളിൽ കയറിച്ചെന്നു തെണ്ടുക നാണക്കേടല്ലേ?

മാതാവ്:—എന്നാൽ, നീ ഇന്ന് എന്തു കഴിക്കും? എങ്ങനെ കഴിക്കും? വീട്ടിൽ ഒരു വകയുമില്ല.

പുത്രി:—ഇല്ലെങ്കിൽ വേണ്ട! വെറും ചോറില്ലേ? അതു മതിയെന്നു വയ്ക്കും. കണ്ടോരുടെ പടിവാതുക്കൽ കാത്തുനിൽക്കുവാൻ എനിക്കു മനസ്സില്ലതന്നെ!

മാതാവ്:—തലയിലെഴുത്ത്! ഏഴകൾ തെണ്ടാൻ മടിച്ചാൽ നിത്യത എങ്ങനെ കഴിയും? ഫുല്ലേ, നാണക്കേട് എന്നു വച്ചാൽ എന്താണു മകളേ?'

പ്രഫുല്ല മിണ്ടിയില്ല; മാതാവ് തുടർന്നു:—

'എന്നാൽ നീ ചെന്ന് അടുപ്പത്തു കലം കയറ്റി വയ്ക്കു. ഞാൻ ചെന്നു വല്ല കറിസാമാനങ്ങളും കിട്ടുമോ എന്നു നോക്കി വരാം.'

പ്രഫുല്ല:—'എന്നാണെ, അമ്മ തെണ്ടാൻ പോകരുത്. അരിയുണ്ട്; ഉപ്പുണ്ട്; ചെടിയിൽ മുളകും പഴുത്തുനിലുണ്ട്. ഇതി

UNIVERSITY LIBRARY
2 JUN 1955

ലധികം കഴിപ്പാനുള്ള വകയ്ക്കു പെണ്ണുങ്ങൾക്കു മറെറന്തുവേണമ്മേ? ഉള്ളതുകൊണ്ടു കഴിച്ചുകൂട്ടിയാൽ പോരയോ?

മാതാവു മറുപടി പറവാൻ കഴിയാതെ കുഴങ്ങി. പുത്രി അടുപ്പത്തു കലം കയററി വയ്ക്കുവാനും പോയി. മാതാവ് ഉടനെ അരിയെടുത്തു പാററുവാൻ കലവറയിൽ കയറി; ഒരു കടാഹം മുറത്തിന്മേൽ മറിച്ചിട്ട് ഇടംകൈയിനെ താടിക്കു താങ്ങലാക്കിക്കൊണ്ട് 'നോക്ക്: അരി എത്രയുണ്ടെ'ന്നു മുറുമുറുക്കയും, 'അരി രണ്ടു പിടിയേ ഉള്ളു! ഒരാളുടെ വയറു നിറയാനും മതിയാകാ' എന്നു പ്രഫുല്ലയെ വിളിച്ചു മന്ത്രിക്കയും ചെയ്തിട്ട് മുറം കൈയിലേന്തി വീട്ടിൽനിന്നു പുറപ്പെടുവാൻ വട്ടമായി. പ്രഫുല്ല ചോദിച്ചു:—

'എവിടെ പോവുന്നമ്മേ?'

മാതാവ്:—'കുറെ അരി ഇരന്നോ കടമായോ വാങ്ങിക്കൊണ്ടു വരുവാൻ പോകയാണ്. വെറും ചോറും വയറു നിറച്ചു വേണ്ടേ?'

പ്രഫുല്ല:—എത്രയാണു കടംവാങ്ങുക? പിന്നെ, അതു കൊടുത്തു തീർക്കണ്ടേ? അതിനു വഴിയെന്ത്? അതുകൊണ്ടു കടമിടപാടു നന്നല്ലമ്മേ!'

മാതാവ്:—ഭാഗ്യംകെട്ട മകളേ! വല്ലതും കഴിക്കേണ്ടേ? കയ്യിൽ ഒരൊററ പൈസാ കിടപ്പില്ല'.

പ്രഫുല്ല:—'പട്ടിണികിടന്നുകളയാം'.

മാതാവ്:—'അങ്ങനെ എത്രനാൾ വാഴാം?'

പ്രഫുല്ല:—പിന്നെ ചത്താലെന്ത്?'

മാതാവ:—'ഞാൻ മരിച്ചാൽ പിന്നെ നീ എന്തും ചെയ്തോ! നിൻെറ പട്ടിണികിടപ്പ് ഈ പെററ വയറു കണ്ടു പൊറുക്കയില്ല. എന്തെങ്കിലും ചെയ്ത്, എങ്ങെങ്കിലും ചെന്ന്, വല്ലതുമൊക്കെ ഇരന്നുകൊണ്ടു വന്നു നിൻെറ വയറു നിറപ്പാനെങ്കിലും ഈ പെററമ്മ നോക്കും.

പ്രഫുല്ല:—'ഇരന്നുവാങ്ങൽ എന്തിനായിട്ടു വേണം? പട്ടിണികിടന്നാൽ ആരുമാരും അത്രയെളുപ്പം ചാവുകയും മററുമില്ല.

അമ്മേ, വരണം;—നമുക്ക് ഇന്നു കുറെ നൃൽനൃൽക്കാം. നാളെ വിററഴിച്ചാൽ രണ്ടണ കിട്ടിയാലതായി.'

മാതാവ്:—'പഞ്ഞി വേണ്ടേ?'

പ്രഫുല്ല തലതാഴ്ത്തി, കരയുവാൻ തുടങ്ങി. മാതാവ് ശൂർപ്പഹസ്തയായി അരി ഇരന്നുകൊണ്ടു വരുവാൻ വീണ്ടും പുറപ്പെടുകയായി. ഉടനെ, പ്രഫുല്ല, മാതൃഹസ്തത്തിൽനിന്ന് മുറം പറിച്ചകലെ എറിയുക മാത്രമല്ല, അമ്മേ! ഇരന്നു കൊണ്ടുവന്ന വിഭവം ഞാൻ എന്തിനു കഴിക്കണം? അത്രയ്ക്ക് ഏഴയായിക്കഴിഞ്ഞില്ല ഈ ഞാൻ. നിത്യതയ്ക്കു വേണ്ടതു ദൈവം ദയവായി നൽകിയിട്ടുണ്ടല്ലോ!' എന്ന് മാതാവിനെ നോക്കി സാകൂതം മന്ത്രിക്കയും ചെയ്തു. മാതാവാകട്ടെ, ബാഷ്പം തുടച്ചുകൊണ്ടു പറയുകയാണ്:

"വേണ്ടതു് ഇല്ലാതില്ല. തീരെ ഇല്ലെന്നു ഞാൻ പറയുകയില്ല. പക്ഷേ, അതു് അനുഭവിപ്പാൻ ഭാഗ്യം വേണ്ടേ?"

പ്രഫുല്ല:—'എന്തുകൊണ്ടില്ല? ഞാൻ എന്തു കുററം കാണിച്ചു? ശ്വശുരന്റെ വക എനിക്ക് എന്തുകൊണ്ട് അനുഭവിച്ചുകൂടാ?'

മാതാവ്:—'ഭാഗ്യംകെട്ട വയററിൽ ജനിച്ചതുതന്നെ, നീ കാണിച്ച കുററം! പോരെങ്കിൽ, കാലവും പിഴച്ചിരിക്കുന്നു! ഇല്ലെങ്കിൽ, നിന്റെ നിത്യതയ്ക്കു മുട്ടെന്തു, മകളേ!"

പ്രഫുല്ല:—'അമ്മ കേൾക്കണം: ഒരു കാര്യം തീർച്ചയാണ്. ശ്വശുരന്റെ വക അനുഭവിപ്പാൻ ഭാഗ്യമുണ്ടെങ്കിൽ, ഞാൻ ഉണ്ണും; ഇല്ലെങ്കിൽ, പട്ടിണി നോററു മരിക്കയും ചെയ്യും. അമ്മ എന്തു ചെയ്തും നിത്യത കഴിച്ചുകൊള്ളുക. എന്നെ ഉടനടി അമ്മ ശ്വശുരഗൃഹത്തിൽ കൊണ്ടാക്കുകതന്നെ വേണം.'

മാതാവ്:—'അതെങ്ങനെ, മകളേ! അഥവാ, അതുകൊണ്ട് എന്താവാനാണ്?'

പ്രഫുല്ല:—'എന്തും എങ്ങനെയും എന്തുകൊണ്ടാവാൻ പാടില്ല?'

മാതാവ്:—'വന്നു വിളിക്കാതെ ശ്വശുരഗൃഹത്തിൽ ചെല്ലുകമാനമോ?'

പ്രഫുല്ല:—കണ്ട വീടുകളിൽ കയറി തെണ്ടുകയാവാമെങ്കിൽ, വന്ന വിളിക്കാതെ ശത്രുഗൃഹത്തിൽ ചെല്ലുക മാനമാ യില്ലെന്നോ! നേരംപോക്ക തന്നെ!

മാതാവു്:—'അവക്ക നിന്റെ ഓമ്മപോലും കാണുകയില്ല.'

പ്രഫുല്ല:—'വേണ്ട! ഓമ്മ കാണേണ്ട!! അതുകൊണ്ടു് എനി ക്കെന്തു തരക്കേടു്? എന്റെ യോഗക്ഷേമാനേഷണഭാരം വഹിച്ചവരുടെ സമീപം ചെന്നു് വല്ലതും യാചിച്ചു വാങ്ങുക, മാനക്കേടോ? എന്റെ വക ഞാൻ സ്വയംചെ ന്നു് അപേക്ഷിച്ചതുപോലെയേ ആകയുള്ളു. ഇതിൽ, എ നിക്ക ലവലേശം സങ്കോചം തോന്നുന്നമില്ല.'

മാതാവിന്റെ പ്രശാന്തനേത്രങ്ങളം ബാഷ്പധാര വാഹിച്ചു. പ്രഫുല്ല തുടന്നു പറഞ്ഞു:—

'അമ്മയെ വിട്ടുപിരിയുവാൻ എനിക്ക തീരെ മനസ്സില്ല. എങ്കിലും, എന്റെ ദുരിതം ശമിക്കുമ്പോഴേ, അമ്മയുടെ ഭാരിച്ച ആധി കുറഞ്ഞുപോവുകയുള്ളു എന്നു കാണുകയാലാണു്, ഞാൻ തൽക്കാലം അമ്മയെ വിട്ടുപിരിയുവാൻ ഭാവിക്കുന്നതു്.'

മാതാവും പുത്രിയും പിന്നെയും കുറെനേരം സംസാരിച്ചു. പുത്രി പറയുന്നതു കായ്യമാണെന്നു മാതാവിന്നു് ഒട്ടുക്കം ബോധ മായി. ഉടനേ, അവർ ഉള്ള അരി കലത്തിലിട്ടു വേവിച്ചു വാ ത്തു. എന്നാൽ, പ്രഫുല്ല, ജലപാനം കഴിച്ചില്ലതന്നെ! അവർ മാതാവിനോടു പറഞ്ഞു:—

'ഇനി എന്തിനു താമസം? വളരെ വഴി ചവിട്ടേണ്ടതല്ലേ?'

മാതാവു്:—'ഉള്ളതു കുറേണമെങ്കിലും അണിയിക്കട്ടെയോ, മ കളേ?'

പ്രഫുല്ല:—'വേണ്ട! അണിയിക്കേണ്ട! തൽക്കാലം രിക്തവേഷം തന്നെ ധാരാളം മതിയാവും!'

മാതാവു് (സ്വഗതം):—'മതിയേ മതി! എനിക്കു് അണിയിപ്പാൻ വശവുമില്ല'—പ്രഫുല്ല മന്ത്രിച്ചു:—'മതിയേ മതി! അണി ഞ്ഞു ചമഞ്ഞു് ഇല്ലാത്ത വൈഭവം കാട്ടുക തീരെ നന്നല്ല.'

മാതാവും പുത്രിയും മലിനവേഷമുപേക്ഷിക്കാതെ തന്നെ സത്വരം പുറപ്പെട്ടു.

——(o)——

- 8 JUL 1955
MADRAS

രണ്ടാമദ്ധ്യായം.

"തങ്ങളിൽ കടിപിടികൂട്ടുവൻ പലരുണ്ടും
തങ്ങളിൽപ്പാഞ്ഞു ചേക്കുന്നവർ പാരം തുച്ഛം."

പ്രഫുല്ലമുഖിയുടെ ശ്വശ്രൂഗൃഹം വരേന്ദ്രഭൂമിയിൽ ചേന്ന ഭ്രതനാഥപുരം എന്ന ഗ്രാമത്തിലാകുന്നു. പ്രഫുല്ലയുടെ കുടും ബനില തീരെ ദയനീയമാണെങ്കിലും, അവളുടെ ശ്വശ്രൂനായ ഹരവല്ലഭൻ വിശ്വവിഖ്യാതനായ ഒരു വൈശ്രവണനാത്രെ! അ ദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭവനസന്നിവേശം രാജോചിതമായ ശ്രീപുഷ്ടി നിറഞ്ഞതാണ്. രണ്ടുനിലയുള്ള മന്ദിരം; മുൻവശത്തു വിശാ ലവും വിശുദ്ധവുമായ ദേവാഗാരം; പുരോഭാഗത്തു പ്രശസ്തമായ ചതുരം; അതിന്റെ മദ്ധ്യഭാഗത്തു വിഹാരഭവനം ഉയർന്നില്ലു ണ്ട്. ഇവയെല്ലാം പുറകിലായി നിബിഡീസമായ ഒരാരാമം പടർന്നുകിടക്കയാണ്. അതിന്റെ നടുവിൽ സ്ഫടികസങ്കാശ സലിലമായ സരോവരം പ്രശോഭിക്കുന്നുണ്ട്. ഇവയെല്ലാം പ രിവേഷമായി, ഒട്ടധികം ഉറച്ചും കിളർന്നും ഉള്ള ഒരു കൽമതിൽ കെട്ട് നെടുനീളെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുമുണ്ട്. പ്രഫുല്ലമുഖിയുടെ മാതൃഗൃഹത്തിൽനിന്ന് ഈ ഭവനത്തിലേയ്ക്ക് ഒരാനാഴിക വഴി ഉണ്ട്. മാതാവും പുത്രിയും അത്രയും വഴി പിന്നിട്ട് സൂ മാർ ഉച്ചതിരിഞ്ഞു മൂന്നു മണിയായപ്പോഴെ ഈ വൈശ്ര വണന്റെ ഭവനവാതുക്കൽ വന്നെത്തിയുള്ളൂ.

അപ്പോഴും പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവിന്റെ അന്തരംഗം തീരെ സ്വസ്ഥമായിരുന്നില്ല. പ്രഫുല്ലമുഖി ദരിദ്രസന്താനമാണല്ലോ. അ തിനാൽ ഹരവല്ലഭൻ പ്രഫുല്ലയെ വെറുത്തിരുന്നില്ല. വിവാഹ മഹം ആഘോഷിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ ഉടനെ, ഒരനാശാസ്യസംഭവം ഉണ്ടായി. പ്രഫുല്ല ദരിദ്രസന്തതിയായിരുന്നിട്ടും, ഹരവല്ലഭൻ അ വളെ തന്റെ പുത്രവധുവായി സ്വീകരിപ്പാൻതന്നെ നിശ്ചയി ച്ചു. വധു സർവ്വാ മനോഹരി; ഈദൃശവധു മറെറങ്ങും അ സുലഭതന്നെ!--അതുകൊണ്ടാകുന്നു, പ്രഫുല്ലയെ സ്നുഷയായി വരിപ്പാൻ ഹരവല്ലഭൻ നിർബ്ബന്ധനായതു്. തന്റെ പുത്രി വൈ ശ്രവണന്റെ പുത്രവധുവാകാൻ പോകയാണല്ലോ എന്നു കണ്ടു്,

പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവ് തന്റെ വക സർവ്വസ്വവും വിററഴിച്ച് വിവാഹമഹം കൊണ്ടാടി. അതോടുകൂടിയാണ് പ്രഫുല്ലയും അവളുടെ മാതാവും ഉണ്മാനും ഉടുപ്പാനും തീരെ കഴിവില്ലാത്ത നിസ്സ്വരായിത്തീർന്നത്. ഭാഗ്യദോഷത്താൽ, വിവാഹാഘോഷം ഹേതുവാൽ അവിചാരിതമായ മറ്റൊരമളികൂടി പിണഞ്ഞു. പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവ് തന്റെ വകയെല്ലാം,—വക അത്രയേറെയൊന്നുമില്ല,—വിററഴിച്ചുവെങ്കിലും, കരനാഥന്മാരെ സംതൃപ്തരാക്കുവാൻ അവർക്ക് കഴിഞ്ഞില്ല. സഭാർയ്യനായ ജാമാതാവു സ്വഭവനാഭിമുഖം യാത്ര പുറപ്പെടുന്ന ദിവസം, "ഹൽവാ" "പിറൊട്ടി" മുതലായ വൈശ്രണവവിഭവങ്ങൾ ഒരുക്കപ്പെട്ടു. അതിനാൽ കരക്കാർ വൈരസ്യം പൂണ്ടു പിരിഞ്ഞുപോവുകയാണ് ചെയ്തത്. ഉണ്ണാനിരുന്നവരിൽ പലരും, ഊണു മുഴുമിക്കാതെ തന്നെ ഇറങ്ങിപ്പോയി. പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവ്, കരക്കാരെ അപവദിക്കയും അധിക്ഷേപിക്കയും ചെയ്തുവന്നു. അതിനാൽ പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവിന്റെ നേരെ പകരം വീട്ടുവാൻ ഉദ്യമിക്കയായി.

സ്ഥാലീപാകത്തിൻനാൾ ഹരവല്ലഭൻ വധൂബാന്ധവന്മാരെ ക്ഷണിക്കയുണ്ടായി. അവർ ക്ഷണം നിരാകരിക്ക മാത്രമല്ല, തങ്ങൾ ജാതിഭ്രഷ്ടയുടെ ഭവനത്തിൽ വന്ന് ഉണ്ണുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിട്ടില്ലെന്നും എന്തകാര്യം ചെയ്താലും വൈശ്രവണന്മാർക്ക് അത് ഭൂഷണമേ ആവൂ എന്നുള്ളതിലേയ്ക്കു ഹരവല്ലഭൻ ജാതിഭ്രഷ്ടയുടെ ബന്ധുത വരിച്ചതുതന്നെ നല്ലൊരു തെളിവാണെന്നും, പക്ഷെ തങ്ങൾ അനീതി കാട്ടുവാൻ ഒരുക്കമില്ലെന്നും ക്ഷണിക്കാൻ വന്നവരോടു പറയുകകൂടിചെയ്തു. സംസ്ഥാപിതമായ സമുദായ പരിഷത്തുകളിൽ ഈ പ്രമേയം ചിന്താവിഷയമായിത്തീർന്നു. ആയത്, അവാസ്തവമാകുവാൻ ഇടയില്ലെന്ന് എല്ലാ പരിഷദധികൃതന്മാരും മുക്തകണ്ഠം അഭിപ്രായപ്പെടുകയും ചെയ്തു. പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവ് വിധവ; ഗൃഹത്തിൽ പുത്രിയല്ലാതെ മററാരുമില്ല. അവൾക്കോ, യൌവനമദ്ധ്യം കഴിയാറായിട്ടുമില്ല. അതിനാൽ വദന്തി അടിസ്ഥാനശൂന്യമാവണമെന്നില്ല. കരക്കാർ അവരുടെ ഗൃഹത്തിൽ പോയും വന്നുംകൊണ്ടിരിക്കയോ അടിയന്തിരങ്ങളിൽ പങ്കുകൊള്ളുകയോ ചെയ്യാതെ അകാരണമായി ഒരപവാദം പരത്തുവാൻ ഉദ്യമിക്കയുമില്ല;—എ

ന്നാണ് ഫരവല്ലന്റെ. പല ഗാഢാലോചനകളും കഴിച്ച് ഒരു തീർച്ച കൈക്കൊണ്ടത്. സ്ഥാലീപാകത്തിൽനാം വന്നവരെല്ലാം ഉണ്ണാതെ പോയില്ല; പക്ഷെ, വധുവും വധൂമാതാവും തൊട്ട യാതൊരു സാധനവും അവർ സ്പർശിക്കയുണ്ടായില്ലതാനും! ഈയൊരമളി പിണഞ്ഞതിനാൽ, ഫരവല്ലൻ പുത്രവധുവിനെ വേനപ്രവേശം ചെയ്യിച്ച പിറ്റേന്നതന്നെ മാതൃഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു പറഞ്ഞയച്ചു. ആ മാതൃമുതൽ, പ്രഫുല്ലയും അവളുടെ മാതാവും ജാതിഭ്രഷ്ടകളായി ഗണിക്കപ്പെട്ടു. അവരുടെ കായ്ക്കാനേപ്പഷണം ആരും ചെയ്തില്ല. അവരുടെ ഭവനഗമനം അക്ഷേപാർഹമെന്നത്രെ കരക്കാർ തീർച്ചയാക്കിയത്. വധൂഭർത്താവെങ്കിലും അവരെ വന്നാനേപഷിക്കേണ്ടേ? അതും ഉണ്ടായില്ല. അദ്ദേഹത്തിനു രണ്ടാമതൊരു വിവാഹം നടന്നു. പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവു് ജാമാതാവിനു സംഭാവന ചെയ്യുവാൻ ഒരു ജോടി ധൌത്തി ആരുംക്കാർവശം അയച്ചുകൊടുത്തു. ഫരവല്ലൻ അതു സ്വീകരിക്കാതെ മടക്കിയയച്ചുകളഞ്ഞു. ഇതെല്ലാംകൊണ്ടാണ്, പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവിന്റെ മനസ്സു് അപ്രസന്നമായതു്. അവർ ഗൃഹാന്തർഭാഗത്തു കടപ്പാൻ തീരെ മനസ്സുവന്നില്ല.

എങ്കിലും, വത്സലയായ പുത്രിയുടെ നിർബന്ധം നിരസിക്കവഹിയാതെ മാതാവു് ഗൃഹാന്തർഭാഗത്തു കടക്കുകതന്നെ ചെയ്തു. അതു സമയം ഭവനാധിപതി ക്ഷേണം കഴിച്ചു് അന്തഃപുരമുറിയിൽ ലഘുനിദ്രകൊള്ളുകയായിരുന്നു; ഗൃഹിണി—പ്രഫുല്ലയുടെ ശത്രു—രണ്ടു കാലും നീട്ടിയിരുന്നു് ഭർത്താവിന്റെ നരച്ച തലമുടി പരിചുകളുകയായിരുന്നു. പ്രഫുല്ലയ്ക്കു് അപ്പോൾ പതിനെട്ടു വയസ്സു തികഞ്ഞിരുന്നുള്ളു; അവളുടെ മുഖം അവഗുണ്ഠനപടംകൊണ്ടു മൂടിയുമിരുന്നു.

ഗൃഹിണി വെളിയിൽ വന്നു് അതിഥികളെ നോക്കി 'നിങ്ങളാരാണു്?' എന്നൊരു ചോദ്യം മുഴക്കി. ഉടനേ, പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവു് സോല്ലുണ്ഠം ഇപ്രകാരം തട്ടിവിട്ടു:—

'ഞങ്ങളാരാണെന്നു് എങ്ങനെ ഞാനെന്നു പറയട്ടെ?'

'ദേഷ്യപ്പെടരുതമ്മേ! എന്നു പറഞ്ഞാൽ പരിചയം വരുമോ, അയാളു പറഞ്ഞാലും.'

പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവു്:—'ഞങ്ങളും നിങ്ങളുടെ കുടുംബാംഗങ്ങളാ!'

ഗൃഹിണി:—'കുടുംബാംഗങ്ങളോ?—ഏതു കുടുംബം?'

താര എന്ന പരിചാരിക ഗൃഹിണിയുടെ സമീപം നിൽക്കയായിരുന്നു; അവൾ, രണ്ടുമൂന്നു പ്രഫുല്ലയുടെ ഗൃഹത്തിൽ പോയിരുന്നവളാണു്. അവൾ പറഞ്ഞു:—

'അവിടുന്നു് ഇവരെ അറിയില്ലേ? ഇവർ അവിടത്തെ ചാച്ചിക്കാരാണു്.'

ഗൃഹിണി:—'ചാച്ചിക്കാർ! ഏതു ചാച്ചി? ഏവിടത്തെ ചാച്ചി?'

താര:—'ദ്വാരപുരത്തെ ചാർച്ചിക്കാർ! ഇവിടത്തെ മൂത്ത മകന്റെ മൂത്ത പരിഗ്രഹം!'

ഗൃഹിണിക്കു കാര്യം മനസ്സിലായി; മുഖമാകെ വല്ലായ്മതാനേ വിളയാടി; എങ്കിലും, ഉത്തരംഗനിലയെ ഉള്ളാറുക്കിക്കൊണ്ടു് 'എന്നാൽ, ഇരിക്കാം' എന്നു വന്നവരെ നോക്കി മന്ത്രിച്ചു. ചാർച്ചിക്കാരി ഇരുന്നു—പ്രഫുല്ല ഇരുന്നില്ല; നിൽക്കയാണു ചെയ്തതു്. ഗൃഹിണി അവളോടു ചോദിച്ചു:—

'നീ ഏതാണു്'?

പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവു്:—'നിങ്ങളുടെ മൂത്ത പുത്രവധു!'

ഗൃഹിണിയുടെ ഹൃദയം വ്യാകുലീഭൂതമായി. അവർ ചോദിച്ചു:—

'നിങ്ങളും എവിടെ പോയിരുന്നു?'

പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവു്:—നിങ്ങളെ കണ്ടു പോവാൻ വന്നതാണു്.'

ഗൃഹിണി:—'വിശേഷി.....'

പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവു്:—'എന്റെ പുതിക്കു് ശത്രുഗൃഹത്തിൽ വരാനേ പാടില്ലയോ?'

ഗൃഹിണി:—'പിന്നെ വരാതെ! ശത്രുശത്രുരന്മാർ ക്ഷണിപ്പാൻ ആളയച്ചാൽ വരികതന്നെ വേണം. തറവാടികളുടെ പെണ്ണുങ്ങൾ ക്ഷണംകൂടാതെ വരിക മാനമല്ല.'

പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവു്:—ശത്രുശത്രുരന്മാർ അവളുടെ കഥ ജന്മേപി സ്മരിച്ചില്ലെങ്കിലോ?'

ഗൃഹിണി:—'എങ്കിലോ,—എന്തോന്നിനു വരണം.'

പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവ്:—'ഉണ്ണാനും ഉടുപ്പാനും ആര് കൊടുക്കും? ഞാനോ, അനാഥയായ ദരിദ്രി എന്നിട്ട് നിങ്ങളുടെ മകൻറെ കെട്ടിയവളുടെ വയറ് വീർപ്പിപ്പാൻ ഞാൻ എന്തുവക എങ്ങനെ കൊണ്ടിടട്ടെ?'

ഗൃഹിണി:—'എങ്കിൽ പിന്നെ, ഇതുനാൾ എങ്ങനെ കഴിച്ചുകൂട്ടി?'

പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവ്:—'നിങ്ങൾ കുടുംബാംഗങ്ങളുടെ നിസ്സഹകരണം ഇതിനിടയിൽ കണക്കാക്കിയിട്ടില്ലേ? അതിൽ, നിങ്ങളുടെ പുത്രവധുവിനു് എന്തുവക എത്രത്തോളം സഹായിച്ചിട്ടുണ്ട്? അവളുടെ പാട്ട് അനുഭവിക്കേണ്ടയ വേണ്ടേ?'

ഗൃഹിണി:—'ഇവിടെ കടന്നുവന്നു കടിപിടികൂട്ടാനാണോ ഭാവമായോ?

പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവ്:—'നിങ്ങളോടു കടിപിടി കൂട്ടിയിട്ട് എനിക്കു കായ്മേനുമാവാനില്ല. ഞാൻ അതിനൊന്നുമല്ല വന്നിട്ടുള്ളതു്. നിങ്ങളുടെ പുത്രവധു തനിച്ചിങ്ങു പോരാൻ മനസ്സില്ലെന്നു പറഞ്ഞു. അതുകൊണ്ടു്, ഞാനും അവളോടൊന്നിച്ചു പോന്നു. പുത്രവധു ഇനി നിങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ നിൽക്കണോ ഞാൻ പോകട്ടയോ?

പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവ് ഭവനത്തിൽനിന്നു് ഇറങ്ങി. പ്രഫുല്ലമുഖി മാതാവിനെ അനുഗമിച്ചില്ല; അവൾ അവഗുണ്ഠിതമുഖിയായി അതേനിലയിൽ നിൽക്കയാണു്. ശ്വശ്രൂ അവളോടു പറഞ്ഞു:—

'തള്ള പോയതു കണ്ടില്ലേ? നീയുംകൂടെ പൊയ്ക്കോ.'

പ്രഫുല്ല അനങ്ങിയില്ല.

ശ്വശ്രൂ:—'എന്തിതു്? അനങ്ങാനും ഭാവമില്ലേ?'

പ്രഫുല്ല നിശ്ചലം നിന്നതേയുള്ളൂ!

ശ്വശ്രൂ:—എന്തൊരു ഗ്രഹപ്പിഴയാണിതു്? നിന്നോടൊപ്പം മറൊരുവനെക്കൂടി പടിയിറക്കി വിടണമായിരിക്കാം; അല്ലേ?'

പ്രഫുല്ല മുടുപടം വലിച്ചു മാറ്റി. മുഖകാന്തി, രാകാശശാങ്കനിലും പതിന്മടങ്ങു് ആവഞ്ജകമാണു്. സ്നിഗ്ധനേത്രങ്ങൾ ധാര മുറിയാതെ ബാഷ്പം വാർക്കുന്നുണ്ടു്. ഉദിതപ്രനായ വെ

ണ്മതിയെക്കണ്ട മാത്രയിൽ, ഉത്തരളിത സ്വാന്തയായ ശ്വശ്രൂ, 'അമ്പട! എന്തൊരു സൌന്ദര്യരാശി! രതീദേവിയൊന്നിച്ചു ഗൃഹസാമ്രാജ്യം ഭരിപ്പാനുള്ള ഭാഗ്യം എനിക്കില്ലാതെ പോയോ?' എന്നു സവിസ്മയം ഭാവിച്ചു; അവളുടെ ഹൃദയഗ്രന്ഥി താനേ ശിഥിലമായി. പ്രഫുല്ല ശ്വശ്രൂവിനെ നോക്കി അവ്യക്തസ്വരത്തിൽ മന്ത്രിക്കയാണ്:—

'ഞാൻ പുറപ്പെട്ടു പോവാനല്ല ഇവിടെ വന്നത്.'

ശ്വശ്രൂ:—'ഞാൻ എന്തു ചെയ്യും? നിന്നെ ഇവിടെ പാർപ്പിക്കുന്നത് എനിക്കു ഇഷ്ടമല്ലെന്നു നീ കരുതേണ്ട! ആളുകൾ എന്തെല്ലാമോ പിറുപിറുത്തു കേട്ടു. നിന്നെ ഇവിടെ പാർപ്പിച്ചാൽ, നമ്മളൊക്കെ ഒരേ കുടുംബാംഗങ്ങളാവും. പിന്നെ, ആരും ഇവിടെ വരികയേ ഇല്ല.'

പ്രഫുല്ല:—'ഇങ്ങനെ ശങ്കിപ്പാൻ ആർ എപ്പോൾ എവരുടെ സന്താനങ്ങളെ ഉഴിഞ്ഞുവിട്ടു? ഞാൻ നിങ്ങളുടെ ഗോത്രക്കാരിയല്ലേ?'

ശ്വശ്രൂവിന്റെ ഹൃദയം കുറെയേറെ വിദ്രുതമായി. അവൾ പറഞ്ഞു: —

'മകളേ, ഞാൻ എന്തു ചെയ്യട്ടെ? ജാതിഭ്രംശം ശങ്കനീയമല്ലേ?'

പ്രഫുല്ല അത്യവ്യക്തമായ സ്വരത്തിൽ പറകയാണ്: "ഞാൻ താണതരത്തിൽ പെട്ട ജാതിക്കാരുടെ സന്താനമല്ല; ഒട്ടനവധി ശൂദ്രസ്ത്രീകൾ ഇവിടെ ദാസ്യം ചെയ്തു നിൽക്കുന്നുണ്ട്. ഞാൻ അവരിൽ ഒരാളായി ഇവിടെ പാർത്താൽ നിങ്ങൾക്ക് എന്തു ദോഷം നേരിടുവാനുണ്ട്?"

ശ്വശ്രൂ ക്ഷമയുടെ അടിവശം കണ്ടമ്പരന്നു. ഈ മടവാർ മണി സൌന്ദര്യത്തിലും സംഭാഷണത്തിലും സാക്ഷാൽ മഹാലക്ഷ്മിയാണെന്നും, ഭവനാധിപനെ കാര്യം ഗ്രഹിപ്പിച്ച് ആശാസ്യമായ തീരുമാനം ഉണ്ടാവുന്നവിധം മന്ത്രതന്ത്രങ്ങൾ പ്രയോഗിക്കേണ്ടത് അത്യാവശ്യകമെന്നും കരുതി ശ്വശ്രൂ പ്രഫുല്ലയോടു പറയുന്നു:—

'നീ ഇവിടെ കുറെയിരിക്ക്, മകളേ!'

പ്രഫുല്ല ഒതുങ്ങിയ ഒരു മൂലയിൽ പതുങ്ങിയിരുന്നു. അപ്പോൾ സമീപമുള്ള മരു മുറിയുടെ വാതിൽക്കൽ നിന്നിരുന്ന പതിന്നാലു വയസ്സുള്ള ഒരു നവോഢ,—അവളും സുന്ദരിയാണ്,—മുഖം പകുതിയോളം മൂടുപടംകൊണ്ടു മൂടി ആംഗ്യം കാട്ടി പ്രഫുല്ലയെ ക്ഷണിക്കയുണ്ടായി. 'ഇതെന്തൊരു കൂത്ത്?' എന്നു മന്ത്രിച്ചുകൊണ്ടു പ്രഫുല്ല ഉടനേ നവോഢയുടെ സമീപം ചെന്നെത്തി.

—— :0: ——

മൂന്നാമദ്ധ്യായം

"സത്യധർമ്മാദി വെടിഞ്ഞീടിന പുരുഷനെ
ക്രുദ്ധമാം സർപ്പത്തെക്കാളേററവും പേടിക്കേണം."

ഗൃഹിണി ചാടിയാടി സ്നുഷയുടെ നിരഹന്തയും സൌന്ദര്യവും സ്മരിച്ചും ധ്യാനിച്ചും ചെന്നപ്പോഴുണ്ട്, ഭവനാധിപതി മയക്കമുണർന്നു കണ്ണുകൾ തിരുമ്മുന്നു. സമീപം വെള്ളം വച്ചിരുന്നു; ഭവനാധിപതി വെള്ളമെടുത്തു കൈയും കാലും കഴുകി സ്വസ്ഥമായിരിക്കയായി. ഉടനേ, ഹൃദയം മാർദ്ദവപ്പെടുത്തി ആശയം പുറത്തു ചാടിപ്പാനായി:—'സുഖനിദ്ര തടസ്തപ്പെട്ടു; ഞാൻ അരുതെന്നു വിലക്കി. അനുസരണയില്ലാത്ത അസത്ത് വന്നുണർത്തി' എന്നു പതുക്കെ മന്ത്രിച്ചു. നിദ്രാഭംഗകാരണം ഗൃഹിണിയാണെന്നും അങ്ങനെ നിദ്രാഭംഗം ചെയ്തത് എന്തോ വിശേഷമുണ്ടായിട്ടാവണമെന്നും കരുതിയ ഭവനാധിപതി,—'ആരും വന്നുണർത്തിയതായി തോന്നുന്നില്ല. ഞാൻ നല്ലപോലെ ഉറങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു! വിശേഷമെന്ത്? പറയൂ!' എന്നു ഗൃഹിണിയോടു ചോദ്യം ചെയ്തു. ഗൃഹിണിയാവട്ടെ, മൃദുഹാസഭാസുരമായ മുഖം അങ്ങുമിങ്ങാട്ടിക്കൊണ്ട് 'ഒരു വിശേഷസംഭവം ഉണർത്തിപ്പാനുണ്ട്; അതിനാണ്, ഞാൻ വന്നത്' എന്നു ലഘുപീഠിക കഴിച്ചതിനുശേഷം ഉടനടി പൊന്നണിക്കാപ്പുകൾ കിലുകിലെ കിലുങ്ങിച്ചും നാസയിലെ 'വട്ടമുക്കാരം' ചാഞ്ചാടിച്ചും കൊണ്ട്,—ഇതൊക്കെ എ

ന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, ഗൃഹിണിക്ക് അപ്പൊഴും നാല്പത്തിയഞ്ചിലധികം വയസ്സായിരുന്നില്ല--പ്രത്യുത അവളുടെ മാതാവും ഭവനത്തിൽ വന്നതിനു മേലുള്ള എല്ലാ സംഭവങ്ങളും പുള്ളി മാത്രാവിസ്തരിച്ചുപോരുകയും ചെയ്തതിനെ ഗൃഹാധിപതിയെ ധരിപ്പിച്ചു. സ്നുഷയുടെ ആസന്നകാലീനമായ കുമനീയമുഖവും ഹൃദ്യാനവദ്യമധുരമായ വാഗ്മിതയും ഉള്ളിൽ ദുഗ്ധമായിറച്ചിരിക്കയാൽ, ഗൃഹിണി സ്നുഷയുടെ പക്ഷം പിടിച്ചുകൊണ്ട് സംഭാഷണം ചെയ്തതു്. എന്നാൽ, ഈ തന്ത്രമന്ത്രങ്ങളൊന്നും ഭവനാധിപതിയെ പാട്ടിലാക്കുന്നതിനു സമർത്ഥങ്ങളായില്ല. എല്ലാം ശ്രവിച്ചു തീർന്നപ്പോഴേയ്ക്കു ഭവനാധിപതിയുടെ പ്രസന്നമുഖമാകെ കാർമുകിൽമാല വ്യാപിച്ചുയർന്നു. അയാൾ ഗർജ്ജിച്ചു: 'എന്തുമാതിരി നെഞ്ചൂറാണിതു്! ആ പാംസുല, അറിയിക്കാതെ നമ്മുടെ ഭവനപ്പടിയെ അശുദ്ധിപ്പെടുത്തുകയോ? ഉടനെ, നീ ചെന്നു ചൂലെടുത്തടിച്ചു് അവളെ ഇങ്ങു് ഓടിക്ക്.'

ഗൃഹിണി:—'പിച്ചു പറയുന്നോ! ഇങ്ങനെ പറക അന്തസ്സിനു പറ്റുമോ? എന്തുമാവട്ടെ—അവൾ മകന്റെ പരിഗ്രഹമല്ലേ? വീട്ടിലേയ്ക്കു മുതിർന്ന പുത്രവധുവല്ലേ? അവളോ പാംസുല! അങ്ങനെ പിറുപിറുത്താൽ നമുക്കെന്തു ഭേതം?'

എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു്, ഭവനാധിപതിയുടെ ഗർജ്ജനപരാജയം വകവയ്ക്കാത്ത ഗൃഹിണി, ഒരു കൊച്ചു പൈതലെന്നോണം ഭവനാധിപതിയുടെ സമീപം കളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയായി. പ്രണയപീയൂഷനമായ പഞ്ചാരവായ്മൊഴികൾ പൊഴിച്ചും കൊടുക്കൽക്കുനുകുകൾ പൊഴിച്ചും ഭർത്താവിന്റെ ഹൃദയമൃഗത്തെ വേട്ടയാടിയോടിപ്പാൻ ഇടയ്ക്കിടെ ശ്രമിക്കാതെയുമിരുന്നില്ല. പക്ഷേ, അതേതുകൊണ്ടും അവളുടെ ഉദ്ദേശം ഫലോന്മുഖമായില്ലെന്നേ. ഭവനാധിപതി ഇങ്ങനെ ഒരുത്തരവു പാസ്സാക്കി:—

'പാംസുലപ്പെണ്ണിനെ ചൂലുകൊണ്ടടിച്ചു ഭവനപ്പടിയിറക്കിക്കളയ്.'

ഗൃഹിണിയുടെ ഭാസുരമുഖം ഉടനടി രോഷാരുണമായി. പുറത്തോടിക്കേണ്ട ഭാരം. അങ്ങനെ വഹിക്കയെന്നും, തനിക്ക് അതു ചെയ്യുവാൻ കഴിയില്ലെന്നും, മേലാൽ ഭവനസംഭവങ്ങളെ

ക്കുറിച്ച് യാതൊന്നു പറവാനും ഭാവമില്ലെന്നും മുറുമുറുത്തും ചവിട്ടേററ കരിമ്പാമ്പുകണക്ക് നിശ്വാസധാര വമിച്ചുംകൊണ്ടു ഗൃഹിണി മുറി വിട്ടിറങ്ങി; പഴയ സ്ഥലത്തു വന്നു നോക്കിയപ്പോൾ പ്രഫുല്ലമുഖിയെ കാണ്മാനില്ല. അവൾ എവിടെ പോയി എന്നു വായനക്കാർ വഴിയേ അറിയും.

* * * *

———:0.———

നാലാമദ്ധ്യായം.

"സാധുക്കൾ തങ്ങളിൽ ചേരുവാനേകദാ-
സന്ദർശനം മാത്രമേ വേണ്ടുമൃഷിക."

നവോഢ ആംഗ്യംകാട്ടി വിളിക്കയാൽ, പ്രഫുല്ല അവളുടെ സമീപം ചെന്നു. രണ്ടുപേരും മുറിയിൽ കയറി; ഉടനെ, നവോഢ വാതലടയ്ക്കയാണു ചെയ്തതു്. പ്രഫുല്ല ചോദിച്ചു:—

'വാതൽ അടച്ചതു് എന്തിനു്?'

നവോഢ:—'മററാരും കടക്കരുതു്; എനിക്കു കുറെ സ്വകാര്യങ്ങൾ പറവാനുണ്ടു്.'

പ്രഫുല്ല:—'നിങ്ങളുടെ പേരെന്തു്?'

നവോഢ:—'സാഗര!'

പ്രഫുല്ല:—'സഹോദരി! നിങ്ങൾ ആരാണു്?'

സാഗര:—ചേച്ചി! നിങ്ങളുടെ സപത്നി!'

പ്രഫുല്ല:—'നീ എന്നെ അറിയുമോ?'

സാഗര:—'ഇവിടെ ഉണ്ടായ ചെയ്തികൾ ഞാൻ മറവിൽനിന്നു ശ്രദ്ധിക്കാതിരുന്നില്ല.'

പ്രഫുല്ല:—'ഓഹോ! മനസ്സിലായി: നീ ഇവിടത്തെ ഗൃഹിണിയാണല്ലേ?'

സാഗര:—'അതിനുള്ള ഭാഗ്യം വിധിച്ചിട്ടില്ല; ഈ ജന്മത്തിൽ ഗൃഹിണിയാവുമെന്നു തോന്നുന്നുമില്ല. ചേച്ചി! എന്റെ പല്ലു് അത്രയ്ക്കു മുന്നുന്തിനിൽപുണ്ടോ? പോരെങ്കിൽ,

മേനി അത്രയ്ക്കു കറുത്തുമില്ല. അങ്ങനെയിരുന്നുവെങ്കിൽ, ഗൃഹിണിയാകുമായിരുന്നുവോ എന്തോ?'

പ്രഫുല്ല:—എന്തു പറയുന്നു, സഹോദരി! ആരുടെ പല്ലു മുന്നന്തി നില്പുണ്ട്?'

സാഗര:—ഗൃഹഭരണം നടത്തുന്നവളുടെ പൽനിര മുന്നന്തി നിൽക്കരുതെന്നുണ്ടോ?'

പ്രഫുല്ല:—'അതാരാണു സഹോദരി!

സാഗര:—'അറിഞ്ഞുകൂടേ? കഷ്ടം! നിങ്ങളം എങ്ങനെ അറിയും? ഇവിടെ നിങ്ങളം വരുന്നതു തീരെ അപൂർവം! നമുക്ക് ഇനി യൊരു സപത്നി ഉണ്ടെന്നു നിങ്ങളം കേട്ടിട്ടുമില്ലെ?'

പ്രഫുല്ല:—'എന്നെക്കൂടാതെ പരിഗ്രഹാന്തരംകൂടി കരസ്ഥമാക്കി എന്നു ഞാൻ കേട്ടു. അതാണു നിങ്ങളം, എന്നത്രേ ഞാൻ ഇതുവരെ ധരിച്ചുവന്നതു്.'

സാഗര:—'നിങ്ങളുടെ ധാരണ ശരിയല്ല. പരിഗ്രഹാന്താം അവളാണ്. ഞാൻ പരിഗ്രഹമായിട്ട് ഇന്നുവരെ മൂന്നുവർഷം കഴിഞ്ഞിട്ടും തികച്ചായില്ല.'

പ്രഫുല്ല:—'അവളം അറുവഷളായിരിക്കാം; അല്ലേ?'

സാഗര:—'ചേലും നടയും കണ്ടു് ഞാനും ചിലപ്പോൾ കരുതിപോകാറുണ്ടു്.'

പ്രഫുല്ല:—'അതുകൊണ്ടായിരിക്കാമോ, നിന്നെ പരിഗ്രഹമായി വരിച്ചതു്?'

സാഗര:—'എന്നു തോന്നുന്നില്ല. രഹസ്യം തുറന്നു പറഞ്ഞേയ്ക്കാം! ചേച്ചീ! ഇങ്ങടുത്തു് അറിഞ്ഞുപോകരുതു്. എന്റെ പിതാവു് അപാരശ്രീമാനാണു്; അദ്ദേഹത്തിനു ഞാൻ ഏകമാത്രസന്താനമാകുന്നു: സമ്പത്തു കൈക്കലാക്കാനാണു് എന്നെ പരി—'

പ്രഫുല്ല:—'ഇനി പറയണ്ടതില്ല സംഗതിയൊക്കെ മനസ്സിലായി. നീ അനുപമസുന്ദരി; എന്നിട്ട്, അവളം ഗൃഹിണിയായതു് എങ്ങനെ?'

സാഗര:—'ഞാൻ പിതാവിനു് ഏകമാത്രസന്താനമാണു്. എന്നെ ഇവിടെ വിടുന്നതു പിതാവിനു തീരെ സമ്മതമല്ല. പിതാവും ശ്വശ്രൂരനും തമ്മിൽ അത്രയ്ക്കു കോളുമില്ല. അ

തിനാൽ, ഞാൻ ഇവിടത്തെ നിത്യയല്ല. വിശേഷ സന്ദർഭങ്ങളിൽ ഇങ്ങു പോരും. നാലുനാലു പാത്താൽ ഭാഗ്യമെന്നേ പറയേണ്ടൂ. അഞ്ചാപക്കം പിതാവു വന്നു യിളിച്ചുകൊണ്ടുപോവാതിരിക്കയില്ല. ഇങ്ങറി വന്നു; ഇന്നേയ്ക്കു നാലുനാളായി. നാളെ പിതാവു് തീർച്ചയായും വന്നെത്തും.'

സാഗരനയനഗുണോത്തരയായ മഹിളയാണെന്നു പ്രഫുല്ലയ്ക്കു ബോദ്ധ്യമായി; അതിനാൽ അവർ സാഗരയുടെ പേരിൽ അസൂയാലുവായില്ല. അവർ വീണ്ടും ചോദിച്ചു:—

'നീ എന്നെ ക്ഷണിച്ചതു് എന്തിനാണു്?

സാഗര:— 'ലഘുഭക്ഷണം കഴിക്കാമെന്നുവെച്ചു്.'

പ്രഫുല്ല:—(സസ്മിതം) തൽക്കാലം യാതൊന്നും ആവശ്യമില്ല.

സാഗര—'നിങ്ങളുടെ മുഖം വാടിയിരിക്കുന്നു. വളരെ വഴി ചവിട്ടിവന്നതല്ലേ? അതിയായ ദാഹവും ഉണ്ടായിരിക്കണം. ഉണ്ണുന്നമെന്നു് ആരും പറഞ്ഞു കേട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടാണു്, ഞാൻ ക്ഷണിച്ചതു്.

പ്രഫുല്ല, അതുവരെ ജലപാനം കഴിച്ചിരുന്നില്ല. അവർക്കു്, അതിയായ ദാഹം ഉണ്ടായിരുന്നതാണും. എന്നിട്ടും, അവർ സാഗരയോടു് ഇങ്ങനെയാണു പറഞ്ഞതു്:—

- 'ശ്വശ്രൂ ശ്വശ്രൂരന്റെ മുഖം തുറന്നു കാണ്മാൻ പോയിരിക്കയാണു്. തലയിലെഴുത്തിന്റെ സാരം ധരിക്കാതെ ഞാൻ ജലപാനം കഴിക്കയില്ല. ചൂലടിയാണു വിധിയെങ്കിൽ, അതല്ലാതെ മറെറാരുവക എനിക്കാവശ്യമില്ല!

സാഗര:—അ വക വേണ്ട! അവരുടെ വക കഴിക്കേണ്ട! ഞാൻ പലതരം പലഹാരവിഭവങ്ങളും പിതൃഗൃഹത്തിൽനിന്നു കൊണ്ടുപോന്നിട്ടുണ്ടു്. അതു കഴിക്കുക'.

എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു്, സാഗര കുറെ പലഹാരങ്ങളെടുത്തു് പ്രഫുല്ലയുടെ മുമ്പിൽ കൊണ്ടുവെയ്ക്കുവാൻ തുടങ്ങി. പ്രഫുല്ല ആദ്യം നിഷേധാഭിപ്രായമാണു്, പുറപ്പെടുവിച്ചതു്. സാഗരയുടെ പ്രബലമായ മധുരനിർബന്ധാപേക്ഷകളെ നിരാകരിപ്പാൻ കഴിവില്ലാതായപ്പോൾ പ്രഫുല്ല കുറെ പലഹാരങ്ങളും എ

ട്ടുത്തു ഭക്ഷിച്ചു. ഉടനേ, സാഗര ഒരു ചഷകം നിറയേ ഗംഗാജലം പകർന്നു കൊടുത്തു. പ്രഫുല്ല അതും കുടിച്ചു സംതൃപ്തയായി. എന്നിട്ട് പറകയാണ്:—

'എന്റെ ഉള്ളു തണുത്തു; എന്റെ അമ്മ ജലപാനമെന്നേ ചാകാതേ ചാവുകയായിരിക്കണം.'

സാഗര:- 'നിങ്ങളുടെ മാതാവ് എവിടെ പോയി?'

പ്രഫുല്ല:--'ഞാൻ എന്തറിഞ്ഞു? അവർ നിരത്തിൽചെന്ന് എന്നെ കാത്തുനിൽക്കുന്നുണ്ടാവണം.'

സാഗര:--'ഞാൻ ഒരു കാര്യം ചെയ്യട്ടെയോ?'

പ്രഫുല്ല: -'എന്തു കാര്യമാണത്?'

സാഗര:--'ബ്രഹ്മഠാക്കുറാണിയെ നിങ്ങളുടെ മാതൃസമീപം കാര്യം പറഞ്ഞയയ്ക്കട്ടെയോ?'

പ്രഫുല്ല:--'അവർ ഏതാണ്?'

സാഗര:--ഇവിടെ വൈരം കഴിക്കുന്ന ബ്രാഹ്മണന്റെ വാമാർദ്ധം. അദ്ദേഹത്തിമാർ ഈ ഭവനത്തിൽ തന്നെയാണ് പാർത്തുവരിക.'

പ്രഫുല്ല:—'പറഞ്ഞയച്ചാൽ, അവർ എന്തു ചെയ്യുവാനാണ്?'

സാഗര:—'നിങ്ങളുടെ മാതാവിനെ വിളിച്ചുകൊണ്ടുവരും.'

പ്രഫുല്ല: —'എൻറമ്മ ഇവിടെ ജലപാനം കഴിക്കയില്ല.'

സാഗര:—'ഇവിടെ വേണ്ട. ഇവിടെത്തന്നെ ഉണ്ണണമെന്ന് ഞാൻ നിർബന്ധിക്കുന്നില്ല. ഠാക്കുറാണി അവരെ അടുത്ത ബ്രാഹ്മണഗൃഹത്തിൽ വിളിച്ചുകൊണ്ടുവരും.'

പ്രഫുല്ല:—'വേണ്ടതു ചെയ്താൽ ഉപകാരം. എൻറമ്മയ്ക്കു ക്ലേശം സഹിച്ചു ശീലമില്ല.'

സാഗര ബ്രഹ്മഠാക്കുറാണിയുടെ സമീപം ചെന്നു കാര്യസാരം ധരിപ്പിച്ചു. 'ഓഹോ! ഇങ്ങനെയോ കലാശം? ഗൃഹസ്ഥഭവനങ്ങളിൽ പട്ടിണി കാണുക നന്നല്ല. അതുകൊണ്ട്, പല ദുരിതങ്ങളും നേരിടും.'—എന്നു സാഗരയെ നോക്കി മന്ദഭാഷണം പൊഴിച്ചു ഠാക്കുറാണി, ഉടനേ പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവിനെ തിരക്കി യാത്ര തിരിച്ചു. സാഗര മടങ്ങിവന്ന് ആ ഉദന്തം പ്രഫുല്ലയെ ധരിപ്പിക്കയും ചെയ്തു. പ്രഫുല്ല പറവാൻ തുടങ്ങി:—

'എന്തോ സകാര്യം പറവാനുണ്ടെന്നു നീ പറഞ്ഞുവല്ലോ? പറയുക: എന്താണതു്?—കേൾക്കട്ടെ!'

സാഗരം:—വിശേഷാൽ ഒന്നുമില്ല. മേലാൽ ഇവിടെ വരണമെന്നു ഞാൻ ആശിക്കുന്നില്ല; അതിനു തരപ്പെടുകയുമില്ല. എന്റെ ഭാഗ്യഫലം, വൃക്ഷശാഖയിൽനിന്നു തെറിച്ചു പങ്കജത്തിൽ വീണ മാമ്പഴമായിരിക്കയാണു്; ആസ്വദിപ്പാൻ കൊള്ളുകയില്ലതു്—പങ്കജത്തിൽ നിന്നു പണിപ്പെട്ടെടുത്താലും, ദേവനു നിവേദിപ്പാൻ കൊള്ളുകയുമില്ല. നിങ്ങളം ഇവിടെ വന്നുവല്ലോ. കഴിയുമെങ്കിൽ പാർവാൻ നോക്കുക! എനിക്കു ആ പെണ്ണിന്റെ ക്രൂരത മുഞ്ഞി പാർത്തിരിപ്പാൻ കഴികയില്ല.'

പ്രഫുല്ല:—പാർക്കണമെന്നവച്ചു് വന്നു. കഴിവുണ്ടെങ്കിൽ പാർക്കുകതന്നെ ചെയ്യും.'

സാഗരം:—'ശത്രുരൻ പറഞ്ഞാലും നിങ്ങളം ഉടനെ പുറപ്പെട്ടു പോയേയ്ക്കുമതു്.'

പ്രഫുല്ല:—'പോവാതെ എന്തു ചെയ്യാനാണു്? എന്തിനു പോവാതിരിക്കണം? പോവാതിരിക്കാം;—എങ്കിൽ—'

സാഗരം:—'എങ്കിൽ;—എന്താണു്?'

പ്രഫുല്ല:—'എന്റെ സ്ത്രീജന്മം സഫലമാക്കിത്തരാമെങ്കിൽ,—'

സാഗരം:—'ഛേ! ഛീ! അതു് എങ്ങിനെ സാധിക്കും?'

പ്രഫുല്ല പുഞ്ചിരിക്കാനുണ്ടു്. ഉടനേ ആ മന്ദഹാസം അദൃശ്യമായി! കണ്ണിണ ബാഷ്പം വാർക്കുകയും ചെയ്തു. അവൾ ചോദിച്ചു:—

'സഹോദരീ! സംഗതി മനസ്സിലായില്ലേ?'

സാഗരയ്ക്കു സംഗതി മനസ്സിലായി; അവൾ ഒട്ടൊന്നു ചിന്തിച്ചുനോക്കി; ഒടുക്കം, ഒരു ദീർഘശ്വാസം വിട്ടു് മറുപടി പറഞ്ഞു:—

ഇരുട്ടിയാലും നിങ്ങളം ഈ മുറിയിൽ തന്നെ ഇരിക്കുക; പകൽസ്സമയം ചെന്നു കാണുക പന്തിയല്ലല്ലോ!'

ഈ സന്ദർഭത്തിൽ മാന്യവായനക്കാർ ഒരു സംഗതി സശ്രദ്ധം മനസ്സിലാക്കേണ്ടതാണു്: ഇക്കാലത്തെ വിശ്വവിദ്യാലയപാണ്ഡിത്യം മൂലമുള്ള ലജ്ജാവിനയവിഹീനകളായിച്ചമഞ്ഞല

യുന്ന അഭിനവതരുണീമണികളെ അധികരിച്ച് ഞാൻ ഇവിടെ ഒരൊറ്റയക്ഷരം എഴുതിവിടണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നില്ല. പ്രകൃത കഥാസംഭവം നടന്ന ഘട്ടം, ഇന്നേയ്ക്കു തികച്ചും ഒരു നൂറാണ്ടു മുമ്പുള്ളതാണ്. ഇക്കഴിഞ്ഞ രണ്ടര വ്യാഴവട്ടത്തിനു മുമ്പുവരെയും, യുവതിമാക്ക് ഭർത്തൃമുഖസന്ദർശനം പകൽസമയമാണെങ്കിൽ രീതി അവിഹിതമായിരുന്നുവത്രേ!—ഈ വസ്തുത മാന്യവായനക്കാർ വിസ്മരിച്ചുകളയരുതു്.

പ്രഫുല്ല:—'എന്റെ ഭാഗ്യഗതി ഏതു വഴിക്കാണെന്ന് ആദ്യം കണ്ടുവച്ചു വരാം; പിന്നെ നിന്നെ വന്നു കാണുകയും ചെയ്യാം. ഭാഗ്യഗതി ഏതു വഴിക്കുമായിക്കൊള്ളട്ടെ! ഒരൊറ്റ കുറി ഭർത്താവിനെ സന്ദർശിച്ചിട്ടു വേണം ഇവിടെനിന്നു പോകുവാൻ! അദ്ദേഹത്തിന്റെ കല്പന എന്തെന്നു് അറിയേണ്ട കടമ എനിക്കുള്ളതാണല്ലോ!'

പ്രഫുല്ല മുറിയിട്ടിറങ്ങി; പുറത്തു വന്നു നോക്കിയപ്പോൾ, ശശ്രൂ തന്നെ തിരക്കിയലയുന്നതു കണ്ടു. ഉടനേ, പ്രഫുല്ല പഴയ സ്ഥലത്തു ചെന്നിരിക്കയാണു ചെയ്തതു്. ശശ്രൂ അവിടെച്ചെന്ന് അവളെ കാണുകയും ചെയ്തു. ശശ്രൂ ചോദിച്ചു:—

'നീ എവിടെയാണു് പോയതു, മകളേ!'

പ്രഫുല്ല:—'ഭവനം ചുറ്റിക്കാണാൻ പോയി.'

ശശ്രൂ:—'മകളേ! ഞാൻ എന്തു ചെയ്യട്ടെ? ഈ ഭവനം നിന്റെവകയല്ലേ? ശശ്രൂരൻ തീരെ സമ്മതിക്കുന്നില്ല.

പ്രഫുല്ല, ഇടിവെട്ടേറ്റാലെന്നവണ്ണം സ്തബ്ധയായി. മസ്തകത്തിന്മേൽ രണ്ടു കൈയുമമർത്തി അവിടെ ഇരുന്നുപോയി. കരഞ്ഞില്ല; ദീർഘശ്വാസം പുറപ്പെടുവിച്ചില്ല; നിശ്ചലം ഇരുന്നതേ ഉള്ളൂ! ശശ്രൂവിന്റെ ഹൃദയം ആകുലാകുലമായി.

'ഇന്നു മറ്റൊരിടത്തു പോവാനാണു്? ഇവിടെത്തന്നെ കിടന്നുറങ്ങൂ! രാവിലെ പോകയോ, പാക്കുചെയ്തുകൊള്ളുക!'

പ്രഫുല്ല എഴുന്നേറ്റുനിന്നു ശിരസ്സുയർത്തിപ്പറകയാണു്:—'അങ്ങനെ തന്നെ;—ഇവിടെത്തന്നെ കിടന്നുറങ്ങിക്കളയാം! സ്വാമിയെക്കണ്ടു കായ്യം അറിവാൻ അതിമോഹം ഉണ്ടു്.

എൻറമ്മ നൂൽത്തും നെയ്തും കാലക്ഷേപം ചെയ്തുവരുന്നു. അതിനാൽ, അവരുടെ വയറു നിറപ്പാൻകൂടി വക കിട്ടാറില്ല—എന്റെ വയററുപാട്ട് എങ്ങനെ വേണം'—എന്നാണ് എനിക്കറിയേണ്ട കാര്യം! ഞാൻ ജാതിഭ്രഷ്ടയോ ചണ്ഡാലിയോ ആയിരുന്നുകൊള്ളട്ടെ! അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രവധുവാണ്. വൈശ്രുവണന്റെ സ്നുഷ ഏതുവിധം എന്തുചെയ്ത് കാലക്ഷേപം ചെയ്യട്ടെ എന്നാണ് എനിക്കറിയേണ്ടത്.

ശ്വശ്രൂ:—'മകളേ! അത്യാവശ്യം ചോദിച്ചറിഞ്ഞുകൊൾക.'

പ്രഫുല്ല ആ സ്ഥലം വിട്ടുപോയി.

അഞ്ചാമദ്ധ്യായം.

'സാചത്ന്യോദ്ഭവദുഃഖമെത്രയും കഷ്ടം! കഷ്ടം!'

സായാഹ്നാവസാനത്തിൽ സാഗരയും പ്രഫുല്ലയും ആ പഴയ മുറിയിൽ വാതലടച്ചു സംസാരിക്കായിരുന്നു. പുറത്ത് ഒരാൾ വന്നു വാതലിനു മുട്ടി. 'വാതലിൽ മുട്ടുന്നതാരാണ്?' എന്ന് സാഗര പതുക്കെ ചോദിച്ചു:

'ഞാനാണെടി!'

സാഗര പ്രഫുല്ലയുടെ മുതുകത്തു ഒരു നുള്ളു കൊടുത്തിട്ട് 'മിണ്ടരുത്. ആ കരിഞ്ചികളത്തി വന്നുകഴിഞ്ഞു!' എന്ന് മൃദുസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

പ്രഫുല്ല:—'സപത്നിയോ?'

സാഗര:—'അതെ, മിണ്ടരുത്.'

വന്നയാൾ:—'മുറിയിലാരാണ്; മിണ്ടാത്തത് എന്തുകൊണ്ട്?—സാഗരയുടെ 'കശപിശ'യല്ലേ കേൾക്കുന്നത്?'

സാഗര:—'നീയാരാണ്? ഒച്ച കേട്ടതിൽ, തുപ്പുകാരി കിഴവിയുടെ മകന്റെ കെട്ടിയവളാണെന്നു തോന്നാം.'

വന്നയാൾ:—'അയ്യോ! ഇനി എന്തുവേണം? ഇനി എന്തിന് ഇരിക്കണം? ഞാൻ കിഴവിയുടെ മകന്റെ കെട്ടിയവളോ?

സാഗര:—'അല്ലെങ്കിൽ, പിന്നെ നീ ആരാണ്?'

വന്നായാൾ:—'നിന്റെ സ്വപതി! പേര്, നയനതാര!'

ഉടനെ സാഗര പരിഭ്രമാന്ധമായ സ്വരത്തിൽ, 'നിങ്ങളോ, ചേച്ചി! ഞാൻ പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് നിങ്ങടം കിഴവിയുടെ മകന്റെ കെട്ടിയവളായിപ്പോവുമോ? സ്വരത്തെ വിശ്വസിച്ച എന്തോ പുലമ്പിപ്പോയി!'

നയന.—'ഇനി എന്തിനു ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കണം? ചത്തതിനൊക്കമേ ജീവിച്ചിരിക്കില്യം. ഞാൻ അവളെക്കാടം കറുത്തവളോ? നീയെന്റെ സ്വപതിതന്നെ! ഇനിയും പതിനാലുവയസ്സ് തികച്ചായിട്ടില്ല!—ഇവളൊരു പകപൂണ്ട സ്വപതി തന്നെ! ഞാൻ സ്വമില്ലെന്ന വിചാരിച്ചുപോയി. കൊള്ളാം, കൊള്ളാം.'

സാഗര:—'പതിനാലുവയസ്സ് തികച്ചായില്ലെങ്കിലെന്ത്? നിങ്ങടം ക്കു പതിനേഴ് ആയല്ലോ! എന്നിട്ട്, നിങ്ങളെക്കാടം സൌന്ദര്യവും താരുണ്യവും എനിക്കാണധികം!'

നയന:—'നീ സൌന്ദര്യവും താരുണ്യവും അച്ഛന്റെ വീട്ടിൽ ദിവസവും ഭക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ചാവുക! നിന്നോട് ഞാൻ എന്തിനു മിണ്ടുന്നു?'

സാഗര:—'അതെന്താണെ, ചേച്ചി!'

നയന:—'നീ വാതൽ തുറക്കില്ല; എന്തിനെന്നു പറയട്ടെയോ? ഇരുട്ടാറാവുമ്പോടം എന്തിനാണ് വാതലടച്ചതു്?'

സാഗര:—'ഞാൻ മറഞ്ഞിരുന്നു ഭക്ഷണം കഴിക്കയാണ്. നിനക്കും വേണോ? തിന്നാമോ?'

നയന:—'നീ തിന്ന്! (നയനയ്ക്ക് കിട്ടിയാൽ കൊള്ളാമെന്ന് ഉള്ളിൽ ഉണ്ട്) ഏതോ മറ്റൊരാടം വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു കേട്ടു. അതാരിയാമെന്നു വച്ച് വന്നു! വന്നതു വാസ്തവമാണോ?'

സാഗര:—'മറ്റാരാടം ആരാണ്? സ്വാമിയോ?'

നയന:—'നശിച്ചുപോ! അതുകൊണ്ടെന്തു്?'

സാഗര:—'അതുകൊണ്ടെന്തെന്നോ? രണ്ടുപേർക്കും വീതിച്ചെടുക്കാം. നിന്റെ വീതത്തിനു പുതിയവനെ വിട്ടേക്കാം.'

നയന:—'ഛേ! ഈ വക വെളിയിൽ പറയാമോ?'

സാഗര:—'ഉള്ളിൽവച്ചു പുലത്താമോ?'

നയന:—'എൻെറ ഉള്ളിലുള്ളതെല്ലാം പുറത്തെടുത്തു വിളമ്പുവാൻ നിനക്കു കഴിയും, അല്ലേ?'

സാഗര:—'നിൻെറ ചോദ്യത്തിൻെറ അർത്ഥം മനസ്സിലാവാതെ ഞാൻ എന്തു മറുപടി പറയട്ടെ?'

നയന:—'മറേറതോ സ്നുഷ വന്നിട്ടുള്ളതായി ഭർത്താവിൻെറ അമ്മ പറഞ്ഞില്ലേ?—'

സാഗര:—'ഏതു സ്നുഷ?'

നയന:—'ജാതിഭ്രഷ്ടയായ സ്നുഷ!'

സാഗര:—'ജാതിഭ്രഷ്ട എന്ന് ആരു പറഞ്ഞു? എനിക്കതു പുത്തരിയാണ്.'

നയന:—'ജാതിഭ്രഷ്ടയല്ലെങ്കിൽ, ബഹിഷ്കൃത.'

സാഗര:—'അവളെയും ഞാൻ കേട്ടറിയില്ല.'

നയന:—'കേട്ടറിയില്ലേ?—നമുക്ക് ബഹിഷ്കൃതയായ മറെറാരു സപത്നി ഉണ്ട്.'

സാഗര:—'അവൾ എവിടെ? ഇല്ലല്ലോ!'

നയന:—'നീ ദുഷ്ടതന്നെ! അവളാണ് ആദ്യത്തെ പരിഗ്രഹം!'

സാഗര:—'അവൾ ബ്രാഹ്മണസന്താനമല്ലേ?'

നയന:—'അതേ! ബ്രാഹ്മണസന്താനം! എങ്കിൽ പിന്നെ അവൾ വന്നു ഭർത്താവൊന്നിച്ചു സുഖിക്കാത്തത് എന്തുകൊണ്ട്?—'

സാഗര:—'നാളെ നിങ്ങളെ പറഞ്ഞയച്ചിട്ട് എന്നെക്കൊണ്ട് ഗൃഹഭരണം നടത്തിച്ചാൽ, നിങ്ങൾ ജാതിഭ്രഷ്ടയാകുമോ?'

നയന:—നീ എന്നെ ശകാരിക്കുന്നു! നിൻെറ മുഞ്ഞി കരിഞ്ഞു പോവാൻ!'

സാഗര:—നീ എന്തിനു ശകാരിച്ചു? നിൻെറ മുഞ്ഞി കരിച്ചുകളഞ്ഞതാരാണ്?'

നയന:—'നശിച്ചുപോവാൻ! ഞാൻ ചെന്നു ശ്വശ്രൂവിനോടു പറയും! 'നോക്കിക്കോ: നീ പണക്കാരൻെറ പെണ്ണ്; എന്നു വച്ച്, എന്നെ ഇത്ര ഹീനമായി ശകാരിക്കയോ?'

എന്നു പറഞ്ഞു് നയനതാര സത്വരം മടങ്ങിപ്പോവാൻതുടങ്ങി. 'ഈയസത്ത് അമളി പിണയ്ക്കും' എന്നു കണ്ട സാഗര,

'ചേച്ചി, വരിക! ഇതാ, വാതൽ തുറന്നു' എന്നുറക്കെ പറഞ്ഞു വിട്ടു. നയനതാര വാസ്തവമായും ദേഷ്യപ്പെട്ടിരുന്നു. മടങ്ങി വരാൻ അവൾക്കു തീരെ ഇഷ്ടമില്ല. എങ്കിലും, സാഗര മുറിയിൽ വാതലടച്ചിരുന്നു എത്രകണ്ടു തീററി മുടിക്കുന്നുണ്ടെന്നു കാണ്മാനുള്ള കൌതൂഹലംനിമിത്തം, അവൾ മടങ്ങിവരികതന്നെ ചെയ്തു. മുറിയിൽ കടന്നുനോക്കിയപ്പോൾ, തീററിസ്സാമാനങ്ങളൊന്നും കാണ്മാനില്ല; മറെറാരു സ്ത്രീ മാത്രം അവിടെ ഇരിപ്പുണ്ട്. നയനതാര അവളെ നോക്കി ചോദിച്ചു:—

'ഇവൾ ഏതാണ്?'

സാഗര:—'പ്രഫുല്ലമുഖി!'

നയന:—'ഇവൾ ഏതാണെന്ന്'

സാഗര:—'ബഹിഷ്കൃതയായ പുത്രവധു!'

നയന:—'അവൾ ഇത്ര സുന്ദരിയോ?'

സാഗര:—'നിങ്ങളോളം സുന്ദരി ഭൂമുഖത്തെങ്ങുമുണ്ടാവില്ല. നിങ്ങളോളം സൌന്ദര്യം ഇവൾക്കില്ലതന്നെ.'

നയന:—'എന്റെ സൌന്ദര്യം കണ്ടു കഴിഞ്ഞുവല്ലോ! നീ സുന്ദരിയാണെന്നു സ്വയമഭിമാനിക്കുന്ന കുസൃതിക്കാരിയാണ്. നിന്നോളം സുന്ദരി എങ്ങുമെവിടെയും കിടയാ.'

ആറാമദ്ധ്യായം

'ആൎക്കുമാൎത്തോളമരുതാത ദുഷ്കൎമ്മം ചെയ്‌വാ-
നാഖ്യാനം ചെയ്തേനല്ലോ രാഘവൻതിരുവടി'

ഭവനാധിപതി എട്ടുമണിയായപ്പോൾ അത്താഴം കഴിപ്പാൻ അകായിൽ വന്നു. ഗൃഹിണി താലവൃന്തം കൈയിലേന്തി ഭോജനപാത്രസമീപം നിൽക്കയാണ്. അത് എന്തിനാണ്? ഈച്ചകൾ പറന്നാടി ശല്യമുണ്ടാക്കുകയില്ല; സമയം രാത്രിയാണ്—എങ്കിലും സരീഗൎമ്മം മുൻനിറുത്തി ഈച്ചകളെ ഠീശിയോടിപ്പാനായി ഗൃഹിണി വിശറിയും കൈയിലേന്തി നിൽക്കതന്നെ ചെയ്യുന്നു. ഹാ! പാപപങ്കിലഹൃദന്തയായ യാതൊരു സ്ത്രീ വി

ശിഷ്ടവും വിശുദ്ധവുമായ സതീധർമ്മം അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിൽ വൈമുഖ്യം ഭാവിക്കുന്നു?—ഗൃഹിണിക്ക് അഞ്ചു വേലക്കാരികളുണ്ട്; എങ്കിലോ, ഭർത്തൃപരിചരണമാണത്. മറ്റേവൾ വന്ന് അതു് അനുഷ്ഠിപ്പാൻ മുതിരട്ടേ! ഏതു ദുർഭഗ താദൃശധർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിൽ ലോപം വരുത്തുന്നു?—അല്ലയോ അനന്താകാശമേ, അവളുടെ തല നിന്റെ വജ്രാഘാതമേററു തകർന്നു പോകട്ടെ.

ഭക്ഷണവ്യാപൃതനായ ഭവനാധിപതി, 'ആ ജാതിഭ്രഷ്ട പോയോ?' എന്ന് ഇടയ്ക്കൊരു ചോദ്യമിട്ട്; ഗൃഹിണി മറുപടിയായി അല്പം നീരസഭാവം നടിച്ചുകൊണ്ട്, 'ഈ രാവിൽ അവളെങ്ങുപോവും? മുഖപരിചയംപോലുമില്ലാത്ത അതിഥികൾ രാത്രിസമയം വന്നാൽ, അവിടുന്ന് അവരെ ആട്ടിപ്പായിക്കാറില്ല. ശ്രീകല്പയായ സ്നുഷ, ഭവനവാതുക്കൽ താനേ കയറിവന്നു;—അവളെ ആട്ടിയോടിക്കണമല്ലേ?'

ഭവനാധിപതി:—'അതിഥികൾ വന്നാൽ അതിഥിമന്ദിരത്തിൽ പോകണം. അവർക്ക് ഇവിടെ വന്നിട്ടു കാര്യമെന്ത്?'

ഗൃഹിണി:—'ആട്ടിയോടിപ്പാൻ എന്നാലാവുകയില്ല. ഞാൻ അപ്പൊഴേ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അവിടുന്ന് ആട്ടിയോടിക്കയോ പടിയിറക്കി വിടുകയോ ചെയ്യുക! അമ്പട! എന്തൊരു സുന്ദരി! എന്നാൽ—'

ഭവനാ:—'പുംശ്ചലിമാരുടെ ഭവനങ്ങളിൽ ഈ വിധം രണ്ടോ മൂന്നോ സുന്ദരിമാർ ഉണ്ടായിരിക്ക സാധാരണമാണ്. ഞാൻ, അവളെ ആട്ടിയോടിക്കുന്നുണ്ട്. ആരവിടെ? വ്രജനെ ഇങ്ങുവരാൻ പറ!'

വ്രജൻ ഭവനാധിപതിയുടെ സീമന്തപുത്രനാണ്. ഒരു പരിചാരിക ഉടനെ വ്രജനെ വിളിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു. അപ്പോൾ വ്രജന്ന് ഇരുപതോ ഇരുപത്തിമൂന്നോ മാത്രമേ വയസ്സു കാണുകയുള്ളു! ആയാൾ നിർദ്ദോഷമായ സൌന്ദര്യം നിറഞ്ഞ ദേഹമാത്രി! വളരെ വിനീതനായി പിതൃസമക്ഷം വന്നുനിന്നു; സംസാരിപ്പാൻ ധൈര്യലേശം ഇല്ല! വരവല്ലഭൻ പുത്രനോടു പറഞ്ഞു:—

'മകനേ! നിനക്കു മൂന്നു പരിഗ്രഹങ്ങൾ ഉണ്ടെന്ന വസ്തുത നീ ധരിച്ചിരിക്കണമല്ലോ!'

വ്രജേശ്വരൻ മിണ്ടിയില്ല. 'അവരിൽ ആദ്യത്തെയ്യെ നീ നല്ലപോലെ ഓർക്കുന്നുണ്ടാവണം. അവൾ ജാതിഭ്രഷ്ടയുടെ മകളാണ്'.

വ്രജേശ്വരൻ ഒരക്ഷരം മിണ്ടിയില്ല. ഭവനാധിപതി തുടർന്നു:—

'അവൾ ഇന്ന് ഇവിടെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്; എന്തു പറഞ്ഞിട്ടും പോവുകയില്ല. അവളെ തൂലുകൊണ്ടടിച്ചോടിക്കുവാൻ നിന്റെ മാതാവോടു നിന്റെ പിതാവായ ഞാൻ പറഞ്ഞു. ഒരു സ്ത്രീ മറൊരു സ്ത്രീയുടെ നേരെ കടുകൈ ഓങ്ങുക സഹജമല്ലല്ലോ! ആ ജോലി, നീയാണ് ചെയ്യേണ്ടതു്. നിനക്കാണ് അധികാരവും, അന്യർ തൊടുവാൻപോലും പാടില്ല! അതുകൊണ്ട് നീ ഉടനടി അവളെ ഭവനത്തിൽനിന്ന് പടിയിറക്കിക്കളയണം. ഇല്ലെങ്കിൽ, എനിക്ക് ഇന്ന് സൈ്വരമായി കിടന്നുറങ്ങുവാൻ കഴികയില്ല.'

ഗൃഹിണി:—'മകനേ! നാണക്കേട്—അമ്പലയുടെ നേരെ കടുകൈ ഓങ്ങൊല്ലേ! അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്ക് അനുസരിക്കതന്നെ വേണം; അതു പാടില്ലെന്നു ഞാൻ വിലക്കുന്നില്ല. എന്റെ വാക്കും നീ ഒട്ട് അനുസരിക്കേണ്ടതാണ്. അതുമിതുപറഞ്ഞു, അവളെ ശാന്തരീതിയിൽ പറഞ്ഞയച്ചേയ്ക്കൂ!'

വ്രജേശ്വരൻ പിതാവിനോടു 'കല്പനപോലെ' എന്നും, മാതാവിനോട് 'അങ്ങനെതന്നെ' എന്നും മറുപടി പറഞ്ഞിട്ട്, ഏതോ ഗാഢാലോചനയിൽ മുഴുകുകയാൽ കുറേനേരം നിലച്ചുപോയി. ആ സമയം ഗൃഹിണി ഭവനാധിപതിയോടു ചോദിച്ചു:—

'അവിടുന്നു സന്തുഷ്ടയെ പടിയിറക്കി വിടുവാൻ കല്പിച്ചു. പിന്നെ അവൾ കാലക്ഷേപം ചെയ്യുന്നതു് എങ്ങനെ?'

ഭവനാധിപതി:—'കൊള്ളാം നടത്തട്ടെ! കവർച്ച ചെയ്തു വരട്ടെ; തെണ്ടിമലയട്ടെ!'

ഗൃഹിണി:—വ്രജ! ഇറക്കിവിടുമ്പോൾ നീ അവളോട് ഈ സംഗതിയും പറഞ്ഞേക്കണം! അവൾ എന്നോടു ചോദിച്ചതാ

ണിയ്ക്ക്. ഇതൊക്കെ അവളോട് ചെന്നു പറവാൻ ഞാൻ ആളല്ല. ഭവനാധിപൻ ഭവനാംഗങ്ങളിൽ മമതാശൂന്യനായാൽ, ഞാൻ അക്കയ്ത്തിൽ തലകൊണ്ടിട്ടിട്ട് കയ്യുമെന്തുള്ളൂ? തലയിലെഴുതിയതുപോലെ സംഭവം നടക്കട്ടെ! സൃഷ്ടിച്ച ദൈവം നിത്യതയ്ക്കുള്ള വഴി മുറന്നുകാട്ടാതിരിക്കയില്ല. എന്നിട്ട്, ഈ വാക്കുകൾ എന്തിനു പറയണം? നിങ്ങളുടെ വിധി! നീ ഉണ്ട്; അദ്ദേഹം ഉണ്ട്; ഇടയ്ക്കു ഞാനൊരുത്തി കയറി എന്തിനു വിഷമിപ്പിക്കണം.'

വ്രജേശ്വരൻ പിതാവിന്റെ അനുവാദത്തോടുകൂടി നേരേ ചെന്നതു ബ്രഹ്മാക്കുറാണിയുടെ സമീപമാണ്.

ഏഴാമദ്ധ്യായം

"ഇപ്രകാരം നാരദമുനിയും നല്ല
സൽപ്രകാരം പറഞ്ഞാശ്വബോധിപ്പിച്ചു
അത്രമാത്രത്തിങ്കലൂടെ പുറപ്പെട്ടിട്ട-
ട്ടുൽപ്രമോദം കലർന്നാശു കുമാരകൻ"

വ്രജേശ്വരൻ ചെന്നപ്പോൾ, ബ്രഹ്മാക്കുറാണി ഏകാഗ്രമനസ്സോടുകൂടി സ്ഫടികാക്ഷമാല ധരിച്ച് ദൈവനാമാവർത്തനം ചെയ്യുകയായിരുന്നു. വ്രജൻ ഠാക്കുറമ്മേ എന്ന് ഉറക്കെ വിളിച്ചു.

ബ്രഹ്മ:—'എന്താണു കുഞ്ഞേ?'

വ്രജ:—'ഇന്ന് എന്തോ വിശേഷവർത്തമാനം ഉള്ളതുപോലെ തോന്നുന്നുവല്ലോ!'

ബ്രഹ്മ:—'വിശേഷമോ? എന്ത്? സാഗരൻ എന്റെ കൈത്തറി തകർത്തുകളഞ്ഞു കുഞ്ഞേ! കളിപ്രായക്കാരി! അവരുടെ ചക്കാ കറക്കാൻ വിരുതേറും.'

വ്രജ:—'അതല്ല; അതല്ലമ്മേ! ഇന്ന്—'

ബ്രഹ്മ:—'സാഗരയോടു യാതൊന്നും പറഞ്ഞുപോകരുതു മകനേ! നിങ്ങടെ നന്നായിരുന്നാൽ, എനിക്കു തറിക്കോ ചക്കാ

യ്ക്കോ പഞ്ഞമെന്തുണ്ട്? ഞാൻ കിഴവി; വിശിഷ്യ, അബല; പോരെങ്കിൽ മഹാ ഭീരുവും!'

വ്രജ:—'പറയുന്നതു് അപ്പടി കേൾക്കരുതോ?'

ബ്രഹ്മ:—'പടുകിഴവി! കുറെ നൂൽനൂൽത്തു—'

വ്രജ:—'ഞാൻ പറയുന്നതു കേൾക്ക, അമ്മൂമ്മേ!'

ബ്രഹ്മ:—'കുറെ നൂൽത്തു തുണി—'

വ്രജ:—'ഇതെന്തൊരു ശനിയൻ ഠാക്കുറാമ്മേ! പറയുന്നതു് അപ്പടി കേട്ടിട്ടു പഴയ പുരാണം തുടങ്ങിയാലും! ഇല്ലെങ്കിൽ നിങ്ങളുടെ തറിയും ചക്കായും ഞാൻ തകർത്തുകളയും.'

ബ്രഹ്മ:—'എന്തു പറവാനാണു കുഞ്ഞേ! നൂലിന്റെ കഥയല്ലല്ലോ!'

വ്രജ:—അല്ല; അതല്ല; എനിക്കു് രണ്ടു ബ്രാഹ്മണിമാരുള്ള കഥ അമ്മൂമ്മയ്ക്കു് അറിയാമല്ലോ?

ബ്രഹ്മ:—'ബ്രാഹ്മണി! ഓ! ബ്രാഹ്മണിമാർ! നയനയെപ്പോലെ സാഗരയും ബ്രാഹ്മണി തന്നെ!—കേൾക്കുമ്പോൾ തലച്ചോറു ചൂടേറ്റു് ആവിയായിപ്പോകുന്നു. ചേലിന്റെ കഥയോ കുഞ്ഞു പറവാൻ പോകുന്നതു്? എന്റെ മകനേ, ചേലിന്റെ കഥ നീ എവിടെനിന്നു പഠിച്ചു?'

വ്രജ:—'ചേലിന്റെ കഥ അങ്ങു കിടക്കട്ടെ!'

ബ്രഹ്മ:—'അങ്ങനെ കിടക്കാൻ പറഞ്ഞാൽ, കിഴവി വിട്ടേയ്ക്കുമോ? അവർക്കു വിടാൻ മനസ്സുവരുമോ? ഞാൻ അവരോടു രണ്ടു പക്ഷികളുടെ കഥ പറയുകയുണ്ടായി. കുഞ്ഞു കേട്ടിട്ടുണ്ടോ? പറയാം; കേട്ടോളു: ഒരു കാട്ടിൽ ഒരിലവുമരം; അതിന്റെ ഉയർന്ന കൊമ്പിന്മേൽ ഒരു ആൺപക്ഷിയും ഒരു പെൺപക്ഷിയും പാർത്തുവന്നു.'

വ്രജ:—'നാശംപിടിച്ച കിഴവി! എന്തു പറയുന്നു ഠാക്കുറാമ്മേ! കിഴട്ടുകഥ ആർക്കുവേണം? പറയുന്നതു കേൾക്കണമമ്മേ!'

ബ്രഹ്മ:—'നിനക്കു് ഇനി പറവാനെന്തുണ്ടു, കുഞ്ഞേ? നീ കഥ കേൾപ്പാൻ വന്നതല്ലേ? അല്ലാതെ, നിനക്കു് മറ്റെന്തു ജോലി?

വ്രജേശ്വരൻ 'ഈ കിഴവിക്കു താമസിയാതെ വിഷ്ണുപദ പ്രാപ്തി ഉണ്ടായാൽ ഉപകാരമായിരുന്നു' എന്നു തന്നെത്താൻ പറഞ്ഞു വീണ്ടും തുടരുകയാണ്:—

'എനിക്കു രണ്ടു ബ്രാഹ്മണിമാരുണ്ട്. മറ്റൊരുവൾ ബഹിഷ്കൃതയുടെ മകളും! ആ ഭ്രഷ്ടയുടെ മകൾ ഇന്ന് ഇവിടെ വന്നിട്ടുണ്ടില്ലേ?'

ബ്രഹ്മ:—'ബലേ, ഭേഷ്! ഇപ്പോഴെല്ലാം ഒത്തു. അവളോ ബഹിഷ്കൃതയുടെ മകൾ? ബ്രാഹ്മണസന്താനമോ? കുഞ്ഞേ!'

വ്രജ:—'വന്നിട്ടുണ്ടില്ലേ?'

ബ്രഹ്മ:—ഉവ്വ്; വന്നിട്ടുണ്ട്.'

വ്രജ:—'എവിടെ; ഒന്നു കാണണമല്ലോ.'

ബ്രഹ്മ:—'ഞാൻ അവളെ കാണിച്ചുതന്നാൽ, നിന്റെ അച്ഛനമ്മമാർ കണ്ണിൽ തീപ്പൊരി പാററുമല്ലോ! അതിനു പകരം പക്ഷികളുടെ കഥ പറഞ്ഞേയ്ക്കാം; കേൾക്ക്!'

വ്രജ:—'ശങ്കവേണ്ട! ഭവനാധിപതിമാർ എന്നെ വിളിച്ച് അവളെ പറഞ്ഞയയ്ക്കുവാൻ നിയോഗിച്ചിരിക്കയാണ്. അവളെക്കാണാതെ പറഞ്ഞയയ്ക്കുകയെങ്ങനെ? നിങ്ങൾ അമ്മൂമ്മയാണ്. അവൾ ഇരിക്കുന്ന സ്ഥലമറിവാൻ കഴിയുമെന്നുവച്ചാണു ഞാൻ നിങ്ങളെക്കാണ്മാൻ വന്നതു്.'

ബ്രഹ്മ:—'ചേട്ടാ! ഞാൻ കിഴട്ടുകിഴവി! കൃഷ്ണനാമം ഉരുക്കഴിക്കയാണ്. തൈരിൽ കുതിർത്ത പൃഥുകം തിന്നു ജീവിക്കുന്ന കുരുവിക്കഥ വേണമെങ്കിൽ പറയാം; നിന്റെ ബഹിഷ്കൃതയേയും ഞാൻ കണ്ടില്ല; ബ്രാഹ്മണിമാരെയും ഞാൻ കണ്ടില്ല.'

വ്രജ:—'അയ്യോ; ഗൃഹചാരമേ! ഞാൻ ചോദിക്കുന്നതു് ഒന്ന്; മറുപടി മറ്റൊന്ന്! കിഴട്ടുകിഴവി, ഇങ്ങനെയെങ്കിൽ നിങ്ങൾ താമസിയാതെ കള്ളന്മാരുടെ കുടുക്കിൽ അകപ്പെടുമേ!'

ബ്രഹ്മ:—'ആ പ്രസ്താവം മിണ്ടരുതു, കുഞ്ഞേ! എനിക്കു കള്ളന്മാരെ ബഹുഭയമാണ്. നിനക്ക് അവളെ കാണിച്ചു തരണമല്ലേ?'

വ്രജ:—'അതിനല്ലേ ഞാൻ വന്നതു്. അല്ലാതെ, കിഴവിയുടെ ജപമാല കണ്ടു രസിപ്പാനല്ല.'

ബ്രഹ്മ:—'സാഗരയുടെ മുറിയിൽ ചെല്ല്.'

വ്രജ:—'സപത്നി സപത്നിയെച്ചെന്നു കാണാറുണ്ടോ?'

ബ്രഹ്മ:—'നീ പോവുകയില്ല! എങ്കിൽ, പോകേണ്ടതാനും! സാഗര നിന്നെ ക്ഷണിച്ചുപോയി. അവൾ മുറിയിൽ ചെന്നിരിക്കയാണ്. മേലാൽ നിനക്കു നയന പററിയവളല്ല.'

വ്രജ:—'നയനയോടു പറയട്ടയോ! നിൻെറ ചക്കായെ അവൾ വന്ന് തകൎത്തുകളയുമേ!'

ബ്രഹ്മ:—'ആവട്ടെ! സാഗരയുടേയൊ നയനയുടേയൊ മുറിയിൽ പോ! ഇഷ്ടംപോലെ ചെയ്യ്!'

വ്രജ:—'പോയാൽ ആ ബഹിഷ്കൃതയെ കാണാനിടയാകുമോ?'

ബ്രഹ്മ:—'കിഴവിയുടെ വാക്കു വിശ്വസിക്കുന്നതാരു്?! എന്തിനു കുഞ്ഞേ എൻെറ വയററിൽ തീ വാരിയിടുന്നു? ജപമാല മുഴുവനേ കറക്കിക്കഴിഞ്ഞില്ല. നിൻെറ പിതാമഹൻ അറുപതു വിവാഹം കഴിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ, അദ്ദേഹം, യുവതിയായാലും വൃദ്ധയായാലും ശരി, ക്ഷണിച്ചാൽ വരാൻ മനസ്സില്ലെന്നു പറയാറില്ലായിരുന്നു.

വ്രജ:—'എൻെറ പിതാമഹന്നു നിത്യശാന്തി ലഭിക്കട്ടെ! ഞാൻ ഇപ്പോൾ പതിനാലുവയസ്സായ കൊച്ചമ്മയെ തിരക്കിപ്പോവാൻ ഭാവിക്കയാണ്; തിരിച്ചുവന്നു നാല്പതുവയസ്സായ അമ്മച്ചിയേയും കണ്ടുകളയാം.

ബ്രഹ്മ:—'പോവു; കുഞ്ഞേ, പോവു! എൻെറ ജപമാല മുഴുവനെ കറക്കിക്കഴിഞ്ഞു! ഞാൻ നയനയോടു ചെന്നു പറയും! നിൻെറ കണവൻ വെറും കുട്ടിയാണെന്ന്.'

വ്രജ:—'ചെന്നു പറയൂ; പറഞ്ഞു വേണ്ടതു ചെയ്യിക്കൂ.'

വ്രജേശ്വരൻ സാഗരയുടെ മുറിയിൽ ചെന്നു.

—(o)—

എട്ടാമദ്ധ്യായം

"ബാലികേ, കൈക്കൊൾക മാമകപ്രീതിത-
ന്നീലഘുചിഹ്നമെന്നൂഴിനാഥൻ,
ഏറെ വിലപ്പെട്ട നൻമുത്തു മുദ്രയ-
ങ്ങൂരിയെടുത്തവൾ തൻ കൈയിൽ
അച്ഛൻമകളുടെ കഴുത്തിലെന്നപോ-
ലിച്ഛയാ ചാർത്തിച്ചാൻ തൃക്കൈകളാൽ."

സാഗരയ്ക്കു ശ്വശ്രൂഗൃഹത്തിൽ രണ്ടു മുറി ഉണ്ടായിരുന്നു. അവയിൽ ഒരു മുറി താഴെയും മറെറാന്നു മച്ചിൻപുറത്തുമാണ്. വെറ്റില ചവച്ചു രസിക്ക, തോഴിമാരുമായി വിനോദാലാപം ചെയ്യുക, വിശ്രമസുഖം കൊള്ളുക മുതലായ ദിനകൃത്യങ്ങൾ സാഗര താഴത്തെ മുറിയിൽ നിർവഹിക്കും; രാത്രി ഉറങ്ങുവാൻ മച്ചിൻപുറത്തെ മുറിയും ഉപയോഗപ്പെടുത്തും. പകൽ മയങ്ങുകയും ഇതേ മുറിയിലായിരിക്കും. അതിനാൽ, വൃദ്ധയുടെ ചാടുവാക്യം കേട്ടു മുഷിഞ്ഞ വ്രജേശ്വരൻ സാഗരയെ തിരക്കിച്ചെന്നതു് മച്ചിൻപുറത്തെ മുറിയിലേയ്ക്കാണ്. അവിടെ സാഗരയേ കാണ്മാനില്ല; തൽസ്ഥാനത്തു മറെറാരു സ്ത്രീ ഇരിപ്പുണ്ടുതാനും. അവൾ തന്റെ പരിഗ്രഹമാണെന്നു ഗ്രഹിപ്പാൻ വ്രജേശ്വരന് ഏറെ ബുദ്ധിമുട്ടു വേണ്ടിവന്നില്ല.

ആകപ്പാടെ, കാര്യം മഹാ വിഷമമായി. രണ്ടുപേരും തമ്മിലുള്ള ബന്ധം തുലോം സമീപസ്ഥമാണ്; അവർ ഭാര്യയും ഭർത്താവുമാകുന്നു. ലോകത്തിൽ ഇതിലുമധികം മെച്ചപ്പെട്ട ബന്ധം മറെറന്തുണ്ട്? എന്നാൽ വിവാഹിതരായതിനുമേൽ ഇവർ തമ്മിൽ ഒരു കുറിപോലും സന്ദർശനം ഉണ്ടായിട്ടില്ല. സ്വൈരാലാപംചെയ്തു രസിച്ചിട്ടുമില്ല. അവർ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ എന്തു മുഖവുരയോടുകൂടി സ്വൈരാലാപം തുടങ്ങണം. ആദ്യമായി മൌനം ഭഞ്ജിക്കേണ്ടതാരാണ്? ഒരാൾ മറെറാരാളെ ഭവനത്തിൽനിന്ന് ഇറക്കിവിടാൻ വന്നിരിക്കുന്നു; മറെറാരാൾ, ഇറക്കിവിട്ടാൽ ഇറങ്ങിപ്പോവാനും ഒരുങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഞാൻ വായനക്കാരോടു സവിനയം ചോദിച്ചുകൊള്ളട്ടെ:—ഏതു പ്രസ്ഥാ

നമനുസരിച്ചു സംസാരിക്കയാണ്, ഇവിടെ സമഞ്ജസം?—ആലോചിച്ചു പറയുക! സമഞ്ജസമായി എന്തെന്തുണ്ടോ, അതൊക്കെ അങ്ങനെ കിടന്നുകൊള്ളട്ടെ! ഉചിതമായ തോരിൽ ഇന്നിപ്പോൾ യാതൊന്നും സുകരമല്ലല്ലോ! രണ്ടുപേരും കുറെനേരം മൌനം ദീക്ഷിച്ചിരുന്നു. ഒടുക്കം, പ്രഫുല്ല ഒട്ടൊന്നു ഹസിച്ച്, വസ്ത്രാഞ്ചലം ശരിക്കൊതുക്കിക്കൊണ്ട് വ്രജേശ്വരന്റെ കാൽക്കൽ സാഷ്ടാംഗം വീണു. വ്രജേശ്വരൻ പിതാവിന്റെ പ്രകൃതക്കാരനല്ല: ആയാൾ, പ്രണിപാതം സ്വീകരിച്ചു ഉടനെ, പ്രഫുല്ലയെ താങ്ങിയെഴുനേല്പിച്ചു മഞ്ചത്തിന്മേൽ പിടിച്ചിരുത്തി, അടുത്ത് ആയാളും ഇരുന്നു.

പ്രഫുല്ലയുടെ മുഖം മൂടുപടംകൊണ്ടു മൂടിയിരുന്നു. അക്കാലത്തെ മൂടുപടം, ഇന്നത്തെ യോഷാമണികൾ ഉപയോഗിക്കുന്ന മൂടുപടമായിരുന്നില്ല. പ്രഫുല്ലയെ എഴുനേല്പിക്കുന്ന സമയം, മൂടുപടം താഴെ വീണുപോയി. പ്രഫുല്ലയുടെ ബാഷ്പാർദ്രനയനങ്ങൾ, വ്രജേശ്വരനെ നന്ന വേദനപ്പെടുത്തി. ഉടനെ, ആയാൾ മുന്നും പിന്നും നോക്കാതെ—അയ്യേ! ഛേ! ഛെ!—ഇരുപത്തിരണ്ടു വയസ്സായവനായിട്ടും,—കഷ്ടമേ!—ആയാൾ മുന്നും പിന്നും നോക്കാതെ, തക്കമോ തരമോ കരളുററു കാണാതെ, നേത്രങ്ങളിൽ നിന്ന് ഒഴുകുന്ന ബാഷ്പധാര അടിഞ്ഞുനിൽക്കുന്ന നേത്രാധോഭാഗത്ത്,—അയ്യേ! ഛേ! ഛെ!—ആയാൾ പൊടുന്നനവെ പ്രേമചുംബനമർപ്പിക്കതന്നെ ചെയ്തു. ഈ കഥയെഴുത്തുകാരൻ പഴയ സംപ്രദായക്കാരനാണ്. എന്തെഴുതിവിടുവാനും സംകോചലേശമില്ല; എന്നാൽ, പാശ്ചാത്യപരിഷ്കാരരശ്മിയേററു പരിശുദ്ധവും സുശിക്ഷിതവുമായ അഭിരുചി ഉൾക്കൊണ്ട പുതിയ വായനക്കാർ, ഇതോടുകൂടി ഇപ്പുസ്തകവായന തീർച്ചയായും മതിയാക്കുമെന്ന് എനിക്കു നല്ല വിശ്വാസം ഉണ്ട്. അതുകൊണ്ട്, പാശ്ചാത്യഭാഷാവിശാരദന്മാർ ദേശ്യഭാഷാപുസ്തകങ്ങൾ പാരായണം ചെയ്യാറുണ്ട് എന്നു പറയുന്നതുതന്നെ അവർക്കു വല്ലാത്ത പോരായ്മയുണ്ടാവും! അവർ ഭാഷാപുസ്തകങ്ങൾ സർവ്വഥാ വായിക്കയേ അരുത്; വായിച്ചാൽ, അവരുടെ പാശ്ചാത്യഭാഷാവൈദഗ്ദ്ധ്യം അവിളംബം നശിച്ചുപോയേക്കാം. ആ അഭിരുചി സൂക്ഷിപ്പാനായിട്ടെങ്കിലും, വായിക്കാതിരിക്കയാണ് അവശ്യം വേണ്ടത്.

അശ്ലീലപ്രവൃത്തിയിലേർപ്പെട്ടു സ്വയം ദൂഷിതനായും കഥയെഴുത്തുകാരായ നമ്മളെ അശ്ലീലതാദൂഷിതരാക്കാൻ കാരണഭൂതനായും തീർന്ന വ്രജേശ്വരന്റെ പാർശ്വഭാഗത്തു നഷ്ടപ്രജ്ഞയായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന പ്രഫുല്ല തത്താദൃശമായ മുഖചുംബനത്തെക്കാൾ പുണ്യതമവും വിശുദ്ധവുമായ ധർമ്മം മറെറാന്നില്ലെന്നു ഭാവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കവേ, വാതുക്കൽ ആരോ ഒരാൾ വന്നു നോക്കുന്നതുപോലെ അവർക്കു തോന്നി. ആളിന്റെ മുഖത്തു പുഞ്ചിരി ചിതറിക്കണ്ടു; കരങ്ങളിൽ അണിഞ്ഞുലയുന്ന പൊന്നണിക്കാപ്പുകളുടെ കലകലാരവം ചെവിയിൽ വീണതുപോലെ തോന്നി. വ്രജേശ്വരൻ, വാതുക്കലോട്ടു കണ്ണോടിച്ചു. ആ മുഖം വളരെ വളരെ കമനീയമായിരുന്നു. ചുരുണ്ടിരുണ്ടു ചിതറിയുലയുന്ന വാർകുന്തളം; മീതെ ആവരണദുകൂലം; അകത്തു നീർത്താരിതളൊളികോലുന്ന, കന്നൽമിഴിയിണ; കടുംചോപ്പാർന്ന ചോരിവായാകെ പടർന്നാലിയുന്ന പുതുപ്പുഞ്ചിരിപ്പൂനിലാവൊളി!—വ്രജേശ്വരൻ കണ്ണററുനോക്കി;—സാഗരയുടെ മുഖമായിരുന്നു അതു്. സാഗരനയന ഒരു പൂട്ടും താക്കോലുമെടുത്തു ഭർത്താവിനെ കാണിച്ചു. അവൾ മുഗ്ദ്ധയായിരിക്കയാൽ കമിതാവോടു് അധികം സംസാരിക്കാറില്ല—അതിനാൽ വ്രജേശ്വരനു സൂചിതസംഗതി ഗ്രാഹ്യമായില്ല,—എന്നാൽ, മനസ്സിലാക്കാൻ ഏറെനേരം വേണ്ടിവന്നുമില്ല. സാഗരനയന, പുറമേ നിന്നു് വാതൽ വലിച്ചടച്ചു് പുറന്തഴുതിട്ടു പൂട്ടി താക്കോലും കൈയിലാക്കി 'ചടപടാ' മണ്ടിക്കളഞ്ഞു! പൂട്ടുന്ന ഒച്ചകേട്ട ഉടനേ, 'എന്തു തകരാറു പിണയ്ക്കുന്നു, സാഗരേ!' എന്നു വ്രജേശ്വരൻ ഉറക്കെ ചോദിക്കാതിരുന്നില്ല; പക്ഷേ, സാഗര ആയതു തരിമ്പും ചെവിക്കൊള്ളാതെയാണു് മണ്ടിക്കളഞ്ഞതു്. അവൾ ബ്രഹ്മഠാക്കുറാണിയുടെ മെത്തമേൽ ചെന്നു കിടന്നു.

ബ്രഹ്മ:—'എന്തു്; എന്തായമ്മേ; സാഗരേ! നീ ഇവിടെ എന്തിനു വന്നു?'

സാഗര മിണ്ടിയില്ല.

ബ്രഹ്മ:—'കണവൻ നിന്നെ ആട്ടിയോടിച്ചോടീ?'

സാഗര:—'ഇല്ലെങ്കിൽ, നിങ്ങളെ താങ്ങുവാൻ ഞാൻ ഇങ്ങു വരണമോ? ഏതായാലും ഇന്നു നിങ്ങളൊന്നിച്ചു കിടന്നുകളയാം.'

ബ്രഹ്മ:—'കിടക്കൂ; കിടക്കൂ! അവൻ വന്നു വിളിക്കാതിരിക്കയില്ല. ഉടനടി ഇവിടെ വന്നു പറയും! കണ്ടോ കളി! എന്റെ കണവൻ എന്നെ പന്ത്രണ്ടു മാസവും—മുന്നൂറിരുപതുദിവസവും—പുറത്താട്ടിയോടിച്ചിരുന്നു; പക്ഷെ, അടുത്ത ക്ഷണം വിളിക്കയും ചെയ്തിരുന്നു; ഞാനോ, ഞാൻ, കലമ്പിക്കരഞ്ഞുപോവുകയില്ല;—അതുണ്ടല്ലോ, അയ്യേ!—ആ ദോഷ്യം! അയ്യേ പെണ്ണുങ്ങൾക്കു ഉശിരാണ്—പോവുകയില്ലായിരുന്നു;—പോകാതെ ഇരിക്കയും ഇല്ലായിരുന്നു! ഒരുനാൾ എന്തു പറഞ്ഞിയെന്നോ—'

സാഗര:—'അമ്മൂമ്മേ! ഒരു കഥ പറയരുതോ?'

ബ്രഹ്മ:—'എന്തു കഥ പറയട്ടെ?—ആ പക്ഷികളുടെ കഥ പറയട്ടയോ? നീ ഒറയ്യോ? ഇരുന്നു കേൾക്കാൻപോകുന്നോ? ആ പുതിയ സ്നുഷ എവിടെ? അവളെയും വിളിക്കൂ! രണ്ടുപേരും ഇരുന്നു കേൾക്കുക!'

സാഗര:—'അവൾ എവിടെയോ? ഇപ്പോൾ ഞാൻ അവളെ തിരക്കിപ്പോവുകയില്ല. ഒറയ്യിരുന്നു കഥകേട്ടോളാം; പറയണം, അമ്മൂമ്മേ!'

ബ്രഹ്മാണിയമ്മാൾ സാഗരയുടെ സമീപം കിടന്നുകൊണ്ട് കഥപറവാൻ തുടങ്ങി. ഉപക്രമം തീർന്നപ്പോഴേ, സാഗര ഊർങ്ങിപ്പോയി. അതു അറിയാത്ത വൃദ്ധ, പിന്നെയും മൂന്നുനാലുമണിക്കൂർവരെ കഥ നീട്ടിച്ചൊല്ലി. അപ്പോഴാണ്, വൃദ്ധയ്ക്കു സാഗര നിദ്രാധീനയായിരിക്കുന്നുവെന്നു മനസ്സിലായതു്. ദുഃഖിതയായ വൃദ്ധ, അതോടുകൂടി കഥയും നിറുത്തിക്കളഞ്ഞു! പിറേന്നു പുലർച്ചയാവുമുമ്പു്, സാഗര ചെന്നു മുറിയുടെ വാതൽ തുറന്നുയാതൊന്നുമറിയാടാതെ മടങ്ങി വന്നു് ജീർണ്ണിച്ച ഒരു ചക്കായുടെ ശലാകയെടുത്തു് ബ്രാഹ്മണിയുടെ ചെവിക്കടുത്തിരുന്നു കറക്കി ഒച്ചയുണ്ടാക്കി.

വാതിൽ തുറക്കുമ്പോൾ ഒച്ച ഉണ്ടാവുമല്ലോ. ആ ഒച്ച പ്രജേശ്വരന്റെയും പ്രഫുല്ലയുടേയും ചെവിയിൽ പതിഞ്ഞു. ഉടനെ, ആസീനയായിരുന്ന പ്രഫുല്ല എഴുന്നേറ്റുനിന്നു് ഇങ്ങനെ മന്ത്രിച്ചു:—

സാഗര വാതൽ തുറന്നു: 'ഞാൻ പോകട്ടയോ? പരിഗ്രഹമായി സ്വീകരിക്കാൻ ഭാവമുണ്ടെങ്കിൽ സ്വീകരിക്കുക; ഇല്ലെങ്കിൽ ഉപേക്ഷിക്കുക! എനാൽ, അവിടത്തെ വിനീത ദാസിയാണ് ഈ ഞാൻ എന്ന വസ്തുത, അവിടുന്നു യാതൊരു കാലത്തും മറന്നേയ്ക്കരുതെന്നു അപേക്ഷയുണ്ട്.'

പ്രജ:—'ഇപ്പോഴേ പോകേണ്ട. ഞാൻ ഒന്നുകൂടി അച്ഛനെ കാര്യം ധരിപ്പിച്ചുനോക്കട്ടെ.'

പ്രഫുല്ല:—'അതുകൊണ്ട്, അച്ഛന്റെ മനസ്സിളകുമോ?'

പ്രജ:—'ഇളകിയില്ലെങ്കിൽ വേണ്ട. എന്റെ കൃത്യം ഞാൻ ചെയ്യേണ്ടയോ? നിന്നെ അകാരണം ത്യജിച്ച് അധമ്മക്രപത്തിലാഴ്ത്തുക ധമ്മമോ?'

പ്രഫുല്ല:—'അങ്ങ് എന്നെ ത്യജിച്ചിട്ടില്ല. പ്രത്യുത, സ്വീകരിക്കുകയാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. ഒരു നാളത്തെ സഹശയനസുഖം അനുഭവിപ്പിക്കയും ചെയ്തു. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ ഇപ്പോൾ സംതൃപ്തയായി. ദരിദ്രസന്താനമായ എന്നെക്കുറിച്ച് അങ്ങു അച്ഛനോട് ഒന്നും പറയേണ്ട; ഇതാണ് എന്റെ പ്രാത്ഥന.'

പ്രജ:—'യാതൊന്നും സാധ്യമല്ലെങ്കിൽ, നിനക്ക് ഉണ്ണാനും ഉടുപ്പാനും മാത്രമെങ്കിലും വല്ല വകയും സമ്പാദിച്ചു തരാൻ നോക്കാം.'

പ്രഫുല്ല:—'അദ്ദേഹം എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചിരിക്കയാണ്; അതിനാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വക യാതൊന്നും എനിക്കു സ്വീകരിപ്പാൻ നിവൃത്തിയില്ല. അങ്ങയുടെ സ്വന്തംവക വല്ലതും തന്നാൽ, സസന്തോഷം സ്വീകരിക്കാം'.

പ്രജ:—'സ്വന്തം വകയായി യാതൊന്നുമില്ല. ഈയൊരു മോതിരം മാത്രമുണ്ട്. ഇതു വാങ്ങുക! തൽക്കാലം വിറ്റഴിച്ചാൽ, ഏതാനുംനാൾ സസുഖം കഴിച്ചുകൂട്ടാം. മേലാൽ വല്ല വിധേനയും അധ്വാനിച്ചു കുറെപ്പണമായ ഒരുതുക സമ്പാദിക്കാൻ നോക്കാം. എവിടെച്ചെന്നെങ്കിലും ഒരുദ്യോഗം കരസ്ഥമാക്കേണം. എന്തു ചെയ്യേണ്ടിവന്നാലും നിന്റെ ഭരണപോഷണകാര്യം നിറവേറ്റാതിരിക്കയില്ല.'

എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു വ്രജേശ്വരൻ മോതിരമെടുത്തു പ്രഫുല്ലയ്ക്കു കൊടുത്തു. പ്രഫുല്ല മോതിരം സ്വീകരിച്ചുകൊണ്ടു പറകയാണു്:—

'അങ്ങു എന്നെ വിസ്മരിച്ചു കളഞ്ഞാൽ—'

വ്രജ:—'അതൊരു വിസ്മരിച്ചാലും നിന്നെ വിസ്മരിക്കയില്ല.'

പ്രഫുല്ല:—ഒരുവേള അതുമറിവാനേ കഴിയാതെ വന്നാൽ—'

വ്രജ:—നിന്റെ സുന്ദരമുഖം യാതൊരു കാലവും മറക്കത്തക്കതല്ലല്ലൊ!'

പ്രഫുല്ല:—ഞാൻ ഈ മോതിരം വിൽക്കയില്ല; നിത്യതയ്ക്കു മുട്ടിയാലും, വിൽക്കയില്ല. അങ്ങു് എന്നെ അതുമറിയാതെ കഴുങ്ങുമ്പോൾ, ഈ മോതിരമെടുത്തു കാണിക്കാം. ഇതിൽ വല്ലതും കൊത്തിയിട്ടുണ്ടോ?'

വ്രജ:—'എന്റെ പേരു കൊത്തിയിട്ടുണ്ടു്.'

രണ്ടുപേരും പരസ്പരം ബാഷ്പവർഷം കൊണ്ടു മുഖപ്രക്ഷാളനം ചെയ്തിട്ടു് സഖേദം പിരിഞ്ഞു.

———— :0: ————

ഒമ്പതാമദ്ധ്യായം.

"കടക്കണ്ണും ചുകത്തീട്ടു പറഞ്ഞ വാക്കുകളെല്ലാം
നടുങ്ങിപ്പോമെകതാരിൽ കനിവുള്ള ജനമെല്ലാം"

സഖേദം പിരിഞ്ഞ പ്രഫുല്ല, നേരെ ചെന്നു സാഗരയേയും നയനയേയും സന്ദർശിക്കയാണു ചെയ്തതു്. ഉർവ്വിത്തയായ നയന മനഃപൂർവം പ്രഫുല്ലയോടു ചോദിച്ചു:—

'ചേച്ചി, ഇന്നലെ നിങ്ങളം കിടന്നുറങ്ങിയതു് എവിടെയാണു്?'

പ്രഫുല്ല:—'തീർത്ഥയാത്ര ചെയ്യുക, ദേവാലയങ്ങളം സന്ദർശിക്കമുതലായ പുണ്യകൃത്യങ്ങളം ചെയ്തവർ, അവയെക്കുറിച്ചു സ്വയമേ പറഞ്ഞു ഞെളിയുക ധർമ്മമല്ല'.

നയന—'എന്തുകൊണ്ടു?'

സാഗര:—'എന്തുകൊണ്ടെന്നു് അറിവാൻ പാടില്ലേ? ഇന്നലെ എന്നെ മറിയിൽനിന്നോടിക്കയും, അവളെ എന്റെ മെത്തമേൽ പിടിച്ചിരുത്തുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടു്, ലക്ഷ്മീനാരായണവിഹരണമല്ലയോ കഴിഞ്ഞുകൂടിയതു്? സഹശയ്യാസുഖംകൊണ്ടു സ്വന്തം മോതിരം സമ്മാനിച്ചതും?

സാഗര പ്രഫുല്ലയുടെ വിരലിൽ കിടന്ന മോതിരത്തെ, നയനയെ കാണിച്ചു. ഉടനെ നയനയുടെ ഉള്ളിൽ കൊടുംതീ കാളിപ്പടർന്നു. അവൾ പറഞ്ഞു:—

'ചേച്ചി! നിങ്ങളുടെ ചോദ്യത്തിനു് യജമാനൻ എന്താണു മറുപടി പറഞ്ഞതു് എന്നറിയാമോ?'

പ്രഫുല്ല ആ കഥ തീരെ മറന്നിരുന്നു: വ്രജേശ്വരന്റെ സൽക്കാരാനന്തരണമൂലം, അയാളു് അവൾ തീരെ വിസ്മരിച്ചുപായി. അവൾ ചോദിച്ചു:

"എന്തു ചോദ്യമാണു്?"

നയന:—'നിങ്ങൾക്കു് ഉണ്ണാനും ഉടുപ്പാനും ഉള്ള വക എന്താണെന്നു ചോദിച്ചില്ലേ?'

പ്രഫുല്ല:—'അതിനു മറുപടി എന്തായിരുന്നു?'

നയന:—'കൊള്ളയും കവർച്ചയും ചെയ്തു നിത്യത കഴിച്ചുകൊള്ളട്ടെ എന്നു ശ്വശ്രൂൻ കൽപിച്ചു'.

പ്രഫുല്ല:—'കഴിയുമോ എന്നു നോക്കട്ടെ!'

എന്നു പറഞ്ഞു പ്രഫുല്ല പോയി. അവൾ പിന്നെ മറ്റാരോടും സംസാരിച്ചില്ല; വള്ളിപ്പുവഴിയിലൂടെ സതീരം പോവുകയാണു ചെയ്തതു്. സാഗര മാത്രം അവളെ അനുധാവനംചെയ്തു.

പ്രഫുല്ല:—'സഹോദരി, ഞാൻ ഇതാ പോവുകയായി; ഇനി വീണ്ടും ഇവിടെ വരണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നില്ല. നിന്നെ പിതൃഗൃഹത്തിൽ കാണുമല്ലോ! അവിടെ ഞാൻ വന്നു കണ്ടുകൊള്ളാം.'

സാഗര:—'നിന്റെ പിതൃഗൃഹം എവിടെയാണെന്നു നിങ്ങൾക്കു് അറിയാമോ?'

പ്രഫുല്ല:—'അറിയാതെയുമോ; അന്വേഷിച്ചു വന്നുകൊള്ളാം.

സാഗര:—'നിങ്ങൾ എന്റെ പിതൃഭവനത്തിൽ വരുമെന്നോ?'

പ്രഫുല്ല:—'ഇനി ലജ്ജിച്ചിട്ടു കാര്യമെന്തു്?'

സാഗര:—'നിങ്ങളുടെ മാതാവു നിങ്ങളെ കാത്തുനിന്നു വിഷമിക്കയാവണം.'

വാസ്തവമായും പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവു കാത്തുനിൽക്കയായിരുന്നു; സാഗര അവരെ കാണിച്ചുകൊടുത്തു. ഉടനേ, പ്രഫുല്ല മാതാവിന്റെ സമീപം ചെന്നു.

പത്താമദ്ധ്യായം.

"ചെറ്റും കുമാരക നിന്നുടെ താതന്റെ
കുററമല്ലേതുമിതെന്നു ബോധിക്ക നീ
കൂററുകാരില്ലാതെ തീർന്നാരു നമ്മളെ
പോററുവാനീശ്വരൻതന്നെ കുമാരക!".

പ്രഫുല്ലയും അവളുടെ മാതാവും യഥാസമയം സ്വഭവനത്തിലെത്തി. പ്രയാണം നിമിത്തം പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവിന്റെ ദേഹം നന്നേ തളർന്നു. ആധിപരമ്പര മനസ്സിനെ വ്രണപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു. സാധാരണ എല്ലാ മനുഷ്യർക്കും ഒരേ വിധമുള്ള സഹനശക്തി സിദ്ധമായിരിക്കയില്ലല്ലോ; ഭവനത്തിലെത്തി ഏതാനും നാളുകളായപ്പോൾ, പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവു് ജ്വരഗ്രസ്തയായി ദീനശയ്യയിൽ താവളമുറപ്പിച്ചു. ആദ്യമാദ്യം ജ്വരാക്രമണം അത്രയ്ക്കു ഭീകരമായിരുന്നില്ല. അവർ അന്തർജനമാണു്; വിശിഷ്യ, അബലയാണു്; പോരെങ്കിൽ, ബ്രാഹ്മണമഹിള; സർവ്വോപരി വിധവയും!—ഇതെല്ലാംകൊണ്ടും ആ സ്ത്രീ, ഭീകരമായ ജ്വരാക്രമണത്തെ തീരെ വകവച്ചില്ലതന്നെ! രണ്ടു നേരവും കുളിമുടക്കിയില്ല; തക്ക സമയം ഭക്ഷണം കഴിപ്പാൻ നിവൃത്തിയില്ലാതെ വിഷമിച്ചു. ഭക്ഷിക്കുന്നതും, തീരെ പത്ഥ്യാവഹമായിരുന്നില്ല; വല്ലവരും കൊണ്ടുതന്നാൽ, ഏതും കഴിക്കും; ഇല്ലെങ്കിൽ യാതൊന്നും ഇല്ല! ക്രമേണ, ജ്വരാക്രമണം വർദ്ധിച്ചുവന്നു. ഒടുക്കം അവശയായി തീരെ കിടപ്പിലായി. അക്കാലത്തു രോഗാന്തകാരിയായ ഫെസിഫിക്ക പേറെൻററു പിൽസ്, ഹാളോവസ്സ് മഹൗ

ഷധങ്ങൾ, ജ്വരാരിവടിക, ഹിമാംശുദ്രവം, അജീർണ്ണാരിഷ്ടം മുതലായ മരുന്നുകളുടെ ഗുണഗണം വാഴ്ത്തിപ്പുകഴ്ത്തുന്ന വൃത്താന്തപത്രങ്ങൾ ഇക്കാലത്തെപ്പോലെ അത്ര ധാരാളമില്ലായിരുന്നു. ഭർത്താവില്ലാത്ത മഹിളമാർ മരുന്നു ശീലിക്കതന്നെ അക്കാലത്തു പതിവില്ലായിരുന്നു. പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവിന്റെ ചികിത്സയ്ക്കായി പ്രസിദ്ധ ഭിഷഗ്വരന്മാരെ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തുവാൻ മററാൾക്കാരും ഇല്ലായിരുന്നു! പോരെങ്കിൽ ഇക്കാലത്തെന്നവണ്ണം അന്ന് പണ്ഡിതന്മാരും വൈദ്യന്മാരും ഡാക്ടർമാരും ഡ്രസ്സർമാരും സർജ്യന്മാരും അത്രയേറെയില്ലായിരുന്നു. ജ്വരം മൂർദ്ധന്യനിലയിലെത്തി. ജ്വരഗ്രസ്തയുടെ ദശ ശങ്കാസ്പദമായിത്തീർന്നു. ഒടുവിൽ പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവ് ഐഹികബന്ധം പാടേ വെറുത്തു നിത്യശാന്തി അടയുകതന്നേ ചെയ്തു.

ഗ്രാമീണന്മാരിൽ പത്തുപേർ,—പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവിനെ ജാതിഭ്രഷ്ടയാക്കി വച്ചതെവരോ, അതേ പത്തുപേർ;—ക്ഷണിക്കാതെ വന്ന് ഔർദ്ധ്വദേഹികകർമ്മം യഥാവിധി നടത്തുകയായി. അക്കാലത്തെ ഹൈന്ദവന്മാർ താദൃശവിഷമസന്ദർഭങ്ങളിൽ ബദ്ധവൈരം പ്രകടിപ്പിക്കാറില്ലായിരുന്നു. അവർക്ക് സ്വാഭാവികമായിരുന്ന വിശേഷഗുണമാണത്. പ്രഫുല്ല ഭവനത്തിൽ തനിച്ചായി. അയൽവാസികൾ വൈകുണ്ഠസമാരാധനം നടത്തണമെന്ന് സനിർബന്ധം ആവശ്യപ്പെട്ടു. നാലു ബ്രാഹ്മണർക്ക് യഥാശക്തി സമാരാധനം നടത്തുവാനേ തനിക്കു പാടുള്ളുവെന്നു പ്രഫുല്ല അവരോടു സാദരം മറുപടി പറഞ്ഞു. അവൾ യാതൊന്നും ചെയ്യേണ്ടതില്ലെന്നും ഇക്കാര്യം തങ്ങളെല്ലാംചേർന്നു നടത്തുന്നുണ്ടെന്നും പറഞ്ഞ് ഏതാനും ഗ്രാമീണപ്രധാനന്മാർ വരിയിട്ടു പണം പിരിക്കയും, സംഭാവനയായി വേണ്ട വിഭവങ്ങൾ ശേഖരിക്കയും ചെയ്തിട്ടു ബ്രാഹ്മണസമാരാധനവും സപിണ്ഡീകരണവും യഥാവിധി നിർവഹിപ്പാൻ തയ്യാറായി. ഭേദപ്പെട്ട ഗ്രാമാധിപന്മാരിൽ രണ്ടുപേർ പറഞ്ഞു:—

'മാതാവിന്റെ സപിണ്ഡീകരണത്തിൻനാൾ, നിന്റെ ശുശ്രൂശ്വശുരന്മാരെയും ക്ഷണിക്കേണ്ടതാണ്.'

പ്രഫുല്ല:—'ക്ഷണിപ്പാൻ പോകുന്നതാരാണ്?'

രണ്ടു പ്രധാനികരും മുമ്പിൽവന്നു ഞങ്ങളെ ക്ഷണിപ്പാൻ ഒരുക്കമാണെന്നു പറഞ്ഞു അവർക്ക് ഈ തരം മഹാവ്യാധിയായി രുന്നവരോ! പ്രഫുല്ല ചോദിച്ചു:—

'നിങ്ങളാണു ദുരുപവാദം പരത്തി എന്റെ കുടുംബമഹിമയെ കളങ്കപ്പെടുത്തിയതു്. എന്നിട്ടു്, നിങ്ങളെന്നെ ക്ഷണിപ്പാൻ പോവുകയോ?'

'അതല്ല കാര്യമായിക്കരുതേണ്ട! ആ ദുരുപവാദം ഞങ്ങളെന്നെ ഇല്ലാതാക്കുന്നുണ്ടു്; ഇപ്പോൾ നീ അനാഥയായ യുവതിയായില്ലേ? അതിനാൽ നിന്റെ പേരിൽ ജനങ്ങൾക്ക് ഇപ്പോൾ വിരോധമില്ല'.

'എന്നാൽ നിങ്ങളെന്തു് ശത്രുശത്രുക്കളെ ക്ഷണിച്ചുവരിക.'

രണ്ടുപേരും ഫരവല്ലനെ ക്ഷണിപ്പാൻ ചെന്നു. ഫരവല്ലൻ അവരോടു ചോദിച്ചു:—

'നല്ല കൂത്തു്. നിങ്ങളല്ലേ, എന്റെ ചാർച്ചക്കാരിയെ ജാതിഭ്രഷ്ടയും അനാഥയുമാക്കി വച്ചതു്. എന്നിട്ടു്, നിങ്ങളെന്നെ ഇങ്ങനെ വന്നു ക്ഷണിക്കുന്നവോ? ഇതിന്റെ രഹസ്യമെന്തു്?' 'ആ രഹസ്യം നിങ്ങൾക്ക് അറിഞ്ഞുകൂടാ. ഗ്രാമങ്ങളിലെ അയൽവാസികൾ തമ്മിൽ ഇപ്രകാരം കാട്ടുക അപൂർവ്വമല്ല. അതു വകവയ്ക്കേണ്ട കാര്യമല്ല. മനസ്താപം നേരിട്ടപ്പോൾ ഗ്രാമവാസികൾ ഈ വിധം അപ്രീതി കൊള്ളുക പതിവതു്!'

ഫരവല്ലൻ പ്രപഞ്ചജ്ഞാനിയായ ദേഹമാണു്. ക്ഷണിപ്പാൻ വന്നവർ ചതിയന്മാരാണെന്നും, അവർ ജാതിഭ്രഷ്ടയുടെ പുതിയിൽ നിന്നു ധനാപഹരണം ചെയ്തിരിക്കുമെന്നും, വിചാരിച്ചു, എന്നാൽ അവർക്ക് അതു മുഴുവനും എവിടെനിന്നു കിട്ടാമെന്നും, അക്കഥ ഏതുവിധവുമിരിക്കട്ടെ—തനിക്കു് അതന്വേഷിച്ചിട്ടു കാര്യമതുമില്ലെന്നു സമാധാനിച്ചും താൻ വരാൻ തയ്യാറില്ലെന്നു ഫരവല്ലൻ വന്നവരോടു ഖണ്ഡിതമായി പറഞ്ഞൊഴിയുകയാണു ചെയ്തതു്. അതുകൾ അയാളുടെ പ്രഫുല്ലയുടെ നേരെ പതിന്മടങ്ങു വെറുപ്പു വർദ്ധിച്ചു. ഈ സംഭവം പ്ര

ജേശ്വരനും അറിയാതിരുന്നില്ല; ഒരു ദിവസം രാത്രി ആരോടും പറയാതെ പ്രഫുല്ലയേ ചെന്നു കണ്ടു മടങ്ങിപ്പോരണമെന്ന് അയ്യാൾ തീരുമാനിച്ചു.

രണ്ടു ബ്രാഹ്മണരും വളരെ അസംതൃപ്തിയോടുകൂടി സഭാഗ്രാമത്തിലെത്തി. ഗ്രാമവാസികളുടെ സഹായസഹകരണങ്ങളും ഉണ്ടാവുകയാൽ, പ്രഫുല്ല മാതാവിന്റെ സംബന്ധീകരണവും പൈതൃകസാരാധനവും യഥാവിധി നിർവ്വഹിച്ചു. ത്രിജേശ്വരൻ അവളെ ചെന്നു കാണുവാൻ അക്ഷമം പ്രതീക്ഷിക്കുകയായി.

പതിനൊന്നാമദ്ധ്യായം

"ക്ഷീണയായ് മിഴിയടച്ചു നിശ്ചല-
പ്രാണയായുടനവന്റെ തോളതിൽ
വീണു, വായു വിരമിച്ചു കേതുവിൽ
തണ്ണു പാറിയ പതാകപോലവൾ."

ഫുല്ലമണി എന്ന വൃഷലി പ്രഫുല്ലമുഖിയുടെ പ്രതിവേശിനിയാണ്. മാതാവു മരിച്ചുപോയ നാൾ മുതൽ പ്രഫുല്ല ഏകാകിനിയായി പാർത്തുവരികയണ്. അവൾ സുന്ദരിയും യുവതിയുമാകുന്നു. അവൾക്കു രാത്രി ഒറ്റയ്ക്കു കിടന്നുറങ്ങുവാൻ ഭയമേറെ ഉണ്ടാവാം; പുറമേ, അപ്രതീക്ഷിതമായ അപവാദവും വന്നു പിണഞ്ഞേക്കാം. അതിനാൽ അവൾ പ്രതിവേശിനിയായ ഫുല്ലമണിയോടു രാത്രിതോറും തന്റെകൂടെ വന്നു കിടക്കണമെന്നു സവിനയം അഭ്യർത്ഥിച്ചു. ഫുല്ലമണി അനാഥയാണ്; അവൾക്കു വിത്തമുള്ള ഒരു സഹോദരിയും ഉണ്ട്. രണ്ടുപേരും പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവിനു സുപരിചിതകളായിരുന്നു. അതിനാൽ, പ്രഫുല്ലയുടെ അഭ്യർത്ഥന നിരാകരിക്കുവാൻ പാടില്ല; അതേ, ഫുല്ലമണി പ്രഫുല്ലയുടെ അഭ്യർത്ഥന നിവർത്തിപ്പാൻ സന്നദ്ധയാവുകതന്നെ ചെയ്തു. പ്രഫുല്ലയുടെ മാതാവു മരിച്ച നാൾ മുതൽ ഫുല്ലമണി പ്രഫുല്ലയെന്നിച്ചു കിടന്നുറങ്ങുകയാണ്.

പ്രഫുല്ലമുഖി വിവേകം പോരാത്ത കുമാരിയാകയാൽ ഫുല്ലമണിയുടെ ചാരിത്രവിഗതി അവൾക്കു തീരെ ഗ്രാഹ്യമായില്ല. ഫുല്ലമണിക്ക് പ്രഫുല്ലയെക്കാൾ പത്തുവയസ്സു പ്രായംകൂടും. സൗന്ദര്യപുഷ്ടിയിലും സ്വൈരാലാപങ്ങളിലും സ്വച്ഛന്ദപ്രവർത്തനങ്ങളിലും അവൾ ഒട്ടും പിന്നോക്കമല്ല. വസ്ത്രധാരണരീതി കുറെയേറെക്കൂടിയ മട്ടിലാണെന്നു പറയണം. സാമാന്യജാതിക്കാരിയാണ്; ചെറുപ്പത്തിലേ ഭർത്താവിനെ കളഞ്ഞു കുളിച്ചു! ചാരിത്രപാലനത്തിൽ അവൾ അത്രമാത്രം ഉഗ്രനിഷ്ഠയല്ല. ആ ഗ്രാമം ജമീൻദാർ പ്രാണചൌധുറിക്കു ചേർന്നതാണ്; അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗുമസ്താ ദുർല്ലഭചക്രവർത്തി ഗ്രാമവാസികളിൽ നിന്നു പണം തട്ടിയെടുപ്പാനായി അവിടെ കൂടെക്കൂടെ വന്ന് കച്ചേരി നടത്താറുണ്ട്. ഫുല്ലമണിക്കു ദുർല്ലഭചക്രവർത്തി പ്രത്യേകമാണെന്നു ജനസംസാരമുണ്ട്. ചിലർ പറഞ്ഞുവന്നത്, ദുർല്ലഭന്നാണ് അവളിൽ വിശേഷാനുരാഗമെന്നത്രേ! ഈ വദന്തി പ്രഫുല്ലയും ശ്രവിച്ചിരുന്നില്ലെന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ. എന്നാൽ, അവൾ എന്തുചെയ്യും? സ്വഭവനം ഉപേക്ഷിച്ചു മററാരുംതന്നെ അവളുടെ കൂടെ വന്നു കിടപ്പാൻ സന്നദ്ധരായില്ല. ഫുല്ലമണി ദുർന്നടത്തക്കാരിയായാലും, തനിക്കു കെടാൻ മനസ്സില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ തന്നെ കെടുപ്പാൻ മററാർക്കു കഴിയും എന്നായിരുന്നു പ്രഫുല്ലയുടെ ദൃഢവിശ്വാസം!

ഫുല്ലമണി നാലാറുനാൾ പ്രഫുല്ലയുടെ കൂടെ വന്നു കിടന്നു. വൈകുണ്ഠസമാരാധനം നടന്ന പിറെറന്നു രാത്രി, ഫുല്ലമണിക്കു വരാൻ അല്പ വിളംബം നേരിട്ടു. അവൾ വരുംവഴി ഒരു മാന്തോപ്പിൽ പ്രവേശിച്ചു. അവിടെ, ഒരാൾ നിൽക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ആയാൾ ദുർല്ലഭനാണ് എന്നു പ്രത്യേകം പറയേണ്ടല്ലോ! ദുർല്ലഭചക്രവർത്തി, താംബൂലചർവണം ചെയ്തു രക്താധരയായ ഫുല്ലമണിയെ നോക്കി ഇപ്രകാരം ചോദിച്ചു:—

'ഇന്ന് എങ്ങനെ?'

ഫുല്ല:—'എല്ലാം സുമാർ. നിങ്ങൾ പാതിരയ്ക്കു മേനാവുമായി വന്നേയ്ക്കുക; ഉടനേ വാതിലിനു മുട്ടുക! ഞാൻ വാതിൽ തുറക്കാം; എന്നാൽ, ബഹളമുണ്ടാവാതേ സൂക്ഷിക്കണം.'

ദുർല്ലഭൻ:—'അതിൽ ശങ്ക വേണ്ട! അവൾ ബഹളം കൂട്ടിയാലോ?'

ഫുല്ല:—അതിനും ഒരു വഴി ഉണ്ടാക്കണം. ഞാൻ ഒച്ചയുണ്ടാക്കാതെ വന്നു വാതൽ തുറക്കാം. നിങ്ങൾ പതുക്കെ അവൾ കിടന്നുറങ്ങുന്ന സ്ഥലത്തു ചെല്ലണം; ഉണരുന്നതിനു മുമ്പ് അവളുടെ വായ് മുണ്ടുകൊണ്ടു വരിഞ്ഞുകെട്ടുകയും വേണം. എന്നാൽ പിന്നെ, അവൾ ബഹളംകൂട്ടുന്നതെങ്ങനെ?'

ദുർല്ലഭൻ:—'ശരിതന്നെ! പക്ഷേ, അങ്ങനെ ബലാൽക്കാരം ചെയ്തുകൊണ്ടുപോയാൽ, അവൾ പിന്നെ എത്രനാൾ വാഴും?'

ഫുല്ല:—'ഒരു പ്രാവശ്യം കൊണ്ടുപോയാൽ സൊല്ല തീർന്നില്ലേ? മൂന്നുനാലു തലമുറകളിൽപെട്ട ചാർച്ചക്കാരോ വേഴ്ചക്കാരോ അവൾക്കില്ല;—ഉണ്ണാൻ വകയില്ല—ഇങ്ങനെ ചെയ്താൽ, അഗതിക്കു ഗതി കട്ടി; ഉടുപ്പാൻ മുണ്ടു കിട്ടി. ഇത്രയുമായാൽ, അവൾ മറെറങ്ങു പോവും? ആ ഭാരം ഞാൻ ഏററു. എനിക്കും, പണ്ടവും പണവുമെല്ലാം വേണ്ടപോലെ തരാതിരിക്കരുതു്.'

ഇത്രയും സംഭാഷണം കഴിച്ചതിനുശേഷം, ദുർല്ലഭൻ തന്റെ കച്ചേരിസ്ഥലത്തു പോയി. ഫുല്ലമണി ഫുല്ലയുടെ ഭവനത്തിൽ വരികയും ചെയ്തു. അശുഭോദർക്കമായ ഈ ഉദന്തം പ്രഫുല്ലയ്ക്കു തീരെ അജ്ഞാതമാണ്. അവൾ മാതൃസ്മരണയോടുകൂടി കിടന്നു. മാതാവിന്റെ കഥയോർത്തു കരഞ്ഞുകരഞ്ഞാണ്, അവൾ പകൽ കഴിച്ചതുതന്നെ! അതിനാൽ കിടന്ന മാത്രയിൽ അവൾ ഗാഢനിദ്രയിൽ ലയിച്ചു. പാതിരാവായപ്പോൾ, ദുർല്ലഭൻ വന്നു വാതലിനു മുട്ടി. ഫുല്ലമണി വാതൽ തുറന്നു. ദുർല്ലഭൻ, ഫുല്ലയെ വായടച്ചുകെട്ടി മേനാവിൽ കൊണ്ടുകിടത്തി; പോണ്ടന്മാർ മേനാവും ചുമന്ന് നിശ്ശബ്ദമായി പ്രാണചൌധുറിയുടെ വിഹാരഭവനം ലാക്കാക്കി യാത്രമുറുക്കുകയും ചെയ്തു. ഫുല്ലമണിയും അവരെ അനുഗമിച്ചു.

ഈ സംഭവം നടന്ന് ഒരരമണിക്കൂറായപ്പോൾ, രസ്ത്രപ്രതീക്ഷിയായിരുന്ന വ്രജേശ്വരൻ വന്ന് ഭവനമാകെ പ്രഫുല്ലയെ തിരക്കിനോക്കി; അവൻ ആരോടും പറയാതെയാണു വന്നിട്ടുള്ളതു്. കഷ്ടമേ; ഭവനമെങ്ങും തിരക്കിയിട്ടും ആരെയും കണ്ടില്ല.

———:0:———

പന്ത്രണ്ടാമദ്ധ്യായം

"ഈവണ്ണമുള്ള വലുതാകിയ സങ്കടത്തി-
ലാവന്ദിമാരിലധികം ജനമന്നു പാരം
ആഹന്ത വേദനവളർന്നഥ ദീർഘനിദ്ര-
ക്ക്ഷാഹാരമായിഹ നിലത്തു പതിച്ചുവേഗാൽ."

പോണ്ടന്മാർ മേനാവു ചുമന്ന് നിശ്ശബ്ദം യാത്രതുടർന്നു. ദുർല്ലഭന്റെ ഉപദേശമനുസരിച്ചാണ് അവർ ശബ്ദമുണ്ടാക്കാതെ യാത്ര തുടർന്നത്. കള്ളന്മാരെ തനിക്കു ബഹുഭയമാണെന്നു ബ്രഹ്മഠാക്കുറാണി വ്രജേശ്വരനോടു പറഞ്ഞതു വായനക്കാർ ഓർക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ, തൽക്കാലപരിതസ്ഥിതിയും മിക്കവാറും ശങ്കനീയമായിരുന്നുതാനും. നാടാകെ അരാജകത്വം കൂത്താടുന്ന കാലമാണ്. മുസ്ലീമങ്ങളുടെ ഭരണദശ അവസിതമായി; ഇംഗ്ലീഷ്കാരുടെ ഭരണാധികാരം ആരംഭിക്കുന്നതേ ഉള്ളൂ! അവർ പാളയമുറപ്പിക്കാൻ പററിയ സ്ഥലം അന്വേഷിച്ചുവരുന്നതേയുള്ളൂ! ഫ്രെന്ന-ാമാണ്ടത്തെ ഭയങ്കരക്ഷാമബാധ ഒട്ടൊട്ടു ശമോൻമുഖമായിട്ട് ഏറെയായിട്ടില്ല. ദുർഭരണക്കോമരമായ ദേവീസിംഹൻ അത്യാചാരപ്രദർശനം നിർഭയം നടത്തിവരികയുമാണ്. ദേവീസിംഹനായിരുന്നു അക്കാലത്തെ ലാൻഡ്റെവന്യൂ ഭരണാധിപതി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനീതിവർത്തനം സുവിഖ്യാതമത്രേ! സുപ്രസിദ്ധനായ എഡ്മണ്ടുബർക്കു സായ്പ് ഇംഗ്ലണ്ടിലെ വെസ്ററുമിനിസ്റ്റർ ഹാളിൽവച്ച് ദേവീസിംഹന്റെ ദുർഭഗനാമധേയത്തെ ആചന്ദ്രതാരം സുസ്ഥിരമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. അഗ്നിപർവതം ഭേദിച്ചൊലിയുന്ന ലോഹദ്രവംകണക്കു ജ്വാലാമുഖമായ വാഗ്വർഷംമൂലമാണ് ബെർക്കു സായ്പു ദേവീസിംഹന്റെ ദുസ്സഹാത്യാചാരങ്ങളെ എന്നെന്നേക്കും സജീവങ്ങളാക്കിയിട്ടുള്ളതു. ആ സായ്പിന്റെ അതിരൂക്ഷപ്രസംഗം ശ്രവിപ്പാനിടയായ എല്ലാ മഹിളമാരും അതിമാത്രം ശോകാകുലകളാവുക മാത്രമല്ല എന്തെന്നില്ലാതെ മൂർഛാധീനരാവുക കൂടി ചെയ്യുകയുണ്ടായി. ഈ സംഭവം കഴിഞ്ഞ് ഒരൊററന്തൂററാണ്ടു കഴിഞ്ഞുവെങ്കിലും ബർക്കുസായ്പിന്റെ പ്രസംഗം വായിക്കുന്നവന്റെ ദേഹം രോമാഞ്ചകഞ്ചുകിതമാകയും മനസ്സു വിത്രസ്തമാകയും ഇപ്പോഴും ചെയ്തുപോകാം. തത്താദൃശദുരാത്മാവായ

ദേവീസിംഹൻ വീണ്ടും ഊതിപ്പടർത്തിയ അത്യാചാരദാവാനലൻ വരേന്ദ്രഭൂമിയെ ആകമാനം കരിച്ചു വെണ്ണീറാക്കിക്കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ഉണ്ണുവാൻ വകയും പാർക്കുവാൻ വീടും ഉടുക്കുവാൻ തുണിയും ഇല്ലാതെ തെണ്ടിവേഷം സ്വീകരിച്ചു തെരുവുനീളെ അലയേണ്ടി വന്ന വൈശ്രവണന്മാരുടെ സംഖ്യ വരേന്ദ്രഭൂമിയിൽ അമിതമായി. അഷ്ടിക്കു തീരെ മുട്ടായവർ പട്ടാപ്പകൽ പരസ്വാപഹരണം ചെയ്യുവാൻ പോലും തരിമ്പും മടിച്ചില്ല. കവർച്ചക്കാർ, കൊള്ളക്കാർ, ബലാൽസംഗക്കാർ, കുത്തിക്കൊലക്കാർ മുതലായ മനുഷ്യമൃഗരാജന്മാർ ഗ്രാമംതോറും അണിനിരന്നിറങ്ങി ബഹളവും വഴക്കും കാട്ടുക സാധാരണ പതിവായി. ഇത്ര ഭീകരമായ രാഷ്ട്രീയ ദുർദ്ദശ നീക്കുവാൻ ഏതു ധീരന്നു സാധിക്കാം? അക്കാലത്തെ രംഗപുരം കളക്ടർ, ഗുഡ്‌ലായ്ഡ് സായ്പായിരുന്നു. പട്ടാളവകുപ്പ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മേൽനോട്ടത്തിലാണ് സംരക്ഷിതമായിരുന്നത്. അദ്ദേഹം അക്രമികളെ അമർച്ച ചെയ്യണമെന്നുറച്ച് തന്റെ കീഴിൽ ഉള്ള സേനയെ പല വ്യൂഹങ്ങളായി തിരിച്ചു പല സ്ഥലങ്ങളിലേക്കും നിയോഗിച്ചു. പക്ഷേ, അതുകൊണ്ടു ഗുണമേതുമുണ്ടായില്ല. എന്തിനേറെ? ഈ അക്രമികളെക്കുറിച്ചു യാതൊന്നും പറയാതിരിക്കയാണു മാനം!

അതിനാൽ ദുർല്ലഭനു ബഹു ഭയം തോന്നി. ആയാൾ പ്രഫുല്ലയെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടാണല്ലോ യാത്ര മുറുക്കുന്നത്. അക്രമികൾ തന്നോടെതിർത്താലോ എന്നാണു ദുർല്ലഭനു ഭയം. മേനാവുള്ള സ്ഥിതിക്ക് തസ്കരന്മാർ വന്നെത്തുവാനാണ് അധികമിട. അതുകൊണ്ടാണു ദുർല്ലഭൻ ശബ്ദമുണ്ടാക്കാതെ യാത്ര ചെയ്യണമെന്നു പോണ്ടന്മാരോടു ശട്ടംചെയ്തിരുന്നതും. പോണ്ടന്മാരുടെ അനുയായികളായിട്ടാരുമില്ലായിരുന്നു. ബഹളം ശങ്കിച്ച് അവൻ ആവശ്യമുള്ളതിലധികംപേരെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വന്നിരുന്നില്ല. ദുർല്ലഭനും ഫുല്ലമണിയും മാത്രമേ അവരെ അനുഗമിച്ചുള്ളൂ! ഈ യാത്രികന്മാർ വളരെ ഭയാവേശത്തോടുകൂടി നാലു മൈലോളം വഴി പിന്നിട്ടുപോയി. അപ്പോൾ ഒരു വൻകാട് ആരംഭിക്കയായി. മുൻഭാഗത്ത് ഏതോ രണ്ടുപേർ എതിരേ വരുന്നതുപോലെ പോണ്ടന്മാർക്കു തോന്നി. സമയം രാത്രിയാണ്; നക്ഷത്രവെളിച്ചം നോക്കി വഴി തപ്പിയറിഞ്ഞാണ്,

അവർ യാത്ര മുടക്കുന്നതു്. അതിനാൽ, അവക്കു് അഭ്യാഗതന്മാർ സുപ്രത്യക്ഷരായില്ല. എങ്കിലും, അവർ കാലാന്തകഭീമന്മാരെന്ന പോണ്ടന്മാർ എങ്ങനെയോ ധരിച്ചുവശായി. അവരിൽ ഒരാൾ മറെറാരാളോടു ചോദിച്ചു:

'എതിരെ വരുന്നവരെ ഓർക്കുമ്പോൾ ഉള്ളിൽ എന്തോ ഒരു ശങ്ക തോന്നുന്നു'.

അതു മറെറാരാൾ:—'രാത്രി അസമയത്തു യാത്ര തിരിച്ചവർ നല്ല പ്രകൃതക്കാരായിരിക്കുമോ?'

മൂന്നാമൻ:—'നോക്കു; അവർ ഭാരിച്ച ഭീമന്മാർ തന്നെ!'

നാലാമൻ:—'കൈയിൽ മുച്ചാൺവടി ഉണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു.'

അഞ്ചാമൻ:—'ചക്രവർത്തി എന്തു പറയുന്നു? ഇനി മുമ്പോട്ടു യാത്രയാൽ അപായം നിശ്ചയം; നമ്മളെ കള്ളന്മാരുടെ കൂട്ടക്കിൽ ചാടും; സംശയമില്ല.'

ചക്രവർത്തി:—'എനിക്കും അങ്ങനെ ശങ്കയില്ലാതില്ല. മുമ്പോട്ടു പോയാൽ ഏടാകൂടം നിശ്ചയം തന്നെ! ഏതായാലും നമ്മളുടെ ശങ്ക കറിക്കു കൊണ്ടു. ഇനി, കുട്ടരേ; എന്താണു വഴി?'

ഇങ്ങനെ രാജികന്മാർ ഭയവിഹ്വലതയോടുകൂടി യാത്രയാവുമ്പോൾ, രണ്ടു് അഭ്യാഗതന്മാരും എതിരെ വരുന്ന ആൾക്കാരെ നോക്കി ഗർജിക്കുന്നു:—

'ആരെടാ, അത്തു്?'

ചോദ്യം കേട്ടുവോ, ഇല്ലയോ?—പോണ്ടന്മാർ മേനാവു താഴെയിറക്കിവച്ചു കണ്ടേടം നോക്കി മണ്ടുവാനും തുടങ്ങി. അപ്പോൾ അവരെല്ലാം 'അയ്യോ, അയ്യയ്യേ! ചത്തല്ലോ! തുലഞ്ഞല്ലോ! ആരുണ്ടു, തുണപ്പാൻ?' എന്നുറക്കെ മാറിലടിച്ചു നിലവിളിക്കാതിരുന്നില്ല. ദുർല്ലഭചക്രവർത്തി പോണ്ടന്മാരെ അനുധാവനം ചെയ്തു. 'എന്നെ കൈവിട്ടു കളയല്ലെടാ' എന്നാത്തുകൊണ്ടു ഫുല്ലമണി ചക്രവർത്തിയുടെ പുറകിലും ധാവനം മുടക്കി. കാന്ദിശീകരായ ഈ പത്തു പേരുടേയും ഭയത്തിനു കാരണഭൂതരായ ആ അഭ്യാഗന്തുകന്മാരും വാസ്തവമായും രണ്ടു സാധുപഥികന്മാരായിരുന്നു. അല്ലാതെ, പോണ്ടന്മാർ ശങ്കിച്ചതുപോലെ അവർ അക്രമി

കളല്ലായിരുന്നു. അവർ ഹിന്ദുസ്ഥാനിലെ സ്വദേശികളാണ്. സർക്കാർ ജീവിതം കാംക്ഷിച്ച് അവർ ദിനാജപുരത്തേയ്ക്കു പോവുകയാണ്. കോഴിക്രവുംവെളുപ്പിനു യാത്രതിരിച്ച ഇവർ എതിരിട്ടു വന്ന പോണ്ടന്മാർ മണ്ടുന്നതുകണ്ടു വിസ്മയിച്ച് മുൻയാത്ര നിർഭയം തുടരുകയത്രേ ചെയ്തത്. പോണ്ടന്മാരാകട്ടെ, ദുർല്ലഭ ചക്രവർത്തിയാകട്ടെ, മേനാവ് ഇറക്കിവച്ച സ്ഥലത്തു വീണ്ടും വന്നതേ ഇല്ല.

—(o)—

പതിമൂന്നാമദ്ധ്യായം

"കരകല്പജയാന്തരാദ്വിധേ—
ശ്ശുചിതഃ പ്രാപി സഹി പ്രതിഗ്രഹഃ"

പ്രഫുല്ല മേനാവിലിരുന്ന് തന്റെ വാ വരിഞ്ഞു കെട്ടിയ തുണിച്ചീന്തു പതുക്കെ അഴിച്ചെടുത്തു. വിജനമായ കാന്താരപ്രദേശത്ത് ഉറക്കെ മുറവിളി കൂട്ടിയതുകൊണ്ടു ഫലമെന്താണ്? മുറവിളി കേട്ടു പക്ഷേ തസ്കരന്മാർ വന്നേയ്ക്കാനാണ് എളുപ്പം എന്ന് പ്രഫുല്ല നിശ്ചയിക്കയായി. ഭയാതിരേകംമൂലം അവൾ ആദ്യമാദ്യം ഗതപ്രജ്ഞയാവാതിരുന്നില്ല. എന്നാൽ ഉടനെ അവൾ ലബ്ധബോധയായി. വെറുതെയിരുന്നാൽ ഫലമേതുമില്ലെന്നും ഈദൃശസന്ദർഭങ്ങളിൽ ധൈര്യമവലംബിക്കയാണു വിവേകമെന്നും ഒടുക്കം അവൾ തീരുമാനിച്ചു. പോണ്ടന്മാർ മേനാവു താഴെയിറക്കി കണ്ടേടം നോക്കി മണ്ടിയതോർക്കുമ്പോൾ, ഏതോ ഒരു ആപത്ത് അത്യാസന്നമായുണ്ടെന്ന് അവൾ നിസ്തർക്കമനുമിച്ചു. തൽക്ഷണം അവൾ മേനാവിൽനിന്നിറങ്ങി ചുററും കണ്ണോടിച്ചു. അഭ്യാഗന്തുകന്മാർ അഭിമുഖം വരുന്നതുകണ്ട് അവൾ എന്തെന്നില്ലാതെ പരിഭ്രമിച്ചമ്പരന്നു. അവർ കാണാതിരിക്കുംവണ്ണം വീണ്ടും മേനാവിൽ കയറി വാതൽ അടച്ചപ്പോഴുണ്ട്, അഭ്യാഗന്തുകന്മാർ മേനാവിരുന്ന സ്ഥലവും പിന്നിട്ടു കുറെയേറെ വഴി പോയിക്കഴിയുന്നു! ഉടനെ പ്രഫുല്ല മേനാവിൽനിന്നറങ്ങി തന്റെ ലോലനേത്രങ്ങളെ നാലു വശവും ഓടിച്ചു. അവിടെ

യാതൊരു ഭ്രതത്തെയും കാണ്മാനില്ല. തന്നെ അപഹരിച്ച ദുഷ്ടന്മാർ വീണ്ടും വന്നെത്തിയേച്ചാലുമായി എന്നും, വന്നവഴിയേ പോകുന്നതായാൽ താൻ അവരുടെ വലയിൽ വീണ്ടും കുടുങ്ങുവാനാണു് അധികമിടയെന്നും, അങ്ങനെ പിണയുന്നതിലുംപരം കാട്ടിൽകിടന്നു ജീവത്യാഗം ചെയ്യുകയാണെന്നും, പുലർന്നതിനുശേഷം വല്ലിടത്തും പുറപ്പെട്ടു പോകുവാൻ നോക്കുകയാണു വിവേകമെന്നും തീരുമാനിച്ചുകൊണ്ടു് അവൾ കാന്താരാന്തരാളത്തിൽ കടക്കുകയത്രേ ചെയ്തതു്. ഭാഗ്യവതി നല്ല വഴിക്കായിരിക്കയാലും, പോണ്ടന്മാർ പോയവഴിയേ അവൾ പോകാതിരുന്നതിനാലും അവരാരുമേ അവളുടെ കണ്ണിൽ പെടുക ഉണ്ടായില്ല. അതിനാൽ അവൾ ഒരു കാന്താരഭാഗത്തു സുഖമായിട്ടും ചെന്നിരുന്നു. കുറേ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ നേരവും പുലർന്നു.

പുലർന്നതിനുശേഷം, പ്രഫുല്ല കാന്താരത്തിൽ അങ്ങുമിങ്ങും സഞ്ചരിച്ചുതുടങ്ങി. കാന്താരം വിട്ടു പുറത്തുപോകുവാൻ വഴി കണ്ടില്ല. എന്നാൽ, ഒട്ടകലെ കാട്ടിന്റെ ഉള്ളിലേയ്ക്കു മറഞ്ഞുകിടപ്പുള്ള ഒരു ഊടുവഴി അവളുടെ അക്ഷികൾക്കു ലക്ഷ്യമായി. അതു് നിബിഡമായ കാന്താരമധ്യത്തിലേയ്ക്കുള്ള രാജപാതയായിരുന്നു. വഴി ഉള്ള സ്ഥിതിക്കു് അതിന്റെ അന്തിമസങ്കേതം ജനപദമായിരിക്കണമെന്നു കരുതി, അവൾ ആ വഴിയിലൂടെ യാത്രതുടർന്നു. സ്വന്തം ഭവനത്തിൽ മടങ്ങിച്ചെല്ലുവാൻ ഭയം ഉണ്ടു്; മടങ്ങിച്ചെന്നാൽ വീണ്ടും ദുഷ്ടന്മാരുടെ കൈയിൽ കുടുങ്ങുമെന്നു് ശങ്കയും ഉണ്ടു്; അങ്ങനെ വരുന്നതിലും നന്നു വന്യമൃഗങ്ങൾക്കു് ഇരയാവുക എന്നു കരുതി, അവൾ ഭവനാഭിമുഖം യാത്രയായില്ല. പ്രഫുല്ല ഊടുവഴിയിലൂടെ കുറേയേറെ നടന്നു നേരം ഉച്ചതിരിയാറായി; എന്നിട്ടും, ജനപദമെന്നുമേ കണ്ണിൽപെട്ടില്ല. അപ്പോഴേയ്ക്കു് ഊടുവഴി വെറും രേഖയായും ക്രമത്തു: വഴിയാണെന്നുള്ളതിലേയ്ക്കു ലക്ഷ്യമെന്നും കാണാനില്ല. എന്നാൽ അവിടെ പഴക്കംവന്ന രണ്ടു മൂന്നു ചെങ്കല്ലു കിടന്നിരുന്നു. അതു കണ്ടപ്പോൾ പ്രഫുല്ലയ്ക്കു് ഒട്ടാശ്വാസം തോന്നി. ചെങ്കല്ലു കിടക്കുന്ന സ്ഥിതിക്കു് അടുത്തെങ്ങാനും മനുഷ്യവസതി കാണണമെന്നു് അവൾ ഊഹിച്ചു.

പോകുന്തോറും ചെങ്കല്ലുകളുടെ എണ്ണം പെരുകിവന്നു. മുമ്പോട്ടു കടന്നുകയറാൻ പാടില്ലാത്തവണ്ണം കാന്താരം നിബി

ഡിതമായിരുന്നു എങ്കിലും പ്രഫുല്ല വളരെ പണിപ്പെട്ടു വല്ലവിധവും മുന്നാക്കം കയറുകതന്നേ ചെയ്തു. അത്രമാത്രം സാന്ദ്രമായ ഒരു കാന്താരഭാഗത്തു മിക്കവാറും ജീർണ്ണാവശിഷ്ടമായ ഒരെട്ടപ്പ്, അവളുടെ ദൃഷ്ടിയെ ഭേദിച്ചുയർന്നു. അവൾ, ഉടനെ അടുത്തുള്ള ഒരു ചെങ്കൽത്തറമേൽ കയറി നാലുവശവും നേത്രവികിരണം ചെയ്തു. ആ എടുപ്പിലെ ചില വശങ്ങൾ അത്രമാത്രം ജീർണ്ണിച്ചുപോയിരുന്നില്ല. അതിനാൽ, അതിൽ വല്ലവരും പാർത്തുവരുന്നുണ്ടാവാം എന്ന് അവൾ വിശ്വസിച്ചു. ഉടനെ, അവൾ അകത്തു കയറി പരിശോധനകഴിക്കയും ചെയ്തു. ദ്വാരങ്ങൾ തുറന്നുകിടക്കുന്നു; അകത്തോ, ആരെയും കാണ്മാനുമില്ല. എന്നാൽ, മനുഷ്യർ പാർക്കുന്ന ചിഹ്നങ്ങൾ സുസ്പഷ്ടം കാണ്മാനുണ്ടുതാനും. ഒരു വൃദ്ധൻ സങ്കടം പൂണ്ടു ഞരുങ്ങുന്ന ഒച്ച പ്രഫുല്ലയുടെ ചെവിയിൽ തറഞ്ഞു കയറി. ഒച്ച പുറപ്പെട്ട സ്ഥലത്തു ചെന്നുനോക്കിയപ്പോൾ ഒരു വൃദ്ധൻ സങ്കടപ്പെട്ടു വിഷമിക്കുന്നതു കണ്ടു. അവന്റെ മേനി തളർന്നുപോയി; ഓഷ്ഠാധരങ്ങൾ ഉണങ്ങിപ്പോയി; കണ്മണികൾ കുണ്ടിലാർന്നു; ശ്വാസോച്ഛ്വാസം സത്വരമായിട്ടുണ്ട്. വൃദ്ധൻ ആസന്നമരണനാണെന്നു കണ്ട്, പ്രഫുല്ല അവന്റെ സമീപം ചെന്നു നിന്നു. വൃദ്ധൻ ദീനസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:—

'അമ്മേ! നിങ്ങൾ ആരാണ്? വല്ല ദേവതയുമാണോ? മരിക്കാറായ എന്നെ രക്ഷിപ്പാനായി വന്നവതരിച്ച നിങ്ങൾ ആരാണമ്മേ?'

പ്രഫുല്ല:—'ഞാൻ ഒരു അനാഥയും അഗതിയുമാണ്. വഴിപിഴച്ച് ഇവിടെ വന്നെത്തി. നിങ്ങളും അനാഥനായിരിക്കണമെന്നു തോന്നുന്നു. നിങ്ങൾക്കു വല്ല ഉപകാരവും ആവശ്യമുണ്ടെങ്കിൽ, ചെയ്യുവാൻ ഞാൻ ഒരുക്കമാണ്.'

വൃദ്ധൻ:—'നിങ്ങൾക്ക് ഇപ്പോൾ മഹത്തായ ഒരു ഉപകാരം ചെയ്യുവാൻ കഴിയും. ജയ നന്ദലാല! ഈ സന്ദർഭത്തിൽ മനുഷ്യമുഖം ദർശിപ്പാൻ ഭാഗ്യമുണ്ടായല്ലോ! അമ്മേ! എനിക്കു ദാഹം കലശലായുണ്ട്. കുറെ വെള്ളം വേണം.

അടുത്തു വെള്ളം നിറച്ച ഒരു കുടവും അതു പകർന്നു കൊടുപ്പാൻ ഒരു പാത്രവും ഉണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷേ, വെള്ളം പകർന്നു

കൊടുപ്പാൻ ആരംക്കാരുമില്ല. പ്രഫുല്ല പാത്രം നിറയെ വെള്ളം പകർന്നു വൃദ്ധനു കൊടുത്തു. വെള്ളം കുടിച്ചുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ വൃദ്ധൻ ഒട്ടേറെ പ്രസന്നനായി! കാന്താരത്തിൽ ഒരു വൃദ്ധൻ ഈവിധം പാരവശ്യപ്പെട്ടു വിഷമിക്കുന്നതു കണ്ടപ്പോൾ, പ്രഫുല്ലയുടെ ജിജ്ഞാസയും കൌതുകവും പതിന്മടങ്ങു വർദ്ധിച്ചു. എന്നാൽ, വൃദ്ധനു് അത്യധികം സംസാരിപ്പാൻ ത്രാണിയില്ല. അതിനാൽ, അവർക്കു് അയാളിൽനിന്നു് അധികസംഗതികളും ഗ്രഹിപ്പാൻ തരപ്പെട്ടില്ല! വൃദ്ധന്റെ അവ്യക്തഭാഷണത്തിൽനിന്നു ഗ്രാഹ്യമായ സംക്ഷിപ്തസാരമാവിതു്:—

"വൃദ്ധൻ വൈഷ്ണവമതക്കാരനാണു്. അവനു ശരണമായിട്ടാരുമില്ല. പരിഹാസ്യയായ വൈഷ്ണവി, ഭർത്താവിന്റെ ആസന്നമരണാവസ്ഥ കണ്ട മാത്രയിൽ, കണ്ടുകിട്ടിയ സാമാനങ്ങളെല്ലാം തട്ടിയെടുത്തുകൊണ്ടു് ഓടിക്കളഞ്ഞു. മരിച്ചാൽ വൃദ്ധന്റെ മൃതദേഹം ദഹിപ്പിക്കയല്ലാ, മണ്ണടിയിക്കുകയാണു വേണ്ടതു്! ഓടിപ്പോയ വൈഷ്ണവി മൃതദേഹം കുഴിച്ചുമൂടുവാൻ അടുത്തു് ഒരു കുഴിതോണ്ടി വച്ചിട്ടുണ്ടു്. അതിന്നരികെ പിക്കാസ്സും മൺവെട്ടിയും കിടപ്പുണ്ടാവണം. ആ കുഴിയിൽ വേണമത്രേ, വൃദ്ധന്റെ മൃതദേഹം നിക്ഷേപിച്ചു നികത്തുവാൻ'—

പ്രഫുല്ല അങ്ങനെ ചെയ്യാമെന്നു വൃദ്ധനോടു വാഗ്ദാനം ചെയ്തു. വൃദ്ധൻ വീണ്ടും തുടർന്നു:—

"എന്റെ കൈവശം കുറെ പണം ഉണ്ടു്. അതുതു്, കുഴിച്ചുമൂടി വച്ചിരിക്കയാണു്. ഓടിപ്പോയ വൈഷ്ണവിക്കു്, ആ കഥ അറിഞ്ഞുകൂടാ. അറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ, അവൾ അതുകൂടി കൊണ്ടുപോയേനെ! ആ പണം വല്ലവർക്കും ഇഷ്ടദാനം ചെയ്യാതെ എന്റെ ജീവൻ പോവുകയില്ല. എന്നുമാത്രമല്ല, മരിച്ചാൽ 'നിരീകാക്കുംഭൂത'മായി ജനിക്കേണ്ടിയും വരും. ഞാൻ ഈ ധനരാശിയെ വൈഷ്ണവിക്കു് ഇഷ്ടദാനം ചെയ്യണമെന്നു വിചാരിച്ചിരുന്നു. അവൾ പറയാതെ ഓടിക്കളഞ്ഞു. ഇനി മറെറാരു മുഖം കാണുക എനിക്കിഷ്ടമല്ല. അതിനാൽ, ആ പണമെല്ലാം നിങ്ങൾക്കു നൽകി ഞാൻ സസുഖം മരിച്ചുയ്ക്കാം. ഞാൻ കിടക്കുന്ന മെത്തയുടെ താഴെ ഒരു പലക പാകിയിട്ടുണ്ടു്. അതിനെ പറിച്ചെടുത്താൽ, ഒരു നിലവറ കാണാം—താഴെയിറ

⋮

ങ്ങിച്ചെല്ലാൻ കോണിപ്പടിയും ഉണ്ട്. അതിലൂടെ പതുക്കെ താഴെയിറങ്ങിച്ചെല്ലുക! ഒട്ടും ശങ്കിക്കരുത്. കൈയിൽ ഒരു വിളക്ക് അവശ്യം ഉണ്ടായിരിക്കണം. നിലവറ ഒരു പത്മമന്ദിരംതന്നെയത്രേ! അതിന്റെ വായവ്യകോണിൽ ചെന്നു തിരക്കിയാൽ, നിധി കണ്ടെടുക്കാവുന്നതാണ്.

പ്രഫുല്ല വൃദ്ധനെ സശ്രദ്ധം പരിചരിച്ചുതുടങ്ങി. വൃദ്ധൻ പറഞ്ഞു:—

'ഗോഷ്ഠത്തിൽ പശുക്കളുണ്ട്. കറക്കാൻ വശമുണ്ടെല്ലിൽ, കുറെ പാൽ കറന്നു കാച്ചിത്തന്നാൽ കൊള്ളാം. നിങ്ങൾക്കും ഉപയോഗിക്കാം.'

പ്രഫുല്ല, അതുപോലെ ചെയ്തു. കറക്കാൻ പോയപ്പോൾ വൃദ്ധദേഹം നിക്ഷേപിച്ചു മൂടുവാനുള്ള കുഴിയും അവൾ കാണുകയുണ്ടായി. അവിടെ മൺവെട്ടി, പിക്കാസ്സു മുതലായ ആയുധങ്ങളും കിടപ്പുണ്ടായിരുന്നു.

സായംകാലമായപ്പോൾ, വൃദ്ധൻ ഇഹലോകവാസം വെടിഞ്ഞു. പ്രഫുല്ല വൃദ്ധദേഹം താങ്ങിയെടുത്തു: ആ ദേഹം ക്ഷയിച്ചു ദ്രവിച്ചു തീരെ ഭാരമില്ലാതായിട്ടുണ്ട്; പ്രഫുല്ലയ്ക്കോ അതിമാത്രം ദേഹബലവുമുണ്ട്. അവൾ വൃദ്ധദേഹം താങ്ങിയെടുത്തുകൊണ്ടുചെന്നു കുഴിയിലിട്ടു മൂടി. പിന്നെ സമീപമുള്ള ഒരു കുളത്തിൽ ചെന്നു കുളിച്ചിട്ടു പകൃതിവസ്ത്രം ധരിക്കയും പകൃതിവസ്ത്രം ഉണക്കയും ചെയ്തതിനുശേഷം, വൃദ്ധൻ നിർദ്ദേശിച്ച ആയുധങ്ങളും കൈയിലേന്തി അവൾ നിധി തിരക്കാൻ പുറപ്പെടുകയായി. വൃദ്ധൻ പ്രഫുല്ലയ്ക്കു ധനദാനം ചെയ്യാണല്ലോ മരിച്ചതു? ആ ധനം കരസ്ഥമാക്കാൻ പ്രഫുല്ല സമർഹതന്നെ! അവൾ ഒരു ദരിദ്രസൽപാത്രവുമല്ലയോ?

———(o)———

പതിനാലാമദ്ധ്യായം

"ദൈവവിധിക്കഥവാ ഭുവനേസ്മിൻ
നൈവകവാടനിരോധമൊരേടം"

പ്രഫുല്ല വൃദ്ധനെ കുഴിയിലിട്ടു. മൂടുന്നതിനു മുമ്പ്, അവന്റെ ദീനക്കിടക്കയെടുത്തു കാട്ടിൽ എറിഞ്ഞു. ആ സമയം അതിന്റെ അടിയിൽ, വൃദ്ധൻ പറഞ്ഞിരുന്നപോലെ ഉദ്ദേശം മൂന്നുമുഴം സമചതുരം വരുന്ന ഒരു പലക പാകിയിരുന്നതു് അവൾ കാണാതിരുന്നില്ല—പ്രഫുല്ല, പാരകൊണ്ടു പലക കുത്തിപ്പൊക്കിയെടുത്തു. അധോഭാഗത്തു് അന്ധകാരം നിറഞ്ഞ ഒരു വലിയ ഗുഹ കാണായി. പ്രഫുല്ല അതിനകത്തു കഴുത്തുനീട്ടി ചുററും നോക്കി; മറുവശത്തു താഴെയിറങ്ങുവാനുള്ള കോണിപ്പടിയും അവൾക്കു കാണായി.

കാട്ടിൽ വിറകിനു തീരെ പഞ്ഞമില്ലാ. വെട്ടിക്കീറിയ വിറകുകമ്പുകൾ മുററമെങ്ങും ചിതറിയിരുന്നു. പ്രഫുല്ല ഏതാനും കമ്പുകൾ പെറുക്കിക്കെട്ടി ഗുഹയ്ക്കകമേ നിക്ഷേപിച്ചു. പിന്നെ അവൾ ചെയ്തതു്, തീയുണ്ടാക്കുന്ന ശില അന്വേഷിക്കയാണു്. ഭവനവാസിയായിരുന്ന വൃദ്ധൻ പുകയിലപ്പുക ശീലിച്ചവനായിരിക്കണം. സർ വാൾറ്റർ റാലേ, അമേരിക്കയിൽ പുകയിലവൈഭവം നടാടെ കണ്ടുപിടിച്ചതിനു മേൽ, ഒരൊററ വൃദ്ധൻപോലും പുകയിലപ്പുക വലിക്കാതെ നശ്വരവും നീരസവും ദുഃഖാകുലവുമായ പ്രപഞ്ചബന്ധം വെറുത്തുകളവാൻ സന്നദ്ധനായിട്ടില്ല! പ്രഫുല്ല, അന്വേഷിച്ചപ്പോൾ, തീയുണ്ടാക്കുന്ന ശിലയും മററു ഉപകരണങ്ങളും സുലഭങ്ങളാവാതിരുന്നില്ല. വറളി മുറിച്ചു ശിലകൊണ്ടു തല്ലി അവൾ തീയുണ്ടാക്കി; അതുംകൊണ്ടു് അവൾ ഗുഹയ്ക്കുള്ളിൽ ഇറങ്ങുകയും ചെയ്തു. പാരയും പിക്കാസ്സും അവൾ ആദ്യമേ ഗുഹയ്ക്കകത്തു നിക്ഷേപിച്ചിരുന്നു. താഴെയിറങ്ങി നോക്കിയപ്പോൾ, ആ ഗുഹ ഒരു വന്മന്ദിരമായിക്കണ്ടു. പ്രഫുല്ല താഴെയിട്ടിരുന്ന വിറകുകമ്പുകൾ ഒരിടത്തു ശേഖരിച്ചു് നെരുപ്പുണ്ടാക്കി. മുകളിലത്തെ ദ്വാരം തുറന്നിരിക്കയാൽ അകത്തെ ധൂമ

⋮

പടലത്തിന്ന് ഉരുണ്ടുയന്നു പുറമേ പോകാൻ പഴുതുണ്ടായി. ഇങ്ങനെ, ആ ഗുഹാമന്ദിരം തുലോം പ്രകാശനമായിത്തീന്നു. പ്രഫുല്ല അവിടവിടെ തറമേൽ പാരകൊണ്ടടിച്ചു നടന്നുതുടങ്ങി. ഒരിടത്തു പാരയടിയേററയുടനേ, 'ഠൺ' എന്നൊരൊച്ച മാററാലിക്കൊണ്ടുയന്നു. പ്രഫുല്ലയുടെ ശരീരം രോമാഞ്ചകഞ്ചുകിതമായി. പാര നിധികുംഭത്തിന്മേൽ മുട്ടിയപ്പോൾ ഉണ്ടായതാണ് ആ ഒച്ച! ഇനിയത്തെ ഇതിവൃത്തം വിവരിക്കുന്നതിനു മുമ്പ് ഈ നിധി ആരുടെ വകയാണെന്നും ഇവിടെ വരാൻ കാരണമെന്തെന്നും ഉള്ളതിനെക്കുറിച്ച് അല്പം പ്രസ്താവിച്ചുകൊള്ളട്ടെ:

വൃദ്ധന്റെ പേരു കൃഷ്ണഗോവിന്ദദാസൻ എന്നാണ്. ആയാൾ ജാതിയിൽ കായസ്ഥനാണ്. ആയാൾ ഏതാനും വത്സരങ്ങൾ നിശ്ചിന്തനായാണ്, ജീവിതയാത്ര നയിച്ചത്. തീരെ വൃദ്ധനായപ്പോൾ ആയാൾ ഒരു വൈഷ്ണവിയുടെ മിരട്ടിൽ അകപ്പെടുകയും വിഷ്ണുധ്യാനനിരതനായി വൈരാഗിവേഷം ധരിക്കയും ചെയ്തിട്ട്, അവളൊന്നിച്ചു വൃന്ദാവനത്തിൽ ചെന്നു. അവിടത്തെ വൈഷ്ണവന്മാർ ദിവസേന പാരായണം ചെയ്തുവന്ന ജയദേവഗീതങ്ങളും ശ്രീമഹാഭാഗവതവും ഇടവിടാതെ ശ്രവിച്ചുവരികയാൽ അതിമാത്രം പാണ്ഡിത്യമാർജ്ജിച്ച വൈഷ്ണവി ആ പരമഭാഗവതന്മാരുടെ താരുണ്യസൌന്ദര്യപുഷ്ടിയെ തന്റെ അനുഭവത്തിൽ കൊള്ളിക്കമാത്രമല്ലാ, അവരുടെ പാദാരവിന്ദമധു നുകരുവാൻ സർവ്വദാ സന്നദ്ധയാവുകയും ചെയ്തു. തന്റെ സഹചരി ബാഹ്യന്മാരുടെ കെണിയിൽ പെട്ടാൽ ചാരിത്രഭ്രഷ്ടയാവാനിടയുണ്ടെന്ന ശങ്കയാൽ, വൃദ്ധൻ അവളെയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വൃന്ദാവനം ഉപേക്ഷിച്ച് ബങ്കാളിൽ ചെന്നു. അത്രയുമായപ്പോഴേയ്ക്കു്, വൃദ്ധൻ തീരെ ദാരിദ്ര്യവശഗനായിത്തീന്നു. വല്ലിടത്തും ചെന്ന് ഒരുദ്യോഗം കൈക്കലാക്കണമെന്നു കരുതി, ആയാൾ മുറിഷിദാബാദിലേയ്ക്കു യാത്രതിരിച്ചു. അവിടെ, ഭാഗ്യത്താൽ ആയാൾ ഒരുദ്യോഗസ്ഥനായിത്തീരുകയും ചെയ്തു. പക്ഷേ, അവിടെയും അചിരേണ ഒരേടാകൂടം നേരിടാതിരുന്നില്ല; വൈഷ്ണവി അഴകാന്ന വനിതാമണിയാണെന്ന വാർത്ത ചെവിയിലെത്തുകയാൽ, അവിടത്തെ നവാബിന്റെ ആൾക്കാർ അവളെ പാട്ടിലാക്കിക്കൊണ്ടു പോവാൻ വൃദ്ധന്റെ ഭവന

ത്തിൽ ദിവസേന വന്നുതുടങ്ങി. വൈഷ്ണവി ധനലോഭം നിമിത്തം ആ സംഗതിയിൽ ഒട്ടുമേതും വിസമ്മതി കാട്ടിയില്ല; അനായാസേന ലഭിച്ച ഉദ്യോഗം കളഞ്ഞുകുളിക്കേണ്ട സന്ദർഭവും വന്നേയ്ക്കാം എന്നു കണ്ട്, വൃദ്ധൻ ഒരു നാൾ വൈഷ്ണവിയൊന്നിച്ച് ആരോടും പറയാതെ അവിടെനിന്നും ഭാണ്ഡംമുറുക്കി അമൂല്യമായ സ്ത്രീരത്നം പക്കൽ വച്ചുകൊണ്ട് ജനനിബിഡമായ സ്ഥലങ്ങളിൽ പാർക്കുക തീരെ നന്നല്ലെന്നും, എന്നെങ്കിലുമൊരിക്കൽ വല്ലവരും വന്ന് ആയത് അപഹരിച്ചെടുക്കാതിരിക്കയില്ലെന്നും ഉറച്ച് വൃദ്ധൻ, വൈഷ്ണവിയോടുകൂടി ഉടനേ യാത്രതിരിക്കയും പത്മാനദി കടന്നക്കര പററി പല നിഭൃതസങ്കേതങ്ങൾ അന്വേഷിക്കയും ചെയ്തതിനു ശേഷമാണ്, ഈ ജീർണ്ണിച്ച വന്മന്ദിരത്തിൽ വന്നു താവളമുറപ്പിച്ചത്. ഈ വന്മന്ദിരം കൈവശമുള്ള അനർഘരത്നം വച്ചു പൂട്ടുവാൻ പററിയ ഏകാന്തസ്ഥലമാണെന്ന് അവന്നു തോന്നി. അവിടെ, യമനല്ലാതെ മററാളുകൾക്ക് വരേണ്ട ആവശ്യമേ ഇല്ല. അതിനാൽ, വൃദ്ധൻ ആ മന്ദിരം തന്നെ തന്റെ സ്ഥിരതാവളമായി നിശ്ചയിച്ചു. ആയാൾ, ആവശ്യമുള്ള സാമാനങ്ങൾ സ്വയമേ ചന്തയിൽചെന്നു മേടിച്ചുകൊണ്ടു വരും; വൈഷ്ണവിയെ പുറത്തെങ്ങും അയയ്ക്കയേ ചെയ്തില്ല.

വൃദ്ധൻ ഒരു നാൾ അടുപ്പുകൂട്ടുവാൻ തറ മാന്തുകയായിരുന്നു. ആ സമയം, ഒരു പൊൻനാണയം അവന്റെ നേത്രങ്ങളെ ഹഠാൽ ആവർജ്ജിച്ചു. ആയാൾ, പിന്നെയും കുറെയധികം മാന്തി. അപ്പോൾ, ആയാൾ പൊൻനാണയം നിറച്ച ഒരു പാത്രം കണ്ടുമുട്ടുകയത്രേ ചെയ്തത്! ധനദർശനം ഉണ്ടായില്ലെങ്കിൽ, കൃഷ്ണഗോവിന്ദ വൃദ്ധന്റെ ജീവിതയാത്ര ദുഷ്കരമായിത്തീരുമായിരുന്നു. നിധി ലഭിക്കയാലാകുന്നു അവന്റെ കാലക്ഷേപം സുകരമായിത്തീർന്നത്. എന്നാൽ അതുകൊണ്ടു മാത്രം ആയാൾ തൃപ്തനായില്ല. ധനാർത്തി ആയാളെ അത്രമാത്രം പീഡിച്ചു. ഒരു കുംഭം കണ്ടുകിട്ടിയ സ്ഥിതിക്ക് അത്തരം ഒട്ടനേകം നിധികുംഭങ്ങൾ പക്ഷേ കണ്ടേയ്ക്കാം എന്ന് വൃദ്ധൻ അനുമിച്ചു. ആയാൾ ആ നാൾമുതൽ ദിവസവും തറ മാന്തി നിധിഗവേഷണം തുടരുകയായി. ഗവേഷണാധ്വാനം മുറുകിവരുംതോറും, ഭൂഗർഭത്തിൽ തുരങ്കങ്ങളും രഹസ്യമുറികളും ഒട്ടനവധി പ്രത്യക്ഷങ്ങ

ളാവാൻ തുടങ്ങി. വൃദ്ധൻ അവയിലെല്ലാം കയറി പരിശോധന കഴിക്കയായി. വാസ്തവത്തിൽ, നമ്മുടെ വൃദ്ധൻ നിധി തിരക്കുന്ന ഭൂതത്താനായി. എന്നു പറഞ്ഞാൽ കഴിഞ്ഞുവല്ലോ! എന്നാൽ, ആശിച്ചത്ര നിധികൾ ആയാൾക്കു ലഭിക്കയുണ്ടായില്ല. ഒരാണ്ടു മുഴുവൻ അദ്ധ്വാനിച്ചതിനുമേൽ ആയാൾ ഏ[illegible]ം സമയം വിശ്രമിക്കാൻ ഉറപ്പിച്ചു. എങ്കിലും, രഹസ്യമുറി[illegible]ൽ കയറി പരിശോധന കഴിക്കുക മതിയാക്കിയില്ല. ഒരു ദിവസം, ഒരു രഹസ്യമുറി പരിശോധിക്കുമ്പോൾ, അതിലെ ഇരുളടഞ്ഞ ഒരു മുക്കിൽ മിന്നുന്ന ഏതോ ഒരു സാധനം ആയാളുടെ ലോലനേത്രങ്ങളെ മഞ്ഞളിപ്പിച്ചു. ഉടനെ, ആയാൾ ഓടിച്ചെന്ന് ആ സാധനം കൈയിലെടുത്തു നോക്കി: അതു് പൊൻനാണയമായിരുന്നു; പെരുച്ചാഴികൾ തറ തോണ്ടി കൂട്ടിയ മൺകുന്നിൽ കുടുങ്ങിയ 'മോഹർ' ആണതു്! വൃദ്ധൻ അന്ന് പിന്നെ യാതൊന്നും ചെയ്തില്ല; ചന്തകൂടുന്ന ദിനം കാത്തിരുന്നു. ചന്തദിവസം, ആയാൾ വൈഷ്ണവിയെ സമീപം വിളിച്ച്, തനിക്കു തീരെ സുഖമില്ലെന്നും അതിനാൽ അവൾതന്നെ ചന്തയിൽ ചെന്ന് ആവശ്യമുള്ള സാമാനങ്ങൾ മേടിച്ചുകൊണ്ടു വരണമെന്നും, അവളോടു ദീനസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു. വൈഷ്ണവി ചന്തയ്ക്കു പോയി. പുറത്തു പോവാൻ പഴുതു കിട്ടുകയാൽ അവൾ പെട്ടെന്നു മടങ്ങിവരികയില്ലെന്നുറച്ച വൃദ്ധൻ, ഇരുളടഞ്ഞ ആ മുക്കിൽ ചെന്ന് മാന്തി മറിച്ചും മാററിയും നോക്കിയപ്പോൾ, പൊൻനാണയം നിറച്ച ഇരുപതു പാത്രങ്ങൾ നിരത്തി മൂടിയിരിക്കുന്നതു് ആയാൾ കണ്ടു.

പണ്ട് നീലദ്ധ്വയന്റെ വംശീയരായ വീരശൂരനൃപാലന്മാർ വടക്കൻബങ്കാൾ ഭരിച്ചുവന്നു. അന്തിമനൃപാലന്റെ നാമധേയം, നീലാംബരദേവൻ എന്നായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനു വിസ്താരമേറിയ രാജധാനികളും വമ്പിച്ച പല പട്ടണങ്ങളിൽ വലിയ കൊട്ടാരങ്ങളും ഒട്ടസംഖ്യം ഉണ്ടായിരുന്നു. അവയിലൊന്നാണ് ജീർണ്ണിച്ച ഈ വന്മന്ദിരം! ഇവിടെ നീലാംബരദേവൻ ആണ്ടിൽ രണ്ടുതവണ എഴുന്നള്ളി സുഖവാസം കൊള്ളാറുണ്ടായിരുന്നു. ഗൌഡദേശാധിപനായ പാദുഷാ വടക്കൻബങ്കാൾ കരസ്ഥമാക്കണമെന്നു കരുതി നീലാംബരദേവനെ പടവെട്ടി പരാജിതനാക്കുവാൻ വമ്പിച്ച ഒരക്ഷൗഹിണിയെ നിയോഗിച്ചു. പട്ടാണികൾ

കയറിവന്ന തന്റുവക രാജധാനികളെ കൈവശപ്പെടുത്തിയാൽ തന്റെ പൂർവികന്മാർ സമ്പാദിച്ചുകൂട്ടിയ ധനസമ്പത്തി അവക്ഷീനമാവുമെല്ലോ എന്ന ശങ്കയാൽ, മൻകരുതലോടുകൂടിയ നീലാംബരദേവൻ, യുദ്ധം തുടങ്ങുന്നതിനുമുമ്പേ, എല്ലാ രാജഭണ്ഡാഗാരങ്ങളിലെ ധനവും ഈ വന്മന്ദിരത്തിൽ കൊണ്ടിട്ടു കഴിച്ചുമൂടിവച്ചു. നീലാംബരദേവനല്ലാതെ മറാക്കും, ഈ ധനസ്ഥാനം അറിഞ്ഞുകൂടായിരുന്നു. നീലാംബരൻ യുദ്ധത്തിൽ പരാജിതനായി. പട്ടാണിത്തലവൻ അദ്ദേഹത്തെ ബന്ധനസ്ഥനാക്കി ഗൌഡദേശത്തിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോവുകയും ചെയ്തു. പിന്നെ മനുഷ്യരിലാരും നീലാംബരദേവനെ കാണുകയുണ്ടായിട്ടില്ല. അദ്ദേഹം വീണ്ടും സ്വന്തം നാട്ടിൽ മടങ്ങി വന്നേ ഇല്ല. അതുമുതൽ ജീർണ്ണിച്ച വന്മന്ദിരത്തിൽ ഭ്രഗർഭസ്ഥിതിയാണ്ട് മറഞ്ഞുകിടന്നിരുന്ന ധനരാശിയാണ്, കൃഷ്ണഗോവിന്ദന്റെ മുമ്പിൽ പ്രാദുർഭവിച്ചതു്. അതിൽ ഇടകലർന്നിരുന്ന പൊൻകട്ടകൾക്കും മുത്തു്, വൈരം, പവിഴം മുതലായ രത്നങ്ങൾക്കും കൈയും കണക്കുമില്ല. മഹാരണ്യം ആക്കാലമേവക്കും പരിചിതമായിരുന്നില്ല. അതിനാണ് അനന്തരമായ ധനരാശി കൃഷ്ണഗോവിന്ദന്റെ കൈയിൽ അടിഞ്ഞുകൂടിയതു്.

കൃഷ്ണഗോവിന്ദൻ ആ ധനരാശിയെ യഥാപൂർവം മണ്ണുമൂടിവച്ചു. അയാൾ, തന്റെ സഹചാരിയോടുപോലും അതിനെക്കുറിച്ചു് ഒരക്ഷരം പ്രസ്താവിച്ചില്ല. അയാൾ അല്പമനസ്സനായ കൃപണനാണെന്നു വേണം പറവാൻ! ആ ധനരാശിയിൽനിന്നു് ഒരൊറ്റ നാണയം അയാൾ ചെലവാക്കിയില്ല. അതിനെ സ്വന്തം പ്രാണനെപ്പോലെയാണു് അയാൾ സ്നേഹിച്ചുവന്നതു്. ആദ്യം കണ്ടുമുട്ടിയ പൊൽക്കലശത്തിൽനിന്നു മാത്രമേ, അയാൾ അത്യാവശ്യം നിർവഹിപ്പാനായി ഏതാനും നാണയങ്ങൾ എടുത്തു ചെലവു ചെയ്തിരുന്നുള്ളൂ! ആ ധനരാശി, ഇതാ ഇന്നിപ്പോൾ, പ്രഫുല്ലയ്ക്കു് അധീനമായി. അവൾ നിധികുംഭങ്ങളെ വേണ്ടപോലെ മണ്ണിട്ടുമൂടി മറച്ചു് ഒരേകാന്തസ്ഥലത്തു ചെന്നു് ഒട്ടൊന്നു മയങ്ങി. പകൽ മുഴുവൻ നന്നായി അധ്വാനിച്ചു തളർന്നിരിക്കയാൽ, പൂൽവിതാനത്തിന്മേൽ കിടന്ന മാത്രയിൽ അവളുടെ മയക്കം ഗാഢനിദ്രയായിത്തീരുകയും ചെയ്തു.

പതിനഞ്ചാമദ്ധ്യായം

"മകനേ! നിന്നൊടു മുന്നം പറഞ്ഞില്ലേ ഞാനുമെല്ലാം
വകയില്ലാതിരിക്കുന്നു ദൂഷണങ്ങളുളവാക്കാൻ
പകൽപോരാ പറവാനിന്നിവരുടെ കൈതവങ്ങൾ"

ഈ അദ്ധ്യായത്തിൽ, ഫുല്ലമണിയുടെ ഭാവിയെക്കുറിച്ച് അല്പം പ്രസ്താവിച്ചുകൊള്ളട്ടെ.

ഫുല്ലമണി, വ്യാധാനുഗതമായ മൃഗശാബകണക്കു പറന്നോടുകയാണ്. അതിനാൽ അവൾ, തീരെ നിർജ്ജീവപ്രായയായി കവർച്ചക്കാരെ ഭയന്ന ദുർല്ലഭൻ അവളെ പിന്നിട്ടു പറന്നോടുന്നു. ഫുല്ലമണി അവന്റെ പുറകിൽ പററിക്കൂടാൻ ബദ്ധപ്പെട്ടോടുകയാണ്. ധാവനം അതിശീഘ്രമായിരിക്കയാൽ, അനുധാവനംചെയ്യുന്ന അനുരാഗഭാജനമായ ഫുല്ലമണിക്കു ദുർല്ലഭൻ വാസ്തവമായും ദുർല്ലഭനാകുന്നു. 'എടോ! നിൽക്ക്! എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോകല്ലെ' എന്നു ഫുല്ലമണി ഉറക്കെ മുറവിളി മുഴക്കുന്നു; ഉടനേ ദുർല്ലഭൻ, 'അയ്യയ്യോ! വന്നുവല്ലോ! പിടികൂടുമല്ലൊ' എന്ന് അതിലുമുറക്കെ അലറുന്നു. ആയാൾ മുൾച്ചെടികളിൽ നുഴഞ്ഞും കുന്നുകൾ കയറിമറിഞ്ഞും പങ്കിലമായ പ്രദേശങ്ങളിൽ പതിച്ചു നിവിർന്നും ഊർദ്ധ്വൻ വലിച്ചു പറന്നും, ഓടുകയായി. കഷ്ടം! അവന്റെ ഉടയാട കെട്ടഴിഞ്ഞുലയുന്നു; ഒരു കാലിലെ ചെരിപ്പ് എവിയോ തെററിത്തെറിച്ചുപോകുന്നു. കീറിപ്പറിഞ്ഞ ഉടയാടയുടെ ഒരററം മുൾച്ചെടികളിൽ കുടുങ്ങി അവന്റെ ശൌര്യപ്രതാപം തെളിയിക്കുന്ന ശ്വേതപതാകയായി ചാഞ്ചാടുന്നു. അപ്പോൾ സുന്ദരിയായ ഫുല്ലമണി, 'എന്തു ഭീരുത്വമാണിതു്! കഷ്ടം! കഷ്ടം! പെണ്മണിയെ പിന്നിലാക്കി ഓടിപ്പോകുന്ന ദുഷ്ടാ, നീ തീർച്ചയായും കവർച്ചക്കാരുടെ കൈയിൽപെട്ടുപോകും!' എന്ന് ഉച്ചസ്വരത്തിൽ വിലാപശാപം ഘോഷിക്കുന്നു. ഇത്രയും കേട്ടപ്പോൾ പെണ്മണി കവർച്ചക്കാരുടെ കുടുക്കിൽപെട്ടുകഴിഞ്ഞു എന്നു ഭ്രമിച്ച ദുർല്ലഭൻ പിന്തിരിഞ്ഞു നോക്കുകപോലും ചെയ്യാതെ, പതിന്മടങ്ങ് ഉച്ചഗർജ്ജനം മുഴക്കി വായുവേഗേന ധാവനഗതിയെ പെരുക്കിവിടുന്നു. ഫുല്ലമണിയും വിടുന്നില്ല;—'എടാ, വിധവാനാഥാ, നിന്റെ തല ഇടി വീണു തകർന്നു

പോകട്ടേ! എടാ തേവിടിശ്ശിയുടെ മോനേ, എന്നെ കൈവെടിഞ്ഞുകളയുന്നോടാ!' എന്നിങ്ങനെ ശാപമന്ത്രഗർഭിതമായ നാമാവലി ഉറക്കെ ഉരുക്കഴിച്ചുകൊണ്ട് അവൾ അവനെ അനുധാവനം ചെയ്കതന്നെ ചെയ്തു. അപ്പോഴേയ്ക്കും, ദുർല്ലഭൻ തീരെ അദൃശ്യനാകുന്നു. ഫുല്ലമണി ക്രുകിയലറി പലതും ഗത്യന്തരമില്ലാതെ കരയുവാൻ തുടങ്ങുന്നു. ദുർല്ലഭന്റെ അച്ഛനമ്മമാരിൽ ഉഗ്രമായ ദോഷാരോപണം ചെയ്യുവാനും അവൾ ഒട്ടും മടിക്കുന്നില്ല.

ഫുല്ലമണി ചുറ്റും കണ്ണോടിച്ചു. കവർച്ചക്കാരാരും വന്നു കണ്ടില്ല. വീണ്ടും കണ്ണോടിച്ചു; കരച്ചിൽ നിറുത്തി;—കവർച്ചക്കാരോ ദുർല്ലഭചക്രവർത്തിയോ വന്നു കണ്ടില്ല. ഉടനേ അവൾ കാടുവിട്ടു വെളിക്കിറങ്ങാൻ വഴി തിരക്കുകയായി. അവളെപ്പോലെയുള്ള സമർത്ഥകം വഴിയറിയാതെ കുഴങ്ങുമോ? അവൾ എളുപ്പം വഴികണ്ടറിഞ്ഞു കാട്ടിൽനിന്നു പുറത്തിറങ്ങി നിരത്തിൽചെന്നെത്തി. അവിടെയും ആരെയും കാണായ്കയാൽ, അവൾ സ്വഭവനം ലാക്കാക്കി യാത്ര തുടർന്നു. ആ സമയം അവൾക്കു ദുർല്ലഭന്റെ നേരെ അതിരറ്റ ദ്വേഷ്യംതോന്നി. കുറേ കഴിഞ്ഞു, അവൾ വീട്ടിൽ വന്നെത്തി. ജ്യേഷ്ഠസഹോദരിയായ അളകമണി, വീട്ടിൽ ഇല്ലായിരുന്നു. അവൾ കളിപ്പാൻ പോയിരിക്കയാണു്. ഫുല്ലമണി, നിശ്ശങ്കം പൂട്ടു തുറന്നു് അകത്തു കയറി വാതിലുമടച്ചു് ഒരു കോണിൽ കിടന്നു. പാവം; രാത്രി ഉറങ്ങിയിട്ടില്ല. കിടന്ന മാത്രയിൽ ഗാഢനിദ്രയിൽ പെട്ടുപോയി! അവളുടെ സഹോദരി കളിച്ചുവന്നു് അവളെയുണർത്തി ചോദിച്ചു:—

എന്തു്! ഇന്നു് ഇത്ര അമാന്തം എന്തു്?'

ഫുല്ല:—'എന്തേ ഇങ്ങനെ ചോദിക്കുന്നതു്? ഞാൻ എങ്ങും പോയില്ലല്ലോ?'

അളക:—'മറെറങ്ങു പോവാനാണു്? ബ്രാഹ്മണഗൃഹത്തിൽ കിടന്നുറങ്ങാൻ പോയ നീ നേരം പുലർന്നിട്ടും വന്നു കണ്ടില്ല. അതാണു ചോദിച്ചതു്.'

ഫുല്ല:—'നിങ്ങളുടെ കണ്ണിനു വല്ല കേടുമുണ്ടോ? ദൈവം, നിങ്ങളുടെ മുഖത്തല്ലയോ കണ്ണുവച്ചിട്ടുള്ളതു്? നിങ്ങൾ കണ്ടുനിൽക്കെയല്ലേ, ഞാൻ വെളുപ്പിനു് ഇവിടെ വന്നു കിടന്നതു്.'

⁂

അളക:—'എന്തബദ്ധം! കോഴി കൂവുമ്പോൾ ഞാൻ ബ്രാഹ്മണ ഗൃഹത്തിൽ ചെന്നു നിന്നെ തിരക്കി വിളിച്ച് ഇങ്ങു പോന്നതാണ്. അവിടെയെങ്ങും നിന്നെ കാണുക ഉണ്ടായില്ല. പുറമേ, അവിടെ ആരെയും കണ്ടുമില്ല—അയ്യോ! കഷ്ടം! ആ പ്രഫുല്ലയ്ക്ക് എന്തു പററി?'

ഫുല്ല:—(മുഖം താഴ്ത്തി) 'ചേച്ചി! വെറുതേ നാവിളക്കി ബഹളമുണ്ടാക്കരുത്. ആ സംഗതി വാകൊണ്ടു പറയാവതല്ല'—

അളക:—(ഭയത്തോടുകൂടി) എന്തായി? എന്തമളി പിണഞ്ഞു?

ഫുല്ല:—'അക്കഥ പറയാവതല്ല.'

അളക:—'എന്തബദ്ധം പിണഞ്ഞു, കുഞ്ഞേ!'

ഫുല്ല:—'നമ്മൾ ഏഴകൾ;—ബ്രാഹ്മണർ നമ്മൾക്കു ദൈവം പോലെ! അവരെപ്പററി നമ്മൾ എന്തിനു പറയണം; ചേച്ചി?'

അളക:—'എന്തു പിച്ചാണിത്! പ്രഫുല്ല എന്തനീതി കാട്ടി?'

ഫുല്ല:—'പ്രഫുല്ല ഇപ്പൊഴുണ്ടോ? അതു പറയണം!'

അളക:—(സഭയം) 'എന്തു കെടുതി പിണഞ്ഞു? നീ എന്താണ് ഇങ്ങനെ പിച്ച വിളമ്പുന്നത്?'

ഫുല്ല:—(മൃദുസ്വരത്തിൽ) 'ചേച്ചി, എന്തു ചോദിച്ചു?—ആരോടും പറയൊല്ലേ;—ഇന്നലെ രാത്രി തള്ള വന്നു അവളെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോയി.'

അളക:—'ആംഹാ! അങ്ങനെയോ, കഥ!'

അളകമണി ആപാദചൂഡം വിറപൂണ്ടു. ഉടനെ ഫുല്ലമണി ഒരു കള്ളക്കഥ അടിച്ചുവിട്ടു:—ഞാൻ കിടന്ന മെത്തമേലാണ് പ്രഫുല്ലയും കിടന്നത്. നല്ല പാതിരാവായപ്പോൾ അവളുടെ തള്ള മെത്തമേൽ വന്നിരുന്നു. അപ്പോൾ വീടാകെ കമ്പിച്ചുമറിയുമാറ് ഭയങ്കരമായ കൊടുങ്കാററ് അടിച്ചുവീശി. പിന്നെ, ഭവനത്തിലാരെയും കാണ്മാനില്ല. പ്രഫുല്ല മോഹാലസ്യപ്പെട്ടും പല്ലിളിച്ചും മറിഞ്ഞുവീണു. ഇങ്ങനെ രസപ്രദമായ രീതിയിൽ ഫുല്ലമണി ഒരു കള്ളക്കഥ അടിച്ചുവിട്ടു. അതിലെ ഉപസംഹാരമായി, 'ഈ സംഭവം ചേച്ചി ആരോടും പറഞ്ഞപോകരുത്' എന്നു നിർബന്ധിക്കാതിരുന്നുമില്ല—'ഇല്ല; ഒരു കാലവുമില്ല;—

ഇത്തരം സംഭവം ഇതുചെവി അറിയുക നന്നോ' എന്നു മന്ത്രിച്ച് അളകമണി അരി കഴുകുവാൻ കൂട്ടുകവും കൈയിലേന്തി കളിക്കുടവിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു; പോകുംവഴി, ഓരോ ഗൃഹത്തിലും കയറുകയും അലങ്കാരസംവലിതമായ പൊടിപ്പും തൊങ്ങലുംവച്ചു പതിന്മടങ്ങു പരിപുഷ്ടമാക്കിയ ആ കള്ളക്കഥ ഗൃഹവാസികളോടു പറയുകയും ചെയ്യാതിരുന്നില്ല. അവളും ഫുല്ലമണിയുടെ കഥോപസംഹാരം യഥാസ്ഥാനം ഉപയോഗിക്കുതന്നെ ചെയ്തുവെന്നു പച്ചപ്പരമാർത്ഥവും ഇവിടെ സൂത്രവ്യമത്രെ! പിന്നെ ആ കഥയ്ക്കു നാടാകെ പകർന്നുകൊടുവാൻ ഏറെ വിളംബം വേണ്ടിവന്നില്ല. ഏതാനും നാളായപ്പോൾ, അതേ കഥ ഭാരുണമായ രൂപാന്തരം പ്രാപിച്ച് പ്രഫുല്ലയുടെ ശത്രുവിന്റെ ഗൃഹത്തിലും എത്തി. കഥയ്ക്കു നേരിട്ട രൂപാന്തരം എന്താണെന്നു വഴിയെ വിവരിച്ചുകൊള്ളാം.

—(o)—

പതിനാറാമദ്ധ്യായം

"എന്തേടേ ബലകാ! ഘോരമായുള്ളൊരു
കാന്താരമണ്ഡലം തന്നിൽ ചാടുന്നു?
ബന്ധുക്കളാരും നിനക്കില്ലയോ ഹന്ത!
സന്താപകാരണം ചൊല്ലുക മല്ലുവെ"

പ്രഫുല്ല രാവിലെ ഉണർന്നു തന്നെത്താൻ ആലോചിക്കയാണ്:— "ഇനി എന്തു ചെയ്യട്ടെ? എങ്ങുചെന്നു ശരണം പ്രാപിക്കും? വനവാസം സുഖപ്പെടുകയില്ല. താമസിക്കാൻ കൊള്ളാവുന്ന സ്ഥലവുമല്ലാ അതു്. ഇവിടെ, ഒറ്റയ്ക്കിരിക്കുതീരെ നന്നല്ല. സ്വന്തം വാസസ്ഥലത്തേയ്ക്കു തന്നെ തിരിച്ചാലോ? ചെന്നാൽ, വീണ്ടും ദുഷ്ടന്മാർ വന്നു പിടിക്കുടാം; ചെല്ലുന്നടിക്കിൽ ഈ ധനരാശി മേടിക്കൊണ്ടു പോവാൻ എന്തുപായം? കൂലിക്കാരെക്കൊണ്ടു് എടുപ്പിച്ചുകൊണ്ടു പോയാലോ?—ഹായ്! ഒരുകാലവും പാടില്ല!—സംഗതി പരസ്യമായാൽ, കവർച്ചക്കാർ വന്നു തട്ടിക്കൊണ്ടു പോയേയ്ക്കും. കൂലിക്കാരോ, ഇവിടെ എങ്ങു

നിന്നു കിട്ടാനാണ്? കിട്ടിയാലും അവരെ വിശ്വസിക്കുന്നതു് എങ്ങനെ? എന്നെ പിടിച്ചുകെട്ടി ധനമെല്ലാം കവർന്നുവാരാൻ അവർക്കു വല്ല പ്രയാസവുമുണ്ടോ? ധനാർത്തി വെറുക്കാൻ ആർക്കു കഴിയും"? പ്രഫുല്ല കുറെയേറെ നേരം മനോരാജ്യം ഭരിച്ചു. ഒടുക്കം അവൾ ഇങ്ങനെ തീരുമാനിച്ചു:—അദൃഷ്ടഗതി ഏതുവിധമായിരുന്നാലും, ദാരിദ്ര്യതാപം ഇനിയൊരരക്ഷണം സഹിച്ചിരിപ്പാൻ ഞാൻ ഒരുക്കമില്ല. എന്തായാലും ശരി, ഇവിടെത്തന്നെ പാർത്തുകളയാം. സ്വദേശമായ ദുർഗ്ഗാപുരവും ഇവിടവും തമ്മിൽ യാതൊരന്തരവും വ്യക്തമാകുന്നില്ല. അവിടത്തെപ്പോലെ ഇവിടെയും കവർച്ചക്കാർ ധനരാശി കൊള്ളചെയ്തുകൊണ്ടു പോവാനാണു വിധിയെങ്കിൽ, അങ്ങനെ വന്നുകൊള്ളട്ടെ!'

ഈ വിധം ചപലമായ മനസ്സിനെ ഒരുവിധം ഉറപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്, പ്രഫുല്ല ഗൃഹകാര്യങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടു. അവൾ ഭവനദ്വാരം തൂത്തടിച്ചു് തളിച്ചു വാരി വെടുപ്പാക്കുകയും പശുക്കളെ പരിചരിക്കയും ചെയ്തു. പിന്നെ ഏർപ്പെട്ടതു്, പാചകകർമ്മത്തിലാണു്. എന്നാൽ, അവൾ എന്തു്, എങ്ങനെ, പാകംചെയ്യും? അരി, പരിപ്പു്, വിറക്, കലം, എന്നുവേണ്ട, പാചകോപകരണങ്ങൾ യാതൊന്നും അവിടെ ഇല്ല. പ്രഫുല്ല അതിനാൽ ചന്തയിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു. ഇതിനാൽ അവൾ ഒരു ധീരസ്ത്രീയാണെന്നു സ്പഷ്ടമാണല്ലോ! ആ കാട്ടിൽ എന്തു ചന്ത? എന്നിട്ടും പ്രഫുല്ല തിരിച്ചതു് വല്ലിടത്തും വല്ലവരേയും കാണുമെന്നും അവരോടു വഴി ചോദിച്ചു് അവിടെ പോയേയ്ക്കാമെന്നും കരുതിക്കൊണ്ടാണു്. അവ്യക്തമായ ഒരു പാത കിടപ്പുണ്ടെന്നു മുമ്പു പറഞ്ഞുവല്ലോ! ആ വഴിയിലൂടെയാണു് പ്രഫുല്ല ചന്തയിലേയ്ക്കു തിരിച്ചതു്.

പ്രഫുല്ല, പോകുംവഴി, ഒരു ബ്രാഹ്മണനെ കണ്ടു. ആയാൾ ഭസ്മോദ്ധൂളിതഗാത്രനാണു്; പടർന്ന തൂനെററിമേൽ വർത്തുളമായ ചന്ദനക്കുറി വിരാജിക്കുന്നു; തല മൊട്ടയടിച്ചിരുന്നു; കാഴ്ചയിൽ, പുരുഷലക്ഷണം തികഞ്ഞ ഗൌരഭാസുരമായ ദേഹവുമാണു്. വയസ്സു് അത്രയേറെ ആയിട്ടില്ല. ആയാൾ, പ്രഫുല്ലയോടു സവിസ്മയം ചോദിച്ചു:—

'അമ്മേ, നിങ്ങൾ എങ്ങോട്ടു പോവുന്നു?'

പ്രഫുല്ല:—'ചന്തയ്ക്കു്'.

165394
38322
032:3M 72:12
F5.1
UNIVERSITY LIBRARY
2 JUN 1955
MADRAS

ബ്രാഹ്മണൻ:—'ഈ വഴി ചന്തയ്ക്കുള്ളതോ?'

പ്രഫുല്ല:—'അല്ലെങ്കിൽ, ചന്തയ്ക്കുള്ള വഴിയേതു്?'

ബ്രാഹ്മണൻ:—'നിങ്ങൾ എവിടെനിന്നു വരുന്നു?'

പ്രഫുല്ല:—'ഈ കാട്ടിൽനിന്നു തന്നെ!'

ബ്രാഹ്മണൻ:—'ഈ കാട്ടിൽത്തന്നെയോ പാർത്തുവരുന്നതു്?'

പ്രഫുല്ല:—'അതേ.'

ബ്രാഹ്മണൻ:—'എന്നിട്ടു ചന്തയ്ക്കുള്ള വഴി അറിഞ്ഞുകൂടെയോ?'

പ്രഫുല്ല:—'ഞാൻ ഈയിടെ വന്നു് ഇവിടെ പാർപ്പുതുടങ്ങിയതാണു്.'

ബ്രാഹ്മണൻ:—'ഈ കാട്ടിൽ മനഃപൂർവ്വം ആരുമേവരും വന്നു പറ്റാറില്ല. നിങ്ങൾ എങ്ങനെ വന്നു പറ്റി?'

പ്രഫുല്ല:—'ചന്തയ്ക്കുള്ള വഴി കാണിച്ചുതരിക.'

ബ്രാഹ്മണൻ:—'ഇവിടെനിന്നു ചന്തയ്ക്കു് ഉച്ചയാവോളം നടക്കണം. നിങ്ങൾക്കു തനിയെപ്പോവാൻ കഴിവുപോരാ. കള്ളന്മാരുടെ ശല്യം കൂടുതലാണിവിടെ. നിങ്ങളുടെ കൂടെ മറ്റാരെല്ലാമുണ്ടു്?'

പ്രഫുല്ല:—'മറ്റാരുമില്ല.'

ബ്രാഹ്മണൻ പ്രഫുല്ലയുടെ മുഖം ഒട്ടേറെ നേരം കണ്ണിമയ്ക്കാതെ നോക്കി; അയാൾ ഇങ്ങനെ വിചാരിച്ചു:—"ഈ മഹിള എല്ലാ ലക്ഷണങ്ങളും തികഞ്ഞ ഉത്തമസ്ത്രീയായിരിക്കുന്നു; ഒന്നുകൂടി സൂക്ഷിക്കട്ടെ!"—ബ്രാഹ്മണൻ പറഞ്ഞു:—

'നിങ്ങൾ ഒറ്റയ്ക്കു ചന്തയിൽ പോവുക ആപത്താണു്. ഇവിടെയടുത്തു നമ്മുടെ വക ഒരു പീടിക ഉണ്ടു്. അരി, പരിപ്പു മുതലായ വിഭവങ്ങൾ അവിടെ മേടിക്കാം.'

പ്രഫുല്ല:—'എങ്കിൽ ഉപകാരമായി. ആട്ടെ! ഞാൻ ഒരു സംഗതി ചോദിച്ചുപോട്ടെയോ?'

ബ്രാഹ്മണൻ:—'എന്താണതു്, കേൾക്കട്ടെ.'

പ്രഫുല്ല:—'നിങ്ങൾ വിശിഷ്ടനായ ഒരു പണ്ഡിതനാണെന്നു തോന്നുന്നു!'

ബ്രാഹ്മണൻ:—'പണ്ഡിതന്മാർ പല പല തരത്തിലും ഉണ്ടു്. വരിക അമ്മേ; എന്റെകൂടെ വരിക.'

എന്നു പറഞ്ഞിട്ട്, ബ്രാഹ്മണൻ പ്രഫുല്ലയേയും ക്ഷണിച്ചുകൊണ്ട് അതിസാന്ദ്രമായ കാന്താരാന്തരാളത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. പ്രഫുല്ല ഒട്ടൊന്നു ശങ്കിച്ചു; എന്നാൽ, കാട്ടിൽ ശങ്കനീയമാകാത്ത സ്ഥലം എങ്ങുണ്ട്? അവിടെ ഒരു കുടീരം സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്നു. അതിന്റെ മേൽപ്പുര പനയോലകൊണ്ടു മൂടിയിരുന്നു; പുൽപ്പാ വെട്ടിമുറിച്ചു ഞാത്തി കെട്ടിയിട്ടാണ്, അതിനെ അടച്ചിരുന്നത്—അല്ലാതെ ഉറപ്പേറിയ വാതൽ അതിനില്ല. ബ്രാഹ്മണൻ പുൽപ്പാവാതലിനെ മേല്പോട്ടുയർത്തി. അതു പീടികയായിരുന്നില്ല; എങ്കിലും ഉപ്പ്, മുളക്, പരിപ്പ്, എണ്ണ, കലം മുതലായ പാചകോപകരണങ്ങൾ ധാരാളം അതിൽ സംഭരിച്ചു വയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്നു.

ബ്രാഹ്മണൻ:—'നിങ്ങൾക്കു ചുമന്നുകൊണ്ടു പോവാൻ കഴിയുന്നത്ര സാമാനങ്ങൾ എടുത്തുകൊള്ളുക.'

പ്രഫുല്ല ഉടനേ ആവശ്യമുള്ള സാമാനങ്ങൾ എടുത്തു വച്ചിട്ട്, 'ഇതൊക്കെയ്ക്കുംകൂടി വില എന്ത്?' എന്നു ചോദിച്ചു.

ബ്രാഹ്മണൻ:—'ഒരണ.'

പ്രഫുല്ല:—'എന്റെ കൈയിൽ ചില്ലറയില്ല.'

ബ്രാഹ്മണൻ:—'ഉറുപ്പികയാണെങ്കിൽ തരിക; ചില്ലറ മാറിത്തരാം.'

പ്രഫുല്ല:—'ഉറുപ്പികയും ഇല്ല.'

ബ്രാഹ്മണൻ:—'എങ്കിൽ പിന്നെ എന്താണുള്ളത്?'

പ്രഫുല്ല:—'എന്റെ പക്കൽ ഒരു മോഹർ ഉണ്ട്.'

ബ്രാഹ്മണൻ:—'എവിടെ?—കാണിക്കു; കാണട്ടെ!'

പ്രഫുല്ല മോഹർ കാണിച്ചു.

ബ്രാഹ്മണൻ:—'ഇതിനു മതിയാവുന്ന ചില്ലറ ഇവിടെ ഇല്ല. നമുക്കു പോവാം. ഞാൻ നിങ്ങളുടെകൂടെ വരാം. അവിടെ വിലതന്നാൽ മതിയാവും.'

പ്രഫുല്ല:—'അവിടെയും ചില്ലറ കിടപ്പില്ല.'

ബ്രാഹ്മണൻ:—ഉള്ളതൊക്കെയും മോഹർതന്നെയോ? തരക്കേടില്ല—ഞാൻ കൂടെ വന്നു നിങ്ങളുടെ പാർപ്പിടം കണ്ടുപോരാം. ചില്ലറ ഉണ്ടാകുമ്പോൾ, വില തന്നാൽ മതി. ഞാൻ തന്നെ അവിടെ വന്നു വാങ്ങിക്കൊള്ളാം.'

'ഉള്ളതൊക്കെ മോഹർ തന്നെയോ?' എന്ന ചോദ്യം പ്രഫുല്ലയുടെ തീരെ രസിച്ചില്ല. ക്രമ്പബുദ്ധിയായ ബ്രാഹ്മണൻ തന്റെ പാപ്പിടം കണ്ടുപോരാമെന്നു പറഞ്ഞതു്, തന്റെ പക്കൽ അനവധി മോഹർ ഉണ്ടായിരിക്കാമെന്നും അതൊക്കെ തട്ടിയെടുപ്പാൻ പഴുതു നോക്കാനാണെന്നും വിചാരിച്ചുപോയ പ്രഫുല്ല, ചുമന്നുകൊണ്ടു പോവാൻ എടുത്തുവച്ച സാമാനങ്ങളം പാടെ നിരസിച്ചിട്ടു് 'എനിക്കു ചന്തയിൽ പോകേണ്ട അത്യാവശ്യമുണ്ടു്; പുടവയും മറ്റും വാങ്ങാതെ കഴിയില്ല' എന്നു പറഞ്ഞു. ഇതുയും കേട്ടപ്പോൾ ബ്രാഹ്മണൻ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

'വേണ്ട; നിങ്ങളുടെ വക യാതൊന്നും വേണ്ട. ഞാൻ നിങ്ങളുടെ പാപ്പിടം കാണാൻ വരുന്നതു് നിങ്ങളുടെ പക്കലുള്ള ധനം തട്ടിയെടുക്കണമെന്നുള്ള ദുർമ്മോഹംകൊണ്ടാണെന്നോ നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നതു്? അങ്ങനെ വിചാരിച്ചു ചന്തയിൽ പോയാലും, നിങ്ങൾ എന്റെ കൈയിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെട്ടുപോവുകയില്ല. ഞാൻ നിങ്ങളെ അരക്ഷണം വിടാതെ പിൻതുടർന്നാൽ, നിങ്ങൾ എന്റെ കണ്ണിൽ എങ്ങിനെ പൊടിവാരിയിട്ടു് ഒളിച്ചുപോകും?'

"എന്തൊരാപത്താണിതു്?"

പ്രഫുല്ലയുടെ കമനീയഗാത്രം കിടുകിടാ വിറപൂണ്ടു.

ബ്രാഹ്മണൻ:—നിങ്ങളെ വഞ്ചിക്കണമെന്നു് എനിക്കു വിചാരമില്ല. നിങ്ങൾ എന്നെ ബ്രാഹ്മണപണ്ഡിതന്റേയോ മുട്ടാളന്റേയോ മറ്റു വല്ലവന്റേയോ നിലയിൽ കരുതിയാലും വാസ്തവത്തിൽ ഞാൻ കവർച്ചക്കാരുടെയെല്ലാം തലവനാണെന്ന കഥ വിസ്മരിച്ചുകൂടാ. എന്നെ ഭവാനീദാഗോർ എന്നാണു ലോകർ പറഞ്ഞുവരുന്നതു്'.

പ്രഫുല്ല കൽപ്രതിമയായി! ദുർദ്ദാപുരുഷനും ഭവാനീദാഗോർ സുവിഖ്യാതനായ തസ്കരത്തലവൻ എന്ന പ്രസിദ്ധി പരന്നിരുന്നു. അവന്റെ പേരു കേട്ടാൽ, നാടും നാട്ടാരും പേടിച്ചുവിറയ്ക്കും. പ്രഫുല്ലയുടെ നാവു പൊന്തിയില്ല.

⁂

ഭവാനീടാഗോർ:—"എന്റെ വാക്കു വിശ്വാസ്യമായില്ലെങ്കിൽ, സംഗതി വെളിവാക്കിത്തരും."

എന്നു പറഞ്ഞു്, ഭവാനീടാഗോർ കുടീരത്തിൽ കയറി ഒരു കൊടിലുമായി പുറത്തു ചാടി; പ്രഫുല്ല പരിഭ്രമാന്ധയായി. ഉടനേ, ടാഗോർ കൊടിൽ കുലുക്കി നാലഞ്ചുരു ഒച്ച പുറപ്പെടുവിച്ചു. ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ കരാളകാലഭടന്മാരെ വെല്ലുന്ന ബലാഢ്യരായ അമ്പതു യുവമല്ലന്മാർ നെടു വങ്കൻവടികൾ ചുഴററിക്കൊണ്ടു ടാഗോറിന്റെ മുമ്പിൽ അണിനിരന്നു. 'ഉത്തരവു്! കല്പിച്ചാലും' എന്നു് ഒരേ കണ്ഠത്തിൽ അപേക്ഷിച്ചു.

ടാഗോർ:—'ഈ മഹിളയെ വഴിപോലെ കണ്ടറിഞ്ഞുകൊള്ളുക! ഞാൻ ഇവരെ 'അമ്മേ' എന്നാണു വിളിച്ചതു്. നിങ്ങളും ഇവരെ അമ്മയെന്നു വിളിക്ക മാത്രമല്ല, അമ്മയെപ്പോലെ ഉള്ളിൽ ഭാവിച്ചു കൊള്ളുകകൂടി ചെയ്യണം. നിങ്ങൾ ഇവരെ യാതൊരു വിധത്തിലും ഉപദ്രവിക്കരുതു്. അന്യരിൽനിന്നു് ഉപദ്രവങ്ങൾ നേരിടാതെ കാത്തുകൊള്ളുകയും വേണം. നിങ്ങൾക്കു ഇനി പോകാം.'

ഉടനെ, വന്നവരെല്ലാം തസ്കരപ്രമാണിയെ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു് അരക്ഷണംകൊണ്ടു അവിടുന്നു് അദൃശ്യരായി. പ്രഫുല്ല എന്തെന്നില്ലാതെ വിസ്മയിച്ചമ്പരന്നു; എങ്കിലും, അചഞ്ചലമതിയാകയാൽ തൽക്കാലം തസ്കരപതിയെ ശരണം വരിക്കയല്ലാതെ നിർവാഹമില്ലെന്നുറച്ചു. ടാഗോറിനെ സധൈര്യം നോക്കി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

'വരിക! നിങ്ങളെ എന്റെ പാർപ്പിടം കാണിക്കുന്നുണ്ടു്.'

പ്രഫുല്ല നിരസിച്ച സാമാനങ്ങൾ വീണ്ടുമെടുത്തു ചുമന്നുകൊണ്ടു മുമ്പിലും ടാഗോർ അവളുടെ പുറകിലും നടന്നു. രണ്ടു പേരും ജീർണ്ണിച്ച വന്മരവാതിൽക്കൽ യഥാസമയം വന്നെത്തി. പ്രഫുല്ല ചുമടു് താഴെയിറക്കി അകത്തു കയറി ഒരു പുൽപ്പാത്തടുക്കു കൊണ്ടിട്ടു ടാഗോറിനെ അതിലിരിപ്പാൻ ക്ഷണിച്ചു. കൃഷ്ണഗോവിന്ദന്റെവക കീറിപ്പറിഞ്ഞ ഒരു പുൽപ്പാത്തടുക്കു് ആ വന്മന്ദിരത്തിൽ കിടന്നിരുന്നു.

165394
38322
03223M72112

പതിനേഴാമദ്ധ്യായം

—o—

"ചിറിലെപ്പോഴുമുല്ലസം ജീവനെ-
പ്പോറുവാനെത്ര ദുഃഖിക്കുന്നു മാനുഷർ
അറുതിയില്ലോരുനാളുമിങ്ങനെയോർത്തു
മാരും ദുരാഗ്രഹമെന്നേ പറയാവൂ".

ഭവാനീഭാഗോർ:—'ഈ നിലവറക്കൊട്ടാരത്തിൽനിന്നോ നിങ്ങൾക്കു മോഫർ കിട്ടിയതു്?'

പ്രഫുല്ല:—'അതേ'.

ഭവാനീ:—'എത്രമാത്രം കിട്ടി?'

പ്രഫുല്ല:—'ഒട്ടുവളരെ.'

ഭവാനീ:—'ഉദ്ദേശം എത്ര കാണും? പറയണം. ഇല്ലെങ്കിൽ എന്റെ ആൾക്കാർ വന്നു് ഈ ഭവനം പരിശോധിക്കും'

പ്രഫുല്ല:—'ഇരുപതു പൊൽക്കലശം നിറച്ചു കിട്ടി.'

ഭവാനീ:—'ഇത്രമാത്രം ധനം വച്ചുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ എന്തു ചെയ്യുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു?'

പ്രഫുല്ല:—'സ്വന്തം നാട്ടിലേക്കു കൊണ്ടുപോവും.'

ഭവാനീ:—'ഉറപ്പിൽ വച്ചുസൂക്ഷിക്കാൻ കഴിവുണ്ടോ?'

പ്രഫുല്ല:—'നിങ്ങൾ സഹായിച്ചാൽ കഴിയും.'

ഭവാനീ:—'ഈ കാട്ടിൽ സമ്പൂർണ്ണാധികാരം എനിക്കുണ്ടു്. പുറത്തായാൽ ഇത്രയുമില്ല! നിങ്ങൾ, ധനമത്രയും കാട്ടിൽനിന്നു പുറത്തു കൊണ്ടുപോയാൽ, അതിന്റെ സൂക്ഷിപ്പിൽ എന്റെ സഹായസഹകരണങ്ങൾ ഉണ്ടാകയില്ല. അതിനു ഞാൻ ഒരുക്കവുമില്ല.

പ്രഫുല്ല:—എന്നാൽ ഈ കാട്ടിൽത്തന്നെ ഇത്രയും ധനം കൈവശം വച്ചുകൊണ്ടു ഞാൻ പാർത്തുക്കാം; എങ്കിൽ നിങ്ങൾ സഹായിക്കുമോ?

ഭാഗോർ:—സഹായിക്കാം. ഇത്രമാത്രം ധനംവച്ചുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ എന്തു ചെയ്യുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു?

പ്രഫുല്ല:—ഞാൻകുടുംബം ധനംകൊണ്ടു് സാധാരണ എന്തുചെയ്യും?'

ഭാഗോർ:—'സുഖമായി അനുഭവിക്കും.'

പ്രഫുല്ല:—'ഞാനും അനുഭവിക്കും.'

ഭവാനീടാഗോർ 'ആം,ഹാ' എന്നു പറഞ്ഞു പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. പ്രഫുല്ല അപ്രതിഭയായി. ആ നില കണ്ടു ടാഗോർ ചോദിച്ചു:—

'അമ്മേ! മുഗ്ധബാലികമാരെപ്പോലെ ജല്പിച്ചതുകൊണ്ടു ചിരിച്ചുപോയി. നിങ്ങളം ശരണമറ്റവളെന്നു പറഞ്ഞുവല്ലൊ. ആ സ്ഥിതിക്ക്, നിങ്ങളം ആരെയാണു അരികെ വച്ചുകൊണ്ടു ഐശ്വര്യം അനുഭവിക്കുക? ഒരു സ്ത്രീ തനിച്ചിരുന്ന് ഐശ്വര്യം അനുഭവിക്കയാവുമോ?'

പ്രഫുല്ലയുടെ മുഖം താനേ അവനതമായി. ടാഗോർ തുടർന്നു ചോദിച്ചു:—

'കേൾക്കുക: ഐശ്വര്യം ഉണ്ടായാൽ ചിലർ സുഖമായി ജീവിതം നയിക്കും; ചിലർ സുകൃതം സമ്പാദിക്കും; ചിലർ നരകദ്വാരം തെളിച്ചുകൊള്ളും. നിങ്ങളം അനുഭവിപ്പാൻ തീരെ പയ്യാപ്പുമല്ല. എന്തെന്നാൽ, നിങ്ങൾക്ക് തനതായിട്ടാരുമില്ല. പ്രകൃതത്തിൽ, രണ്ടു കൃത്യം സാധിക്കാം. സുകൃതം സമ്പാദിക്കയോ, ദുഷ്കൃതഭാരം ദേസിവലയുകയോ ആവാം. ഇതിൽ നിങ്ങളം ഏതു വേണമെന്ന് ആശിക്കുന്നു.'

പ്രഫുല്ലയ്ക്ക് അതിമാത്രം സാഹസംകൂട്ടും. അവൾ പറയുകയാണ്:—

'നിങ്ങളുടെ വാക്കുകളം ശ്രദ്ധിച്ചാൽ, ഒരു തസ്കരരാജന്റെ വായിൽനിന്നു പുറപ്പെടുവുന്നവയല്ലെന്നു തോന്നിപ്പോവും.'

ഭവാനീ:—'അല്ല; വെറും തസ്കരപതിയല്ല. നിങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ മേലാൽ ഞാൻ തസ്കരപ്രമാണിത്തമായി വത്തിക്കയില്ല. ഞാൻ നിങ്ങളെ 'അമ്മേ' എന്ന് അഭിസംബോധനം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. അതിനാൽ, ഞാൻ നിങ്ങളോടു നല്ലവാക്കുകളം മാത്രമേ പറകയുള്ളൂ! ധനസമ്പത്ത് അനുഭവിപ്പാൻ നിങ്ങളം അപയ്യാപ്പയാണ്; നിങ്ങൾക്ക് അതിനു കഴിവുംപോരാ. എന്തെന്നാൽ, നിങ്ങളം അനാഥയാണ്. ആ സ്ഥിതിക്ക് ഇപ്പോളം നിങ്ങൾക്കു സുകൃതമോ ദുഷ്കൃതമോ

സമ്പാദിക്കാൻ കഴിയും. അതിൽ നിങ്ങൾക്ക് ഏതു വഴിയാണ് ഇഷ്ടം?

പ്രഫുല്ല:—'ദുരിതമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ സഞ്ചരിപ്പാനാണു മോഹമെന്നു പറഞ്ഞാലോ?'

ഭവാനീ:—'ഉടനെ, നിങ്ങടെ ധനസമ്പത്തിയൊന്നിച്ച് ആധാരക്കാരെക്കൊണ്ടു കാട്ടിൽനിന്നു പുറത്താട്ടിയിറക്കിവിടും. ധനം മോഹിച്ച് നിങ്ങളുമായി സുഖാനുഭോഗം കൊള്ളുവാൻ കാംക്ഷയുള്ള അനവരതം സ്കന്ധാവാർ ഈ കാട്ടിൽ ഒട്ടസംഖ്യാ പേരുണ്ട്. അതാണു നിങ്ങൾക്കിഷ്ടമെങ്കിൽ ഞാൻ ഉടനേ നിങ്ങളെ പുറത്താക്കിവിടും. ഈ നാട്ടിലെ ചക്രവർത്തി ഞാനാണെന്നു സ്മരിച്ചാലും'.

പ്രഫുല്ല:—'ധനസമ്പത്തിയോടും അനവരന്മാരോടും കൂടി പുറത്താക്കിയാൽ എനിക്കെന്താണു ചേതം?'

ഭവാനീ:—'ധനം സൂക്ഷിപ്പാൻ കഴിയുമോ? നിങ്ങളുടെ ആകൃതിയും പ്രകൃതിയും മെച്ചപ്പെട്ടതാണ്. സൗന്ദര്യവും താരുണ്യവും അനന്യസുലഭവുമത്രേ! നിങ്ങൾ ദസ്യുഹസ്തങ്ങളിൽ കടുങ്ങിയാലും, പക്ഷേ തപ്പിപ്പിഴയ്ക്കാൻ ഇടവന്നേക്കാം. എന്നാൽ, സൗന്ദര്യതാരുണ്യങ്ങളിൽനിന്നു പേറിട്ടിരിപ്പാൻ നിങ്ങൾക്ക് ഇപ്പോൾ സാധിക്കയില്ല. ധനപുഷ്ടി നശിച്ചുപോയാലും ദുരിതാശ നശിച്ചുപോകയില്ല. ധനം ചെലവാക്കിത്തുടങ്ങിയാൽ, എത്രയുണ്ടെങ്കിലും മതിയായില്ലെന്നവരും. ഉള്ളതുമുഴുവൻ ധനം മുടിഞ്ഞാൽ, പിന്നത്തെ പാട് എന്താവണമമ്മേ?'

പ്രഫുല്ല:—'പിന്നത്തെ പാട് എന്താണ്?'

ഭവാനീ:—'നരകദ്വാരം തുറന്നു കാണാറാവും: ആശ ശേഷിക്കും; ആശയെ പൂർത്തിയാക്കാൻ ഉപകരണം ഇല്ലാതെ വരും. ഇതാണ് നരകത്തിലേയ്ക്കുള്ള രാജമാർഗ്ഗം! നിങ്ങൾക്കു സുകൃതം സമ്പാദിക്കാമോ?

പ്രഫുല്ല:—'സ്വാമിൻ! ഞാൻ ഒരു ഗൃഹസ്ഥകുടുംബത്തിലേ അംഗമാണ്. ദുരിതമെന്താണെന്നുതന്നെ ഞാൻ അറികയില്ല. ഞാൻ എന്തൊന്നിനായിട്ടു ദുരിതമാർഗ്ഗത്തിൽ സഞ്ചരിക്കണം? ഞാൻ ഒരു ദരിദ്രസ്ത്രീയാണ്. ഉണ്ണാനും ഉട

പ്പാനും വക കിട്ടിയാൽ എനിക്കു ധാരാളമായി. അല്ലാതെ, എനിക്കു ധനമോ പദവിയോ വേണമെന്നില്ല. നിത്യത മുട്ടുകൂടാതെ കഴിഞ്ഞാൽ, ഞാൻ തൃപ്തയായി. ഈ ധനസമ്പത്തി നിങ്ങൾ തന്നെ കൊണ്ടുപോവുക! ദുരിതപഥത്തിൽ കാൽ കുത്താതിരിപ്പാനായി ദിവസേന എനിക്ക് ഒരു പിടി ചോറു കിട്ടിയാൽ ധാരാളം മതിയാവും. അങ്ങനെ വല്ല ഏർപ്പാടും ചെയ്യാമോ?'

ഇത്രയും കേട്ട മാത്രയിൽ ഭവാനീടാഗോർ പ്രഫുല്ലയെ അധികരിച്ച് 'ഈ മഹിളാമണി ലോകത്തിലേയ്ക്കു ഭാഗ്യവതിയായ പുണ്യാത്മാവാണെ'ന്ന് അഭിനന്ദിച്ചുകൊണ്ട് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

'ധനമൊക്കെയും നിങ്ങളുടെ വകയാണ്. ഞാൻ അതു സ്വീകരിക്കയില്ല.'

പ്രഫുല്ല വിസ്മയാന്ധയായി. അവളുടെ അഭിപ്രായം ഗ്രഹിച്ച ടാഗോർ സസ്മിതം പറഞ്ഞു:—

'കൂട്ടായ്മക്കവർച്ച, കുത്തിക്കൊല, കൊള്ളയടി മുതലായവ ചെയ്ത് പരസ്വം അപഹരിച്ചുവരുന്ന ഒരു നരാധമനായ ഞാൻ ഈ ഭവ്യവേഷം ധരിച്ചു മുമ്പിൽ വന്നിരിക്കയാണെന്നു നിങ്ങൾ ധരിച്ചു പോയിരിക്കയാവാം. അതു സംബന്ധമായ വിസ്തൃത കഥ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ തുറന്നു പറയുക നിഷ്പ്രയോജനമാവാനേ തരമുള്ളൂ! നിങ്ങൾ ദുർന്നടപ്പുകാരിയാവാൻ ഭാവമാണെങ്കിൽ, നിങ്ങളുടെ വക ധനസമ്പത്തിയെ ഞാൻ കവർന്നെടുത്തേച്ചാലുമായി. എന്നാൽ പ്രകൃതത്തിൽ നിങ്ങളുടെ വകയൊന്നും ഞാൻ തൊടുകപോലും ചെയ്യില്ല. ഞാൻ നിങ്ങളോടു വീണ്ടും ചോദിക്കുന്നു:— ഈ ധനരാശി കൈവശ വച്ചുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ എന്തു ചെയ്യുവാൻ പോകുന്നു?'

പ്രഫുല്ല:—'നിങ്ങൾ ഒരു ജ്ഞാനിയായിരിക്കണമെന്നു തോന്നുന്നു; ധനരാശി വച്ചുകൊണ്ട് എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതു്?'

ഭവാനീ:—'ആ വിഷയം നിങ്ങളെ വഴിപോലെ മനസ്സിലാക്കണമെങ്കിൽ, കുറഞ്ഞപക്ഷം ഒരാറേഴു വത്സരമെങ്കിലും കഴിയണം. മനസ്സിലാവണമെന്ന് ആശയുണ്ടെങ്കിൽ, വിട്ടു പറയുക.'

പ്രഫുല്ല:—'ആശയുണ്ട്.'

ഭവാനീ:—'ഇനിയൊരേഴു വത്സരം കഴിയുംവരെ, ഈ ധനരാശിയെ സ്പർശിച്ചു പോകരുത്. ഉണ്ണാനും ഉടുപ്പാനും മുട്ടു നേരിടുകയില്ല. അതിനു വേണ്ട ഏർപ്പാടുകൾ ഞാൻ ചെയ്യാം. പക്ഷേ, ഞാൻ പറയുന്നതു മറുത്തുകളയരുത്. ഇങ്ങനെ വർത്തിപ്പാൻ സമ്മതമുണ്ടോ?'

പ്രഫുല്ല:—'ഞാൻ എവിടെ പാർക്കണം?'

ഭവാനീ:—ഈ മന്ദിരത്തിൽ തന്നെ; അററകുററങ്ങളെല്ലാം തീർത്ത് വൃത്തിയാക്കിത്തരാം.

പ്രഫുല്ല:—'ഇവിടെ തനിച്ചു പാർക്കട്ടെയോ?'

ഭവാനീ:—'വേണ്ട! രണ്ടു സ്ത്രീകളെ സഹവസിപ്പാൻ പറഞ്ഞയയ്ക്കാം. ഒട്ടും ഭയപ്പെടേണ്ട. ഈ മഹാരണ്യത്തിന്റെ ഏകനാഥനാണ് ഈ ഞാൻ. ഞാൻ ഇരിക്കവെ, നിങ്ങൾക്ക് യാതൊരാപത്തും നേരിടുകയില്ല.'

പ്രഫുല്ല:—'നിങ്ങൾ എന്നെ ഏതുവിധം പഠിപ്പിച്ചു മനസ്സിലാക്കും?'

ഭവാനീ:—'എഴുത്തും വായനയും വശമുണ്ടോ?'

പ്രഫുല്ല:—'ഇല്ല.'

ഭവാനീ:—'ആദ്യമേ എഴുതുവാനും വായിക്കുവാനും പഠിപ്പിക്കാം.'

പ്രഫുല്ല അതിനൊക്കെ സമ്മതിച്ചു. വിജനമായ കാന്തരാന്തരാളത്തിൽ ഒരു രക്ഷകനെ ലഭിച്ചതോർത്ത് അവൾ സുതരാം സന്തോഷിക്കയും ചെയ്തു. ഭവാനീടാഗോർ മുററത്തിറങ്ങിയപ്പോൾ, തന്റെ വരവു പ്രതീക്ഷിച്ച് ഒരാൾ വന്നു നിൽക്കുന്നതു കണ്ടു. ആയാൾ, അത്യന്തം ബലിഷ്ഠനും ദീർഘകായനുമാണ്. ടാഗോർ ആയാളോടു ചോദിച്ചു:—

'രംഗരാജ്! നീ ഇവിടെ എന്തിനു വന്നു?'

രംഗരാജൻ:—'അവിടത്തെ കണ്ടു സംസാരിപ്പാൻ തന്നെയാണു വന്നത്. അവിടുന്ന്, ഇവിടെ വന്നിരിക്കുന്നത് എന്തിനാണ്?'

ഭവാനീ:—'ഇതുവരെ അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന സാധനം ഇന്നു കണ്ടുകിട്ടി.'

രംഗരാജൻ:—'രാജാവോ?'

ഭവാനീ:—'റാണി.'

രംഗരാജൻ:—'രാജാവിനേയോ റാണിയേയോ തിരക്കേണ്ട ആവശ്യകത ഇനിയില്ല—ഇംഗ്ലീഷുകാർ രാജാക്കന്മാരാവും. ഫാസ്റ്റിൻ എന്ന ഇംഗ്ലീഷുകാരൻ രാജ്യപദ്ധതി രൂപപ്പെട്ടുന്ന ഗാഢാലോചനയിൽ മുഴുകിയിരിക്കയാണ്.'

ഭവാനീ:—'താറുശനായ രാജാവിനെയല്ല ഞാൻ തിരക്കിവരുന്നതു്. എങ്ങനെയുള്ള രാജാവിനെയാണു് ഞാൻ തിരക്കിവരുന്നതു് എന്ന സംഗതി നിനക്കു് അവിദിതമല്ലല്ലോ?'

രംഗരാജൻ:—'കിട്ടിയോ?'

ഭവാനീ:—'പൂത്തിയായതു കിട്ടിയില്ല. ആറേഴവർഷം ശ്രമിച്ചു് പൂത്തിയാക്കേണ്ടതായിരിക്കുക! ജഗദീശൻ ഇരുമ്പായി സൃഷ്ടിച്ചു. മനുഷ്യർ അതുപയോഗിച്ചു് ആവശ്യമുള്ള ആയുധങ്ങളം നിർമ്മിച്ചുകൊള്ളണമല്ലൊ. ഇപ്പോഴം കിട്ടിയിട്ടുള്ളതു് ഉറപ്പാന്ന ഉരുക്കുകട്ടയാണു്. ഇനി ആറേഴവർഷം പണിപ്പെട്ടവേണം അതിനെ ക്രമമാക്കിത്തീർക്കുവാൻ! ഈ പാപ്പിടത്തിൽ ഞാനല്ലാതെ അന്യപുരുഷന്മാർ കടക്കാതെ സൂക്ഷിക്കേണ്ടതു്, നിന്റെ കടമയാണു്. അവടം സുന്ദരിയും യുവതിയുമത്രേ!

രംഗരാജൻ:—ഉത്തരവു്! ഇന്നു ഭരണാധിപതിന്റെ ഭടന്മാർ രഞ്ജനപുരം കൊള്ളയടിച്ചു. അതു പറവാനാണു് ഇവിടെ വന്നതു്.

ഭവാനീ:—എന്നാൽ വരിക; നമുക്കു പോകാം. പോയി ഭടന്മാർ കൊള്ളയടിച്ച ധനം വീണ്ടെടുത്തു ഗ്രാമവാസികൾക്കു വീതിച്ചുകൊടുക്കണം. ഗ്രാമവാസികളെ സഹായിക്കയാണു് നമ്മുടെ ധർമ്മം. അതിനു തരമുണ്ടോ?

രംഗരാജൻ:—തരപ്പെടും; സംശയമില്ല.'

———:o:———

പതിനെട്ടാമദ്ധ്യായം

"ഹന്ത ഹന്ത നിൻെറ ഭാവ-
മവങ്കലോ ചെന്നിതേവം
എന്തവണ്ണമ്മ പ്രഭാവ-
മിങ്ങനെ യിൻെറ ഗുർദൈവം."

ഭവാനീദാഗോർ പ്രഫുല്ലയോട് വാദ്ധാനം ചെയ്തതുപോലെ രണ്ടു മഹിളമാരെ അവളുടെ സമീപം അയച്ചു. അവരിൽ ഒരാൾ ചന്തയിൽ പോവുക മുതലായ പുറംജോലികൾ ചെയ്യുകയും, മറെറാരാൾ പ്രഫുല്ലയുടെ കൂടെ സർവ്വദാ ഇരിക്കയും ചെയ്തുവന്നു. രണ്ടുപേരും പ്രകൃതിയിലും ആകൃതിയിലും ഏറെ ഭിന്നിച്ചിരുന്നു. പുറംജോലി ചെയ്തുവരുന്നവളുടെ പേര് ദിവ എന്നാണു്. അവൾക്കു സുമാർ എഴുപത്തിമൂന്നു വയസ്സുവരും. നിറം ഏറാം കറുപ്പു്; ചെകിടു തീരെ കേൾക്കയില്ലെങ്കിൽ ചൊറുത്തറക്കേടില്ലെന്നു പറയാം; ആംഗ്യം കാട്ടിയെങ്കിലും കാര്യം സാധിപ്പിക്കാമല്ലോ! എന്നാൽ ദിവയുടെ നില അങ്ങനെയല്ല പാവം! ഏതാനും വാക്കുകൾ അവൾക്കു കേൾക്കാം; ഏതാനും വാക്കുകൾ കേൾക്കുവാൻ പാടില്ല. ഇങ്ങനെ വന്നുകൂടിയാലാണു് കാര്യം കുഴപ്പത്തിലാവുക! രണ്ടാമത്തവൾ പ്രഫുല്ലയുടെ കൂടെ സർവ്വദാ ഇരിക്കുന്നവളാണു്. ഇവളുടെ പ്രകൃതിഗതി അന്യാദൃശമെന്നേ പറയേണ്ടൂ! ഇവൾക്കു പ്രഫുല്ലയെക്കാൾ അഞ്ചുവയസ്സിനു മൂപ്പുകൂടും. ദേഹനിറം ഉജ്ജ്വലത്തായ കറുപ്പുതന്നെ; മഴക്കാലത്തെ നീണ്ട കാർമേഘംകണക്കെ സ്നിഗ്ധവും മൃദുവുമായ നീലിമയാവാമതു്. സൌന്ദര്യപൂരം സർവ്വാംഗം തുളുമ്പുന്നുണ്ടു്. ഈ രണ്ടുപേരും ഒരേ സ്ഥലത്തു വന്നുചേർന്നു: ദിവ വന്ന ഉടനേ പ്രഫുല്ലയെ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചു. രണ്ടാമത്തവൾ പ്രഫുല്ലയോടു പറഞ്ഞു:—

'അതൊരു കറുമ്പിപ്പെണ്ണാണു്. എല്ലാപേരും അവരെ ദിവ എന്നു വിളിക്കാറുണ്ടു്.'

പ്രഫുല്ല:—'ദിവേ, നിങ്ങൾക്കു് എത്ര കുഞ്ഞുങ്ങൾ ഉണ്ടു്?'

ദിവ:—'എവിടെ പോവാനാണു്? വീട്ടുവിട്ടെങ്ങും പോവാറില്ല എല്ലായ്പോഴും വീട്ടിലിരിക്കും.'

പ്രഫുല്ല:—'നിങ്ങൾ ഏതു ജാതിയിൽ പെട്ടവരാണ്?'

ദിവ:—'പോയി വരുവാൻ എനിക്കു മിടുക്കേറെ ഉണ്ട്. പറഞ്ഞ സ്ഥലങ്ങളിൽ പോയുംവച്ചു വരാൻ ഞാൻ ഒരുക്കംതന്നെ!'

പ്രഫുല്ല:—'അതല്ല ചോദിച്ചതു്; നിങ്ങളുടെ ജാതി ഏതാണ്?'

ദിവ:—'മററാളുകളെക്കൊണ്ടു നിങ്ങൾക്കു് എന്താവാനുണ്ട്? അമ്മേ, നിങ്ങൾ എന്തു പറഞ്ഞാലും, ഞാൻ ചെയ്തുതീർക്കാൻ തയ്യാർ; എന്നാൽ, ഒന്നുരണ്ടെണ്ണം ചെയ്തുതീർപ്പാൻ എനിക്കു കെല്പുപോരാ.'

പ്രഫുല്ല:—'കെല്പു പോരാത്ത ചെയ്യനകൾ ഏവ?'

ദിവയുടെ അടഞ്ഞുപോയ ശ്രോതേന്ദ്രിയം ഉണർന്നുവശായി. അവൾ പറഞ്ഞു:—

'ചെയ്യനകൾ ഏവയാണെന്നോ? വെള്ളം കോരാൻ കഴിവില്ല; എന്റെ ഇടുപ്പിനു ബലക്ഷയം തട്ടിപ്പോയി. പുടവ അടിച്ചുനനയ്ക്കയും മററും നിങ്ങൾതന്നെ ചെയ്തുകൊള്ളണം.'

പ്രഫുല്ല:—'നിങ്ങൾക്കു ചെയ്യാവുന്ന ജോലികൾ എന്തെല്ലാം?'

ദിവ:—'പാത്രവും കീത്രവും നിങ്ങൾതന്നെ തേച്ചു കഴുകേണ്ടതാണ്.'

പ്രഫുല്ല:—'അതു ചെയ്യാൻ കഴിയാത്ത ജോലിയായി. ചെയ്യാവുന്ന ജോലികൾ എന്തൊക്കെയാണെന്നു പറയണം.'

ദിവ:—മറെറാന്നുംതന്നെ ഇല്ല. മുററവും മററും അടിച്ചുവാരി വെടുപ്പാക്കാനും എനിക്കു കഴിവില്ല.

പ്രഫുല്ല:—'നിങ്ങൾക്കു ചെയ്യാൻ കഴിയാവുന്ന ജോലികൾ എന്തെല്ലാമെന്നല്ലേ ചോദിക്കുന്നതു്.'

ദിവ:—'നിങ്ങൾ കല്പിക്കുന്ന മിക്ക ജോലികളും ചെയ്യാം: ഉണ്ടതു ദഹിപ്പിച്ചുകൊള്ളാം. എച്ചിലില എടുത്തുകളയാം. മററു പല ജോലികളും, ചെയ്യാൻ നോക്കാം. ചന്തയിൽ പോയി വരികയും ചെയ്യാം.'

പ്രഫുല്ല:—'ചന്തയിൽചെന്നു നടത്തുന്ന കച്ചവടത്തിന്റെ കണക്കു കണിശമായി ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്താമോ?'

ദിവ:—ഞാൻ കിഴട്ടുകിഴവി; മുക്കാലും പിച്ചുപിടിച്ച ചപല! എങ്കിലും, കണക്കു ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്താനും മററും എനിക്കു കഴിവില്ലാതായിട്ടില്ല—അണയും പൈസയും തരുന്നതെ

ല്ലാം, ചന്തയിൽ ചെലവഴിച്ചുവരാം. കൊണ്ടുവരുന്ന സാമാനങ്ങളും കണ്ടാൽ, അതുമെറെ ചെലവായിട്ടില്ലെന്നേ നിങ്ങളുംകൂടി തോന്നുകയുള്ളൂ.'

പ്രഫുല്ല: —'അമ്മേ അമ്മേ, നിങ്ങളെപ്പോലെയുള്ളവരെ കിട്ടുകഞെരുക്കം.'

ദിവ:—'അമ്മ വാത്സല്യംകൊണ്ടു പറയുന്ന വാക്കാണിതു്.'

പ്രഫുല്ല രണ്ടാമത്തെ മഹിളയോടു ചോദിച്ചു: —
'നിങ്ങളുടെ പേർ എന്താണമ്മേ!'

മഹിള:—'എനിക്ക് അറിഞ്ഞുകൂടാ.'

പ്രഫുല്ല:—(സവിസ്മയം) എന്തു പറയുന്നു? പേരു് അറിഞ്ഞുകൂടെന്നോ! അച്ഛനമ്മമാർ പേരു വിളിച്ചില്ലെന്നുണ്ടോ?

മഹിള:—'വിളിച്ചിരുന്നിരിക്കാം; എന്നാൽ എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിവാൻ പാടില്ലാ.'

പ്രഫുല്ല:—'എന്തുകൊണ്ടു്?'

മഹിള:—'ബുദ്ധി ഉറയ്ക്കുന്നതിനുമുമ്പു ഞാൻ അച്ഛനമ്മമാരെ വിട്ടു പിരിഞ്ഞു. ചെറുപ്പത്തിലേ ഞാൻ അപഹൃതയത്രേ.'

പ്രഫുല്ല:—'അപഹരിച്ചു കൊണ്ടുപോയവർ വല്ല പേരും പറഞ്ഞല്ലേ വിളിച്ചുപോന്നതു്?'

മഹിള:—'പല പേരുകളിലാണ് വിളിച്ചു പോന്നതു്?'

പ്രഫുല്ല—'ചില പേരുകൾ പറയുക, കേൾക്കട്ടെ!'

മഹിള—'കരിമുഞ്ഞി, മൂദേവി, ചാമ്പൽമുഖി, മലടി, അശ്രീകരം, ചുട്ടമേനി—ഇങ്ങനെ പല പേരുകൾ.'

ദിവയ്ക്കു് അതുവരെ ചെകിട്ടു കേൾക്കാമായിരുന്നില്ല. സംഭാഷണം കേട്ടു പഴകിയ ഉത്തുണപടങ്ങൾ ശ്രവിച്ച മാത്രയിൽ, അവൾ ജാഗരൂകയായി ഇങ്ങനെ ഗർജിച്ചു:

'അതാരാണു ശകാരിക്കുന്നതു്? എന്നെ കരിമുഞ്ഞി എന്നു പറഞ്ഞവളാണു്, വാസ്തവത്തിൽ കരിമുഞ്ഞി! എന്നെ ചാമ്പൽമുഖി എന്നു ശകാരിച്ചവളാണു്, തീർച്ചയായും അശ്രീകരവും മലടിയും. എന്നെ മൂദേവി എന്നു് അധിക്ഷേപിച്ചവളാണു്, നിശ്ചയമായും മൂത്ത മൂദേവി!'

മഹിള—'(സസ്മയം) മലടി എന്നു നിങ്ങളെ ആരും അധിക്ഷേപിച്ചില്ലല്ലോ!'

.
.
.

ദിവ: —'മലടി എന്ന് അധിക്ഷേപിച്ചില്ലെങ്കിൽ തുലോം നന്ന്; പിന്നെ ഇപ്പോൾ അധിക്ഷേപിച്ചല്ലോ? അതെന്തിന്?'

പ്രഫുല്ല:—'നിങ്ങളെക്കുറിച്ചല്ല സംസാരിച്ചതു്.'

ദിവ:—'എന്നെ കളിപ്പിക്കുന്നതു കഷ്ടമാണ്.'

പ്രഫുല്ല:—'അവൾ മലടിയെന്ന് എന്നെയാണ് അധിക്ഷേപിച്ചതു്.'

ദിവ ദീർഘനിശ്വാസം വലിച്ചുകൊണ്ട് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

'നല്ല കാലം! എന്നെയല്ലല്ലോ അധിക്ഷേപിച്ചതു്! അവൾ നിങ്ങളെ ശകാരിച്ചു, തുല്യേ? അമ്മേ, നിങ്ങൾ പരിഭവിക്കരുതു്; കേട്ടോ? ആ ബ്രാഹ്മണി വല്ലാത്ത 'വായ്പൊഴിക്കാരി'യാണ്. നിങ്ങൾ ദോഷൈകദൃക്കാകരുതമ്മേ!'

ഇങ്ങനെ ദിവയുടെ വായിൽനിന്ന്, സ്വപക്ഷമായാൽ വീരരസവും പക്ഷാന്തരമായാൽ ശാന്തരസവും വേണ്ടുവോളം നിറഞ്ഞ മൊഴികൾ ശ്രവിക്കയാൽ തുലോം സന്തുഷ്ടയായ പ്രഫുല്ല ആ മഹിളയെ നോക്കി പറഞ്ഞു:—

'നിങ്ങൾ ബ്രാഹ്മണിയോ! നിങ്ങൾ എന്തേ ആദ്യം എന്നോടു പറഞ്ഞില്ല? ഞാൻ നിങ്ങളെ നമസ്കരിച്ചുമില്ല.'

എന്നു പറഞ്ഞു പ്രഫുല്ല മഹിളയെ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചു. മഹിള പ്രഫുല്ലയെ ആശീർവദിച്ചിട്ടു പറകയാണ്:—

'ഞാൻ ബ്രാഹ്മണിയാണെന്ന് കേട്ടിരുന്നു; വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ, ഞാൻ ബ്രാഹ്മണിയല്ലത്രേ!'

പ്രഫുല്ല:—'എന്തുകൊണ്ടല്ല?'

മഹിള:—'ബ്രാഹ്മണന്റെ സഹചരത്വം ഉണ്ടായില്ല.'

പ്രഫുല്ല:—'വിവാഹമായില്ലേ?—ഇല്ലെങ്കിൽ, എന്തുകൊണ്ടായില്ല?'

മഹിള:—'ചെറുപ്പത്തിലേ അപവാദിതയായവളെ വിവാഹം ചെയ്യിക്കുന്നതാർ?'

പ്രഫുല്ല:—'നിങ്ങൾ തസ്കരന്മാരൊരുമിച്ചു പാർപ്പുതുടങ്ങിയിട്ട്, ഏറെ കാലമായോ?'

മഹിള:—'ദസ്യു എന്നെ മറ്റൊരു രാജാവിനു വിറ്റു.'

പ്രഫുല്ല:—'രാജാവു നിങ്ങളെ വിവാഹിപ്പിച്ചില്ലേ?'

മഹിള:—'രാജപുത്രൻ് എന്നെ പരിഗ്രഹമാക്കണമെന്നു മോഹം ഉണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ, വിവാഹം നടന്നതു ഗാന്ധർവ്വസംപ്രദായം അനുസരിച്ചാണെന്നതാണു്.'

പ്രഫുല്ല: —'നിങ്ങളുടേതു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുരാഗപാത്രം?'

മഹിള:—'അദ്ദേഹത്തിന്റെ മോഹം എത്രനാൾവരെ നിലച്ചുറച്ചുവെന്നു വസ്തുത, ഞാൻ വിട്ടു പറയുകയില്ല'—

പ്രഫുല്ല:—'അതിനുശേഷം—'

മഹിള:—'അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രകൃതിമാറ്റം കണ്ടു ഞാൻ ഓടിക്കളഞ്ഞു.'

പ്രഫുല്ല:—'എന്നിട്ടു്—'

മഹിള:— രാജമഹിഷി പലതരം ആഭരണങ്ങളും എനിക്കു തന്നു. അവ എടുത്തുകൊണ്ടു് ഒളിച്ചോടുന്ന എന്നെ ദസ്യുക്കൾ പിടിക്കുടി. ദസ്യു ദളപതിയായ ഭവാനീടാഗോർ എന്റെ ആദ്യവസാന കഥ ധരിച്ചതിനുശേഷം, കൈവശം ഉണ്ടായിരുന്ന ആഭരണമോണ്ടും തട്ടിയെടുത്തതിനു പകരം, കൃത്രിമമായി ചിലതരം ആഭരണങ്ങളും തരിക മാത്രമല്ല, നിപുണമായ സംരക്ഷണത്തിൽ എന്നെ സൂക്ഷിക്കുകുടി ചെയ്തു. ഞാൻ ഇപ്പോൾ ടാഗോറിന്റെ പുത്രിയാണു്; അദ്ദേഹം എന്റെ പിതാവുമാണു്!—അദ്ദേഹം എന്നെ ഒരു പ്രകാരത്തിൽ വിവാഹിതയാക്കാതിരുന്നിട്ടുമില്ല.'

പ്രഫുല്ല:—'ഒരു പ്രകാരത്തിൽ—എങ്ങിനെ?'

മഹിള:—'സർവ്വസ്വത്തെയും ശ്രീകൃഷ്ണനു സംപ്രദാനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു.'

പ്രഫുല്ല:—'സർവ്വസ്വമെന്തെല്ലാമാണു്?'

മഹിള:—'സൈന്യവും യൌവനം ജീവൻ—ഇവയെല്ലാം അദ്ദേഹത്തിനു സമർപ്പിതമാണു്.'

പ്രഫുല്ല:—'നിങ്ങളുടെ സ്വാമി ശ്രീകൃഷ്ണനാണോ?'

മഹിള:—അതേ; എന്തുകൊണ്ടെങ്കിൽ, എന്നെസ്സംബന്ധിച്ച സമ്പൂർണ്ണാധികാരം സിദ്ധിച്ചവനാരോ, അദ്ദേഹമാവണമല്ലോ, എന്റെ സ്വാമി.'

പ്രഫുല്ല നിശ്വാസപുരസ്സരം പറഞ്ഞു:

.
.
.

'എൻെറ കഥ വിട്ടുപറവാൻ തരമാവാത്തതിൽ വിഷാദിക്കുന്നു! നിങ്ങൾ സ്വാമിയെ കണ്ടിരുന്നുവെങ്കിൽ, നിങ്ങളുടെ മനസ്സ് ശ്രീകൃഷ്ണൻെറ നേരെ തീർച്ചയായും പായുകയില്ലായിരുന്നു.'

മൂർഖശിഖാമണിയായ വ്രജേശ്വരൻ ഈ പ്രസ്താവത്തിൻെറ വസ്തുത മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നില്ല.

മഹിള:—'എല്ലാ മഹിളമാരുടെയും മനസ്സ് ശ്രീകൃഷ്ണൻെറ നേരെ ഉന്മുഖമാകാം. എന്തെന്നാൽ, അദ്ദേഹത്തിൻെറ സ്വരൂപവും സൌന്ദൎയ്യവും താരുണ്യവും ഐശ്വൎയ്യവുമെല്ലാം, നിസ്സീമവും അനന്തവുമത്രേ!'

ഈ മഹിള ഭവാനീടാഗോറിൻെറ പ്രധാന ശിഷ്യയാകുന്നു. പ്രഫുല്ലയോ, നിരക്ഷരകുക്ഷിയായ അബലാമണി! അതിനാൽ അവൾ മഹിളയുടെ വാദം ഖണ്ഡിച്ചു മറുപടി പറവാൻ ശക്തയല്ല. ഈ മഹിളാവാദത്തെ ശതമുഖം ഖണ്ഡിച്ച് യുക്തിപുരസ്സരം സ്ഥാപിച്ചുള്ള മറുപടി എന്തെന്ന് ഹൈന്ദവധൎമ്മഗ്രന്ഥങ്ങൾ സശ്രദ്ധം വായിച്ചവർ അത്യവശ്യം അറിഞ്ഞിരിക്കണം. ജഗദീശ്വരൻ അനന്തനാണ്; എന്നാൽ, അനന്തനെ;—എന്നുവച്ചാൽ, ആദിയോ മദ്ധ്യമോ അന്തമോ ഇല്ലാത്ത അമേയനെ,—അല്പവും ക്ഷുല്ലവുമായ മാനസപഞ്ജരത്തിൽ ഉറപ്പായി കയററിയിരുത്തുവാൻ ആൎക്കും അത്രയെളുപ്പം സാധിക്കയില്ല. പ്രത്യുത, ജഗദീശ്വരൻ സാന്തനാണെങ്കിൽ, ആകൃതിയും പ്രകൃതിയും സ്പഷ്ടമായി അറിയപ്പെടാവുന്നതാണെങ്കിൽ അത്യല്പമായ ഹൃദയത്തിലും അദ്ദേഹത്തെ ഇരുത്തി ധ്യാനിപ്പാൻ എളുപ്പം സാധിക്കുന്നതാണ്. അതിനാൽ ശ്രീകൃഷ്ണൻെറ സ്വരൂപം സാന്തമാണെങ്കിലും, സാക്ഷാൽ ജഗദീശ്വരൻെറ പ്രത്യക്ഷാവതാരമായിരിക്കമാത്രമാണു ചെയ്യുന്നതെന്നു വേണം വിശ്വസിപ്പാൻ! ഈ സിദ്ധാന്തം പുരുഷന്മാരെ മാത്രം സംബന്ധിക്കുന്നതാണുതാനും. സ്ത്രീകൾക്കാണെങ്കിൽ, അവരുടെ മനസ്സിൽ തുലോം പരിഷ്കൃതനിലയിലും ഉറപ്പായും സൎവ്വദാ പ്രത്യക്ഷനിലയിൽ രാജിക്കുന്ന ഭൎത്താവാകുന്നു, അവരുടെ ആരാധ്യനായ അനന്തജഗദീശ്വരൻ. അതായത്, ഹൈന്ദവമഹിളമാരുടെ പ്രത്യക്ഷദൈവം അവരുടെ ഭൎത്താക്കന്മാർ മാത്രമാകുന്നു. ഈയൊരു സംഗതിയിൽ ഹൈന്ദവസമുദായമൊഴിച്ച് മറെറാരു സമുദായ

വും തരിമ്പും വൈശിഷ്ട്യമർഹിക്കുന്നില്ലതന്നെ! പ്രഫുല്ലയാകട്ടെ, ഇതൊന്നും അറിവാൻ പാടില്ലാത്ത യുവതിയാണല്ലോ! അതിനാൽ അവൾക്കു മേൽപ്പറഞ്ഞ സംഗതി ലവലേശം ഗ്രാഹ്യമായില്ല.'

പ്രഫുല്ല:—'ഇതൊന്നും എനിക്കു രൂപിമല്ല. ആട്ടെ! നിങ്ങളുടെ പേരെന്താണ്?—കേൾക്കട്ടെ. നിങ്ങൾ അതു പറഞ്ഞേ ഇല്ലല്ലോ!'

മഹിള:—'ടാഗോർ എന്നെ വിളിക്കുന്നതു നിശ എന്നാണ്. ഞാൻ വാസരിയുടെ സഹോദരിയായ നിശയത്രേ! നിങ്ങൾ വാസരിയുമായി, ഒരുനാൾ കണ്ടു സംസാരിക്കതന്നെ വേണം. അവളെ അടുത്തൊരു ദിവസം ഞാൻ ഇവിടെ വിളിച്ചുകൊണ്ടുവരാം. അക്കഥ ഇരിക്കട്ടെ! ഇപ്പോൾ ഞാൻ പറയുന്നതു ശ്രദ്ധിക്കുക: ജഗദീശൻ ഉത്തമനായ സ്വാമിയാണ്. മഹിളമാരുടെ സ്വാമി അവരുടെ ഭർത്താക്കന്മാർ. സകലരുടേയും സ്വാമി ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാനും — ഇങ്ങനെ രണ്ടീശ്വരന്മാർ വേണമോ, അമ്മേ? അല്പമായ നിശ്വാസധാരയിൽ ലയിച്ചുള്ള അത്യല്പഭക്തിയെ സമാർദ്ധം ഭാഗിച്ചാൽ, ഓരോ ഭാഗവും എത്രണ്ടുണ്ടാവും.'

പ്രഫുല്ല:—'അകലെപ്പോവുക! എന്റെ മുമ്പിൽ പിച്ചു പുലമ്പേണ്ട! സ്ത്രൈണമായ ഭക്തി നിസ്സീമമാണെന്നു ധരിച്ചിട്ടില്ലാത്ത വെറും പാമരയാണു നിങ്ങൾ.'

നിശ:—'സ്ത്രൈണമായ പ്രേമവും വിശ്വാസവും ഭക്തിയിൽനിന്നു ഭിന്നമാണെന്നു നിങ്ങൾ ധരിച്ചിട്ടില്ലായിരിക്കാം.'

പ്രഫുല്ല:—ഓഹോ; ഞാൻ ധരിച്ചിട്ടില്ല. അവ എനിക്കു പുതിയ വിഷയങ്ങളത്രെ!'

പ്രഫുല്ല ധാരമുറിയാതെ ബാഷ്പംവാർത്തു. നിശ അതു കണ്ടു തുലോം അനുകമ്പാലുവായി; നിങ്ങൾ പലതരം ദുരിതങ്ങൾ അനുഭവിച്ചിരിക്കാം എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് അവൾ പ്രഫുല്ലയുടെ അവനതമുഖം കൈകൊണ്ടുയർത്തി ബാഷ്പം തുടച്ചതിനുശേഷം, 'ഞാൻ വെറും പാമരതന്നെ! എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, ദൈവഭക്തിയുടെ പ്രഥമാങ്കുരം ഭർത്തൃഭക്തിയാണെന്നു ഞാൻ നാളതുവരെ ധരിച്ചില്ലല്ലോ!' എന്നു താനറിയാതെ മന്ത്രിച്ചു!

———:0:———

പത്തൊമ്പതാമദ്ധ്യായം

അതാ നിറംമാറിയ ലോകമസ്ത-
കളത്രനാമൻ കരുണപ്രലാപം
ആവർത്തനം ചെയ്തു ദരിമുഖത്താൽ
ഹാ, കൊഞ്ഞനം കാട്ടുകയായിതെന്നോ.

ദുർല്ലഭചക്രവർത്തി പാതിരയ്ക്കു വന്നാണല്ലോ, പ്രഫുല്ലമുഖിയെ തട്ടിക്കൊണ്ടു പോയതു്. അടുത്ത മാത്രയിൽ രന്ധ്രപ്രതീക്ഷിയായിരുന്ന വ്രജേശ്വരൻ അവിടെ വന്നെത്തി. ആയാൾക്കു് ഒരു കുതിര ഉണ്ടു്; കുതിരസ്സവാരിയിൽ വിരുതനാണായാൾ. അച്ഛനമ്മമാരും ഭവനവാസികളും ഗാഢനിദ്രയിലായ ഉടനേ, ആയാൾ കുതിരപ്പുറത്തു കയറി യാത്ര തിരിച്ചു—ഗാഢാന്ധകാരം സർവ്വത്ര പടർന്നിരുന്നു; എന്നിട്ടും ആയാൾ യാത്ര മുടക്കിയില്ല. പക്ഷേ, ആയാൾ എത്തുന്നതിനുമുമ്പു് തസ്കരന്മാർ പ്രഫുല്ലയെ തട്ടിക്കൊണ്ടു പോയിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. വസ്തുത ചോദിച്ചറിയാനും നിർവ്വാഹമില്ല; എന്തെന്നാൽ അയൽവാസികൾ ഗാഢനിദ്രയിലായിക്കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്.

ഏകാകിനിയായ പ്രഫുല്ല കിടന്നുറങ്ങുവാൻ സമീപഗൃഹത്തിൽ പോയിരിക്കയാവാമെന്നു വ്രജേശ്വരൻ ഭാവിച്ചു. എന്നാൽ, അവൾ മടങ്ങിവരുംവരെ പാർത്തിരിപ്പാൻ ആയാൾക്കു ക്ഷമയുണ്ടായില്ല. യാത്രക്കാർയ്യം പിതാവു ധരിച്ചാൽ ലഹള കൂട്ടും. അതിനാൽ ആയാൾ പുലർച്ചയാവുമ്പൊഴേയ്ക്കു സ്വഗൃഹത്തിൽ തിരിച്ചെത്തുകയാണു ചെയ്തതു്. ഏതാനും ദിവസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു. ഹരവല്ലഭന്റെ ഗൃഹഭരണം പഴയപടി നടക്കയാണു്. എല്ലാപേരും ഭക്ഷണം കഴിക്കുന്നു; വീഴ്ചകൂടാതെ കൃത്യം ചെയ്യുന്നു;—ഇങ്ങനെ ഭവനവാസികൾ സസുഖം കഴിച്ചുപോരുന്നു. എന്നാൽ, വ്രജേശ്വരന്റെ ദിനചർയ്യ പാടെ താറുമാറായി ആകസ്മിക സംഭവമാകയാൽ, അതിലെ രഹസ്യം ആർക്കും ഗ്രാഹ്യമായില്ല. ക്രമേണ മാതാവിന്നു മനസ്സിലായി. മകൻ പതിവുപോലെ ഉണ്ണുന്നില്ല; വെയ്പു തീരെ ഒക്കുന്നില്ലെന്നുപറഞ്ഞു് വിളമ്പുന്ന വിഭവങ്ങളെല്ലാം അപ്പടി ഉപേക്ഷിക്കുന്നു; കാച്ചിക്കൊടുത്ത പാൽ കുടിക്കുന്നുമില്ല. ഇതൊക്കെയുംകൊണ്ടു്, മകനു ദഹനക്കേടാണെ

ന്നുറച്ച മാതാവ്, വീര്യം കൂടിയ ഗുളികകളെ നാരങ്ങാച്ചാറിൽ അരച്ചു കൊടുക്കയും സമർത്ഥരായ ഭിഷക്കുകളെ വരുത്തി പരിശോധിപ്പിക്കയും ചെയ്തു: ഒരു ഭിഷക്കു വന്ന് നാഡിപരിശോധനം കഴിച്ചിട്ട് ഒരുതരം മൂലിക ശീലിപ്പിക്കയും, വ്യാധിതൻ കടുംപത്ഥ്യം അനുഷ്ഠിക്കണമെന്ന് ഉപദേശിക്കയും ചെയ്തു. വ്യാധിതനാകട്ടെ, മാതാവിനെയും ഭിഷക്കിനെയും ഒരുപോലെ കണക്കിനു കളിയാക്കി പറഞ്ഞയയ്ക്കയത്രേ ചെയ്തത്! ആയാൾക്കു മാതാവിനെപ്പോലെ ബ്രഹ്മറാക്കുറാണിയെ പറഞ്ഞയപ്പാൻ അത്രയെളുപ്പം സാധിക്കയില്ല. ആയാൾ തനിച്ചായ സമയം പാർത്ത് റാക്കുറാണി ആയാളുടെ മുറിയിൽ കടന്നുചെന്ന് ഇങ്ങനെ ചോദിച്ചു:—

'എടാ വ്രജ, നീ എന്താണ്, ഈയിടെ നയനതാരയെ ചെന്നു കാണാത്തത്?'

വ്രജേ:—(സഹാസം) മുഞ്ഞി ഇരുൾ നിറഞ്ഞ പാതിരാവ്; പോരാ, മുകിലാർന്നു കൂരിരുൾകൊണ്ടു കടുംപാതിരാവുതന്നെ! അയ്യ; കാഴ്ച എന്തുമാത്രം കമനീയം?'

ബ്രഹ്മ:—'അവൾ വേണ്ട; അവളുടെ കഥ അങ്ങു കളയൂ! ആ സംഗതി അവൾ തന്നെ അറിഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നേട്ടെ! നമുക്ക് ആ സൊല്ല എന്തിന്? എടാ വ്രജ; നീ എന്തേ ഉണ്ണാറില്ല?

വ്രജേ:—'നിങ്ങളല്ലേ വച്ചൊരുക്കുന്നതെന്നുവച്ച്.'

ബ്രഹ്മ:—'ഞാൻ ഇന്നോ ഇന്നലെയോ അല്ലല്ലോ വച്ചൊരുക്കുവാൻ തുടങ്ങിയത്. ഏറെക്കാലമായല്ലോ ഞാൻ വച്ചുവിളമ്പാൻ തുടങ്ങീട്ട്.'

വ്രജേ:—'ഇന്നിപ്പോൾ ആ വച്ചൊരുക്കുന്ന കൈയ്ക്കു കൈയ്പുണ്യം പോരാതായി'

ബ്രഹ്മ:—പാലു കാച്ചുന്നത് എന്റെ കൈ അല്ലല്ലോ! അതിലും വച്ചൊരുക്കുന്ന കൈയുടെ പിശകോ?'

വ്രജേ:—'ഇടച്ചിപ്പെണ്ണിന്റെ പാൽ വളരെ വളരെ മോശപ്പെട്ടു വരുന്നു.'

ബ്രഹ്മ:—'നീ രാവും പകലും ഇങ്ങനെയിരുന്നു ചിന്തിക്കുന്നതെന്തോന്നാണ്?'

.
.
.

വ്രജേ:—നിങ്ങൾ എന്താണ് ഇനിയും ചാകാത്തതെന്നും, നിങ്ങളെ ഞാൻ എന്നു ഗംഗയിൽ വലിച്ചുകൊണ്ടിടണമെന്നുമാണ് എൻെറ തൽക്കാല ചിന്ത!'

ബ്രഹ്മ:—'നിൻെറ നേരമ്പോക്ക് അങ്ങു കള! ഇത്തരം വാക്കുകൾ പറയുന്നവർ പലരുണ്ട്; ഞാൻ ചത്താലോ, നിങ്ങളെല്ലാം മൃതദേഹത്തെ പുളിമരച്ചുവട്ടിലേ വലിച്ചുകൊണ്ടിടുകയുള്ളൂ! മീതെ ഒരു തുളസിക്കമ്പുപോലും വയ്ക്കയുമില്ല. അതങ്ങു കിടക്കട്ടെ! നിൻെറ ചിന്ത അതൊന്നുമല്ല! എന്നാൽ നീ എൻെറ ഗംഗയെക്കുറിച്ച് ഇത്ര വിചാരപ്പെടുന്നതെന്തിന്? അതു പറ.'

വ്രജേ:—'അത്രയ്ക്കു നിസ്സാരമോ ആ ചിന്ത!'

ബ്രഹ്മ:—'നീ ഇന്നലെ കുളിപ്പാൻ പോയവൻ, കൽപ്പടവുമേൽ ഇരുന്ന് അതിനെപ്പററിയാണോ ചിന്തിച്ചതു്? എങ്കിൽ നിൻെറ കണ്ണു നിറഞ്ഞൊഴുകാൻ ഹേതു എന്തു്?'

വ്രജേ:—'കുളിച്ചാലും നിങ്ങൾ തൊട്ടു ചോറു കഴിക്കണമല്ലോ എന്നോർത്തു കരഞ്ഞുപോയി.'

ബ്രഹ്മ:—'സാഗര വന്നു വെയ്പു തുടങ്ങിയാൽ, നിനക്ക് ഉണ്ണാമോ, കുഞ്ഞേ?'

വ്രജേ:—'സാഗര ദിവസവും വന്ന് വെയ്പു തുടങ്ങുമോ? അവൾ വെയ്പിൽ ഏർപ്പെട്ടാൽ പിന്നെ സംസാരിപ്പാനും ബഹളം കൂട്ടാനും ആരുണ്ട്? വിശേഷിച്ച് അവൾ വെയ്പു തുടങ്ങിയാൽ, വേവാത്ത അരിയും ഉപ്പില്ലാച്ചമ്മന്തിയും പുളിയില്ലാക്കറിയും കൂട്ടേണ്ടിവരും. അവൾ വച്ചൊരുക്കിയ വിഭവങ്ങൾ ഒരുനാൾ അനുഭവിച്ചാലേ, അവളുടെ വെയ്പിൻെറ ഗുണം നിങ്ങൾക്ക് അറിയാറാകയുള്ളൂ.'

ബ്രഹ്മ:—'പ്രഫുല്ല വന്ന് വെയ്പു തുടങ്ങിയാലോ, കുഞ്ഞേ!'

രാത്രിസമയം വിളക്കുംകൊണ്ടു നിരത്തിലൂടെ സഞ്ചരിക്കുകയാണെങ്കിൽ ഇരുവശത്തുള്ള ഹർമ്മ്യങ്ങൾ പെട്ടെന്നു മന്ദഹസിക്കയും ഉടനേ ഇരുളടയുകയും ചെയ്യാറുണ്ടല്ലോ! അതുപോലെ പ്രഫുല്ല എന്നു കേട്ട മാത്രയിൽ വ്രജേശ്വരൻെറ മുഖം ഹാസഭാസുരമാവുകയും, ഉടനേ ഇരുൾ നിറയുകയും ചെയ്തുകണ്ടു. ആയാൾ മറുപടി പറയുന്നു:—

'ആ ബഹിഷ്കൃതയോ?'

ബ്രഹ്മ:—'അവൾ ബഹിഷ്കൃതയല്ല. അവളെ സംബന്ധിച്ചുണ്ടായ ദുരപവാദം അടിസ്ഥാനമററതെന്ന് പലരും അറിയും. നിന്റെ പിതാവിനു ജാതിസുഭഗന്മാരെ ബഹുഭയം; ഇല്ലെങ്കിൽ, അദ്ദേഹം ഈ അപവാദം അകാരണമായതെന്നു സമ്മതിക്കുമായിരുന്നു. സമുദായം സന്താനങ്ങളെക്കാൾ ആദരണീയമോ? പിതാവിന്റെ അടുക്കൽ ഒന്നുകൂടി പറഞ്ഞു നോക്കട്ടെയോ?.'

വ്രജേ:—'വേണ്ട; പിതാവ് എനിക്കുവേണ്ടി ജനതയാൽ അപമാനിതനാവും. അതിനാൽ, അങ്ങനെ ചെയ്യേണ്ട.'

അന്നു പിന്നെ സംഭാഷണം ഏറെയൊന്നും നടന്നില്ല. ബ്രഹ്മാക്കുറാന്നിക്കും വിശേഷാൽ കൂടുതലായ യാതൊരു സംഗതിയും ഗ്രാഹ്യമായില്ല. സംഭാഷണമദ്ധ്യത്തിലെ പ്രഫുല്ലയുടെ പ്രസ്താവം സുതരാം ശ്രദ്ധേയമത്രേ! ആ പ്രഫുല്ലമുഖി, വ്രജേശ്വരന്റെ ഹൃദയസാമ്രാജ്യം അടക്കി ഭരിക്കയായിരുന്നു; അവന്റെ മനസ്സിലെ എല്ലാ പരമാണുക്കളും തദേകതാനമാവാതിരിക്കുന്നില്ല. ആയാൾ അവളെ ഒരേ ഒരു രാത്രി മാത്രമേ സന്ദർശിച്ചിട്ടുള്ളൂ! ആ സമയം, അവളുടെ സൌന്ദര്യത്തെക്കാൾ പതിന്മടങ്ങു കമനീയവും സ്വാദിഷ്ഠവുമാണ് അവളുടെ മനോരംഗമെന്ന് ആയാൾക്ക് അനുഭവപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. മന്ത്രപുരസ്സരം പരിഗ്രഹമായിത്തീർന്ന പ്രഫുല്ല, ഗാർഹികമായ അവകാശാധികാരങ്ങൾ യഥൗചിതി നേടി ഭർത്താവൊന്നിച്ചു പാർത്തു വന്നിരുന്നുവെങ്കിൽ, വ്രജേശ്വരന്ന് ഏതൽകാലം ഉണ്ടായിട്ടുള്ള ഉന്മത്തവ്യാമോഹം അതിമാത്രം തൃപ്തികരമായ സ്നേഹമായി പരിണമിക്കുമായിരുന്നു; ആകൃതി കണ്ടുണ്ടായ മോഹാതിരേകം അശേഷം നിർന്നാമവും, പ്രകൃതിമാഹാത്മ്യം ഹേതുവാൽ സഞ്ജനിച്ച മോഹാതിരേകം സ്ഥായിയുമായിത്തീരുകയും ചെയ്യുമായിരുന്നു. എന്നാൽ, വസ്തുസ്ഥിതി ആ വിധമേതുമേ ഉണ്ടായില്ല! പ്രഫുല്ല, മിന്നലെന്നവണ്ണം പൊടുന്നനവെ, വെട്ടിത്തിളങ്ങിയ ഉടനേ ചിരകാലീനമായ അന്ധകാരത്തിൽ തിരോഭവിക്കയല്ലേ ചെയ്തത്? ആയതിനാൽ, പ്രകൃതിസഞ്ജാതമായ മോഹാതിരേകം ആയിരം

മടങ്ങു ജൃംഭിക്ക മാത്രമല്ല, ഇനിയങ്ങെങ്ങും വിലയിച്ചുപോവാതവണ്ണം ആയതു പോരാടിയുറയ്ക്കുകൂടി ചെയ്തു ഈ വസ്തുത അസംഭവ്യമാകാവുന്ന ഒന്നല്ലതാനും. പക്ഷേ, ഇതത്ര മാന്യമായതല്ലെന്ന് പറയാതെ കഴിയില്ല. മാന്യമായ വസ്തുത എന്തെന്നു ഇവിടെ അല്പം പറവാനുണ്ട്:—വ്രജേശ്വരന്റെ ഉള്ളിൽ, പ്രഫുല്ലാപരമായി ഉദിച്ചുയർന്ന ദയനീയമായ അനുകമ്പ,—പൊന്നൊട്ടി ഗ്രാം പൂമേനിയാളായ ആ പ്രഫുല്ലയെ തദർഹമായ ഗാർഹികാധികാരത്തിൽനിന്ന് ഭ്രംശിപ്പിച്ച് അപമാനപ്പെടുത്തുക മാത്രമല്ല, ദുരപവാദാരോപണം കഴിച്ച് നീണാൾ ജാതിഭ്രംശത്തിനിരയാക്കുകകൂടി ചെയ്ത അനീതിയോർത്ത് അവളുടെ പേരിൽ തോന്നിപ്പോയ വിസ്രമരമായ അനുകമ്പ,—അവൾ ഇപ്പോൾ ഉണ്ണാൻ വക കാണാതെ തെണ്ടുകയാവണം; പെടാപടുപെട്ട് ചാവാതെ ചാവുകയാവണം;—എന്ന ആധിമൂലം തുലോം പരിപുഷ്ടമായ ഗാഢാനുരാഗംഹേതുവാൽ അതിമാത്രം മാംസളിതമായ അനുകമ്പ,—ശതമുഖം ഉദിച്ചുയർന്നിരുന്നു:—അവന്റെ ഹൃദയം പ്രഫുല്ലാധിഷ്ഠിതമായിരുന്നു;—ആ ഹൃദയത്തിൽ മറെറാന്നിനും അവകാശമേ ഇല്ലാതായിരുന്നു. വൃദ്ധയായ ബ്രഹ്മാക്കുറാണിക്കുണ്ടോ, ഈ മാനസാന്തരം കണ്ടറിവാൻ കഴിവ്?

ഒട്ടുനാളായപ്പോൾ പ്രഫുല്ല അപ്രത്യക്ഷയായി എന്ന് ഫുല്ലമണി കൊട്ടിപ്പരത്തിയ വൃത്താന്തം ഹരവല്ലഭന്റെ ഗൃഹാന്തർഭാഗത്തിലേയ്ക്കും ചെന്നു കയറി. പക്ഷേ, ആ വൃത്താന്തം പഴയ കള്ളക്കഥയുടെ ഭാഷ പാടെ ഉപേക്ഷിക്ക മാത്രമല്ല, പുതിയ വേഷം ധരിക്കുകൂടി ചെയ്തിരുന്നു. പ്രഫുല്ല, വാതപിത്തദോഷങ്ങൾ ക്രമം തെററി ക്ഷോഭിച്ചിളകുകയാൽ മരിച്ചുപോയി എന്നും മരിക്കുന്നതിനു മുമ്പ് അവൾ അവളുടെ പരേതമാതാവിനെ സന്ദർശിക്കയുണ്ടായി എന്നുമായിരുന്നു കള്ളക്കഥയുടെ പുതിയ വേഷം!—ഈ വർത്തമാനമാണ് ഹരവല്ലഭന്റെ ഗൃഹാന്തർഭാഗത്തിലും ഉരുണ്ടുകയറിയത്. പുറമേ, ആയതു വ്രജേശ്വരന്റെ കർണ്ണരന്ധ്രങ്ങളെയും പാടെ വിപാടനംചെയ്തു. ക്രമേണ ഹരവല്ലഭന്റെ ചെവിയിലും ആയതു സത്വരം നിപതിച്ചു. ആയാൾ ആ ശൌചം വർജ്ജിച്ചു കളിച്ചിട്ട് പ്രഫുല്ലയെ ഉദ്ദേശിച്ചു പിണ്ഡ

ദാനം ചെയ്തുകൂടെന്നു നിഷേധിക്കമാത്രമല്ല, ജാതിഭ്രഷ്ടയ്ക്ക് ബ്രാഹ്മണർ ശ്രാദ്ധം ഊട്ടുക വിഹിതമല്ലെന്നു കൊട്ടിഗ്ഘോഷിക്കകൂടി ചെയ്തു. നയനതാരയാകട്ടെ, ആററിൽ ഇറങ്ങി കുളിച്ചു കരമേൽ കയറി തല തുവർത്തുന്ന സമയം, 'ഒരു ദുരിതം ശമിച്ചു; ഇനിയൊരുത്തിക്കുവേണ്ടി മുങ്ങിക്കുളിച്ചു തല തുവർത്തിയേച്ചാൽ മേനി തണുത്തു സർവ്വവും ശുദ്ധിനേടും' എന്നു മന്ത്രിക്കാതിരുന്നില്ല. ഇങ്ങനെയും കുറേ കാലം അതിവാഹിതമായി. വ്രജേശ്വരൻ ദിവസംതോറും ക്ഷീണിച്ചു ശോഷിച്ചു കൃശഗാത്രനായിവന്നു; ആയാൾക്കു കിടക്കവിട്ട് എഴുനേല്പാൻപോലും ത്രാണിയില്ലാതെയായി. വ്യാധി അത്രയ്ക്കൊന്നും പ്രാബല്യമേറിയതല്ല അല്പമായ ജ്വരം; കൂട്ടതലായിട്ടു യാതൊന്നുമില്ല—എന്നിട്ടും ആയാൾക്കു തീരെ ശക്തിയില്ല! ആയാൾക്കു കിടക്കമേൽ താനേ എഴുന്നേററിരിപ്പാനും ശക്തിയില്ല! വൈദ്യൻ വന്നു നോക്കി. മരുന്നും മന്ത്രവാദവും ഒട്ടുമേ ഫലവത്തായില്ല. വ്യാധി മൂർദ്ധന്യതയിലായി. ഒടുവിൽ വ്രജേശ്വരൻ ജീവിക്കുന്ന കാര്യംതന്നെ സംശയസ്ഥാനത്തിലായി.

വ്യാധിയുടെ ഹേതു ഏറെനാൾ ഗുപ്തമായില്ല; ക്രമേണ, അതു പരസ്യമായിത്തുടങ്ങി. ആദ്യം അതു ഗ്രഹിച്ചതു് വൃദ്ധയാണ്; പിന്നെ മാതാവും. ഈ ഉദന്തം ഭവാനാധിപതിയുടെ ചെവിയിലും എത്തി; ഉടനേ, ഹരവല്ലഭൻ നെഞ്ചത്തു ശൂലം കുത്തിയിറക്കിയാലുള്ള യാതനയാണ് അനുഭവപ്പെട്ടതു്. 'ഛേ! ഞാൻ എന്താണു കാട്ടിക്കൂട്ടിയതു്? എന്റെ വംശവള്ളിയുടെ ചുവടെ ഞാൻ തന്നെ കോടാലിയോങ്ങിയോ?' എന്ന് ആയാൾ അനുതാപമന്ത്രം ജപിച്ചു. മകൻ ജീവിക്കയില്ലെങ്കിൽ താൻ വിഷംകുടിച്ചു മരിക്കുമെന്നു ഗൃഹിണി പ്രതിജ്ഞചെയ്തു. ദൈവം വ്രജേശ്വരനെ ഇക്കുറി രക്ഷിച്ചുതന്നാൽ, മേലിൽ ആയാളോടു ചോദിക്കാതെ യാതൊന്നിലും താൻ ഏർപ്പെടുകില്ലെന്ന് ഗൃഹാധിപതിയും ശപഥംചെയ്തു. വ്രജേശ്വരൻ മരിച്ചില്ല. ആയാൾക്ക് അനുക്രമമായ ആരോഗ്യലാഭം ഉണ്ടായിത്തുടങ്ങി. ഹരവല്ലഭന്റെ പിതൃശ്രാദ്ധം ആഘോഷിക്കേണ്ട നാൾ അടുത്തു. ഹരവല്ലഭൻ ശ്രാദ്ധകർമ്മം കഴിക്കയായി. വ്രജേശ്വരൻ എന്തോ അത്യാവശ്യം പ്രമാണിച്ച് കൃത്യസ്ഥലത്തു ചെന്നു. പുരോഹിതൻ ശ്രാദ്ധാന്ത്യവേളയിൽ മന്ത്രമാല ചൊല്ലിവരവേ,

.
.
.

'പിതാ സ്വർഗ്ഗഃ, പിതാ ധർമ്മഃ;
പിതാ ഹി പരമം തപഃ;
പിതരി പ്രീതിമാപന്നേ
പ്രീയന്തേ സർവ്വദേവതാഃ'

എന്ന കാരികയും ഉച്ചരിച്ചു. വ്രജേശ്വരൻ ആ കാരിക ഉടനേ കാണാപ്പാഠം കഴിക്കയായി. ആയാൾ പ്രഫുല്ലയെ സ്മരിച്ച് മനസ്സ് ഉഷ്ണിക്കുമ്പോഴൊക്കെയും, അല്പാശ്വാസം നേടുവാനായി കാണാപ്പാഠം ചെയ്ത ആ കാരിക ആവർത്തിച്ചേയ്ക്കും! വിശിഷ്യ ആയാൾ,

* 'സ്വർല്ലോകമച്ഛൻ; ധർമ്മമച്ഛൻ; നൽത്തപസ്സച്ഛൻ;
തെല്ലവിവച്ഛന്നേററാൽ പ്രീതർ ദേവതകളെല്ലാം.'

എന്നിങ്ങനെ മന്ത്രാർത്ഥചിന്താവൃത്തി കഴിച്ച് പ്രഫുല്ലയെ വിസ്മരിച്ചുകളവാൻ കഴിയുന്നതും ശ്രമിക്കയും ചെയ്യും. പ്രഫുല്ലയുടെ മരണകാരണം തന്റെ പിതാവാണെന്നു ബോധപ്പെട്ടാൽ ഉടനേ ആയാൾ,

'പിതാ സ്വർഗ്ഗഃ, പിതാ ധർമ്മഃ;
പിതാ ഹി പരമം തപഃ'

എന്നു മന്ത്രിച്ചാശ്വാസംകൊള്ളുക പതിവായി. പ്രഫുല്ല ഇനിയിങ്ങുവരാതവണ്ണം കൈയ്യിട്ടുപോയി; എന്നിട്ടും, വ്രജേശ്വരന്നു പിതാവിന്റെ പേരിൽ അചഞ്ചലമായ ഭക്തി ഉറയ്ക്കുകതന്നെ ചെയ്തു!

ഇരുപതാമദ്ധ്യായം

"ക്രോധദർപ്പാദിഹർഷസ്തംഭലജ്ജാദികളാ-
ലേതുമേവിഷ്ഠം കാര്യസാധ്യത്തിനുണ്ടാകാതെ
സ്വച്ഛമാമാത്മാവോടു മാന്യമാനിത്വംകൊണ്ടു
നിശ്ചലനാകുന്നവൻ പണ്ഡിതശ്രേഷ്ഠനല്ലോ"

പ്രഫുല്ലയുടെ ശിക്ഷണപരിശീലനം യഥാസമയം സമാരബ്ധമായി. നിരാഠക്കുറാണി ഏതാനും വർഷങ്ങൾ രാജഗൃഹ

* വള്ളത്തോൾ.

ത്തിൽ പാൎത്തതിനുശേഷം ഭവാനീടാഗോറിന്റെ പാൎപ്പിടത്തിൽ വന്നു താമസം തുടങ്ങുകയും അവിടെ എഴുതുവാനും വായിപ്പാനും സാമാന്യമായി പരിചയം സമ്പാദിക്കയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. അവളുടെ അടുക്കൽനിന്നാണു പ്രഫുല്ല 'ഹരിഃ ശ്രീഃ' തുടങ്ങി എഴുതുവാനും വായിപ്പാനുംവരെയുള്ള വൈദുഷ്യം നടാടെ സമ്പാദിച്ചതു്. പരൽപ്പേരും അമരകോശവും അവൾ തന്നൎത്താനെ പഠിക്കയുണ്ടായി. ഒട്ടായപ്പോൾ ഭവാനീടാഗോർ തന്നെ അവളുടെ പരിശീലനഭാരം സ്വയം കൈയേററു നടത്തി. നാലഞ്ചു നാളായപ്പോൾ ശിഷ്യയുടെ പ്രതിഭാവിലാസം ദേശികനെ എന്തെന്നില്ലാതെ വിസ്മയിപ്പിച്ചു അവൾക്ക് എത്ര ഗഹനമായ വിഷയങ്ങളും എളുപ്പം ധരിപ്പാൻ പ്രത്യേക വാസന ഉണ്ടായിരുന്നു. അവളുടെ പരിശീലനശ്രമം നിശാഠാഭാറാണിയെപ്പോലും അത്ഭുതപരതന്ത്രയാക്കി. പ്രഫുല്ല ആദ്യമായി പഠിച്ചതു്, വ്യാകരണമാകുന്നു. സൎവ്വദാ പഠിതവിഷയങ്ങൾ മനനംചെയ്യുക പതിവാക്കിയ അവൾ, ചില സന്ദർഭങ്ങളിൽ താനറിയാതെ 'അഇഉൺ' 'സു ഔ-ശസ്' 'അമ്-ഔട്-ശസ്' മുതലായ അഷ്ടാദ്ധ്യായീസൂത്രങ്ങളെ സുസ്പഷ്ടം ഉച്ചരിച്ചുപോകാറുമുണ്ട്. അരിവെയ്പു്, ഭക്ഷണം, ഉറക്കം മുതലായ സാമാന്യധൎമ്മങ്ങളിൽ അവൾ അത്രമാത്രം ശ്രദ്ധാലുവായില്ല; സൎവ്വദാ അവളുടെ ശ്രദ്ധ പതിഞ്ഞതു പഠിത്തത്തിൽ മാത്രമാണ്. ഏതാനും മാസങ്ങളായപ്പോൾ, അവൾ വ്യാകരണം ഹൃദിസ്ഥമാക്കി. പിന്നെ അവൾ ചെയ്തതു് വ്യാകരണപ്രക്രിയകൾക്ക് ഉദാഹരണരൂപമായുള്ള 'ഭട്ടികാവ്യം' കാണാതെ പഠിക്കയാണ്. അപ്പൊഴേയ്ക്കു്, അമരകോശം ത്രികാണ്ഡശേഷസഹിതവും, അഭിധാനസംഗ്രഹം മുതലായ മററു നിഘണ്ഡുഗ്രന്ഥങ്ങളും അവൾ നിരവശേഷം പഠിച്ചുതീൎക്കാതിരുന്നില്ല. പിന്നെ, അവൾ 'രഘുവംശം' 'കുമാരസംഭവം' 'നൈഷധം' 'അഭിജ്ഞാനശാകുന്തളം' മുതലായ സരസമഹാകാവ്യങ്ങളും, മനസ്സിരുത്തി വായിക്കയായി ഉടനേ, ടാഗോർജി സാംഖ്യദർശനം വേദാന്തം ന്യായവിസ്തരം മുതലായ ശാസ്ത്രപ്രബന്ധങ്ങളേയും നാതിവിസ്തരം അവളെ പഠിപ്പിച്ചു. ഈ ശാസ്ത്രീയസിദ്ധാന്തങ്ങളിൽ മിതമായ പരിജ്ഞാനം സമ്പാദിച്ചുവെന്നു ബോധപ്പെട്ട ഉടനേ, അദ്ദേഹം അവളെ യോഗശാസ്ത്രവ്യാസംഗം ചെയ്യിക്കയായി. ഗുരുനാഥൻ തന്റെ ഉത്തമാന്തേവാസിനിയെ സൎവ്വാവ

സാനമായി സശ്രദ്ധം പഠിപ്പിച്ചതു്, ശ്രീമദ് ഭഗവദ്ഗീതയെയാണു്. ഇങ്ങനെ ഒരഞ്ചുവർഷംകൊണ്ടു പ്രഫുല്ലയുടെ പരിശീലനം പരിപൂർത്തിനേടി.

ഇതോടുകൂടി പ്രഫുല്ല മറെറാരുതരം പരിശീലനവും ചെയ്യാതിരുന്നില്ല: ദിവസത്തിൽ ഒരു ജോലിയും ചെയ്യുകയില്ല; വന്ന യിൽ പോവുക മാത്രം ചെയ്യും; അതും ടാഗോർ കല്പിച്ചാൽ മാത്രം! നിശയും മിക്കവാറും കൃത്യനിഷ്ഠണത്തിൽ പ്രഫുല്ലയുടെ സഹകാരിണിയായില്ല. അതിനാൽ, പ്രഫുല്ലതന്നെ എല്ലാ ജോലിയും ചെയ്യേണ്ടിവന്നു. ജോലി ചെയ്യുന്ന വിഷയത്തിൽ അവർക്കു വൈമുഖ്യമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ജോലിചെയ്യുക ക്ലേശമാണെന്ന വിചാരമേ അവർക്കില്ല. മാതാവു ജീവിച്ചിരുന്നപ്പോഴും പ്രഫുല്ല തന്നെയായിരുന്നു എല്ലാ വീട്ടു ജോലിയും ചെയ്തതു്. ഒന്നാമഷ്ടം ടാഗോർജി പ്രഫുല്ലയുടെ അദ്ധ്യവഹാരണത്തിനു പൊടിയരിയും ഉപ്പും കടലക്കായും മാത്രമാണു് ഏർപ്പാടുചെയ്തതു്. പുറമേ, മറെറാരു സാധനവും അദ്ധ്യവഹരിച്ചുപോകരുതെന്നു ചട്ടവുംവച്ചു. നിശയ്ക്കും അവ മാത്രമാണു് അദ്ധ്യവഹാരവിഭവങ്ങൾ. എന്നാൽ പ്രഫുല്ലയ്ക്കു അവ തീരെ അരോചകങ്ങളായില്ലതന്നെ! മാതൃവേനത്തിൽ ചിലപ്പോൾ ഇതുപോലും വിഭവങ്ങൾപോലും അവർക്കു കിട്ടാറില്ലായിരുന്നു! പ്രഫുല്ല, ഒരു സംഗതിയിൽ മാത്രം ഭവാനീദാഗോറിന്റെ നിർദ്ദേശം ധിക്കരിച്ചു. ഏകാദശിനാൾ അവർ ഉപവസിക്കാതെ അവിൽ ഭക്ഷിക്കാതിരുന്നില്ല. രണ്ടാംവർഷം നിശയ്ക്കു പഴയപോലെ ഭക്ഷണമാവാം എന്നും പ്രഫുല്ലയ്ക്കു് ഉപ്പും മുളകും ചോറും,—ഏകാദശിനാൾ അവിലും—മാത്രമേ പാടുള്ളൂ എന്നും ടാഗോർ ഏർപ്പാടുചെയ്തു. ഇതിലും, പ്രഫുല്ല വിമനസ്കയായില്ല. മൂന്നാം വർഷം നിശ റൊട്ടി, നെയ്യ്, തൈര്, പാൽ, വെണ്ണ, കായ്കനികൾ, മരക്കറിവിഭവങ്ങൾ, ചോറു മുതലായവ ആവശ്യംപോലെ ഉപയോഗിക്കയാവാം എന്നേപ്പാടായി. പ്രഫുല്ലയ്ക്കു് ഉപ്പും മുളകും ചോറും മാത്രമേ അനുവദിക്കപ്പെട്ടുള്ളൂ! രണ്ടുപേരും ഒരിടത്തിരുന്നു ഭക്ഷണം കഴിക്കണമെന്നു നിർബന്ധമാണു്. നിശ സ്വാദേറിയ വിഭവങ്ങൾ അധികമായി ഭക്ഷിക്കുവില്ല; എല്ലാം ദിവസ്സും വാരിക്കൊട്ടുകളയും. പ്രഫുല്ല, ഈ പരീക്ഷയിലും പാസ്സായി. നാലാംവർഷം പ്രഫുല്ല

അത്യാവശ്യകമായ സാധനങ്ങൾ മാത്രം ഭക്ഷിക്കയാവാം എന്നേർപ്പാടായി. അവൾ അങ്ങനെയും ഭക്ഷണം കഴിച്ചുപോന്നു. അഞ്ചാംവർഷം പ്രഫുല്ല ബോധിച്ച വിഭവങ്ങൾ കഴിച്ചുകൊള്ളട്ടെ എന്നു ടാഗോർ ആജ്ഞാപിച്ചു. എന്നാൽ അവൾ ഒന്നാം വർഷം ഭക്ഷണം കഴിച്ചിരുന്നതുപോലെയേ ഭക്ഷണം കഴിക്കയുണ്ടായുള്ളു!

കിടപ്പ്, ഉറക്കം, കുളി, വസ്ത്രധാരണം മുതലായ സംഗതികളിലും ടാഗോർ ശിഷ്യയെ പലവിധം പരിശീലിപ്പിച്ചു: ഒന്നാം വർഷം അവൾക്കു നാലു പുടവ അനുവദിച്ചു; രണ്ടാംവർഷം രണ്ടു പുടവ; മൂന്നാം വർഷം വേനൽക്കാലമായാൽ കട്ടികൂടിയ ഒരു തുണി; അതു മേലിട്ടുകൊണ്ടുതന്നെ ഉണക്കിക്കൊള്ളണം; തണുപ്പുകാലമായാൽ നേർത്ത പുടവ; അതും മേലിട്ടുകൊണ്ടേ ഉണക്കാവൂ; —എന്നു ടാഗോർ ഏർപ്പാടുചെയ്തു. നാലാംവർഷം വിലകൂടിയ പലതരം പുടവകൾ ധരിക്കയാവാം എന്നേർപ്പാടായി. പ്രഫുല്ല അവ മുറിച്ചു സൗകര്യംപോലെ മുറിപ്പുടവകളാക്കി മാത്രമേ ഉപയോഗിക്കയുണ്ടായുള്ളു! അഞ്ചാംവർഷം രുചിച്ച പുടവകൾ ധരിക്കയാവാമെന്ന് ഉത്തരവായി; എന്നാൽ, ആ വർഷം പ്രഫുല്ല പരുപരുത്ത പുടവ മാത്രമേ ധരിക്കയുണ്ടായുള്ളു!

തലമുടി പകത്തു ചീകിക്കെട്ടുന്ന വിഷയത്തിലും, പ്രഫുല്ലയ്ക്ക് ചില നിർബന്ധനിയമങ്ങളെ അനുസരിക്കേണ്ടിവന്നു. ആദ്യവർഷം മയം പുരട്ടാതെ തലമുടി കെട്ടിക്കൊള്ളണമായിരുന്നു. രണ്ടാംവർഷം ജാതിരീതിക്കനുഗുണം കെട്ടിക്കൊള്ളുകയാവാമെന്നായി. മൂന്നാംവർഷം ചീപ്പും കണ്ണാടിയും നോക്കി തലമുടി വെടുപ്പായി കെട്ടിക്കൊള്ളാം എന്നും ഏർപ്പാടുചെയ്തു. നാലാംവർഷം പുതിയ കുന്തളക്കെട്ട് ഇണക്കിവെച്ചുകൊള്ളണമെന്നു നിർബന്ധമായി. അതിൽ സുരഭിലതൈലം പുരട്ടിക്കൊള്ളുകയും വേണമത്രേ. അഞ്ചാംവർഷം ഇഷ്ടംപോലെ തലമുടി കെട്ടിക്കൊള്ളാനനുവദിച്ചു. എന്നാൽ, പ്രഫുല്ല ഈ അഞ്ചുവത്സരവും ചീപ്പെടുത്തു തലമേൽ വിന്യസിക്കയെയുണ്ടായില്ല. ഒന്നാംവർഷം, സാമാന്യമായ ശയ്യോപകരണങ്ങൾ അനുവദിക്കപ്പെട്ടു; രണ്ടാംവർഷം പുൽപ്പാക്കിടക്കയാണ് അനുവദിക്കപ്പെട്ടത്. മൂന്നാംവർഷം നഗ്നമായ തറമേൽ കിടക്കണം. നാലാംവർഷം കമനീയമായ തല്പം

ഉപയോഗിക്കാമെന്നായി. അഞ്ചാംവർഷം ബോധിച്ച ശയനോപകരണങ്ങൾ ഉപയോഗപ്പെടുത്താം എന്നു ടാഗോർ അനുവദിച്ചു. എന്നാൽ, ആയാണ്ടു പ്രഫുല്ല ഇഷ്ടമുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ കിടന്നുറങ്ങിയേയ്ക്കും! ആദ്യവർഷം മൂന്നു യാമം ഉറങ്ങുവാനേ അനുവാദമുണ്ടായുള്ളു. രണ്ടാംവർഷം രണ്ടു യാമം മാത്രവും മൂന്നാംവർഷം ഒരു യാമം ഉണർന്നിരിക്കണമെന്നും നിർബന്ധം വന്നു. നാലാംവർഷം ഉറക്കം വരുമ്പോൾ ഉറങ്ങിക്കൊള്ളാം എന്നും അഞ്ചാംവർഷം ഇഷ്ടംപോലെ ഉറങ്ങാമെന്നും ടാഗോർ നിദേശിച്ചു. എന്നാൽ, പ്രഫുല്ല രാത്രി മുഴുവൻ ഉറക്കമിളച്ചിരുന്ന് പല നല്ല പുസ്തകങ്ങൾ പാരായണം ചെയ്യുകയാണു ചെയ്തതു്.

പ്രഫുല്ല കാററ്, മഴ, തണുപ്പ്, ചൂട് മുതലായ പ്രകൃതപരിണാമങ്ങൾ അനുഭവിച്ചു സഹിപ്പാനും പരിശീലനം തുടങ്ങി. ടാഗോർ മറെറാരു ശിക്ഷണംകൂടി അഭ്യസിക്കണമെന്ന് അവളോടു സാകൂതം ആവശ്യപ്പെട്ടു. കസർത്ത്, മൽപ്പിടിത്തം, ചാട്ടം, ഓട്ടം, പയററൽ മുതലായി ദേഹബലസംവർദ്ധകമായ വ്യായാമങ്ങൾ ശീലിക്കണമെന്നു ടാഗോർ പ്രഫുല്ലയോട് ആവശ്യപ്പെട്ടു. അപ്പോൾ, പ്രഫുല്ല ടാഗോറിനെ നോക്കി പറഞ്ഞു:—

'അതൊഴികെ മറെറന്തു വേണമെങ്കിലും അഭ്യസിക്കാം.'

ടാഗോർ:—'അതില്ലാതെ ശിക്ഷണം പൂർത്തിയാകയില്ലല്ലോ.'

പ്രഫുല്ല:—'എന്താണിപ്പറയുന്നതു്, ടാഗോർ ജി! പിടിത്തവും പയററും അഭ്യസിച്ചിട്ട് പെണ്ണുങ്ങൾക്ക് എന്താവാനുണ്ട്?'

ടാഗോർ:—'ഇന്ദ്രിയദമനം ചെയ്യുവാൻ അവ അത്യന്താപേക്ഷിതങ്ങളാണ്. ശരീരം ദുർബലമെങ്കിൽ, ഇന്ദ്രിയദമനം അസാധ്യം! വ്യായാമശീലനമില്ലാതെ മനുഷ്യർ ജിതേന്ദ്രിയരാകയില്ല.'

പ്രഫുല്ല:—'എങ്കിൽ, അതൊക്കെ എന്നെ ആരു അഭ്യസിപ്പിക്കും? ആണുങ്ങളെങ്കിൽ, എനിക്ക് അതാവശ്യമേ ഇല്ല.'

ടാഗോർ:—'നിശ അഭ്യസിപ്പിക്കും. അവൾ, ചെറുപ്പത്തിലേ അപഹരിക്കപ്പെട്ടവളാണ്; ഞാൻ അവളെ ബലാഢ്യരായ തരുണീതരുണന്മാരുടെ ദൃഷ്ടിയിൽനിന്നു * മറച്ച്

---

* വാറൻഹെസ്ററിംഗ്സ് ഇതിനെക്കുറിച്ച് ഒരു വിശിഷ്ടഗ്രന്ഥം എഴുതിയിട്ടുണ്ട്.

പാർപ്പിച്ചിട്ടില്ല. അവരെ ബാലാധ്യാപകരുമായി സഹവസിച്ചിരിക്കയാൽ, യൌവനാരംഭത്തിനു മുമ്പേ വ്യായാമങ്ങളും ശീലിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതിനാലാണ്, ഞാൻ നിങ്ങളെ നിങ്ങളുടെ കുട്ടികാരിയാക്കി നിയമിച്ചതും.'

പ്രഫുല്ല നാലഞ്ചുവർഷം മുഴുവൻ വ്യായാമങ്ങളും പരിശീലിച്ചു. അഞ്ചാംവർഷം പ്രഫുല്ലയുടെ പാപ്പിടത്തിൽ പുരുഷന്മാരാരും പോയിക്കൂടാ എന്നും, അവരെ പാപ്പിടംവിട്ട പുറത്തെങ്ങും പോവുകയുമരുതെന്നും ടാഗോർ ആജ്ഞാപിച്ചു. രണ്ടാം വർഷമായപ്പോൾ അവരെ പരപുരുഷന്മാരോട് സംഭാഷിപ്പാൻ തുടങ്ങുമില്ലാതായി; പക്ഷേ, അവളുടെ പാർപ്പിടത്തിൽ പുരുഷന്മാർക്കും പ്രവേശം അനുവദിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ല. മൂന്നാംവർഷം പ്രഫുല്ല വാർകുന്തളെ കെട്ടുന്ന സമയം നോക്കി—ടാഗോർ പല തരുണന്മാരോട് ക്രമേണ അവളുടെ മുമ്പിൽ ഹാജർ കൊടുക്കും. അവർ തരുണന്മാരുമായി ശാസ്ത്രസംബന്ധമായ വാദപ്രതിവാദങ്ങളും തലതാഴ്ത്തി നടത്തും. നാലാംവർഷത്തിൽ അവർ മല്ലവേഷം ധരിച്ച ബാലാധ്യാപകരുമായി കായികവിനോദപ്രദർശനം ചെയ്യുവാൻ ലവലേശം മടിച്ചില്ല. പിന്നെ അവർ ഏതിനും സന്നദ്ധയായി. അത്യാവശ്യമുണ്ടെങ്കിലേ പുരുഷന്മാരോട് മിതഭാഷണം ചെയ്യൂ; അത്യാവശ്യമില്ലെങ്കിൽ ഭാഷിക്കയേ ഇല്ല. അങ്ങനെ ഭാഷിക്കുന്ന സന്ദർഭങ്ങളിൽ അവരുടെയെല്ലാം നേരെ അവർ പുത്രോചിതമായ വർത്തിക്കയുള്ളൂ. ഈ വിധമെല്ലാമായി ടാഗോർ നാനാമുഖമായ പരിശീലനങ്ങളും നൽകി പ്രഫുല്ലയെ വൈശ്രവണസുഖം അനുഭവിപ്പാൻ അർഹമായ ഉത്തമപാത്രമാക്കിത്തീർത്തു. അഞ്ചു വർഷംകൊണ്ടു പ്രഫുല്ലയുടെ ശിക്ഷണം സാംഗോപാംഗം നിവർത്തിതമായി എന്നു പറഞ്ഞാലായല്ലോ! പ്രഫുല്ല * ഏകാദശിനാടകം അവിൽ കഴിക്കുന്നതൊഴിച്ചു മറ്റെല്ലാ സംഗതികളിലും ടാഗോറിനു വിധേയയായി. എന്നായാലും, അവൾ അദ്ദേഹത്തെ സ്വന്തം പരിചയം ധരിപ്പിച്ചില്ലതന്നെ! പലപ്രാവശ്യം ചോദിച്ചിട്ടും അദ്ദേഹത്തിനു് അതു ധരിപ്പാൻ സാധിച്ചുമില്ല.

——(o)——

* സുരേന്ദ്രനാഥ് ബാനർജിയുടെ അനുവാദമില്ലാതെ ഏകാദശി യോക്കുക ശാസ്ത്രവിഹിതമായ അനുഷ്ഠാനമല്ല.

ഇരുപത്തൊന്നാമദ്ധ്യായം

"മാനവവക്ഷം കൈക്കൊണ്ടഴിയിൽ പിറന്നഹോ
മാനസചരിഷ്ണുരഥിനനായങ്ങുമിങ്ങും
ഖേലനലോലസത്വത്താലന്യകായ്ങ്ങ-
ളുലസ്യമിയന്നാടിച്ചാടിഞാൻ നടക്കുമ്പോൾ
അക്ഷരബ്രഹ്മമേതാണ്ടെന്നതും ഗ്രഹിപ്പിച്ചോ-
രക്ഷയജ്ഞാനാംബുധേ, ഗുരവെ, നമസ്ക്കാരം."

ഭവാനീടാഗോർ അഞ്ചുവർഷംകൊണ്ടു പഠിശീലനം പൂത്തിയാക്കി പ്രഫുല്ലയോടു ചോദിച്ചു:—

'പഠിശീലനമാരംഭിച്ചു് അഞ്ചുവർഷം തികച്ചുമായി. ഇനി നിങ്ങടെ കൈവശമുള്ള ധനമാരിയെപ്പറ്റി വിനിയോഗിച്ചുകൊള്ളുക! മേലാൽ എന്റെ തടസ്സം ഉണ്ടാവുകയില്ല. ആവശ്യമാണെങ്കിൽ, വല്ലതും ഉപദേശിക്കാം; അല്ലാതെ ഞാൻ ഇനി നിർബന്ധോപദേശം ചെയ്യുവാൻ ഭാവിക്കയില്ല. ഇനി ഉണ്ണാനും ഉടുപ്പാനുമായി യാതൊരർപ്പാടും ഞാൻ ചെയ്യുകയില്ല. ആ ഭാരം നിങ്ങടെതന്നെ വഹിച്ചുകൊള്ളണം. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ചില ചില്ലറ സംഗതികളും പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ:—നിങ്ങടെ ഏതു മാർഗ്ഗം അവലംബിക്കാൻ ഭാവിക്കുന്നു?'

പ്രഫുല്ല:—'കർമ്മമാർഗ്ഗം അവലംബിക്കും. അതായതു്, സ്വകർമ്മം ചെയ്യുവാൻ ഉദ്യമിക്കും. ഞാൻ ഒരു സിദ്ധിയാണു്; ജ്ഞാനസിദ്ധി എനിക്കു പാടുള്ളതല്ലല്ലോ! അതിനാൽ ഞാൻ ജ്ഞാനാർജ്ജനം ചെയ്യുവാൻ സ്വകർമ്മനിരതയാവാം.

ടാഗോർ:—'നിങ്ങടെ പറയുന്നതു കായ്യമാണു്. എനിക്കു് അതിയായ ചാരിതാർത്ഥ്യം തോന്നുന്നു. എന്നാൽ, നിങ്ങടെ കർമ്മംചെയ്യുവാൻ ഭാവിക്കുകയാണെങ്കിൽ ഫലാസക്തയാ വേണ്ടതു് അത്യാവശ്യകമാണു്; കർമ്മഫലം ആശിക്കാതെ വേണം കർമ്മം ചെയ്യുവാൻ! നിങ്ങടെ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാൻ അർജ്ജുനനോടു ഉപദേശിച്ച ഭാഗം ഓർക്കേണ്ടതാണു്:—

*ആത്മനി തുഷ്ട്യാ തൃപ്തികൊൾവോനു വിടാം കർമ്മ-
മാമട്ടിലുള്ളാളല്ല കർമ്മാർഹമുമുക്ഷു നീ
അതിനാൽ, നിഷ്കാമമായ്ച്ചെയ്കതാൻ വേണം കർമ്മം;
മതിയിലുദിക്കൊലാ കർമ്മവൈമുഖ്യം തെല്ലും.
തോതിതു നിനക്കൊക്കാ, ജ്ഞാനസമ്പ്രാപ്തിക്കായ് നീ
നിസ്തർക്കം 'തമേത'മിത്യാദി വേദവാക്കോർത്തു്
നിത്യനൈമിത്തികാദികർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തീടേണം;
കർമ്മമീശനെയോർത്തു നിഷ്കാമംചെയ്താൽ മനം
നിർമ്മലമാകും; ജ്ഞാനംവന്നു മോക്ഷവുംകിട്ടും.
ആകയാൽ, കർമ്മംചെയ്തുപോരുന്ന പുരുഷൻതാൻ
ലോകത്തിൽവിശിഷ്ടനെന്നറിഞ്ഞുകൊണ്ടാലുംനീ.

(വള്ളത്തോൾ)

അസക്തി എന്താണെന്നു നിങ്ങൾ അറിഞ്ഞിരിക്കുമല്ലോ. അതിനു മൂന്നു ഉപാധി ഉണ്ടു്:

൧. ഇന്ദ്രിയസംയമം:—ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ വശപ്പെടുത്തുക! അഞ്ചുവർഷം ഇതിന്റെ സിദ്ധിക്കായാണു നിങ്ങൾ ശ്രമിച്ചിട്ടുള്ളതു്. അതിനാൽ, ഇതു സംബന്ധമായി ഇവിടെ കൂടുതലായൊന്നും വിവരിക്കുന്നില്ല.

൨. നിരഹംകാരത:—നിരഹംകാരത കൂടാതെ ധർമ്മാനുഷ്ഠാനം സമർപ്പകമാകയില്ല. ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാൻ പറയുന്നു:—

അജ്ഞനുമഭിജ്ഞനും കർമ്മികളാണെങ്കിലു-
മത്യന്തം വിഭിന്നമാണവർതൻ കർമ്മം പാർത്താൽ.
ത്രിഗുണസാമ്യാവസ്ഥയാകുന്ന ശക്ത്യാത്മക-
പ്രകൃതീശ്വരിയുടെ ഗുണങ്ങൾവഴിയല്ലോ,
ലൌകികശ്രൌതങ്ങളാം ക്രിയകളുണ്ടാകുന്നു;
ഹാ കഷ്ടമവയ്ക്കു താൻ കർത്താവെന്നുറച്ചജ്ഞൻ
ചിത്തശുദ്ധിയാൽവേണം മുക്തി നേടുവാനെന്ന
തത്വവും മറന്നുപോയഹംകാരാവേശത്താൽ

---

* 'തസ്മാദസക്തഃസതതംകാര്യംകർമ്മ സമാചര
അസക്തോഹ്യാചരൻ കർമ്മപരമാപ്നോതി പൂരുഷഃ'

ഭഗവ. അ. III കാരി 19.

ഈ കാരികയെ സംബന്ധിച്ചുള്ള പല ഭാഷ്യങ്ങളുടെ ചുരുക്കമാണു മേൽ ഉദ്ധരിച്ച കിളിപ്പാട്ടു്.

പ്രാകൃതകർമ്മങ്ങൾക്കു സർവ്വകർത്തൃത്വംകല്പി-
ച്ചേകാന്തമാസക്തനായ്ത്തീരുന്നു കർമ്മങ്ങളിൽ.
അംഗഹീനനും കൂടിയാണവനെങ്കിൽ, പല-
തുംഗശങ്കകളാലും ചിത്തദൗർബ്ബല്യത്താലും
മൂഢനായാരംഭിച്ച കർമ്മത്തെ മുഴുമിപ്പി-
ച്ചീടുവാനതിയായി പ്രയത്നിക്കയും ചെയ്യും. *

(വള്ളത്തോൾ)

ഇന്ദ്രിയകൃതമായ കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തതു്, ഞാനാണെന്നുള്ള ബോധമത്രേ അഹംകാരം! ഏതു കർമ്മവും സ്വതസ്സിദ്ധമായ വൈഭവാതിശയംകൊണ്ടു സാധിതമായി എന്നു നിങ്ങൾ വിചാരിക്കരുതു്. എന്നാൽ, നിങ്ങൾ ചെയ്യുന്ന പുണ്യകർമ്മങ്ങളും, അകർമ്മത്വമാപിക്കാൻ ഇടയാവും.

൩. ഫലനൈരാശ്യം:—എല്ലാ കർമ്മങ്ങളുടേയും ഫലം ശ്രീകൃഷ്ണന്നു സമർപ്പണം ചെയ്തേയ്ക്കു! ഭഗവാൻ പറയുന്നു:

'യൽകരോഷി, യദശ്നാസി, യജ്ജുഹോസി, ദദാസിയൽ,
യത്തപസ്യസി, കൌന്തേയ! തൽകുരുഷ്വമദർപ്പണം.'

(ഭഗ. IX. 27)

ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾക്കു് യഥാർത്ഥതത്വം മനസ്സിലായിരിക്കണം എന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ വമ്പിച്ച ഈ ധനരാശി പക്കൽ വച്ചുകൊണ്ടു് എന്തു ചെയ്യാൻ പോകുന്നു?

പ്രഫുല്ല:—'കർമ്മകലാപമൊന്നിച്ചു ധനരാശിയും ശ്രീകൃഷ്ണാർപ്പണം ചെയ്യും.'

ടാഗോർ:—'എല്ലാ ധനനിധികളെയും?'

പ്രഫുല്ല:—'എല്ലാത്തിനേയും—'

ടാഗോർ:—'അങ്ങനെ ചെയ്തുകൊണ്ടു് കർമ്മം അനാസക്തമാവുമെന്നു വിചാരിക്കേണ്ട. ജീവിതയാത്രയുടെ സുകരത

---

* പ്രകൃതേഃ ക്രിയമാണാനി ഗുണൈഃ കർമ്മാണി സർവ്വശഃ
അഹംകാരവിമൂഢാത്മാ കർത്താഹമതിമന്യതേ.

ഭഗ. III-27.

ഈ കാരികയെ സംബന്ധിച്ച പല ഭാഷ്യങ്ങളുടേയും സാരതർജ്ജമയാണിതു്.

യ്യായി നിങ്ങൾക്കു മറ്റുവിധേന പണം സമ്പാദിക്കാതെ കഴിയില്ലെന്നു വരും. അപ്പോൾ, ആസക്തി സഹജമേവ മുച്ചയരും. ഉടനേ, നിങ്ങൾ ഭിക്ഷ തെണ്ടിയോ ധനമാർജ്ജിച്ചോ ദേഹരക്ഷണം ചെയ്യുവാൻ നിർബ്ബന്ധരായാവാം. ഭിക്ഷാവൃത്തിയിലും ആസക്തി കലർന്നു കാണാം. അതിനാൽ ധനരാശിയിൽ ജീവിതയാത്രയ്ക്കാവശ്യമുള്ളതു മാറ്റിവച്ചിട്ടുവേണം, ബാക്കി വരുന്നതു ശ്രീകൃഷ്ണാർപ്പണം ചെയ്യുവാൻ! സമർപ്പണമെന്നാൽ, കൈയേല്പിക്കയാണല്ലോ!— ഞാൻ ഒന്നു ചോദിക്കട്ടെ:—ബാക്കിവരുന്ന ധനം നിങ്ങൾ ഏതുവിധം ശ്രീകൃഷ്ണനായി സമർപ്പിക്കും?'

പ്രഫുല്ലൻ:—'അദ്ദേഹം സർവ്വൈശ്വര്യാധിപതിയാണെന്നു ഞാൻ വായിച്ചറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അതിനാൽ ഈ ധനം സകലപേക്ഷം മാനംചെയ്താൽ, ശ്രീകൃഷ്ണാർപ്പണം ചെയ്തതുപോലെയാവുമല്ലോ?'

ടാഗോർ:—'കൊള്ളാം, കൊള്ളാം! പറഞ്ഞതു നന്നായ്ബോധിച്ചു. ഭഗവാൻ പറയുന്ന സന്ദർഭവും ഇവിടെ സ്മർത്തവ്യമാണ്:

ആരെങ്കുമെന്നെക്കാണ്മാനൊക്കെയുമെന്നിൽക്കാണ്മാൻ
ആയാളിലെന്നും ഞാനുണ്ടെങ്കിലായാളും നൂനം
സർവ്വഗനാമീയെന്നെയേകബുദ്ധിയാൽ തേടും
സദ്യോഗിയെങ്ങായാലുമെങ്കൽത്താൻ വർത്തിക്കുന്നു.
സുഖമോ ദുഃഖംതാനോ സർവ്വത്രതൻപോരുപോ-
ലകമേ കാണുമാനത്രേ സദ്യോഗി ധനഞ്ജയ.

(ഭഗവദ്ഗീത)

എന്നാൽ, സകലപേക്ഷം മാനംചെയ്യുക പ്രയാസമേറിയ കാര്യമാണ്. ബുദ്ധിമുട്ടും കഷ്ടപ്പാടും വളരെയധികം നേരിട്ടേക്കാം. നിങ്ങൾ ഇതിനൊക്കെയും സന്നദ്ധനായോ?'

പ്രഫുല്ലൻ:—'ഞാൻ ഇരുപതുകൊല്ലം പരിശീലിച്ചതു മറന്നോന്നിനെയാണ്?'

ടാഗോർ:—'ബുദ്ധിമുട്ടിനെയും കഷ്ടപ്പാടിനെയും കുറിച്ചല്ല, എന്റെ ഈ ചോദ്യം. നിങ്ങൾക്ക് അതിനു് അതിവൈദഗ്ദ്ധ്യം ഉണ്ട്. എന്നാൽ ചില സന്ദർഭങ്ങളിൽ പണ്യവീഥികളിൽക്കൂടെ സഞ്ചരിക്കേണ്ടിവന്നേയ്ക്കാം. അപ്പോൾ വിവിധ

വേഷവിന്യസനം അനുപേക്ഷ്യമത്രേ! ഒരിക്കൽ, ഭോഗിനിയുടെ വേഷം സ്വീകരിക്കേണ്ടിവരും; മറെറാരിക്കൽ, വിലാസിനിയാവേണ്ടിവരും; പിന്നെയൊരിക്കൽ, ദുരഹംകൃതയുടെ ഭാഷ ആവശ്യകമായും വരും;—ഇതൊക്കെ പ്രയാസമേറിയ സംഗതികളല്ലേ? നിങ്ങൾ ഇതിനൊക്കെ തയ്യാറുണ്ടോ?'

പ്രഫുല്ല:—'ഈ വക പൊല്ലാപ്പുകൾ എന്തിനായിട്ടാണെന്നു പറഞ്ഞാൽ കൊള്ളാം.'

ടാഗോർ:—'പറയാം. കേട്ടോളൂ:—ഞാൻ കൂട്ടായ്മക്കവർച്ച, പിടിച്ചുപറി, കൊള്ളയടി മുതലായ ദുഷ്കൃത്യങ്ങൾ നടത്തുന്ന ഒരാളാണെന്നു നിങ്ങളോടു മുമ്പ് പറഞ്ഞുവല്ലോ?'

പ്രഫുല്ല:—'എൻെറ പക്കൽ ശ്രീകൃഷ്ണൻെറ വക ധനമിരുപ്പില്ലേ? അതിലെ നല്ലൊരു പംക് നിങ്ങൾക്കു തന്നേക്കാം. നിങ്ങൾ അതു വിനിയോഗിച്ചു ധർമ്മാനുഷ്ഠാനം ചെയ്താലും! മേലാൽ അകൃത്യങ്ങളൊന്നും ചെയ്യുവാൻ പോകേണ്ട!'

ടാഗോർ:—'ധനംകൊണ്ട് എനിക്കു സാധിക്കാൻ ഒന്നുമില്ല; പോരെങ്കിൽ, എൻെറ കൈവശം അമിതധനവും ഉണ്ട്. ഞാൻ അക്രമം കാട്ടുന്നതു ധനം കൊതിച്ചല്ല!

പ്രഫുല്ല:—'എന്നാൽ, എന്തുദ്ദേശിച്ചാണ്?'

ടാഗോർ:—'ഞാൻ രാജനില പുനസ്ഥാപിക്കയാണ്.

പ്രഫുല്ല:—'ദുഷ്കൃത്യം ചെയ്യുകയാണോ, രാജനിലയുടെ പുനസ്ഥാപനം?

ടാഗോർ:—'എവൻ രാജഭണ്ഡാധികാരിയായിരിക്കുന്നുവോ അവനിലേ രാജനില സുപ്രതിഷ്ഠിതമാവൂ! രജശാസനങ്ങൾ നടപ്പിലാക്കാൻ സമർത്ഥനെവനോ, അവനാത്രേ യഥാർത്ഥ രാജാവ്.'

പ്രഫുല്ല:—'രാജാവു രാജശാസനങ്ങൾ ചെയ്യുന്നില്ലേ? പിന്നെന്തിനാണ് നിങ്ങളുടെ രാജശാസനങ്ങൾ?'

ടാഗോർ:—'ഇന്നിപ്പോൾ നാട്ടിൽ രാജാവില്ല മുസ്ലീമങ്ങളുടെ രാജ്യം ധ്വസ്തപ്രായമായി. ഇംഗ്ലീഷ്കാരാണ് ഇപ്പോൾ

തലപൊന്തിച്ചു ഞെളിഞ്ഞുകാണുന്നതു്. അവർ രാജ്യഭരണത്തിൽ വിദഗ്ദ്ധന്മാർ തന്നെ; പക്ഷേ, അവർ ഇതുവരെ ഭരണകർമ്മത്തിൽ ഏർപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഞാനാണു് ഇപ്പോൾ ദുഷ്ടദമനവും ശിഷ്ടപാലനവും ചെയ്തുവരുന്നതു്.'

പ്രഫുല്ല:—'കവർച്ച, കൊള്ള, പിടിച്ചുപറി മുതലായ ഹിംസാകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തോ?'

ടാഗോർ:—'കുറെയേറെ വിവരിച്ചുപറഞ്ഞാലേ നിങ്ങൾക്കു് ഈ സംഗതി ഗ്രാഹ്യമാവൂ! പറയാം; ശ്രദ്ധിച്ചാലും:'

ഭവാനീടാഗോർ താൽക്കാലികമായ രാജ്യാവസ്ഥ വിവരിച്ചു പറവാൻ തുടങ്ങി; പ്രഫുല്ല സശ്രദ്ധം ശ്രുവിക്കയും ചെയ്തു. ഉപക്രമമായി ടാഗോർ രാഷ്ട്രീയദുർദ്ദശയെ അധികരിച്ചാണു് സരസവും സാരവുമായ വൈഖരിയിൽ വർണ്ണിച്ചതു്. പിന്നെ ജമീൻദാർമാർ കാട്ടിക്കൂട്ടുന്ന ദുരാത്മതയും ദുരധികാരിതയും നാതിവിസ്തരം പ്രസ്താവിച്ചു. ജമീൻദാർമാരുടെ സിൽബന്ധിമാർ കുടിശിഖ വസൂലാവാനുള്ള കുടിയാനവന്മാരുടെ ഗ്രാമങ്ങളെ കൊള്ളചെയ്യുക, ധനം മൂടിവച്ചിരിക്കയാണെന്നു വ്യാജം പുലമ്പി അവരുടെ ഭവനങ്ങളെ കത്തിപ്പൊളിച്ചു കളംതോണ്ടുക, കണ്ണിൽപെടുന്ന സാധനങ്ങളെ തട്ടിക്കൊണ്ടുപോവുക, യാതൊന്നും കിട്ടിയില്ലെങ്കിൽ ഭവനവാസികളെ കണക്കിനു തല്ലിയടിച്ചു ചിത്രവധം ചെയ്യുക, ഭവനപംക്തികളെ കൊള്ളിവച്ചു വെണ്ണീറാക്കുക, സാലഗ്രാമശിലകളെ തേവാരപ്പുരകളിൽനിന്നു വാരിയെടുത്തു് എച്ചിൽക്കപ്പകളിലേയ്ക്കു വലിച്ചെറിയുക, ശിശുക്കളെ പിടികൂടി തറമേൽ തല്ലിക്കൊല്ലുക, യുവാക്കന്മാരെ മലർത്തിക്കിടത്തി മത്തവാരണങ്ങളെക്കൊണ്ടു ചവിട്ടിക്ക, വൃദ്ധന്മാരുടെ കണ്ണുകൾ ചൂന്നെടുക്കുക, കടന്നലുകൾ നിറച്ച മുറികളിൽ യുവാക്കന്മാരെയും വൃദ്ധന്മാരെയും കയററി വാതലടച്ചിടുക, തരുണിമാരെ ഭേദപ്പെട്ടവർ നിരന്ന സ്ഥലങ്ങളിലേയ്ക്കു വലിച്ചിഴുത്തു കൊണ്ടുപോയി അവരെ ആനഖശിഖം ഭേദ്യംചെയ്യുക, മാത്രമല്ല—അവരുടെ മൂക്കും മുലയും ചെവിയും കൈയും അറുത്തുകളയുക കൂടി ചെയ്യുക, അവരെ ആവുന്നതിലധികം അവമാനപ്പെടുത്തുക,—എന്നു വേണ്ട മനുഷ്യർക്കു യോജിക്കാത്ത ദുരാചാരങ്ങളും അ

ത്യാചാരങ്ങളും അബാധം നടത്തുക മുതലായവ ചെയ്യുവരികയാൽ രാഷ്ട്രീയനില തുലോം ശോച്യമായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടെന്നും, അതിനാൽ അനാശാസ്യമായ അരാജകത്വം സർവ്വത്ര കളിയാടുകയാണെന്നും മറ്റും പ്രാചീനകവികളുടെ അലങ്കാരസുഭഗമായ വണ്ണനശൈലി പിടിച്ച് അത്യൽപ്രേക്ഷയും അത്യുക്തിയും അതിശയോക്തിയും കലർത്തി ടാഗോർ നിസ്സാംകോചം വിവരിച്ചു. അയാം ഉപസംഹാരമായി, പ്രഫുല്ലയോട് ചോദിച്ചു:

'തഞ്ഞാടുരായ ദുരാത്മാക്കളെ ഞാൻ ദണ്ഡിച്ചുവരുന്നു; അനാഥരെയും ദുർബലന്മാരെയും രക്ഷിച്ചും പോരുന്നു. ഇതെല്ലാം ഏതു രീതിയിൽ ചെയ്യുവരുന്നുവെന്നു കണ്ടറിവാൻ നിങ്ങൾക്കു കൌതുകമില്ലേ? എന്റെ സമീപം ഇരുന്നു് ഇതൊക്കെ കാണണമെന്നു നിങ്ങൾക്കു വാഞ്ഛയില്ലേ?'

പ്രജകളുടെ സുദുസ്സഹമായ ദുരവസ്ഥ കേട്ടപ്പോഴെയ്ക്കു്, പ്രഫുല്ലയുടെ മൃദുഹൃദയം താനേ അലിഞ്ഞൊഴുകി; ഭവാനീടാഗോറിനെ ഉള്ളുകൊണ്ടു് പലവുരു അഭിനന്ദിച്ചിട്ട് അവൾ പറഞ്ഞു:—'ഞാൻ നിങ്ങളുടെ കൂടെ വരാം. കൈയിൽ ധനരാശി വച്ചുകൊണ്ടു ദീനാനാഥന്മാർക്കു വാരിക്കൊടുക്കണമെന്നു് എനിക്ക് അത്യാശയുണ്ടു്.'

ടാഗോർ:—'അതിനു പണ്യവീഥികളിൽ നിർഭയം സഞ്ചരിപ്പാനുള്ള മനസ്സും വാണിജ്യസംബന്ധമായ വിജാതീയനിലയും അത്യവശ്യം വേണ്ടതാണെന്നു ഞാൻ മുമ്പു പറഞ്ഞതില്ലേ! എന്റെ കൂടെ വരികയാണെങ്കിൽ, നിങ്ങളുടെ ഈ സന്ന്യാസിവേഷം ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടതാണു്. ആ സമയം അല്പമായതെളിവും ഗൌരവവും ഭാവിക്കേണ്ടതു് അത്യാവശ്യകമത്രേ!

പ്രഫുല്ല:—'കർമ്മഭാരം ശ്രീകൃഷ്ണാപ്പണം ചെയ്തിരിക്കയാൽ, ഈ കർമ്മവിശേഷങ്ങളുടെ പ്രേരകനും ശ്രീകൃഷ്ണനാവേണ്ടതാണു്. അതുകൊണ്ടു ദുർദ്ദശ നീക്കുവാൻ എന്തു തരം സുഖദുഃഖാനുഭവം കൊള്ളുവാനും ഞാൻ ഒരുക്കംതന്നെ!

ടാഗോറിന്റെ ചിരപ്രതീക്ഷിതമായ സങ്കല്പം പരിനിഷ്ഠിതമായി: അയാം തസ്കരവൃത്തനം ചെയ്യുവാൻ യാത്രയാവുമ്പോഴൊക്കെയും പ്രഫുല്ലയും കനകകുംഭങ്ങളോടുകൂടി അനുയാത്ര

ചെയ്യുവനു; അവളൊന്നിച്ചു് അവളുടെ സഹചരസഖി നിശാഠാക്കുറാണിയും ഉണ്ടായിരിക്കും. ടാഗോറിന്റെ അഭിസന്ധി ഏതുവിധവുമായിരുന്നുകൊള്ളട്ടെ!— ആയാംക്ക നിശിതമായ ഒരു ആയുധം അത്യാവശ്യം വേണ്ടിയിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു്, ആയാം അഞ്ചാണ്ടു മുഴുവൻ ശാണഘർഷണം ചെയ്തു് പ്രഫുല്ലയെ ഒരു നിശിതായുധഭാഷയിൽ വാർത്തുവച്ചു. പുരുഷനായിരുന്നാൽ, കൊള്ളാമായിരുന്നു. എന്നാൽ, പ്രഫുല്ലയോളം ഗുണോത്തരനായ പുരുഷൻ ഭൂമുഖത്തുണ്ടാവുമോ എന്നു സംശയമാണു്. ധന്യാത്തി, അസംപ്രഫണീയമായ ഒരു ഭാവോദയം തന്നെയല്ലേ? ഭാവിനീടാഗോറിനു് അക്ഷന്തവ്യമായ ഒരപരാധം പറ്റിപ്പോയി. പ്രഫുല്ല ഏകാദശിനാളിൽ ഉപവാസം നോൽക്കാതെ, എത്ര പറഞ്ഞാലും ക്ഷീണിക്കാതെ, എത്ര നിർബന്ധിച്ചിട്ടും വകവയ്ക്കാതെ അവിൽ കഴിച്ചുപോരുകതന്നെ ചെയ്തു! ഇതിന്റെ രഹസ്യം എന്തെന്നു് ആരോഞ്ഞറിവാൻ ടാഗോർ ശ്രമിക്കേണ്ടതായിരുന്നു. ശ്രമിക്കാതിരുന്നതു്, ആയാംക്ക പറഞ്ഞിപ്പായ മഹത്തായ ഒരു പ്രമാദമത്രേ!

ഈ കഥ ഏതുവിധവുമായിത്തീരട്ടെ! ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഒരഞ്ചുവത്സരംകൂടി പ്രഫുല്ലയെ ജീവിതമത്സരസമുദ്രത്തിൽ ചാടിച്ചിട്ടു തളർച്ച മാറുവാൻ അല്പമൊന്നു വിശ്രമിക്കാൻ നോക്കട്ടെ! പ്രഫുല്ലയ്ക്കു മറ്റൊരു ശിക്ഷണാഭ്യസനം നടക്കയാണു്. ഇനി കർമ്മശിക്ഷണംകൂടി നടക്കേണ്ടതുണ്ടല്ലോ! പ്രഫുല്ലേ, ഇനിയൊരഞ്ചുവർഷം കർമ്മശിക്ഷണം പരിശീലിക്കുക!

* * * * *

—(o)—

ഇരുപത്തിരണ്ടാമദ്ധ്യായം

'കർമ്മത്തിൻഫലമനുഭവിക്കതാൻ വേണം'

അങ്ങനെയിങ്ങനെ അഞ്ചും അഞ്ചും പത്തു വത്സരം കഴിഞ്ഞുപോയി. ഫരവല്ലഭൻ, ജാതിഭ്രഷ്ടയാണെന്നു പറഞ്ഞു പ്രഫുല്ലയെ ഭവനപ്പടിയിറക്കി വിട്ടതെന്നോ, അന്നു തുടങ്ങി ഇന്നേക്കു പത്തു വർഷം തികച്ചുമായി! ഈ വർഷങ്ങളിൽ

ഫരവല്ലന്റെ തറവാട്ട മഹിമ ക്രമേണ ക്ഷയിച്ച് തുലോം ശോച്യനിലയിലെത്താതിരുന്നില്ല. രാജ്യസംബന്ധമായ ഉർട്ടശ മുമ്പു വിവരിച്ചു. ഭരണാധികൃതനായ ദേവീസിംഹന്റെ ഉർവത്തമാനം ഒട്ടുമേയും പ്രശാന്തമായില്ലതന്നെ! തസ്കരബാധയുടെ ഉഗ്രതാവാമഗോചരമെന്നേ പറയണ്ടൂ! ഒരിക്കൽ ഫരവല്ലന്റെ താലൂക്കിൽ നിന്നു നികുതിക്കിഴി കൊണ്ടുവരികയായിരുന്നു. വഴിക്കള്ളന്മാർ കയറി അതൊക്കെ തട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. അതുകൊണ്ടു നികുതി കൊടുക്കാൻ സാധിച്ചില്ല. അതുകൊണ്ടു, ദേവീസിംഹൻ ഫരവല്ലന്റെ വക ഒരു താലൂക്കിനെ ലേലം വിളിച്ച് അന്യാധീനമാക്കി നികുതി വസൂൽചെയ്തു. ഗ്രാമങ്ങളെ അന്യാധീനതയിലാക്കുക ദേവീസിംഹന്റെ ഭരണധർമ്മങ്ങളിൽ പ്രാധാന്യമേറിയ ഒന്നത്രേ! വാറൻ ഹെസ്റ്റിംഗ്സ് മാത്രമല്ല എല്ലാ സക്കാർ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും, ഗംഗാഗോവിന്ദന്റെ അനുഗ്രഹത്താൽ ദേവീസിംഹന്റെ ആജ്ഞാപാലകരാണ്. ഉടമാവകാശം നശിപ്പിക്കയും വസ്തുവക കൈയാളിക്കയുംചെയ്ത് പണം പെരുക്കുന്ന ഭരണനയം ദേവീസിംഹനു തുലോം രോചകമത്രേ! ഫരവല്ലന്റെ പതിനായിരം ഉറുപ്പിക വില വരുന്ന ഒരു ഗ്രാമം, വെറും ഇരുന്നൂററിയമ്പതുറുപ്പികയ്ക്ക് അന്യാധീനതയിലായി. ആ ഗ്രാമം ദേവീസിംഹൻ തന്നെയാണു വിലയ്ക്കു വാങ്ങിയതും! എന്നിട്ടും ചെല്ലുന്നുള്ളു തുക മുഴുവൻ ചെല്ലാതെ നികുതി നിലച്ചിലായി. ദേവീസിംഹന്റെ ശല്യം; കടിഞ്ഞിൽ തീർത്തില്ലെങ്കിൽ, ജയിലിൽ പോകണമല്ലോ എന്നൊരു ഭയം;—അതിനാൽ ശങ്കാകുലനായ ഫരവല്ലൻ, മറ്റൊരു ഗ്രാമത്തെയും പണയപ്പെടുത്തി. ഇങ്ങനെയെല്ലാമായി, അവന്റെ ആദായം തീരെ കുറഞ്ഞുതുടങ്ങി. എങ്കിലും, ചെലവൊട്ടും കുറഞ്ഞുമില്ല. ചൊട്ടയിൽ ശീലിച്ച ദുർവ്യയവാസന അയാളെ ഇപ്പോഴും വിട്ടുപോയില്ല. അതൊടായാലും ശരി, മഹാലക്ഷ്മി വല്ലപ്പോഴുമൊരിക്കൽ സമീപംവന്ന് 'നിന്റെ ദുശ്ശീലം ഉപേക്ഷിക്കയോ, എന്നെ പിരിഞ്ഞുപോവാൻ അനുവദിക്കയോ ചെയ്യുക' എന്നു പറയുന്നതു പതനം വരാൻ പാടില്ലെന്നില്ല. അതിനു മറുപടിയായി 'നീ വേണമെങ്കിൽ ഉടനേ പോയിക്കൊള്ളുക; ഏതായാലും ദുശ്ശീലം ഉപേക്ഷിപ്പാൻ ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചിട്ടില്ല' എന്നു തട്ടി മിന്നിപ്പാൻ ലേശം മടിക്കാത്തവരാണ് അധികംപേരും. ഈ ശേഖരത്തിൽ

പെട്ട ഒരു ദേഹമാണു നമ്മുടെ ഹരവല്ലഭൻ. ദുർഗ്ഗാരാധനം, മററു സപര്യകൾ, പുരസ്കരണാഘോഷം, ദാനധർമ്മനിർവ്വഹണം മുതലായവയെല്ലാം പഴയപോലെ എള്ളിട ഭേദം വരാതെ നടന്നുവന്നു. ചെലവിനു തീരെ മുട്ടായാൽ, കണ്ടോരുടെ വീടുകളിൽ കയറി കവർന്നെടുക്കയും ചെയ്യും. ഇങ്ങനെ ദുർവർത്തനങ്ങൾ ക്രമേണ അസഹ്യനിലയിൽ വർദ്ധിച്ചുവന്നു. എങ്കിലും ചെലവു കുറയ്ക്കാൻ ഭാവമില്ല. ക്ഷണപ്തമായ വരുമാനം ചെലവിന്നൊട്ടും പോരാതെ വന്നു. ഒടുക്കേണ്ട നികുതിത്തുക എണ്ണത്തിലും വണ്ണത്തിലും ജൃംഭിച്ചുവശായി. കൈവശമുള്ളതൊക്കെയും അന്യാധീനവുമായി. അങ്ങനെയിങ്ങനെ കടത്തിനുമേൽ കടവും വർദ്ധിച്ചുയർന്നു. പലിശത്തുകതന്നെ അഗണ്യനിലയിലെത്തി. ആരുംതന്നെ കടം കൊടുക്കയില്ലെന്നുള്ള നിലയെത്തി. നികുതിവകയിൽ ചെല്ലേണ്ടും തുക അമ്പതിനായിരം ഉറുപ്പികയായി പെരുത്തു. എന്തു ചെയ്തിട്ടും പണം കിട്ടിയില്ല. ഹരവല്ലഭനു ജയിലിൽ പോകേണ്ട ദുർദ്ദശയും സമീപസ്ഥമായി. അക്കാലത്തു വാറണ്ടു പുറപ്പെടുവിക്കാൻ തീരെ പ്രയാസമില്ലായിരുന്നു. ഇംഗ്ലീഷുകാരുടെ നിയമസംഹിത നടപ്പിലായിരുന്നില്ലല്ലൊ. അതിനാൽ അക്കാലത്തു് എന്നുമെപ്പൊഴും എന്തും ചെയ്യാമായിരുന്നു.

— (o) —

ഇരുപത്തിമൂന്നാമദ്ധ്യായം

"ഇത്തമൊരോ ദുഷ്ടിവാക്കരച്ചുടൻ
ക്രുദ്ധയായുള്ള സുരുചിയെഴുനേററു
സത്വരം ബാലനെത്താഡിച്ചിറക്കിനാ-
നുത്തരം ചൊൽവാൻ നൃപനുമെളുതല്ല."

എങ്ങുമെവിടെയും ആഘോഷമേ ആഘോഷം! വ്രജേശ്വരൻ ശ്വശുരഗൃഹത്തിൽ വന്നെത്തിയിട്ടുണ്ടു്. അതു് ആയാളുടെ ഏതു ഭാര്യയുടെ ഗൃഹമാണെന്നു വിശിഷ്യ പറയേണ്ടല്ലോ! അക്കാലത്തു ജാമാതാവു് ഗൃഹപ്രവേശം ചെയ്യുക ഒരു വിശിഷ്ടകാര്യമായി ഗണിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. വിശേഷിച്ചു് വ്രജേശ്വരൻ ശ്വശ്രൂഗൃഹത്തിൽ വന്നുപോവുക സാധാരണ പതിവല്ല. ഗ്രാമമാകെ

ആഘോഷം പടർന്നുയർന്നു; എങ്ങുമെവിടെയും കോലാഹലമേ കോലാഹലം! ഒട്ടസംഖ്യാപേർ ഭവനംതോറും കയറി കിണറുകളിൽ നിന്നു ഹഠാൽ വെള്ളം കോരി വണ്ടികളിൽ കയററിവച്ചിരുന്ന കടാഹങ്ങളിൽ നിറച്ചുകൊണ്ടു പോവാൻ തുടങ്ങി. ആഘോഷം കണ്ടു രസിപ്പാനായി വിദ്യാർത്ഥികൾ ആശാന്മാരോടു ചോദിക്കയാകട്ടെ പറയുകയാകട്ടെ ചെയ്യാതെ സംഘംസംഘമായി വരവു തുടർന്നു സർവ്വോപരി രസകരമായ ബഹളം, തൈരു്, പാൽ, വെണ്ണ മുതലായവ വില്പന നടത്തുന്നവരുടേതാണു്. ഓരോ ഇടങ്ങഴിക്കു മൂന്നു ഇടങ്ങഴിവീതം വെള്ളം കലർത്തിയ തൈരും പാലും നിറച്ച പാനകൾ തലമേൽ ഭേസിക്കൊണ്ടു് ഇടച്ചിമാർ അണിനിരന്നു കഴിഞ്ഞു. ജവുളിക്കച്ചവടക്കാർ ജവുളിത്തരഭാണ്ഡങ്ങളും ചുമന്നു വരികയായി ഭാഗിച്ച ഭാണ്ഡം ചുമന്നലഞ്ഞ അവർ നന്ന തളർന്നുപോയിട്ടുണ്ടു്; ചിലർക്കു് ഒരടി മുമ്പോട്ടു വയ്ക്കുവാനും ത്രാണിയില്ല. ജവുളിത്തരങ്ങൾ ആർക്കുമെവർക്കും രുച്യങ്ങളാകുന്നില്ല. എന്തുമാതിരി ധൌത്തിയും സാൽവയുമാണു് ജാമാതാവിനു സംഭാവന ചെയ്യുവാൻ പോകുന്നതു് എന്ന സംഗതി ആർക്കും ഗ്രാഹ്യമാകുന്നില്ല അയൽക്കൂറുകളിലെ പെണ്ണുങ്ങൾക്കാണു് അത്യദ്ധ്വാനം നേരിട്ടു കണ്ടതു്. പഴയ പണ്ടങ്ങളെ വിളക്കി ശരിപ്പെടുത്താതെ നിർവ്വാഹമില്ല. പണ്ടമേതുമില്ലാത്തവർ വല്ലിടത്തും ചെന്നു വായ്പ കൊണ്ടുവരികതന്നെ വേണം. ആഭരണങ്ങൾ ആണിഞ്ഞു ചെന്നില്ലെങ്കിൽ, ഉയർന്ന തറവാട്ടുകാരുടെ വേഴ്ചക്കാരനെ കാണുവാൻ തരപ്പെടുകയില്ലല്ലോ! രസികത്വമാർന്നവർ പഴയ പാട്ടുകൾ കാണാപ്പാഠം കഴിച്ചുതുടങ്ങി. പാട്ടുകളെക്കാളും ഊണിന്നാണല്ലോ രസികത്വം കൂടേണ്ടതു്. അതിനായി ഭവനംതോറും കമ്മിറ്റികൾ രൂപവൽക്കരിക്കപ്പെട്ടു. പലമാതിരി മിട്ടായിത്തരങ്ങളും മധുരപലഹാരങ്ങളും ഒരുക്കപ്പെട്ടു. മധുരാധരങ്ങളിൽ മൃദുഹാസം തൂകിക്കൊണ്ടാണു്, രമണീമണികൾ പലതരം വിഭവങ്ങൾ തയ്യാർചെയ്യുവാൻ തുടങ്ങിയതു്.

എന്നാൽ, ഈയാഘോഷസന്നാഹം ആർക്കുവേണ്ടിയോ ആയാളുടെ ഉള്ളിൽ സന്തോഷമാകട്ടെ സമാധാനമാകട്ടെ ശകലം കാണ്മാനില്ല. വ്രജേശ്വരൻ രസിപ്പാനോ ആഹ്ളാദിപ്പാനോ അല്ല ശ്വശുരഗൃഹത്തിൽ വന്നിട്ടുള്ളതു്. അവന്റെ പിതാവിനെ

ജയിലിൽ ബന്ധിച്ചിട്ടുവാനുള്ള വാറണ്ടു പുറത്തായിട്ടുണ്ട്. ആ ബാധയിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെടുവാൻ പോംവഴിയേതുമില്ല. അതും കടംകൊടുത്തില്ലതന്നെ. ശത്രുരന്റെ കൈവശം അമിത ധനമുണ്ട്. അദ്ദേഹം കടം തന്നാൽ, കായ്യം ശുഭപ്രദമാവാം. വ്രജേശ്വരൻ കടംവാങ്ങുവാനാണ് ഇന്ന് ശത്രുഭവനത്തിൽ വന്നിട്ടുള്ളത്.!

ശത്രുരൻ:—'എന്റെ കൈവശമുള്ള ധനം നിങ്ങളെക്കരുതി മാത്രം സൂക്ഷിക്കപ്പെട്ടതാണ്; എനിക്കു മറ്റാരുമില്ല. എന്നാൽ എന്റെ കൈവശമാണെങ്കിലേ അതു് അതുപോലെ കിടക്കൂ! നിങ്ങളുടെ പിതാവിന്റെ കൈവശത്തായാൽ, അതു് അതുപോലെ കിടക്കുമോ? കടക്കാർ വന്നു പിരിച്ചെടുത്തുകൊണ്ടുപോവുകയില്ല? അങ്ങനെയാകുമ്പോഴം നിങ്ങളുടെ മുതൽ നിങ്ങളുതന്നെ ദീപാളികളിച്ചു മുടിച്ചുപോലെയാവുമേ!

വ്രജേ:—'അതുപോലെയാവട്ടെ!—എനിക്കു ധനാർത്തിയേതുമില്ല. എന്നാൽ, പിതാവിനു് അപായം വരാതെ സൂക്ഷിക്കേണ്ടതു് എന്റെ കർത്തവ്യമല്ലേ?

ശത്രുരൻ:—(സകോപം) നിങ്ങളുടെ പിതാവു് അപായപ്പെടാതെ വാണാൽ, ഞങ്ങളുടെ പുത്രിക്കു് എന്തു ഗുണം ഉണ്ടാവാനാണ്? ധനമുണ്ടെങ്കിലേ ഞങ്ങളുടെ പെണ്ണിന്റെ ദുരിതം നിവാരിതമാവൂ! ശത്രുരൻ ജീവിച്ചിരുന്നാൽ, അവർക്കു് എന്തു സുകൃതം ഉണ്ടാവും?

ഈ പരുഷോക്തി കേട്ട ഉടനെ വ്രജേശ്വരൻ കലികൊണ്ടു വിവർണ്ണനായി. അയാൾ ഉറക്കെ പറഞ്ഞു:—

'എന്നാൽ നിങ്ങളുടെ പെണ്ണു് പണവും വച്ചുകൊണ്ടു് ഇവിടെക്കിടന്നു നശിക്കട്ടെ! ജാമാതാവിനെക്കൊണ്ടു യാതൊരു കായ്യവുമില്ലെന്നായിരിക്കാം നിങ്ങളുടെ ഭാവം? ഇതാണ്, നിങ്ങളുമായുള്ള അന്തിമദർശനം. എനിക്കു പോവാൻ അനുവാദം തരിക.'

ഇതുയും കേട്ടു ക്ഷണം നേത്രങ്ങളിൽ കടം തീപ്പൊരി പിതറിച്ചുകൊണ്ടു് സാഗരയുടെ പിതാവു വ്രജേശ്വരനെ നിർദ്ദയം തിരസ്കരിച്ചു. വ്രജേശ്വരൻ വിട്ടില്ല; അയാൾ രൂക്ഷഭാഷണം

തട്ടിമിന്നിച്ചു; അനാശാസ്യമായ ശപഥവാക്കുകൾ പൊഴിക്കയും ചെയ്തു. സാഗര, ഇതൊക്കെ കേട്ട് ഇടിവെട്ടേററാലെന്നവണ്ണം തീരെ സ്തബ്ധയായി. അവളുടെ മാതാവ്, വ്രജേശ്വരനെ സമാശ്വസിപ്പാൻ പല മൃദുഭണിതികൾ പ്രയോഗിച്ചുനോക്കി. ജാമാതാവിന്റെ രോഷം ഒട്ടുമേതും ശമച്ചില്ലതന്നെ! പന്നെ സാഗരയുടെ മുറയായി; ശ്വശ്രൂഗൃഹത്തിൽ ഭർത്താവിനെ പികൽസമയം ദർശിപ്പാൻ നേരിടാവുന്നത്ര അവകാശദൌർല്ലഭ്യം, ഒരു സ്നുഷയ്ക്ക് അവളുടെ പിതൃഭവനത്തിൽ നേരിടാറില്ല. സാഗര, ഭർത്താവിനെ ഏകാന്തദർശനംചെയ്തു. അവൾ ഭർത്താവിന്റെ കാൽക്കൽ വീണ് 'ഒരുനാൾ കൂടി ഇവിടെയിരുന്നു പോകുവാൻ ദയവുണ്ടാവണ'മെന്ന് കെഞ്ചിയപേക്ഷിച്ചു; നിരപരാധയാകയാൽ, തന്നെക്കരുതിയെങ്കിലും ഒരുനാൾ താമസിച്ചേതീരൂ എന്ന് അവൾ സാകൂതം അഭ്യർത്ഥിച്ചു. ആ സമയം, വ്രജേശ്വരന്റെ രോഷകാലുഷ്യം ഒട്ടുമേ ശമിച്ചിരുന്നില്ല. ആയാൾ, സാഗര പിടിച്ചിരുന്ന തന്റെ വലംകാലിനെ ബലമായി വലിച്ചെടുത്തു. ദേഷ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സന്ദർഭങ്ങളിൽ ചെയ്തുപോകാറുള്ള ഏതു ശാരീരകപ്രവൃത്തിയും, ശക്തി പ്രയോഗിച്ചു ചെയ്തതുപോലെയേ ആവുകയുള്ളൂ! രോഷാനുഗുണം ഉണ്ടാവുന്ന കൈകാലിളക്കം മിക്കവാറും ബലപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതാകയാൽ, യാതൊരു ദൂർവിചാരമില്ലെങ്കിലും ദുർവിചാരമുണ്ടായാലുള്ള ദുഷ്ഫലം അന്യന് അനുഭവപ്പെട്ടു പോവുക സഹജവുമാണല്ലോ! ആയതിനാൽ, സാഗര കാലുകൾ പിടിച്ചു മുറവിളികൂട്ടുന്ന ശല്യത്തിൽ നിന്ന് ഒഴിയുവാനായി വ്രജേശ്വരൻ കാലുകൾ വലിച്ചെടുത്തപ്പോൾ അക്ഷന്തവ്യമായ ഒരബദ്ധം പിണഞ്ഞു! വലിച്ചെടുത്ത കാലുകൾ സാഗരയുടെ നെഞ്ചത്ത് ബലമായാഞ്ഞുകൊണ്ടു. ഭർത്താവു കലി മൂർച്ഛിച്ചു തന്നെ തൊഴിക്കയാണു ചെയ്തതെന്ന് അവൾ തെററിദ്ധരിച്ചു. ഉടനെ അവൾ ഭർത്താവിന്റെ കാലുകൾ പാടെ ഉപേക്ഷിച്ചു ചവിട്ടേററ കാളസർപ്പത്തെപ്പോലെ എഴുനേററു നിന്ന് 'എന്ത്? നിങ്ങൾ എന്നെ തൊഴിക്കുന്നുവോ?' എന്നു സോദ്വേഗം ഗർജ്ജിച്ചു. വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ, തൊഴിക്കുന്നതോ ചവിട്ടുന്നതോ വ്രജേശ്വരനു തീരെ ഇഷ്ടമല്ല. അങ്ങനെ വിട്ടുപറഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ, കാര്യമെല്ലാം സുമാറാകുമായിരുന്നു. എന്നാൽ, രോഷം മൂർച്ഛിച്ച സന്ദർഭമല്ലേ അത്?

സാഗര മുഖം തിരിച്ചു നിൽക്കയുമാണു ചെയ്യുന്നതു്. അതു കണ്ടപ്പോഴേയ്ക്കു വ്രജേശ്വരന്റെ രോഷാഗ്നി പതിന്മടങ്ങു പ്രജ്വലിച്ചു ഉടനെ, 'തൊഴിച്ചാൽ കാര്യമായി. നീ വൈശ്രവണന്റെ മകളാണെങ്കിൽ, എനിക്കെന്തു്? ഈ കാലു് എന്റേതാണു്. വൈശ്രവണനായ നിന്റെയച്ഛൻ ഒരുനാൾ ഈ കാലിനെ പൂജിച്ചിട്ടുമുണ്ടു്' എന്നു് ആയാൾ സാവേഗം ഗർജ്ജിച്ചു. കേട്ട മാത്രയിൽ സാഗര മതിമറന്നിങ്ങനെ ഉഴറി:—

'പൂജിച്ചുവോ, അതോ, മുഴുവനേ മുറിച്ചുവോ? ഞാൻ ഇതിനു തക്കതായ പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യും.'

വ്രജേ:—'തൊഴിക്കുപകരം തൊഴി കൊടുക്കാത്തതു് എന്തു്?'

സാഗര:—'ഞാൻ അത്രയ്ക്കു് അധമയല്ല! എന്നാൽ, ഞാൻ ഒരു ബ്രാഹ്മണമഹിളയാണെങ്കിൽ, നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു് എന്റെ കാലു്—'

ശേഷം എന്തു വാക്കു് ഉപയോഗിക്കണമെന്നു സാഗരയ്ക്കു തോന്നിയില്ല. തോന്നിയ വാക്കുകൾ പറവാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ പുറകിലത്തെ വാതായനത്തിൽ വന്നു നിൽക്കുന്ന ഏതോ ഒരാൾ 'എന്റെ കാലുകൾ നിങ്ങളുടെ തുടമേൽ വയ്ക്കയും, നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു തിരുമ്മിക്കയും ചെയ്യും' എന്നിങ്ങനെ സാഗരയുടെ വാക്യശേഷം പൂർത്തിയാക്കി വിട്ടു സാഗര പറവാൻ ഭാവിച്ച വാക്കുകളും അവ തന്നെയായിരുന്നു; ആകയാൽ അവൾ അതേ വാക്കുകൾ തട്ടിമൂളിക്കമായിരുന്നു. അപ്പോഴാണു്, മറ്റൊരാൾ അവളുടെ വാക്യശേഷം മുഴുവിച്ചതു്. സാഗര അതൊന്നുമോർക്കാതെ, മുമ്പും പിമ്പും ചിന്തിക്കാതെ, രോഷാവേശം പ്രേരിപ്പിക്കയാൽ 'എന്റെ കാലുകളെ നിങ്ങളുടെ തുടമേൽ വയ്ക്കയും നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു തിരുമ്മിക്കയും ചെയ്യും' എന്നു മറ്റൊരാളുടെ വാക്കുകളെത്തന്നെ ഉറക്കെ ആവർത്തിച്ചു. കുപിതനായ വ്രജേശ്വരനാകട്ടെ, ഭാവിചിന്തകൂടാതെ, 'ഞാനും അതുതന്നെയാണു പറയുന്നതു്. നിന്റെ കാലുകൾ തിരുമ്മാനിടയാവുന്നതുവരെ, ഞാൻ നിന്റെ മുഖദർശനം ചെയ്യുകയില്ല. എന്റെ ഈ പ്രതിജ്ഞ സഫലമായില്ലെങ്കിലോ, ഞാൻ ബ്രാഹ്മണനുമല്ല' എന്നു പറഞ്ഞു് ആരോടുമരിയാടാതെ വന്ന വഴി പുറപ്പെട്ടുപോവുകയാണു ചെയ്തതു്. സാഗര കാലുംനീട്ടി അതേ മുറിയിൽ ഇരുന്നു് തേങ്ങിക്കരയുവാനും തുടങ്ങി.

വ്രജേശ്വരൻ പുറപ്പെട്ടുപോയ മാത്രയിൽ സാഗരയുടെ തൽക്കാല നില അറിവാനുള്ള കൌതുകം ഹേതുവാൽ, എന്തോ അത്യാവശ്യം പ്രമാണിച്ചെന്ന ഭാവം നടിച്ചുകൊണ്ട് അവളുടെ ഒരു പരിചാരിക ആ മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. പരിചാരികയെ കണ്ടപ്പോഴാണു സാഗര വാക്യശേഷം പൂരിപ്പിച്ചയാളിന്റെ കഥ ഓർത്തതു്. അവൾ പരിചാരികയോടു ചോദിച്ചു:—

'വാതായനത്തിൽ നിന്നു് ഒച്ച പുറപ്പെടുവിച്ചതു നീയാണോ?'

പരിചാരിക:—'നല്ല കൂത്തു്! ഞാൻ എവിടെ എന്തിനു് ഒച്ച പുറപ്പെടുവിക്കണം?'

സാഗര:—'എന്നാൽ വാതായനത്തിൽക്കൂടെ മുഖം അകത്തോട്ടു നീട്ടിയതു് ആരാണു്?'

ഉടനേ സാക്ഷാൽ മഹാലക്ഷ്മിയെപ്പോലെ സൌന്ദര്യലാവണ്യസുഭഗയായ ഒരു മഹിള മുറിയിൽ നിർഭയം പ്രവേശിച്ചു്, ഇങ്ങനെ ഗർജ്ജിച്ചു:—

'വാതായനത്തിൽക്കൂടെ ഒച്ച പുറപ്പെടുവിച്ചതു ഞാനാണു്?'

സാഗര:—'നിങ്ങൾ ഏതാണു്?.'

മഹിള:—'ദേവീ ചൌധുറാണി.'

പരിചാരികയുടെ കൈയിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന റാന്തൽ താഴെ വീണു തകർന്നുപോയി; അവളുടെ കൈയും കാലും കിടുകിടാ വിറപൂണ്ടു. 'അയ്യയ്യോ' എന്നു മതിമറന്നു് ആക്രോശിച്ചുകൊണ്ടു് അവൾ അതിഭയം നിമിത്തം നിന്ന നിലയിൽ മറിഞ്ഞുവീണു. ഉടയാട അഴിഞ്ഞു് അകലെ മാറി. ദേവീചൌധുറാണി അവളെ നോക്കി ഗർജ്ജിച്ചു:—

'എന്തെടി മൂധേവി! നീ കളിക്കുന്നോ! ഹൂം! എണീററു നിൽക്കു്.'

പരിചാരിക, കൽപ്രതിമപോലെ എഴുന്നേററു നിശ്ചലം നിന്നു. സാഗരയുടെ മേലാസകലം സ്വേദപൂരം ഒഴുകി; അവൾക്കു് ഉരിയാടുവാൻ നാക്കു പൊന്തിയില്ല. ദേവീ ചൌധുറാണി എന്ന പേർ കേൾക്കാത്ത ലോകവാസികൾ ആരുണ്ടു്? ആബാലവൃദ്ധം ലോകർ ഈ പേരു കേട്ടാൽ കിടുകിടാ വിറച്ചമ്പരന്നുപോവും. കരയുന്ന ശിശുക്കൾ കരച്ചിൽ നിറുത്തിക്കളയും. ഈ പേരു്

അത്രയ്ക്കു ഭയങ്കരമത്രേ! എന്നാൽ ഏതാനും നിമിഷങ്ങൾ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ സാഗരയുടെ മുഖം മൃദുഹാസഭാസുരമായി; ഉടനേ ദേവി ചൌധുറാണിയുടെ മുഖവും അതേവിധം ഹാസഭാസുരമായി. ഇതിന് ഹേതു എന്താവാം.

—— :o: ——

ഇരുപത്തിനാലാമദ്ധ്യായം

"ഹാ, പാതിരാവിലപ്പോളേകാകിയായിട്ടവൻ
ദീപമില്ലാതോരീ മുറിയിലിരുന്നിതാ
അവമാനിച്ചു പുറത്താട്ടിയ ഭവാനെത്തൽ-
സവിധത്തിങ്കലേക്കു മടക്കിവിളക്കുന്നു."

മഴക്കാലമായി. നിശീഥചന്ദ്രിക ചേതോഹരമായി പ്രശോഭിക്കുന്നു. അതു് അത്രമാത്രം ഉജ്ജ്വലമായല്ല, ലളിതവും മധുരവുമായത്രേ ഇരുന്നതു്. അതൊന്നിച്ചു മന്ദമായ അന്ധകാരച്ഛായയും കലർന്നിരിക്കയാൽ ഭ്രമാതാവിന്റെ സ്വപ്നാവരണംപോലെ പ്രശോഭിക്കയാണ്. ത്രിസ്രോതസ്വിനിയായ ഗംഗാദേവി പ്രാവൃഷേണ്യമായ ജലപ്രവാഹം ക്രൂലംകഷമായൊഴുക്കിവിടുന്നു. ചപലഗതിയായ ജലപ്രവാഹത്തിൽ,—ചുഴിവുകളിലും തിരകളിലുമെല്ലാം—ചില സമയം ചന്ദ്രിക നിഴലിച്ചുവെട്ടുന്നുണ്ട്. തരംഗമാല മുറിഞ്ഞും മറിഞ്ഞുമൊലിയുന്ന സ്ഥലങ്ങളിൽ മിന്നൽ വെട്ടുന്ന രുട്ട് സുസ്പഷ്ടം കാണ്മാനുണ്ട്. ശക്തിമത്തായ ജലപൂരം നിമ്നാഭിമുഖം മറിയുന്നിടങ്ങളിൽ ആ മിന്നൽമടവാർ 'ഝലാം ഝലാം' എന്ന് ഒച്ച പുറപ്പെടുവിക്കുന്നുമുണ്ട്. കരയോരമാകെ പടർന്നു തഴച്ചുള്ള വന്മരങ്ങളുടെയും മൂലഭാഗങ്ങളിലും ജലപൂരം ബലമായി വന്നടിക്കയാണ്. അവിടെ വൃക്ഷച്ഛായ നിപതിക്കയാൽ, പൂരോപരിഭാഗം അന്ധകാരച്ഛന്നമായുണ്ട്. ആ സ്ഥലങ്ങളിൽ മുകളിൽനിന്നു വീഴുന്ന ഇലകളും കായ്കനികളും പ്രബലഗതിയായ ജലപൂരം ഒഴുക്കിക്കൊണ്ട് ഓടുകയാണ്. പൂരം കരയിൽവന്നടിക്കുന്ന സമയം 'കലകലാ' 'ജലജലാ' എന്ന ആരവം എല്ലായ്പോഴും ഉണ്ടായിക്കേൾക്കും. ഈ സംഭവങ്ങളെല്ലാം

ഉണ്ടാവുക അന്ധകാരഭാഗങ്ങളിലാണത്രേ! വിശാലജലാധാരമായ ആ നദിയാകട്ടെ, അന്ധകാരമായിരുന്നിട്ടും സമുദ്രം അന്വേഷിച്ച് പക്ഷിവേഗത്തിൽ ധാവനംചെയ്യുന്നു. കരയെങ്ങും കലകലാരവം; ചുഴികളിൽ ഘോരമായ ഗർജ്ജനം; പൂരങ്ങൾ തമ്മിൽ എതിരെയടിച്ചു മുട്ടുമ്പോൾ ഭയങ്കരമായുണ്ടാവുന്ന കാഹളധ്വനി—ഈ വിധമായ ആരവസമ്മർദ്ദംമൂലം അനന്തമായ ഗഗനമണ്ഡലംപോലും നന്ന മുഖരിതമാകുന്നു.

ഗംഗാനദിയിൽ കരയ്ക്കൊട്ടുകലെ ചെറിയൊരു കപ്പൽ നങ്കൂരമാഴ്ത്തി നിൽക്കുകയാണ്. ഇതിന്നു കുറെയകലെ, പേരാൽ മരത്തിന്റെ നിഴൽ വീണ് ഇരുളടഞ്ഞ ഒരു ഏകാന്തസ്ഥലത്ത്, വലിയ ഒരു കപ്പലും നിൽക്കുന്നു. ഇതിനെപ്പററി വഴിയെ വിവരിച്ചുകൊള്ളാം: ഇപ്പോൾ ചെറിയ കപ്പലിനെക്കുറിച്ചാണ് അല്പം പ്രസ്താവിക്കുവാൻ ഭാവിക്കുന്നത്. നാനാവർണ്ണങ്ങളാൽ ചിത്രിതവും വെള്ളിയും പൊന്നും പൂശിയ പിച്ചളക്കെട്ടുകൾ തറച്ചതുണുകൾ നാട്ടി ഉറപ്പിച്ചതുമാണ്. അതിന്റെ മുൻഭാഗത്ത് ഒരു തരം കടൽമത്സ്യത്തിന്റെ മുഖം വിന്യസിച്ചു കാണാം. അതോ, അപ്പടി പൊന്നുപൂശിയതാണുതാനു! കപ്പലിന്റെ അന്തർഭാഗം വളരെ വളരെ പരിഷ്കൃതമാണ്. കാററും വെയിലും മഴയും തടുപ്പാനായി കമനീയമായ മേൽവിതാനം അതിനുണ്ട്. അതോ, നിശ്ശബ്ദം നിൽക്കയാണ്. ജനാവാസമില്ലാത്ത വെറും കപ്പലാണെന്നേ പുറമേ തോന്നുകയുള്ളു! കപ്പൽ നടത്തുന്നവർ, ഒരിടത്തു നിശ്ചലം കിടക്കയായിരുന്നു. അവരിലാരുംതന്നെ ഉണർന്നു കാണുന്നില്ല. കപ്പലിന്റെ മുകൾത്തട്ടിൽ ഒരാൾ ഇരിക്കുന്നുണ്ട്; ആയാൾ കാഴ്ചയ്ക്കു കമനീയാകൃതിയത്രേ.

കപ്പലിന്റെ മുകൾത്തട്ടു മുഴുവൻ സാമാന്യതരത്തിൽപ്പെട്ട ഒരു രത്നകംബളം വിരിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതിന്റെ കാമനീയകം അവർണ്ണനീയമെന്നേ പറയേണ്ടു! ആയത്, തുലോം മാർദ്ദവമേറിയതും, പലതരം ചിത്രങ്ങളാൽ ചിത്രിതവുമാണ്. അതിന്റെ മീതെ ഒരു മഹിള ഇരിക്കുന്നുണ്ട്. അവൾക്കു വയസ്സെന്തായി എന്ന് ഊഹിച്ചറിവാൻപോലും പ്രയാസം! ഇരുപത്തിയഞ്ചുവയസ്സാവുന്നതിനുമുമ്പ് അത്രയ്ക്കു പൂർണ്ണവും നിസ്സീമവുമായ ലാവണ്യപൂരം ഒഴുകുന്ന കളേബരം, ആരുമെവിടെയും കണ്ടിരിക്കയില്ല.

ഇരുപത്തിയഞ്ചുവയസ്സായതിനുമേലും, അത്രയും മികച്ച താരുണ്യ ലാവണ്യം തിരണ്ട ദേഹം ആരുമെവരും അങ്ങിങ്ങെങ്ങുമേ കണ്ടിരിക്കുമെന്നും തോന്നുന്നില്ല. വയസ്സെത്രയുമായിക്കൊള്ളട്ടെ; ആവയം അത്രമാത്രം കമനീയകളേബരയാണെന്ന പറയാതെ കഴിയില്ല. ആ മഹിള കൃശഗാത്രിയല്ല; സ്ഥൂലഗാത്രി എന്ന പറഞ്ഞാൽ അവളെ അധിക്ഷേപിച്ചതുപോലെയുമാവും. വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ, അവളുടെ എല്ലാ അവയവങ്ങളും ഷോഡശകലാവിലാസലുളിതങ്ങളത്രേ! ആ രാത്രി ഗംഗാനദിയുടെ പാർശ്വഭാഗങ്ങളം എന്നവണ്ണം, അവളുടെ ശരീരസൌന്ദര്യവും കരകവിഞ്ഞു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു; പോരെങ്കിൽ, ദേഹം ലക്ഷണോപേതവും ഉലോം സമുന്നതവുമത്രേ! അത്രയും സമുന്നതദേഹയായിരിക്കയാലാണ്, ഞാൻ അവളെ സ്ഥൂലാംഗി എന്ന പറവാൻ മടിച്ചതു്. താരുണ്യമെന്ന പ്രാവൃഷേണ്യജലപൂരം കാമനീയകാധാരമായ ആ പൂമേനിയെങ്ങും നിറഞ്ഞുകാണാം. ജലം കരയെക്കവിഞ്ഞു നിറഞ്ഞൊഴുകുകയാണ്; പക്ഷേ, ഗംഗാപൂരംപോലെ ലാവണ്യജലം അസ്ഥിരമായിരിക്കുന്നു. ആ മഹിള പ്രശാന്തയും ഗംഭീരയും മധുരയും ആനന്ദമയിയുമായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. അവയം ചന്ദ്രികാമയിയായ നദിയുടെ അനുഷംഗിണിയായിരിക്കയാണെന്ന വേണം പറവാൻ. നദിയെപ്പോലെ തന്നെ ആ സുന്ദരിയും സുപ്രസാധിതയാണ്: സുന്ദരി അതിമാസുരമായ ഒരു മൽമൽ ഉടുത്തിരിക്കുന്നു. അതിന്റെ വക്കുകളിൽ പലതരം പുഷ്പങ്ങളം തുന്നി പിടിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. വൈരം, മരകതം മുതലായ നവരത്നങ്ങളും യഥാസ്ഥാനം അതിൽ പതിച്ചുമിരുന്നു. സുന്ദരിയുടെ കളേബരം നവരത്നഖചിതമായ അനർഘാഭരണങ്ങളാൽ പ്രസാധിതമത്രേ! അവയോ, പൂനിലാവൊളിയേറ്റ് ഉജ്വലിക്കുന്നു. ചന്ദ്രിക നദീപൂരണത്തിലെന്നോണം, സുന്ദരിയുടെ കള്ളിർമേനിയെങ്ങും പ്രതിഫലിച്ച് അഴക വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. അവളുടെ ഉടയാട ജ്യോത്സ്നാപുളകിതവും സുസ്ഥിരവുമായ നദീജലംപോലെ—അഥവാ, ചന്ദ്രികാഭാസുരമായ ഉടയാടയിൽ പതിച്ച നവരത്നങ്ങം, ജലപൂരം കുത്തിമറിഞ്ഞൊഴുകുമ്പോഴുണ്ടാകുന്ന വജ്രശകലങ്ങളുമാവാം;—ഘനസ്നിഗ്ധശ്യാമളമായ ധമ്മില്ലഭാരം കെട്ടഴിഞ്ഞു് അംഗപ്രത്യംഗങ്ങളിൽ ചിതറിവീണ് ഉലയുന്നു. ആ കാഴ്ച കാണുമ്പോഴം, വനഭയം നിപതിച്ച് അന്ധകാരസാന്ദ്ര

മായ തീരഭാഗങ്ങളെ ഏവനും സ്മരിച്ചുപോവും. ആ ധമ്മില്ലഭാരം, ചുററിപ്പിണഞ്ഞു് ചുരുണ്ടിരുണ്ടു് തോൾ, കൈ, പുറം, നെഞ്ചു് മുതലായ ഭാഗങ്ങളിൽ ഉലഞ്ഞു വീണുകിടക്കുന്നു. അതിന്റെ സ്നിഗ്ദ്ധകോമളമായ അപാരപ്രഭയുടെ മേൽ, ചന്ദ്രകിരണം വിഹരിക്കയും, അതിലെ സമൃദ്ധസൌരഭ്യം അന്തരീക്ഷമാകെ വ്യാപിക്കയും ചെയ്യുന്നു. ആ സുന്ദരി മുടിക്കെട്ടിൽ ഒരു ചാമ്പേയസുമം തിരുകിവെച്ചിട്ടുണ്ടു്.

കപ്പലിന്റെ മുകൾത്തട്ടിൽ വിരിച്ചിരുന്ന രത്നകംബളത്തിന്റെ ഉപരിഭാഗത്തു് സൌന്ദര്യസാരസർവ്വസ്വമായ ആ സുന്ദരി, വീണാപാണിയായ സാക്ഷാൽ സരസ്വതിക്കു തുല്യം വീണാവാദനം ചെയ്യുകയായി. വെണ്മതിയൊളിയിൽ പൂനിലാവെന്നോണം, വർണ്ണങ്ങളും അതൊന്നിച്ചു മൃദുമധുരമായ വീണാക്വണിതവും സംയോജിച്ചു പോവുന്നു. ജലപൂരത്തിൽ ചന്ദ്രപ്രകാശവും സുന്ദരിയുടെ അമൂല്യാഭരണങ്ങളിൽ ചന്ദ്രപ്രകാശവും വിഹരിക്കുന്നതുപോലെ, വന്യസുമസുരഭിലവും ചന്ദ്രികാസിക്തവുമായ സമീരണസ്തരങ്ങളിൽ ആ വീണാക്വണിതം വിഹരിക്കുന്നുണ്ടു് 'ഝൺ ഝൺ' 'ഛൺ ഛൺ' എന്നു് അവൾ വീണവായിക്കയായി. ഇതിലധികം ഈ സന്ദർഭം വിവരിപ്പാൻ എനിക്കു വൈഭവം പോരാ! വീണ പെട്ടെന്നു ദേഷ്യപ്പെടുന്നു; ഉടനേ നർത്തനംചെയ്യുന്നു; പൊടുന്നനവെ ബഹുമാനം കാട്ടുന്നു; തൽക്ഷണം അലറുകയും ചിരിക്കയും ചെയ്യുന്നു! വീണാവാദിനി കാംഭോജം, കാമോദരി, സിന്ധു മുതലായ മധുരരാഗങ്ങളേയും, കേദാരഗൌളം, ബിഹാഗ് മുതലായ ഗഭീരരാഗങ്ങളേയും ആലപിക്കയായി. രാഗനാദമാകട്ടെ, പൂമാലയെന്നവണ്ണം നദീതരംഗങ്ങളിലൂടെ ഒഴുകിപ്പോയി. ആ സംഗീതരസിക, മററു പല രാഗങ്ങളും തുടർന്നാലപിച്ചു. ഉടനെ, താഴത്തെ തട്ടിൽ കിടന്നിരുന്ന ഒരാൾ സത്വരം കയറിവന്നു് അവളുടെ മുമ്പിൽ സാഞ്ജലിയായി നിന്നു. ആയാൾ ബലശാലിയായ ദീർഘദേഹമാണു്; നീണ്ട താടിമീശകൊണ്ടു മുഖം മൂടിയിരുന്നു; കഴുത്തിൽ പൂണൂന്തുലുമുണ്ടു്. ആയാൾ, വന്നതു രാഗസങ്കേതം അനുസരിച്ചാണുതാനും!

വന്നയാൾ:—'എന്തു പിണഞ്ഞു?'

സുന്ദരി:—'ഉററുനോക്കിയിട്ടും സംഗതി മനസ്സിലായില്ലേ?'

വന്നയാൾ:—'ഇല്ല; ഒന്നും മനസ്സിലായില്ല. എന്താണു വരുന്നതു്?'

അടുത്തു രത്നകംബളത്തിന്മേൽ ഒരു ദൂരദർശനിയന്ത്രം വച്ചിരുന്നു. സുന്ദരി അതെടുത്തു വന്നയാൾക്കു കൊടുത്തു; യാതൊന്നും പറഞ്ഞുമില്ല! ആയാൾ ദൂരദർശിനിവഴി നദിയുടെ എല്ലാ ഭാഗങ്ങളിലും കണ്ണോടിച്ചു; ഒരിടത്തു് ഒരു ചെറിയ കപ്പൽ നിൽക്കുന്നതു് ആയാൾ കണ്ടു; ഉടനെ, സുന്ദരിയോടു ചോദിച്ചു:—

'ഒരു കപ്പൽ കുറെയകലെ നിൽക്കുന്നു;--അതു് ഏതാണു്?'

സുന്ദരി:—'ഇന്നും നാളെയും വല്ല കപ്പലും ഈ നദിയിൽ വന്നു ചേരുമെന്നു് അറിവു കിട്ടിയിട്ടില്ല.'

ആഗന്തുകൻ വീണ്ടും ദൂരദർശനീശോധനം തുടങ്ങി. സുന്ദരിയാകട്ടെ, വീണ വായിച്ചുകൊണ്ടു് 'രംഗരാജാ' എന്നു വിളിച്ചു.

രംഗ:—'എന്താണു് കല്പന?'

സുന്ദരി:—'എന്തെല്ലാമുണ്ടെന്നു നോക്കു്.'

രംഗ:—'ഏതാനുംപേർ അതിൽ ഇരിക്കുന്നുണ്ടാവാനം. അത്രമാത്രമേ കാണാൻ തരപ്പെടുന്നുള്ളു.'

സുന്ദരി:—'എത്രപേർ?'

രംഗ:--സ്പഷ്ടമായി കാണുന്നില്ല. അധികംപേരുണ്ടായിരിക്കയില്ല--കപ്പൽ വിടട്ടെയോ?'

സുന്ദരി:—'വിടുക! ഇരുളടഞ്ഞ ഇടങ്ങളിലൂടെ പതുക്കേ കൊണ്ടുപോവുക.'

ഉടനേ, രംഗരാജൻ നാവികന്മാരെ നോക്കി കപ്പൽ വിടുക എന്നു ഗജ്ജിർച്ചു.

ഇരുപത്തഞ്ചാമദ്ധ്യായം

വിഗതഭയമപരമൊരു വില്ലെടുത്തിടിനാൻ
വീരനാം പാൎത്ഥനതുംമുറിച്ചീടിനാൻ''

നദിയിൽ പേരാൽമരത്തിന്റെ നിഴൽ വീണ സ്ഥലത്തു് ഒരു കപ്പൽ നിൽക്കുന്നുണ്ടെന്നു മുമ്പു പറഞ്ഞു. അതിന്റെ നീളം അറുപതു മുഴവും വീതി ആറു മുഴവും വരാം. അതിൽ അമ്പതു

പേർ ഇടതുന്നു കിടക്കയായിരുന്നു. രംഗരാജന്റെ ഗർജ്ജനം ശ്രവിച്ച മാത്രയിൽ, അവരെല്ലാം എഴുന്നേററു നില്പായി. ഓരോ ആളിന്റെയും കൈയിൽ ഓരോ മുച്ചാൺവടിയും കരവാളവും ഉണ്ടായിരുന്നു. അവർ താന്താങ്ങളുടെ ആയുധങ്ങൾ പക്കൽ വച്ചുകൊണ്ട് മുകൾത്തട്ടിൽ ചെന്ന് നിശ്ശബ്ദമിരിപ്പുറപ്പിച്ചു. കപ്പൽ ഓടിപ്പാനും തുടങ്ങി. ഒട്ടായപ്പോൾ ഇവരുടെ കപ്പൽ സുന്ദരി ഇരിക്കുന്ന കപ്പലുമായി സമീപിച്ചു. ഉടനേ, രംഗരാജൻ തന്റെ വക പഞ്ചായുധവും കൈയിലേന്തി മുകൾത്തട്ടിൽ കയറി. താൻ മുൻകരുതൽ തന്നത് ഓർമ്മിച്ചിരിക്കണമെന്നും, അതുപോലെ കാര്യം നടത്താൻ മടിക്കരുതെന്നും സുന്ദരി ആയാളോടു നിർദ്ദേശിച്ചു. 'അങ്ങനെ തന്നെ!' എന്നു പറഞ്ഞ് ആയാൾ തന്റെ കപ്പലിലേയ്ക്കിറങ്ങി. ആ കപ്പൽ കരയ്ക്കരികെ മന്ദഗമനം ചെയ്തുതുടങ്ങി. ശീഘ്രഗമനം ചെയ്യിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ലായിരുന്നു; എങ്കിലും, മറെറാരു കപ്പൽ വരുന്നതു കണ്ട ഉടനേ, തന്റെ കപ്പലിനെ അതിന്നഭിമുഖമായി അതിവേഗം ഓടിക്കണമെന്നു രംഗരാജൻ കല്പിച്ചു. ആയാളുടെ അനുചരന്മാരായ അമ്പതുപേരും നിശ്ശബ്ദരായേ ഇരിക്കുന്നുള്ളൂ!

അഭിമുഖാഗന്തുകമായ കപ്പലിന്റെ മുകൾത്തട്ടിൽ എട്ടു ഹിന്ദുസ്ഥാനി ഭടന്മാരുണ്ടായിരുന്നു. അക്കാലത്ത്, രാത്രിസമയങ്ങളിൽ ജനസാഹായ്യമില്ലാതെ ആരുംതന്നെ യാത്ര ചെയ്യാറില്ല. ആ എട്ടുപേരിൽ രണ്ടു അകമ്പടിക്കാർ മാത്രം തങ്ങളുടെ ആയുധങ്ങൾ താഴെയിറക്കി വൃഥാ ഇരിക്കയാണ്; ചുകന്ന തലപ്പാവാണ് അവർ ധരിച്ചിരുന്നത്. ബാക്കി ആറുപേരും, തെക്കുനിന്നു വീശുന്ന കാറെറാന്നിച്ച് സഖ്യംതുടങ്ങിയ നിലാവെട്ടത്തു ദീർഘിച്ച ശ്യാമശ്മശ്രുമാല ഉലഞ്ഞാടവെത്തന്നെ സുഖനിദ്രയിൽ ലയിച്ചുപോയി. കാവൽക്കാരിൽ ഒരാൾ അഭിമുഖം വരുന്ന കപ്പലിനെ കണ്ട് 'കപ്പൽ അകലെ മാററുക' എന്നു പതിവുപോലെ ഗർജ്ജിച്ചു. 'വേണമെങ്കിൽ നിങ്ങൾതന്നെ മാറിപ്പോവുക' എന്നു രംഗരാജൻ പ്രതിഗർജ്ജനം മുഴക്കി. എതിരെ വരുന്ന കപ്പലിൽ രക്ഷകഭടന്മാർ തീരെ ഇല്ലെന്നു ഭ്രമിച്ച് അതിലുള്ളവരെ ഭയപ്പെടുത്തുവാനായി അകമ്പടിക്കാരിൽ ഒരുവൻ മരുന്നു നിറയ്ക്കാത്ത വെടി നിശ്ശങ്കം പൊട്ടിച്ചു. അതു് ഉണ്ടയില്ലാത്ത വെടി

UNIVERSITY ... 2 JUN 1955

യാണെന്ന് ഉടനടി ഗ്രഹിക്കയാൽ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുപോയ രംഗരാജൻ, 'എന്തേ; പാണ്ഡേടാഗോർ! മരുന്നൊന്നും കൈവശമില്ലേ? നിറച്ച ഒരു തോക്ക് അങ്ങയയ്ക്കട്ടെയോ' എന്നു സാധിക്ഷേപം ചോദിക്ക മാത്രമല്ല, ഒരു തോക്കെടുത്ത് ആ കാവൽക്കാരുടെ തല ലാക്കാക്കി നീട്ടിപ്പിടിക്കയും ചെയ്തു. കാവൽക്കാരിൽ ഒരുവൻ, കൈയിലെ വെറും തോക്കു താഴെയെറിഞ്ഞ് 'ഒഴിക്കൊല്ലേ!' എന്നു മൃദുസ്വരം തട്ടിമൂളിച്ചു. രംഗരാജൻ ഉടനെ തോക്കു താഴെ വച്ചിട്ട് വില്ലുമമ്പും കൈയിലേന്തി നിന്റെ ചുകന്ന തലപ്പാവിനെ പാറിക്കാതെ തരമില്ലെ'ന്നു പറഞ്ഞ് ഒരു ക്രൂരമ്പു പായിക്കതന്നേ ചെയ്തു. കാവൽക്കാരന്റെ ചുകന്ന തലപ്പാവ് പാറിപ്പറന്നു; ആയാൾ 'രാമാ! രാമാ!' എന്നു കൂക്കുവളിയും തുടർന്നു.

ഇത്രയുമായപ്പോൾ എതിരേ വരുന്ന കപ്പലിൽ വന്നുമുട്ടി. ഉടനേ, പത്തുപതിനഞ്ചു രംഗരാജാനുചരന്മാർ, ആയുധസമേതം ആ കപ്പലിൽ ചാടിക്കയറി. അപ്പോഴെയ്ക്കു സുഖനിദ്രയിൽ ലയിച്ചിരുന്ന ആറു കാവൽക്കാരും തോക്കൊഴിച്ച ഒച്ച കേട്ട മാത്രയിൽ ഉണർന്നു വശായി എങ്കിലും, പരിഭ്രമവും നിദ്രാജാള്യവും അസീമം ആവേശിക്കയാൽ കൈയിൽപെടാത്ത ആയുധങ്ങളെ അന്വേഷിച്ചലയുകയായി. രാജാനുചരന്മാർ, ആ ആറുപേരെയും ഹസ്തലാഘവം മുൻനിറുത്തി പിടിച്ചുകെട്ടി. ഈയാറുപേരും ആദിമുതൽക്കേ ആയുധപാണികളായി എതിരിട്ടിരുന്നാലും, ഫലമേതുമാവാനില്ലായിരുന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, ആക്രമിച്ചവരുടെ സംഖ്യ അവരുടേതിലും അധികമായിരുന്നു അവർ കപ്പലിലുള്ളവരെയെല്ലാം പിടിച്ചുകെട്ടുകയും, കൈയിലിരുന്ന ആയുധങ്ങൾ നിർഭയം തട്ടിപ്പറിക്കയും ചെയ്തതിനുശേഷം, കപ്പലിലെ അകത്തെ മുറിയിൽ പ്രവേശിപ്പാൻ വട്ടംകൂട്ടിത്തുടങ്ങി. എന്നാൽ, മുറി അകന്തഴുതിട്ടു ബന്ധിച്ചിരുന്നു!

മുറിക്കകത്തു വ്രജേശ്വരൻ ഇരിക്കുന്നു. ആയാൾ, ശ്വശുരഗൃഹത്തിൽനിന്നു തിരിച്ച് സ്വഭവനത്തിലേയ്ക്കു പോവുകയാണ്. വഴിക്കാണ്, ഈ ആപത്ത്! അവന്റെ മനോധൈര്യത്തിന്ന് ഒത്ത ഫലമായിരിക്കാമോ, ഈ വ്യാപദ്ദശ? രാത്രിസമയങ്ങളിൽ ഇങ്ങനെ മററാരുമേ യാത്ര ചെയ്യുകയില്ല.

——(o)——

ഇരുപത്താറാമദ്ധ്യായം

'അന്യന്മാക്കുള്ള തേജഃപ്രസരമതു സഹിക്കില്ല തേജസ്വി നൂനം.'

രംഗരാജൻ മുറിയുടെ വാതിനു മുട്ടി, 'സ്വാമിൻ! വാതൽ തുറക്കുക!' എന്നു് ഉറക്കെ ഗർജ്ജിച്ചു. അപ്പോഴം ഉണർന്നവശായ വ്രജേശ്വരൻ 'ബംഹളം കൂട്ടുന്നതാരാണു്?' എന്നു് അകത്തു നിന്നു ചോദിച്ചു. 'ബഹളമൊന്നുമില്ല; കുപ്പലിനെ കള്ളന്മാർ വളഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു' എന്നു് രംഗരാജൻ പ്രതിവചിച്ചു. വ്രജേശ്വരൻ അല്പനേരം നിശ്ശബ്ദനായി; അയാൾ 'പാണ്ഡേ! രീ വാരി! രാമസിംഹാ!' എന്നു തന്റെ കാവൽക്കാരെ പേരുപറഞ്ഞു വിളിച്ചു. രാമസിംഹനാകട്ടെ, 'ധർമ്മസ്വരൂപമേ! ദുഷ്ടന്മാർ ഞങ്ങളെയെല്ലാം പിടിച്ചു കെട്ടി!' എന്നു് സങ്കടത്തോടും മറുപടി പറഞ്ഞു. വ്രജേശ്വരൻ സഹാശ്വം ഇങ്ങനെ ചോദിച്ചു:

'എനിക്കു വിശ്വാസം തോന്നുന്നു. നിങ്ങളെപ്പോലെയുള്ള വീരന്മാരെ കൊട്ടിതിന്നാൻകൂടി അനുവദിക്കാതെ, ആ ദുഷ്ടന്മാർ കെട്ടിയിട്ടുവോ? കള്ളന്മാർ വലിയ കുറ്റം കാണിച്ചു! നാളെ രാവിലെ മുതൽ നിങ്ങളുടെ മാസപ്പടി വർദ്ധിപ്പിക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചുകഴിഞ്ഞു! ഒട്ടും നിരാശരാവേണ്ട.'

രംഗരാജൻ:—'നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായത്തെ പിൻതാങ്ങാം. പക്ഷേ, ഇപ്പോൾ വാതൽ തുറക്കാതെ നിവൃത്തിയില്ല.'

വ്രജേ:—'നിങ്ങളാരാണു്?'

രംഗ:—'ഞാൻ ഒരു കവർച്ചക്കാരൻ; വാതിൽ തുറക്കണമെന്നു ഞാൻ സവിനയം അപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു.'

വ്രജേ:—'എന്തിനായിട്ടു വാതൽ തുറക്കണം?'

രംഗ:—'നിങ്ങളുടെ സ്വത്തുക്കൾ കവർച്ചചെയ്തു കൊണ്ടുപോകാൻ.'

വ്രജേ:—'പിച്ച പറയുന്നുവോ! നിങ്ങളെന്നെ വെറും കാവൽക്കാരൻ എന്നോ വിചാരിക്കുന്നു? എന്റെ കൈവശം ഇരട്ടക്കഴൽ ഒരുക്കമായുണ്ടു്. ഈ മുറിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നവന്റെ കഥ, ഇതോടെ തീരും.'

രംഗ:—'ആരാളല്ല പ്രവേശിക്കാൻ ഭാവം. നിങ്ങളെക്കു് എത്രപേരുടെ കഥ കൈയോടെ കഴിപ്പാൻ കഴിയും? നിങ്ങളും ഞാ

നും ബ്രാഹ്മണരാണ്. വെറുതെ ബ്രഹ്മഹത്യ ചെയ്യേണ്ടി വരും.'

വ്രജേ:—'എന്നാൽ അതുകൂടാതെ കഴിക്കണമെന്നാണ് എന്റെ മോഹം.'

സംഭാഷണം ഈ ഘട്ടത്തിലായപ്പോൾ, മുറിക്കുള്ളിൽ നിന്ന് ചില ശബ്ദങ്ങൾ ഉറക്കെ കേട്ടുതുടങ്ങി. മറെറാരു വാതിൽ പൊളിച്ച് ഒരു കള്ളൻ അകത്തു കയറിക്കഴിഞ്ഞു! ഉടനേ വ്രജേശ്വരൻ തോക്കിന്റെ മാടുകൊണ്ട് അവന്റെ തലയ്ക്കിട്ടു ബലമായൊന്നു പ്രഹരിച്ചു. കള്ളൻ മോഹാലസ്യപ്പെട്ടു വീണു. പൊടുന്നനവെ രംഗരാജൻ ആയാൾ നിന്നിരുന്ന വാതൽ ചവിട്ടിപ്പൊളിച്ച് അകത്തു കയറി. വ്രജേശ്വരൻ അതേ തോക്കു ഓങ്ങിക്കൊണ്ട് രംഗരാജനോട് എതിർക്കുവാൻ ഭാവിച്ചു. സമർത്ഥനായ രംഗരാജനാകട്ടെ, അരക്ഷണംകൊണ്ട് അവന്റെ കൈയിൽ നിന്നു തോക്കു തട്ടിപ്പറിച്ചെടുത്തു. രണ്ടുപേരും തുല്യബലശാലികളാണ്. എന്നാൽ, രംഗരാജന്നു ഹസ്തലാഘവം കുറെ കൂടും! വ്രജേശ്വരൻ രംഗരാജന്റെ തല തകർപ്പാൻ ശക്തിയോടെ കൈ ഓങ്ങി എങ്കിലും കൊണ്ടതു ഭൂജത്തിലാണ്. മുറിയുടെ ഒരു മുക്കിൽ ഏതാനും ആയുധങ്ങൾ നിരത്തി വച്ചിരുന്നു. വ്രജേശ്വരൻ ഉടനേ ഒരു കരവാളം കൈയിലേന്തി 'നോക്കെടാ! ഞാൻ ബ്രഹ്മഹത്യയെ ഭയപ്പെടുന്ന ഭീരുവല്ല' എന്നു ഗർജ്ജിച്ചു. അപ്പോഴെയ്ക്കു നാലഞ്ചു തസ്കരന്മാർ കുതിച്ചോടിവന്ന് അവന്റെ കൈയിൽ നിന്നു കരവാളം തട്ടുകയും രണ്ടുപേർ അവന്റെ രണ്ടു കൈയും ബലമായി പിടിച്ചുകെട്ടുകയും മറെറാരാൾ ഒരു വടമെടുത്ത് 'ഇവനെ കെട്ടിയിടട്ടെയോ?' എന്നു രംഗരാജനോടു ചോദിക്കയും ചെയ്തു.

വ്രജേ:—'കെട്ടിയിടേണ്ട! ഞാൻ തോററു എന്നു സമ്മതിച്ചേക്കാം. എന്തു ചോദിച്ചാലും തരാൻ ഒരുക്കമാണ്.'

രംഗ:—'നിങ്ങളുടെ കൈവശമുള്ളതെല്ലാം ഞാൻ എടുത്തുകൊണ്ടുപോകും. വല്ലതും ചിലതു കൊണ്ടുപോയാൽ മതിയാകുമെന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നു. നിങ്ങൾ ഓങ്ങിയ മുഷ്ടി തലമേൽ വീണിരുന്നുവെങ്കിൽ, എന്റെ കഥ ഉടനടി കഴിയുമായിരുന്നു. ആകയാൽ, ഇനി ഒന്നും വിട്ടുപോവാൻ ഞാൻ ഭാവിച്ചിട്ടില്ല; ഒരൊററ പൈ വിട്ടുപോകയില്ല.'

പ്രജേ:—'മറിയിൽ ഉള്ളതൊക്കെ എടുത്തുകൊണ്ടു പോയാലു! ഞാൻ തടസ്സം പറയുകയില്ല.'

പ്രജേശ്വരന്റെ സമ്മതാഭിപ്രായം പുറത്താവുന്നതിനു മുമ്പേ, തസ്കരന്മാർ ഉള്ളതെല്ലാം തട്ടിക്കൊണ്ടുപോവാൻ തുടങ്ങിയിരുന്നു. അങ്ങനെ ഇരുപത്തിയഞ്ചുപേർ കപ്പലിൽ കയറിയിട്ടുണ്ടു്. അവർ മറിയിലുള്ള സാമാനങ്ങളെല്ലാം തട്ടിക്കൊണ്ടുപോയിക്കഴിഞ്ഞു. ഉടുതുണിഞ്ഞൂരങ്ങളും തേവാരവിഭവങ്ങളും മാത്രമേ കപ്പലിൽ ഇനി ശേഷിച്ചിരിപ്പുള്ളു. അവർ രംഗനാഥനോടു ചോദിച്ചു:—

'സാമാനങ്ങളെല്ലാം കൊണ്ടുപോയിക്കഴിഞ്ഞു. ഇനി യാതൊരു വകയും ശേഷിച്ചിരിപ്പില്ല അനുവാദമുണ്ടെങ്കിൽ ഞങ്ങളും പോവാം.'

രംഗ:—'ഞാനും ഇതാ വരുന്നു.'

ഉടനേ, രംഗരാജൻ പ്രജേശ്വരനെ നോക്കി

'നിങ്ങളും ഞങ്ങളൊന്നിച്ചു പോരണം.'

പ്രജേ:—'എന്തിനു്? ഞാൻ എവിടെയ്ക്കു പോരണം.'?

രംഗ:—'ഞങ്ങളുടെ റാണിയുടെ മുമ്പിൽ.'

പ്രജേ:—'നിങ്ങൾക്കു റാണിയും ഉണ്ടോ? അവൾ ആരാണു്?

രംഗ:—'ഞങ്ങളെ ഭരിക്കുന്ന മഹാറാണി!'

പ്രജേ:—'അവളാരാണു്? കള്ളന്മാരെ ഭരിപ്പാനും ഒരു റാണിയുണ്ടെന്ന കഥ ഞാൻ അറിഞ്ഞിട്ടില്ല.'

രംഗ:—'ദേവീറാണി എന്ന നാമധേയം നിങ്ങൾ കേട്ടിട്ടില്ലേ?'

പ്രജേ:—'ആഹാ! നിങ്ങൾ ദേവീചൌധുറാണിയുടെ ആളുകാരാണല്ലേ?'

രംഗ:—'ഞങ്ങൾ മഹാറാണിയുടെ വിശ്വസ്തഭൃത്യരാണു്.'

പ്രജേ:—'റാണിക്കു പറ്റിയ ഭൃത്യന്മാർ! റാണിയെ മുഖംകാണിപ്പാൻ എന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകണമായിരിക്കാം.'

രംഗ:—'കപ്പലിൽ ഒരു വസ്തു കിട്ടിയില്ല. നിങ്ങളെ ശല്യപ്പെടുത്തിയാൽ വല്ലതും കിട്ടിയേക്കാമെന്നു് ഒരാശയില്ലാതില്ല.'

വ്രജേ:—'നിങ്ങളുടെക്രൂടെ വരുവാൻ എനിക്കും സന്തോഷമുണ്ട്. നിങ്ങളുടെ റാണി എന്തു പ്രകൃതക്കാരിയെന്നു ധരിച്ചിരിക്കേണ്ടതാണല്ലോ! അവൾ യുവതിയാണോ?'

രംഗ:—'അവർ ങ്ങങ്ങളുടെ മാതാവാണ്. മക്കൾ മാതാവിന്റെ അംഗവർണ്ണന ചെയ്യാറില്ല.'

വ്രജേ:—'വളരെ വളരെ സുന്ദരിയാണെന്നാണ് ഞാൻ കേട്ടിരിക്കുന്നതു്.'

രംഗ:—ഞങ്ങളുടെ മാതാവു് സാക്ഷാൽ മഹാലക്ഷ്മിതന്നെ!'

വ്രജേ:—എന്നാൽ നമുക്ക് പോകാം. മഹാലക്ഷ്മിയെ സന്ദർശിക്കേണ്ടതല്ലേ?'

എന്നു പറഞ്ഞു് വ്രജേശ്വരൻ രംഗരാജനോടുക്രൂടി മുറിയിൽനിന്നു പുറത്തുവന്നു് ചുറ്റും നോക്കിയപ്പോൾ അവന്റെ നാവികന്മാർ നദിക്കരയിൽ നിൽക്കുന്നതു കണ്ടു. അയ്യാൾ, ''നിങ്ങൾക്കു കപ്പലിൽ കയറാം; പേടിക്കേണ്ട. നിങ്ങൾ ദൈവത്തെ സ്മരിച്ചാലും. നിങ്ങൾക്കു ബഹുമാനവും സമ്മാനവും അഭിവൃദ്ധിപ്പെടട്ടെ' എന്നു് ഉറക്കെ പറഞ്ഞു. നാവികന്മാരെല്ലാം ഓരോരുത്തരായി കപ്പലിൽ കയറുവാൻ തുടങ്ങി. വ്രജേശ്വരൻ രംഗരാജനോടു പറഞ്ഞു:—

'എന്റെ കാവൽക്കാരെ കെട്ടഴിച്ചു വിടാമോ?'

രംഗ:—വിരോധം പറയുന്നില്ല. അവർ സ്വാതന്ത്ര്യം നേടി ഞങ്ങളുടെ നേരെ എടുത്തുചാടുകയാണെങ്കിൽ, തീർച്ചയായും നിങ്ങളുടെ തല കഴുത്തിൽ കാണുകയില്ല. ഈ സംഗതി കാവൽക്കാരെയും ധരിപ്പിച്ചേയ്ക്കുക!'

വ്രജേശ്വരൻ രംഗരാജനിർദ്ദേശങ്ങളും തന്റെ നാവികന്മാരെ ധരിപ്പിക്കമാത്രമല്ല, അവർ കാട്ടിക്കൂട്ടിയ വീര്യശൌര്യപരാക്രമങ്ങളെക്കുറിച്ചു മാസപ്പടി കൂട്ടുന്നതാണെന്നു് അവരെ വിശ്വസിപ്പിക്കുകൂടി ചെയ്തിട്ടു്, രംഗരാജനോടുക്രൂടി മറ്റൊരുകപ്പലിൽ കയറി. കയറുന്ന സമയം 'താൻ താമസിയാതെ മടങ്ങിവരു'മെന്നും 'ആരും ഭയപ്പെടേണ്ടതില്ലെ'ന്നും നാവികന്മാരോടു പറയാതിരുന്നില്ല. ആയാം കപ്പലിൽ കയറുന്ന സമയം കപ്പലിലിരുന്നവർ 'ദേവീറാണിക്കീജെയ്' എന്നു് ആർത്തുവിളിച്ചു. കപ്പൽ മുമ്പോട്ടു നീങ്ങി.

———:0:———

ഇരുപത്തേഴാമദ്ധ്യായം

"അയ്യോ, പരമാർത്ഥമേതും ഗ്രഹിക്കാതെ
നിയ്യുമുശാഠ്യംതുടങ്ങുന്നു; പൂരുഷ!"

കപ്പൽ പതുക്കെ പോവുകയാണ്. വ്രജേശ്വരൻ രംഗരാജനോട് ചോദിച്ചു:

'എന്നെ എത്തൂരം വലിച്ചുകൊണ്ടു പോകണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ താമസം എവിടെ?'

രംഗ:—'അതാ ഒരു കപ്പൽ കാണുന്നില്ലേ? അതു മഹാറാണിയുടേതാണ്?'

വ്രജേ:—'അതോ റാണിയുടെ കപ്പൽ? അതു് ഇംഗ്ലീഷുകാരുടെ കപ്പലാണെന്നും, അവർ രംഗപുരം കൊള്ള ചെയ്യുവാൻ വന്നതാണെന്നുമല്ലേ, ഞാൻ കരുതിപ്പോയതു്? ദേവിക്കു് ഇതു വമ്പിച്ച കപ്പലിന്റെ ആവശ്യമെന്താണ്?'

രംഗ:—'മഹാറാണി മഹാറാണിയുടെ നിലയിൽ വർത്തിക്കേണ്ടേ? അതിനു് ഏഴു നില ഉണ്ടു്.'

വ്രജേ: —'ആ നിലകളിലെല്ലാം ആരാണു പാർക്കുന്നതു്?'

രംഗ:—'ഒന്നാമത്തെ നില റാണിയുടെ ദർബാർ ഹാൾ; മറ്റൊന്നു കളിപ്പുര; മൂന്നാമത്തേതു് അടുക്കള; നാലാമത്തേതു് അപരാധികളെ ബന്ധിച്ചിടുവാനുള്ള മുറി; നിങ്ങൾക്കു് ആ മുറിയിലാണു് ഇനി താമസിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നതു്.'

സംഭാഷണം ഇത്രത്തോളമായപ്പോൾ കപ്പൽ സമീപിച്ചു. ദേവീചൌധുറാണി കപ്പലിന്റെ മുകൾത്തട്ടിൽ ഇരുന്നിരുന്നില്ല. ഭൃത്യന്മാർ കവച്ചുചെയ്യുമ്പോൾ, റാണി മുകൾത്തട്ടിൽ വീണ മീട്ടുകയായിരുന്നു. റാണി അപ്പോൾ അന്യമനസ്സായിരുന്നതിനാൽ വീണവായന ദീർഘനേരം നിന്നില്ല. കപ്പൽ വരുന്നതു കണ്ട മാത്രയിൽ, റാണി മുകൾത്തട്ടിൽനിന്നിറങ്ങി മറ്റൊരു മുറിയിൽ പോയി. രംഗരാജൻ വന്നു് ആ മുറിവാതുക്കൽ നിന്നുകൊണ്ടു് 'മഹാറാണി വിജയിക്കട്ടെ!' എന്നു് സവിനയം പറഞ്ഞു. വാതൽ പട്ടടയടകൊണ്ടു മറച്ചിരുന്നതിനാൽ അകത്തെ സംഭവങ്ങളും, പുറമേ നിന്നാൽ ഒട്ടും കാണാൻ വയ്യായിരുന്നു.

റാണി, അകമേനിന്ന് 'എന്താണു വാർത്താ' എന്നു മൃദുസ്വരത്തിൽ ചോദിച്ചു:—

രംഗ:—'എല്ലാം ശുഭമായി കലാശിച്ചു!'

റാണി:—നമ്മളുടെ ആൾക്കാരിൽ വല്ലവരും മുറിപ്പെട്ടുവോ?

രംഗ:—ആർക്കും യാതൊരു ദുരിതവും നേരിട്ടില്ല.

റാണി:—എതിരാളികൾ വല്ലവരും മരിച്ചുവോ?'

രംഗ:—ഇല്ല; എല്ലാം കല്പനപോലെ നടത്തിയിട്ടുണ്ട്.

റാണി:—എതിരാളികളിൽ വല്ലവർക്കും മുറിവുപററിയോ?

രംഗ:—രണ്ട് ഹിന്ദുസ്ഥാനി കാവൽക്കാർക്ക് കുറെ അടി ലഭിച്ചിരിക്കണം. മുറിവൊന്നും കാര്യമായിട്ടില്ല.

റാണി:—'സാമാനങ്ങൾ?'

രംഗ:—എല്ലാം കൊണ്ടുവന്നിട്ടുണ്ട്; പക്ഷേ അവയുടെ തുക സാരമില്ല.

റാണി:—എവിടെ? കാണട്ടെ.

രംഗരാജൻ വ്രജേശ്വരനെ ആംഗ്യം കാണിച്ചു. ആയാൾ വാതുക്കൽ വന്നു നിന്നു. 'നിങ്ങൾ ആരാണെ'ന്നു ദേവി ആയാളോടു ചോദിച്ചു. ആ സമയം റാണിയുടെ കണ്ഠം രുദ്ധപ്രായമായി: അവൾ അസ്പഷ്ടമായ സ്വരത്തിലാണു ചോദ്യം ചെയ്തത്. വ്രജേശ്വരൻെറ പ്രകൃതിഗുണം എന്താണെന്നു വായനക്കാർ വഴിപോലെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ! ആയാൾ ചെറുപ്പംമുതൽക്കേ ഭയമെന്തെന്ന് അറിഞ്ഞുകൂടാത്ത ധീരനാകുന്നു. ദേവീചൌധുറാണി എന്ന പേരു കേട്ടാൽ, വടക്കൻബംഗാളിൽ കിടുകിടാ വിറയ്ക്കാത്തവർ തുലോം ചുരുങ്ങും. വ്രജേശ്വരനാകട്ടെ, ദേവിയുടെ ചോദ്യം കേട്ട് ഹസിക്കയാണു ചെയ്തത്. ആണുങ്ങൾ പെണ്ണുങ്ങളെ ഭയപ്പെടുക പൌരുഷമല്ലെന്ന് ആയാൾ ഭാവിച്ചു. ഒരു സ്ത്രീയുടെ മുമ്പിൽ ഒരു അപരാധിയുടെ നിലയിൽ നിൽക്കുന്നതോർത്ത്, ആയാൾ വളരെ മനസ്താപപ്പെട്ടു. ആയാൾ ദേവിയോടു മറുപടി പറകയാണ്:—

'എൻെറ പരിചയം ചോദിച്ചറിഞ്ഞിട്ടു നിങ്ങൾക്ക് എന്തു വേണം? എൻെറ പണവും നിങ്ങളുമല്ലാതെ, ഞാനും നിങ്ങളും തമ്മിൽ യാതൊരു ബന്ധവുമില്ല! പണം അപഹരിച്ചുകഴിഞ്ഞു!'

റാണി:—നിങ്ങളുടെ കുടുംബസ്ഥിതി ഗ്രഹിച്ചാൽ ഞങ്ങൾക്കു പണം നേടാൻ പഴുതുണ്ടാവാം.

വ്രജേ:—അതിന്നാണോ നിങ്ങൾ എന്നെ ബന്ധിച്ചു വരുത്തിയിട്ടുള്ളതു്?

റാണി:—അല്ലാതെ ഞങ്ങൾക്കു മറെറന്താണു് നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു വേണ്ടതു്?

അപ്പോഴും ദേവിയുടെ മുഖത്തു് ഒരു വിഷാദം ആവരണം ചെയ്തിരുന്നു. അവർ കണ്ണുനീർ തുടയ്ക്കുന്നതു് ആരും കണ്ടില്ല.

'നിങ്ങളുടെ പേരു് എന്താണു്?'

വ്രജേ:—എൻെറ പേരു് ദുഃഖിതരാമചക്രവർത്തി എന്നാണു്.

റാണി:—എന്തു്?

വ്രജേ:—ദുഃഖിതരാമചക്രവർത്തി.

റാണി:—നിങ്ങൾ വാസ്തവം പറയുമോ ഇല്ലയോ?

വ്രജേ:—എൻെറ പേരു് കൃഷ്ണഗോവിന്ദഘോഷാൽ എന്നാണു്.

റാണി:—'അതല്ല.'

വ്രജേ:—ദയാരാമഭക്ഷി.

റാണി:—അതുമല്ല.

വ്രജേ:—വ്രജേശ്വരറായി.

റാണി:—അതായിരിക്കാം.

ആ സമയം മറെറാരു മഹിള, റാണിയുടെ സമീപം നിശ്ശബ്ദം വന്നിരുന്നു. അവൾ, 'എന്തേ ഭാഷണസ്വരം തെളിഞ്ഞു കാണുന്നില്ല' എന്നു ദേവിയോടു പതുക്കെ ചോദിച്ചു. ഉടനേ, ദേവിയുടെ നേത്രങ്ങൾ ധാര മുറിയാതെ ബാഷ്പം വാർക്കയാണു ചെയ്തതു്. മഴക്കാലത്തു വിടർന്ന പുഷ്പങ്ങളിൽ വെള്ളം നിറഞ്ഞിരിക്കും; ചെടി പതുക്കെ ഇളകിയാൽ വെള്ളം പൊഴിയുന്നുണ്ടാവും. അതുപോലെ ദേവിയുടെ നിറഞ്ഞ നേത്രങ്ങൾ ഹൃദയസ്പന്ദനത്താൽ ധാര മുറിയാതെ കണ്ണീർ പൊഴിച്ചു 'ഞാൻ ഇനി ഈ സംഭാഷണം തുടരാൻ ശക്തയല്ല. നിങ്ങൾതന്നെ മേൽ സംഭാഷണം ചെയ്തുകൊള്ളുക' എന്നു് വന്ന മഹിളയോടു പറഞ്ഞു് ദേവി മറെറാരു മുറിയിലേയ്ക്കു പോയി. പിന്നെ, ആ മഹിളയാണു് വ്രജേശ്വരനോടു സംഭാഷണം തുടർന്നതു്. ആ മഹിള വായനക്കാർക്കു സുപരിചിതയായ നിശാഠക്കുറാണിയത്രേ!

നിശാ:—ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞ പേരു ശരിയാണ്. നിങ്ങളുടെ പേരു വ്രജേശ്വരറായി എന്നതന്നെയാവണം.

വ്രജേശ്വരൻ വല്ലാതെ കുഴങ്ങി! പട്ടടയാടയുടെ കണ്ണുണ്ടാവുന്ന സംഭവങ്ങൾ തീരെ ദൃശ്യങ്ങളാവുന്നില്ല. എങ്കിലും ഒച്ച കേട്ടതിൽ, ഇപ്പോൾ തന്നോടു സംസാരിച്ച സ്ത്രീ അല്പം സംസാരിച്ച വളല്ലെന്ന് അയാൾ നിശ്ചയിച്ചു. അല്പം കേട്ടിരുന്ന അത്ര മാധുര്യം ഇപ്പോൾ കേൾക്കുന്നതിനില്ലെന്നും അയാൾ മനസ്സിലാക്കി. വ്രജേശ്വരൻ ഇങ്ങനെ തുടർന്നു:—

'എന്റെ പേരു് അറിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞുവല്ലൊ! ഇനി അതിന്റെ നിരക്കവില നിശ്ചയിക്കുക! എന്തു വിലയ്ക്കു് എന്നെ വാങ്ങാൻ നിങ്ങൾ വിചാരിച്ചിട്ടുണ്ടു്?'

നിശാ:—നിങ്ങളുടെ വില ഒരൊറ്റ ചെമ്പുകാശു മാത്രം!

വ്രജ:—തൽക്കാലം ഒന്നും കൈവശമില്ല.

നിശാ:—എന്നാൽ, നിങ്ങൾ നിശ്ചിതമായ വില തരുന്നതുവരെ അടിമയായിരിക്കുന്നതന്നെ വേണം.

മുറിക്കുള്ളിൽ മറാരോ കശപിശ കൂട്ടുന്നതുപോലെ വ്രജേശ്വരനു തോന്നി. ആ സ്വരവും സ്ത്രീയുടേതാണെന്നും അയാൾക്കു തോന്നി. വീണ്ടും അകത്തുനിന്നു 'റാണിജി! ആ മനുഷ്യന്റെ വില ഒരു ചെമ്പുകാശാണെങ്കിൽ ഞാൻ തരാം; അവനെ വിലയ്ക്കു വാങ്ങാൻ ഞാൻ ഒരുക്കവുമാണു്' എന്ന പതുക്കെ മന്ത്രിക്കുന്നതും കേട്ടു. അതിനു മറുപടി 'അതിനു വിരോധമില്ല. പക്ഷെ, ആ മനുഷ്യനെ വിലയ്ക്കു വാങ്ങി നിങ്ങൾ എന്തെടുപ്പിക്കും? അയാൾ ബ്രാഹ്മണനാണു്; വെള്ളം കോരുവാനോ വിറകു കീറുവാനോ വശമുണ്ടായിരിക്കയില്ല' എന്നു് റാണി ഉറക്കെ പറഞ്ഞു. വ്രജേശ്വരൻ അതും കേട്ടു. അകത്തെ മഹിള റാണിയോടു് 'എനിക്കു് അരിവെച്ചുതരുവാൻ ഒരു ബ്രാഹ്മണനെ ആവശ്യമുണ്ടു്. ആ മനുഷ്യൻ എന്റെ വെപ്പുകാരനായിരുന്നുകൊള്ളട്ടെ!' എന്നു് അപേക്ഷിച്ചു. ഉടനേ നിശ വ്രജേശ്വരനോടു പറഞ്ഞു:—

ഹേ, മനുഷ്യ! നിങ്ങളെ വിറ്റിരിക്കുന്നു. ഒറ്റ ചെമ്പുകാശു് ഇവിടെ കിട്ടി ബോധിച്ചു. നിങ്ങളെ വിലയ്ക്കു വാങ്ങിയ ആളിന്റെ കൂടെ നിങ്ങൾക്കു പോകാവുന്നതാണു്. നിങ്ങളുടെ മേലാലത്തെ ഉദ്യോഗം അരിവെയ്പാണെന്നാണു്.

പ്രജേ:—എന്നെ വിലയ്ക്കു വാങ്ങിയ ആൾ ആരാണ്?

നിശാ:—അവർ ഒരു മഹിള; പുറത്തു വരാറു പതിവില്ല. അന്തർജനമാണ്. നിങ്ങൾക്ക് അകത്തുവരാം.

—(o)—

ഇരുപത്തെട്ടാമദ്ധ്യായം

—o—

"ഞാനിവരെയും ഇവനെയാരെയും സ്പഷ്ടത്തെയും വൈരിപക്ഷികളെയും സാദ്ധ്യായത്തെയും നിജഭോഗാനുഭവത്തെയും ജീവിതകാലത്തെയും ഭാഗധേയത്തെയും വിശ്വാസമുണ്ടാകേണ്ട".

പ്രജേശ്വരൻ അനുവാദം ലഭിച്ച മാത്രയിൽ പട്ടടയാട മേല്പോട്ടയത്തി മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. ആയാളം അതിനെയുംകണ്ട് എന്തെന്നില്ലാതെ വിസ്മയിച്ചുപോയി. മുറിയിലെ ചുമരുപലകകളം നിരത്തി നിർമ്മിച്ചതാണ്. അതിൽ പലതരം ചിത്രങ്ങളം ലേഖനം ചെയ്യപ്പെട്ടിരുന്നു: ഭക്തവത്സലയായ ദേവഭൂജാമഹാകാളിയുടെ പ്രതിലേഖയാണ്, സർവ്വോപരി വിസ്മയാവഹമായിരുന്നത്. സുംനിസുംഭന്മാരുടെ സമരപ്രദർശനം, മഹിഷാസുരന്റെ യുദ്ധപ്രഖ്യാപനം, ദശാവതാരങ്ങളം, എട്ടു നായികമാർ, എട്ടു ദിക്പാലന്മാർ, സപ്തമാതൃക്കളം, പത്തു മഹാവിദ്യകളം, കൈലാസം, വൃന്ദാവനം, ലങ്ക, ഇന്ദ്രസഭ, നരനാരീകുഞ്ജരം, വസ്ത്രാപഹരണം മുതലായ ചിത്രങ്ങളം തന്മയത്വത്തോടുകൂടി ആലേഖ്യം ചെയ്യപ്പെട്ടിരുന്നു. ആ മുറിയിൽ നാലംഗുലം ഘനം വരുന്നതും നേർമ്മകുടിയതുമായ രത്നകംബളം വിരിച്ചിരുന്നു. അതിന്റെ മീതെ ഒരു സിംഹാസനം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുണ്ട്. അതിന്മേൽ ഒരു ഛംസതൂലികാതല്പവും പൊൽക്കുടുക്കയും വിരാജിക്കുന്നു. ഇവയ്ക്കുടുത്തു കമനീയമായ ഒരു സുമഭാജനം വിന്യസിച്ചിരുന്നു. അതിൽ സുരഭിലകുസുമങ്ങൾ ഗോപുരംപോലെ സംഭരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. അതിനു സമീപമാണ്, മുക്കാക്കുടുക്ക; അതോ പൊന്മയവും രത്നമയവും തന്നെ! കസ്തൂരി കലർത്തിയ പുകയിലയാണ് അതിൽ നിക്ഷേപിച്ചിരുന്നത്. മുറിയുടെ ഇരുവശ

വും കളധൗതദീപസ്തംഭങ്ങൾ നിരന്നു കാണുന്നുണ്ട്. അവയിലെല്ലാം ചന്ദനത്തൈലമൊഴിച്ച സുഗന്ധദീപങ്ങൾ കത്തിയെരിയുന്നുമുണ്ട്. മുറിയുടെ ഒത്ത നടുക്ക് മേൽവിതാനത്തിൽനിന്നു കീഴ്പോട്ടു ഞാലുന്ന രത്നമയശൃംഖലയുടെ അററത്തു് പൊൻവിളക്കൊന്നു ലംബിച്ചുകിടപ്പുണ്ട്. നാലു മുക്കിലും മനുഷ്യാകൃതിയായ നാലു വെള്ളിപ്രതിമകൾ നിൽക്കുന്നുണ്ട്; അവയുടെയും കൈയ്ക്കളിൽ ദീപങ്ങൾ വിരാജിക്കയാണ്. സിംഹാസനത്തിന്മേൽ ഒരു മഹിള ശയിച്ചിരുന്നു. അവളുടെ മുഖം, മേൽത്തരം മൽമൽ പടംകൊണ്ടു മൂടിയിരുന്നു. മുഖം തെളിഞ്ഞു കാണുന്നില്ല. എന്നാൽ, മുഖത്തിൻെറ കനകകാന്തി സുസ്പഷ്ടം കാണാതാവുന്നുമില്ല. ഘനമേചകകന്തളങ്ങൾ, പ്രേക്ഷകൻെറ നേത്രങ്ങളെ എവനെയും ഹഠാദാവർജിക്കതന്നേചെയ്യും. കർണ്ണാഭരണങ്ങൾ മൂടുപടത്തിൻെറ അന്തർഭാഗത്തു വെട്ടി മിന്നുകയാണ്. ഇതൊക്കെക്കുംകാട്ടിൽ, അവളുടെ കടക്കൺ പാർവ്വകളാണ്, പതിന്മടങ്ങു പ്രശോഭിതങ്ങളായിരിക്ക! മഹിള ശയിക്കയാണ്. നിദ്രാധീനയായിട്ടില്ല. വ്രജേശ്വരൻ ദർബാർഹാളിൽ കയറി ശയാനയായ മഹിളയെ നോക്കി ചോദിച്ചു:—

'ഞാൻ റാണിയെ എന്തു പറഞ്ഞു് ആശീർവ്വദിക്കട്ടെ?'

മഹിള:—'ഞാൻ റാണിയല്ല.'

ഇതുവരെ സംസാരിച്ച സ്ത്രീകളുടെ കണ്ഠമല്ല, തൽക്കാലം സംസാരിക്കുന്നവളുടെ കണ്ഠമെന്നു വ്രജേശ്വരൻ നിഷ്പ്രയാസം ഗ്രഹിച്ചു. ഈ ഒച്ച ശ്രദ്ധിച്ചതിൽ, ഇവൾ മനഃപൂർവം കണ്ഠസ്വരം വികലപ്പെടുത്തി സംസാരിക്കയാണെന്നു് ആയാൾക്കു ബോധ്യമായി. ദേവീചൌധുറാണി മായാവിനിയായ അമാനുഷയാണെന്നും, അല്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഒരബലയായ അവൾ നാടാകെ വിറപ്പിക്കുന്ന അത്യാഹിതം കാട്ടിക്കൂട്ടുകയില്ലെന്നും ആയാൾ ഭാവിച്ചു. ഉടനേ ചോദിക്കയാണ്:—

'ഞാൻ ഇതുവരെ സംസാരിച്ച മഹിള എവിടെ?'

മഹിള:—'നിങ്ങളെ അകത്തു വരാൻ കല്പിച്ചു് അവൾ ഉറങ്ങാൻ പോയി. മേലാൽ റാണിയെക്കൊണ്ടു നിങ്ങൾക്കു യാതൊരു സാധ്യവുമില്ല.'

വ്രജേ:—'നിങ്ങൾ ഏതാണ്?'

മഹിള:—'നിങ്ങളെ വിലയ്ക്കു വാങ്ങിയ നിങ്ങളുടെ എജമാനത്തി!

വ്രജേ:—എന്റെ എജമാനത്തിയോ?

മഹിള:—അറിയില്ലേ? നിങ്ങളെ ഒരൊററ ചെമ്പുകാശു കൊടുത്തു വിലയ്ക്കു വാങ്ങിയ ആസാമി ഞാനല്ലേ?

വ്രജേ:—ശരിതന്നെ! കാര്യം വാസ്തവം തന്നെ! നിങ്ങളെ ഞാൻ എന്തുപറഞ്ഞു് ആശീർവ്വദിക്കട്ടെ?

മഹിള:—ആശീർവ്വദിക്കുമ്പോൾ പാത്രഭേദം നോക്കാറുണ്ടോ?

വ്രജേ:—സ്ത്രീകളെ ആശീർവ്വദിക്കുമ്പോൾ പാത്രഭേദം നോക്കാതെ കഴിവില്ല. സുമംഗലിമാരുടെ ആശീർവ്വാദംപോലെയല്ല, വിധവമാരുടെയും പുത്രവതിമാരുടെയും ആശീർവ്വാദങ്ങൾ.

മഹിള:—ഉടനടി മരണം പ്രാപിക്കുക എന്നു് നിങ്ങൾ ആശീർവ്വദിച്ചിലും.

വ്രജേ:—ഞാൻ അങ്ങനെ ആരെയും ആശീർവ്വദിക്കയില്ല! നിങ്ങൾ ഒരു നൂററിമൂന്നുവത്സരം ചിരംജീവിനിയായി വാണാലും എന്നു് ഞാൻ ആശീർവ്വദിച്ചേയ്ക്കാം.

മഹിള:—എനിക്കു് ഇപ്പോൾ ഇരുപത്തിയഞ്ചു വയസ്സായി. ഇനി എഴുപത്തെട്ടു വത്സരം മുഴുവൻ വച്ചൊരുക്കി വിളമ്പാൻ നിങ്ങൾക്കു കഴിയുമോ?

വ്രജേ:—ഒന്നു ശ്രമിച്ചുനോക്കാം. ഉണ്ടു നോക്കുക. രുചിച്ചെങ്കിൽ എഴുപത്തിയെട്ടു വർഷവും വച്ചൊരുക്കി വിളമ്പാൻ നോക്കാം.

മഹിള:—എന്നാൽ ഇരിക്കുക; നിങ്ങൾ എങ്ങനെയാണു വച്ചൊരുക്കുവാൻ പോകുന്നതു്?

വ്രജേശ്വരൻ രത്നകംബളത്തിന്മേൽ നിശ്ശബ്ദം ഇരുന്നു.

മഹിള:—നിങ്ങളുടെ പേരെന്തു്?

വ്രജേ:—അതു നിങ്ങൾ അറിഞ്ഞു കഴിഞ്ഞിരിക്കണം. എന്റെ പേരു് വ്രജേശ്വരൻ എന്നാണ്? നിങ്ങളുടെ പേരെന്തു്? സ്വരം മാററി സംസാരിക്കുന്നതു് എന്തിനാണ്? ഞാൻ നിങ്ങളുടെ പരിചിതനോ മറേറാ ആയിരിക്കാമോ?

മഹിള:—ഞാൻ നിങ്ങളുടെ എജമാനത്തി; നിങ്ങൾ എന്നോടു സംസാരിക്കുമ്പോൾ 'അവിടുന്ന്', 'ഉത്തരവു്' മുതലായ മര്യ്യാദവാക്കുകൾ ഉപയോഗിക്കേണ്ടതല്ലേ?

വ്രജേ:—ഉത്തരവു്. അവിടത്തെ പേരു് എന്താണു്?

മഹിള:—എന്റെ പേരു് ചുടലയിശക്കി! ഞാൻ നിങ്ങളുടെ എജമാനത്തിയാണു; അതിനാൽ നിങ്ങൾ എന്നോടു പേരു ചോദിക്കരുതു്. നിങ്ങളെ ഞാൻ പേരുപറഞ്ഞു വിളിക്കയുമില്ല.

വ്രജേ: —എന്നാൽ, അവിടുന്നു് എന്തുപറഞ്ഞു വിളിച്ചാൽ അടിയൻ തിരുമുമ്പിൽ ഹാജരാവണം?

മഹിള:—ഞാൻ നിങ്ങളെ രാമധനൻ എന്നു വിളിക്കും. നിങ്ങൾ എന്നെ മുനീശ്വരാണി എന്നും വിളിക്കുക!

വ്രജേ:—ഉത്തരവു്.

മഹിള:—നിങ്ങളുടെ സ്വന്തം നാടെവിടെ?

വ്രജേ:—ഒരൊറ്റ ചെമ്പുകാശിനു് അടിമയായവനെക്കുറിച്ചു ക്രുതലായ പരിചയത്തിന്റെ അത്യാവശ്യകത അവിടത്തേക്കു് എന്താണു്?

മഹിള:—പറയുന്നില്ലെങ്കിൽ വേണ്ട! രംഗരാജനോടു ചോദിച്ചാൽ സ്വവും വെളിപ്പെടും. നിങ്ങൾ വൈദികനോ ചാലിയനോ? ഏതു സംഘത്തിൽപെട്ട ദേഹമാണു്?

വ്രജേ:—അതായാലെന്തു്? അടിയൻ വച്ചൊരുക്കി വിളമ്പുന്ന വിഭവങ്ങളല്ലേ, അവിടുന്നു കഴിക്കാൻ പോകുന്നതു്?

മഹിള:——നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ സമുദായത്തിൽപെട്ട ദേഹമല്ലെങ്കിൽ, മറ്റു ജോലിയിൽ ഏർപ്പെടുത്താം.

വ്രജേ:—മറ്റു ജോലി എന്താണു്?

മഹിള:—വെള്ളം കോരുക, വിറകു കീറുക; ജോലിക്കുണ്ടോ പഞ്ഞം?

വ്രജേ:—ഞാൻ ചാലിയസമുദായത്തിൽ പെട്ടവനാണു്.

മഹിള:—എന്നാൽ നിങ്ങൾ വെള്ളംകോരണം; വിറകു കീറുകയും വേണം! നിങ്ങൾ ചാലിയന്മാരിലും കുലീനനോ?

വ്രജേ:—ഈ വക ചിന്തകൾ വിവാഹസന്ദർഭമാണെങ്കിൽ, അത്യാവശ്യകങ്ങളാവാം. വല്ല വിവാഹാലോചനയുമുണ്ടോ? പക്ഷേ, അടിയൻ വിവാഹിതനത്രേ!

മഹിള:—വിവാഹിതനൊ? നിങ്ങൾക്ക് എത്ര പരിഗ്രഹങ്ങൾ ഉണ്ട്?

വ്രജേ:—അടിയൻ വെള്ളംകോരിയല്ലേ? വെള്ളം കോരാൻ പോകട്ടെ. അല്ലാതെ കൂടുതലായ പരിചയം പറവാൻ അടിയന്നു മനസ്സില്ല.

ഉടനെ മഹിള റാണിയെ അഭിസംബോധംചെയ്തുകൊണ്ട് 'റാണീ! ഈ ബ്രാഹ്മണൻ വെറും അവിധേയനാണ്. ചോദ്യങ്ങൾക്കു തക്കതായ മറുപടി പറയുന്നില്ല' എന്നു പരാതിപ്പെട്ടു. അടുത്ത മുറിയിൽ ഇരുന്ന നിശ, 'മറുപടി പറഞ്ഞില്ലെങ്കിൽ ചമ്മട്ടിയെടുത്തു പ്രഹരിക്ക്' എന്നു വിധിപ്രസ്താവം കഴിച്ചു. ഉടനേ ഒരു പരിചാരിക ഒരു ചമ്മട്ടിയെടുത്തു 'ഛൾ ഛൾ' എന്നു നാലഞ്ചുരു ചുഴറ്റി വീശി മഹിളയുടെ സമീപം കൊണ്ടിട്ട്, അപ്രത്യക്ഷയായി മഹിള ചമ്മട്ടി കൈയിലേന്തി, മൂടുപടത്തിന്നുള്ളിൽ സുഭഗാധരങ്ങളെ മനോഹരരദനങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഗാഢദംശനം ചെയ്ത് സിംഹാസനകുട്ടിമത്തിന്മേൽ, പ്രഹരിച്ച് 'ചട് ചട്' എന്നൊരൊച്ച അഞ്ചാറുരു പുറപ്പെടുവിച്ചു.

മഹിള:—കണ്ടോ; കളിച്ചാലുള്ള ഫലമിതാണ്.

വ്രജേ:—അവിടുന്ന് എന്തും ചെയ്യും. എന്തു വേണമെങ്കിലും പറവാൻ അടിയൻ ഒരുക്കമാണേ!

മഹിള:—നിങ്ങളുടെ പരിചയം ഞങ്ങൾക്കാവശ്യമില്ല; അതറിഞ്ഞിട്ടു കാര്യമേതും ആവാനുമില്ല. നിങ്ങൾ വച്ചൊരുക്കുന്ന വിഭവങ്ങൾ ഞങ്ങൾ ഭക്ഷിക്കയില്ല. അതല്ലാതെ, നിങ്ങൾക്കു മറെറന്തു ജോലി ചെയ്യാം?

വ്രജേ:—കല്പിച്ചതു ചെയ്യാം.

മഹിള:—വെള്ളം കോരാമോ?

വ്രജേ:—കഴിയില്ല.

മഹിള:—വിറകു കീറാമോ?

വ്രജേ:—കഴിയില്ല.

മഹിള:— ചന്തയിൽ ചെന്നു സാമാനം വാങ്ങിക്കൊണ്ടുവരാമോ?

വ്രജേ:—പരിചയം പോരാ. വീഴ്ച വന്നേക്കും.

മഹിള:—വീഴ്ച വരാൻ പാടില്ല. വിശറിയെടുത്തു വീശാൻ വശമുണ്ടോ?

വ്രജേ:—വശമുണ്ട്.

മഹിള:—കൊള്ളാം. ഈ വെൺചാമരമെടുത്തു വീശുക!

വ്രജേശ്വരൻ വെൺചാമരമെടുത്ത് സാവധാനം വീശുവാൻ തുടങ്ങി. മഹിള ഇടയ്ക്കു ചോദിച്ചു:—

കാലു തിരുമ്മാൻ വശമുണ്ടോ?

നോക്കു, വ്രജേശ്വരന്റെ ദുരദൃഷ്ടഗതി! സംസാരിക്കുന്ന മഹിള മഹാ ദൃഷ്ടയാണെന്നും, ദസ്യുരാജ്ഞിയെ വല്ല വിധേനയും ഉൾക്കുളൂർപ്പിച്ച് ഈ മഹാ ദൃഷ്ടയുടെ കൈയിൽനിന്നു പിഴച്ചാൽ മതിയെന്നും അതിന്നുള്ള ഏകോപായം സരസഭാഷണമാണെന്നും ഉറച്ച വ്രജേശ്വരൻ, മഹിളയുടെ ചോദ്യത്തിന്ന് ഉത്തരമായി 'അവിടത്തെപ്പോലെയുള്ള പരമസുന്ദരിമാരുടെ കാലു തിരുമ്മാൻ ഇടകിട്ടുന്നതു സൌഭാഗ്യഫലമല്ലയൊ!' എന്നു തട്ടിവിട്ടു. ഉടനെ, മഹിള, 'എന്നാൽ ഒരു കുറി തിരുമ്മണം; കാണട്ടെ' എന്നു സാകൂതം പറഞ്ഞിട്ട്, രംഭാസംകാശമായ പാദങ്ങളെ വ്രജേശ്വരന്റെ നേരെ നീട്ടിക്കൊടുത്തു. വ്രജേശ്വരൻ നിവൃത്തി കാണാതെ വിഷമിച്ചു. സ്വയമേവ ചെയ്ത വാഗ്ദാനമാണ്; ഇനി എന്തു ചെയ്യുവാൻ കഴിയും? വ്രജേശ്വരൻ ഗത്യന്തരമില്ലാതെ, മഹിളയുടെ രണ്ടുകാലും തിരുമ്മാൻ തുടങ്ങി. 'ഛേ! ഇതെന്തൊരു നീചവൃത്തി. ആഭിജാത്യം ശേഷിക്കുമെന്നു തോന്നില്ല. ഇവരുടെ സ്വാധീനത്തിൽനിന്ന് എങ്ങനെയെങ്കിലും തപ്പിപ്പിഴച്ചാലും, തീർച്ചയായും പ്രാജാപത്യം മുതലായ പ്രായശ്ചിത്തകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യാതെ അന്തഃശുദ്ധി ഉണ്ടാവുകയില്ല'—എന്ന് ആയാൾ തിരുമ്മുന്ന സമയം സ്വഗതംചെയ്യാതിരുന്നില്ല. മഹാ ദൃഷ്ടയായ സുന്ദരി, അതുകൊണ്ടൊന്നും തൃപ്തയായില്ല. "റാണിജി! ഒന്നിങ്ങു വന്നു 'ചാലിയൻകൂത്തു' കണ്ടുംവച്ചു പോയാലും!" എന്നു ദേവീചൌധുറാണിയെ സാഭിമാനം ക്ഷണിച്ചു. റാണിയുടെ കാൽ പരുമാററംശ്രവിച്ച വ്രജേശ്വരൻ, തിരുമ്മലിൽ ഒട്ടൊന്നയവു വരുത്തി. മഹിളയാവട്ടെ, 'അതെന്തേ അയച്ചുതിരുമ്മുന്നതു?' എന്നു നിർദ്ദയം ഗർജിച്ചു. അപ്പോൾ മഹിള സംസാരിച്ചതു സ്വാഭാവികമായ സ്വരത്തിലായിരുന്നു. വിസ്മയന്ധാനായ വ്രജേശ്വരൻ 'ഇതെനിക്കു പരിചയം വന്ന കണ്ഠമാണ്' എന്നു മന്ത്രിച്ചുകൊണ്ട് മഹിളയുടെ മുഖാവരണം വലിച്ചു

മാററി. മഹിള പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. 'എന്താണിതു്? നീ സാഗരയാണോ?' എന്നു വ്രജേശ്വരൻ താനറിയാതെ പറഞ്ഞുപോയി. മൃദുസ്വരത്തിൽ മറുപടി പറഞ്ഞു:—'ഞാൻ സാഗരയാണ്; ഗംഗയോ യമുനയോ അല്ലതന്നെ! അങ്ങയ്ക്കു കടുത്ത ദുരദൃഷ്ടമാണല്ലേ? പരസ്ത്രീ എന്നറിയുമ്പോൾ അങ്ങ് സതോഷം കാൽതിരുമ്മി; പരിഗ്രഹമായ ഞാൻ കാൽ തിരുമ്മിയപ്പോൾ അങ്ങ് അരിശം മൂർച്ഛിച്ചു പുറപ്പെട്ടു പോകയാണു ചെയ്തതു്. അക്കഥ കളയുക! എന്റെ ശപഥം വിഫലമായില്ല. അങ്ങ് എന്റെ കാലു തിരുമ്മിക്കഴിഞ്ഞു! ആകയാൽ, അങ്ങ് എന്നെ നല്ലവണ്ണം ദർശിച്ചാലും! പരിത്യജിക്കയോ സ്വീകരിക്കയോ ചെയ്യുക, അങ്ങയുടെ ഇഷ്ടംപോലെയാവട്ടെ! ഇപ്പോൾ മാത്രമാണ്, ഞാൻ യഥാർത്ഥബ്രാഹ്മണ മഹിളയായും, അങ്ങു സ്വനാമഖ്യാതനായ ബ്രാഹ്മണാവതംസമായും തീർന്നതു്!

—(o)—

ഇരുപത്തൊമ്പതാമദ്ധ്യായം

'അവളൊരു ദുർഭഗയല്ല മന്നവ!'

വ്രജേശ്വരൻ കുറെയേറെ നേരം ഏകാഗ്രമനസ്കനായില്ല. പിന്നെ, ആയാൾ സാഗരയോടു ചോദിച്ചു:—

'സാഗരേ! നീ ഇവിടെ എങ്ങിനെ വന്നു?'

സാഗര:—'അങ്ങ് എങ്ങനെയാണു വന്നതു്?'

വ്രജേ:—'എന്നെപ്പോലെയോ നീയും വന്നതു്? എന്നെ അവർ പിടിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു; നിന്നെയും പിടിച്ചുകൊണ്ടാണോ വന്നതു്?'

സാഗര:—'ഞാൻ അപരാധിയല്ല; ആരും എന്നെ പിടിച്ചുകൊണ്ടു വന്നുമില്ല. ദേവി സഹായിക്കയാൽ, ഞാൻ മനഃപൂർവം ഇവിടെ വന്നതാണ്. അങ്ങു കാൽ തിരുമ്മണമെന്നു വച്ചു മാത്രമാണ്, ഞാൻ ദേവീസാമ്രാജ്യത്തിൽപാർക്കുന്നതും.'

ആ സമയം നിശ അവിടെ വന്നെത്തി. ആഡംബരപ്രചുരമായ വേഷഭൂഷകൾ കണ്ടിട്ട് അവൾ തന്നെയാണ് ദേവീചൌ

ധുറാണി എന്നു വ്രജേശ്വരൻ ഭ്രമിച്ചു പോവുകയാൽ, ആയാൾ എഴുനേററുനിന്നു.

നിശ:—'പെണ്ണുങ്ങൾ കവർച്ചയും കളവും നടത്തുകയാണെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു മാത്രം, ഇത്രയും ഞങ്ങളെ ബഹുമാനിക്കണം എന്നില്ല. നിങ്ങൾക്കു യഥേഛം ഇരിക്കാം. നിങ്ങളുടെ കപ്പലിൽ കയറി കവർച്ച നടത്തിയതിന്റെ ഉദ്ദേശം എന്താണെന്നോ, നിങ്ങൾ ചോദിക്കുന്നതു്? പറയാം: സാഗരയുടെ ശപഥം ഫലപ്പെടുത്തുവാൻ തന്നെയാണു്, ഇങ്ങനെയൊക്കെ ചെയ്തതു്. ഇതാ, ഇപ്പോൾ അവളുടെ ശപഥം മുഴുവനും ഫലപ്പെട്ടു കഴിഞ്ഞു! ഇനി നിങ്ങൾക്കു നിങ്ങളുടെ കപ്പലിൽ പോകാം. ഞങ്ങളാരും തടസ്തം പറയുകയില്ല. നിങ്ങളുടെ വക യാതൊന്നും ഇവിടെ ആവശ്യമില്ല. കൊണ്ടുവന്നതൊക്കെ നിങ്ങളുടെ കപ്പലിൽ കൊണ്ടുപോവാൻ ആജ്ഞാപിച്ചും കഴിഞ്ഞു! ഞാൻ ഒന്നു ചോദിച്ചുകൊള്ളട്ടെ; മൂന്നു പൈയുടമസ്ഥയായ ആ സാഗരയും നിങ്ങളും തമ്മിലുള്ള ബന്ധം എങ്ങനെയാണു്?' അവൾ അവളുടെ പിതൃഭവനത്തിൽ തനിയെ പോകട്ടെയോ?—അഥവാ, നിങ്ങൾ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകുമോ? നിങ്ങൾ അവളുടെ മൂന്നു പൈയടിമയാണു്; മറന്നേക്കരുതു്!

ബഹുവിസ്മയം! വ്രജേശ്വരൻ പരിഭ്രാന്തനായി. കവർച്ചയും കളവും ചെയ്യുമെന്നതു്, ശുദ്ധമേ വ്യാജം; ഇവർ കവർച്ചക്കാരോ കളവുചെയ്യുന്നവരോ, അല്ലേ അല്ല!—വ്രജേശ്വരൻ കുറേ നേരം ചിന്താനിമഗ്നനായി; എന്നിട്ടു്, ആയാൾ പറഞ്ഞു:—

'നിങ്ങളെല്ലാം ചേർന്നു് എന്നെ ചെകിടനും കുരുടനുമാക്കിക്കഴിഞ്ഞു: ദേവീചൌധുറാണിയുടെ ആൾക്കാർ എന്റെ കപ്പലിൽ കയറി കവർച്ച നടത്തി എന്നു ഞാൻ വെറുതെ തെററിദ്ധരിച്ചുപോയി!'

നിശ:—'വാസ്തവം പറകയാണു്: ഈ കപ്പൽ ദേവീചൌധുറാണിയുടേതാണു്. ചൌധുറാണി, വാസ്തവമായും കവർച്ച നടത്തും.—'

വ്രജേശ്വരൻ ചോദിച്ചു:—

'ചൌധുറാണി വാസ്തവമായും കവർച്ചക്കാരിയെങ്കിൽ, നിങ്ങൾ ചൌധുറാണിയല്ലയോ?'

നിശ:—'ഞാൻ റാണിയല്ല. നിങ്ങൾക്കു കൌതുകമാണെങ്കിൽ, റാണി ദർശനം നൽകും. ഞാൻ പറയുന്നതു ശ്രദ്ധിച്ചുകേൾക്കുക: ഞങ്ങൾ വാസ്തവമായും കവർച്ചനടത്തുന്നവരാണ്. എന്നാൽ, നിങ്ങളുടെ നേരെ കവർച്ചക്കൈയ് ഓങ്ങിയതു്, സാഗരയുടെ ശപഥം നിറവേററുവാൻ മാത്രം! ഇപ്പോൾ സാഗര അവളുടെ ഗൃഹത്തിൽ ഏതുവിധം ചെന്നു ചേരട്ടെ? ഏതായാലും, അവളുടെ ശപഥം നിറവേററപ്പെട്ടു!'

വ്രജേ:—'അവൾ ഇവിടെ ഏതുവിധം വന്നു?'

നിശ:—'റാണി വിളിച്ചുകൊണ്ടു വന്നു.'

വ്രജേ:—'ഞാൻ സാഗരയുടെ പിതാവിനെ കാണ്മാൻ പോയിരുന്നു; മടങ്ങിവരുംവഴിയാണിതു്! അവിടെ റാണിയെ കണ്ടിരുന്നില്ലല്ലോ.?

നിശ:—നിങ്ങൾ അവിടെ നിന്നു പുറപ്പെട്ടതിനുശേഷമാണ്, റാണി അവിടെ പോയതു്.

വ്രജേ:—എന്നാൽ, ഇത്ര ക്ഷണം ഇവിടെ വന്നെത്തിയതു് എങ്ങനെ?

നിശ:—ഞങ്ങളുടെ കപ്പൽ കണ്ടില്ലേ? അറുപതുമുഴം നീളമുണ്ടു്.

വ്രജ:—ആ സ്ഥിതിക്കു് നിങ്ങൾക്കുതന്നെ സാഗരയെ കപ്പലിൽ കയററി കൊണ്ടുവിട്ടുവന്നാൽ എന്താണ്?

നിശ:—അങ്ങനെയെങ്കിൽ, ഒരു ദോഷം ഉണ്ടു്: സാഗര ആരോടും പറയാതെയാണ് റാണിയൊന്നിച്ചു പോന്നതു്. ഞങ്ങളുടെ ആൾക്കാരൊന്നിച്ചു പോയാൽ, നീ എവിടെ പോയി എന്നു വീട്ടുകാർ അവളോടു ചോദ്യം ചെയ്യും. നിങ്ങളൊന്നിച്ചായാൽ, ആരും ചോദിക്കയില്ല.

വ്രജേ:—ശരി! അങ്ങനെ ചെയ്യാം. എൻെറ കപ്പൽ വിടുവാൻ ദയവുണ്ടായാൽ കൊള്ളാം.

നിശാ:—'അങ്ങനെ തന്നെ.'

നിശ അദൃശ്യയായി; സാഗര മാത്രം ശേഷിച്ചു. വ്രജേശ്വരൻ അവളോടു ചോദിച്ചു:—

'സാഗരേ, നീ എന്തിനാണ് അത്ര ഘോരമായ ശപഥം ചെയ്തത്?'

സാഗരയാകട്ടെ, മുഖാവരണംകൊണ്ടു മുഖം മൂടി,—ആവരണം മൽമൽശകലമല്ല,—നിരർഗ്ഗളം കരഞ്ഞു;—വാചാലയായ സാഗര വിമ്മിക്കരഞ്ഞു. പതുക്കെ--ഒച്ച പുറപ്പെട്ടുവിക്കാതെ--വിമ്മിവിമ്മിക്കരഞ്ഞു! ഒച്ച പുറപ്പെട്ടുവിട്ടാൽ ദേവി കേൾക്കും എന്ന ശങ്കയാൽ, സാഗര പതുക്കെ—വളരെ പതുക്കെ--വിമ്മി വിമ്മി കരയുകയായി. ഒട്ടായപ്പോൾ അവൾ കരച്ചിൽ നിർത്തി കൈകൊണ്ടുമുഖം തുടച്ചു—'എന്റെ തലയിലെഴുത്ത്! ഞാനോ വിളിച്ചില്ല. അങ്ങയ്ക്കെങ്കിലും വരരുതായിരുന്നുവോ?' എന്നു കരഞ്ഞുംകൊണ്ടു ചോദിച്ചു.

വ്രജേ:—'നീ എന്നോടു പുറപ്പെട്ടുപോവാൻ പറഞ്ഞു; എന്നിട്ട്, വിളിക്കാതെ വീട്ടിൽ കയറുന്നതു ഭംഗിയോ?'

ഇങ്ങനെ, വ്രജേശ്വരനും സാഗരയുമായുള്ള ചോദ്യോത്തരങ്ങൾ യഥാക്രമം നടന്നു. ഉപസംഹാരമായി, വ്രജേശ്വരൻ ചോദിച്ചു:

'സാഗരേ! നീ കവർച്ചക്കാരിയെന്നിച്ചു പോന്നതു് എങ്ങനെ?'

സാഗര:—ചാച്ചിമറ നോക്കുകയാണെങ്കിൽ, ദേവി എന്റെ ജ്യേഷ്ഠത്തിയാണെന്നു മുമ്പു പറഞ്ഞുവല്ലോ! അങ്ങു പുറപ്പെട്ടു പോയതിനു ശേഷം, അവർ അവിടെ വന്നു. അപ്പോൾ ഞാൻ കരയുകയായിരുന്നു. 'എന്തിനു കരയണം അമ്മൂ! നിന്റെ ശ്യാമളവല്ലഭനെ ഞാൻ പിടിച്ചുകെട്ടിക്കൊണ്ടു തരാം; എന്റെ കൂടെ വരിക' എന്നു് അവർ എന്നോടു പറഞ്ഞു. ഉടനേ, ഞാൻ അവരൊന്നിച്ചു പോന്നു. അവരെ വിശ്വസിപ്പാൻ പല കാരണങ്ങളും ഉണ്ടു്. അങ്ങയെ പിന്തുടരുമെന്നു വാല്യക്കാരിയോടു പറഞ്ഞിട്ടാണു് ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടു തിരിച്ചതു്. ഇതാ, കണ്ടോ! അങ്ങയ്ക്കായി ഒരുക്കിയ വിഭവങ്ങളാണിവ; അല്പം വിശ്രമിക്കയും ലഘുഭക്ഷണം കഴിക്കയും ചെയ്തിട്ടു പോയാലും!'

വ്രജേ:—അതെങ്ങനെ? എജമാനത്തി പറയേണ്ടയോ?

തൽക്ഷണം, സാഗര ദേവിയെ വിളിച്ചു; ദേവി വന്നില്ല; നിശ പ്രത്യക്ഷയായി; വ്രജേശ്വരൻ അവളോടു ചോദിച്ചു:

'എന്റെ കപ്പൽ കൊണ്ടുവരുവാൻ കല്പിച്ചുവോ?'

നിശ:—നിങ്ങളുടെ കപ്പൽതന്നെയാണിതു്. പക്ഷേ, നിങ്ങളം റാണിയുടെ ഉടപ്പിറന്നവളുടെ ഭർത്താവേ ആവുന്നുള്ളൂ! ചാവ്ക്കാർ വീട്ടിൽ വന്നാൽ വിരുന്നുസൽക്കാരം പതിവുണ്ടല്ലോ! പ്രത്യുത, നിങ്ങൾക്ക് ഇവിടെ തിരസ്കാരമാണു് ഉണ്ടായതു്. ഇവിടത്തുകാരാരും നിങ്ങളെ സൽക്കരിച്ചില്ല. എനിക്ക് അതിൽ അനല്പമായ വിഷാദം ഉണ്ടു്. ഞങ്ങളം കവർച്ചക്കാരാണെന്നവച്ചു് ശിഷ്ടസമ്പ്രദായം ഉപേക്ഷിച്ചവരല്ല എന്നു നിങ്ങളം ധരിക്കേണ്ടതാണു്.

വ്രജേ:—കഷ്ടമേ! ഞാൻ ഇപ്പോൾ എന്തുവേണം എന്നാണു നിങ്ങളം പറയുന്നതു്?

നിശ:—നിങ്ങളം ഒന്നാമതായി വേണ്ടതു്, യോഗ്യമായ പീഠത്തിന്മേൽ ചെന്നിരിക്കയാണു്.

നിശ സിംഹാസനത്തിന്മേൽ ചെന്നിരിപ്പാൻ വ്രജേശ്വരനോടു് അഭ്യർത്ഥിച്ചു. ആയാം, രത്നകംബളത്തിന്മേൽ ഇരിക്കയാണല്ലോ! ആയാം പറഞ്ഞു:—

'ഞാൻ യോഗ്യമായ സ്ഥലത്തുതന്നെയാണു് ഇപ്പോഴും ഇരിക്കുന്നതു്.'

നിശ സാഗരയെ നോക്കി, 'സഹോദരി! നിന്റെ വകയാമാനങ്ങളം ഉടനേ പ്രത്യേകമൊരിടത്തു മാറിവയ്ക്കുക; ഞങ്ങളം പരദ്രവ്യം തീണ്ടുകയില്ല!' എന്ന മന്ത്രിക്കയും ത്രുമന്ദഹാസം പൊഴിക്കയും ചെയ്തതിനുശേഷം, 'ഞങ്ങളം വെള്ളിയും പൊന്നുമല്ലാതെ മറുതരാ ലോഹങ്ങളം തൊടുകയില്ല' എന്നറക്കെ ഗർജ്ജിച്ചു:

വ്രജേ:—എന്നാൽ, ഞാൻ പിച്ചള, ചെമ്പു മുതലായ മറുതരാം ലോഹങ്ങളിൽ പെട്ടവനായോ?

നിശ:—ഞങ്ങളുടെ ധാരണ അങ്ങനെയാണു്. പെണ്ണുങ്ങളം ആണുങ്ങളെ പിച്ചളപ്പാത്രങ്ങളോ ചെമ്പുപാത്രങ്ങളോ ആയേ വകവയ്ക്കാറുള്ളൂ! അങ്ങനെ വകവച്ചില്ലെങ്കിൽ, ഗൃഹഭരണം ശരിപ്പെടുകയില്ലല്ലോ! അതുകൊണ്ടു്, പാത്രങ്ങളെന്നവണ്ണം ആണുങ്ങളേയും തേച്ചു കഴുകി വെടുപ്പാക്കി ഭവനങ്ങളിൽ സൂക്ഷിച്ചുവയ്ക്കുവാൻ പെണ്ണുങ്ങൾക്കു വളരെ

പാടുണ്ട്. സഹോദരി, സാഗരേ! നിന്റെ ചട്ടിയും കലവും പാത്രവും കീത്രവുമെല്ലാം ഉടനടി മാററിക്കൊള്ളുക! ഇല്ലെങ്കിൽ, ഞങ്ങളുടെ വക സാമാനങ്ങളിൽ അവ കലർന്നുപോവും. പ്രകൃതിവിപര്യാസം കാണ്മാൻ ആർക്കുണ്ടു കരുത്തു്, സാഗരേ!'

വ്രജേ:—പിച്ചളയും ചെമ്പുമായിക്കൊള്ളാം; ഇതെന്താണു ചട്ടിയും കലവും! എനിക്കു ചട്ടി കലങ്ങളൊന്നിച്ചു ചേരുവാനും യോഗ്യത പോരെന്നായോ?

നിശ:—സ്വാമിൻ! ഞാൻ വിഷ്ണുഭക്തയാണ്. എന്റെ ബുദ്ധിക്ക് ചെമ്പു പിച്ചളകളോളം ഓട്ടം പോകാറില്ല. ഞങ്ങളുടെ വക സർവ്വസ്വവും, ചട്ടിയും കലവും മാത്രമാണ്. ചെമ്പു പിച്ചളകളുടെ കഥ സാഗരയോടു ചോദിച്ചാലേ ഗ്രാഹ്യമാവൂ!

സാഗര:—എനിക്ക് ആ കഥ നല്ല ഗ്രാഹ്യമാണ്. ആണുങ്ങൾ ചെമ്പുകൊണ്ടോ പിച്ചളകൊണ്ടോ തീർപ്പിച്ച കുടങ്ങളാകുന്നു; ഉള്ളിൽ ഒരു വസ്തു കാണുകയില്ല; അന്തസ്സാരം ഒട്ടും ഇല്ലായിരിക്കും. പെണ്ണുങ്ങൾ ഗുണാഢ്യകളാണ്; അവർ ആ കുടങ്ങളിൽ ഗുണജലം നിറച്ചാണ്, ആണുങ്ങളെ നിറകുടങ്ങളാക്കി വിടുക!

നിശ:—നീ പറഞ്ഞതു് കാര്യമാണു സാഗരേ! അതുകൊണ്ടല്ലേ, സാധാരണ പെണ്ണുങ്ങൾ നിറകുടം ഭേസിക്കൊണ്ടു സംസാരസമുദ്രത്തിലാണ്ടു വലയുന്നതു്! സഹോദരി! നീ നിന്റെ ആ നിറകുടത്തെ താങ്ങിയെടുത്തു തുലോം പരന്ന ആ കുറുക്കു പലകമേൽ കൊണ്ടുവച്ചാലും!

വ്രജേ:—നിറകുടം കുറുക്കുപലകമേൽ സ്വയമേവ ചെന്നിരിക്കുമല്ലോ!

എന്നു പറഞ്ഞു് വ്രജേശ്വരൻ ഉടനടി സിംഹാസനത്തിന്മേൽ ചെന്നിരുന്നു. അമൂല്യമായ വസനാഭരണങ്ങൾ ധരിക്കയാൽ, കളേബരകാമനീയകം പതിന്മടങ്ങു ജൃംഭിച്ച രണ്ടു തരുണിമാർ, പൊൽപ്പിടിയുള്ള വെൺചാമരമെടുത്തു വ്രജേശ്വരനു സാവധാനം വീശുവാനും തുടങ്ങി. നിശ സാഗരയോടു പറഞ്ഞു:—

'സാഗരേ! കുറെ പുകയില കൈകൊണ്ടു പൊടിച്ചു കണവനു കൊണ്ടുകൊടുക്ക്.'

ഉടനേ സാഗർ സ്വർണ്ണനിർമ്മിതമായ ഒരു ഹുക്കാക്കുട്ടകം കൊണ്ടുവരികയും, മൂടി ഉറപ്പു കസ്തൂരി കലർത്തിയ പുകയില പ്പൊടി നിറയ്ക്കയും അതിന്മേൽ ഒരു തീക്കനൽവച്ചു തിയടയ്ക്കയും ചെയ്തിട്ട്, വ്രജേശ്വരന്റെ മുമ്പിൽ വച്ചുകൊടുത്തു. വ്രജേശ്വരൻ പറഞ്ഞു:—

'കുട്ടകയ്ക്ക് ഒരു പുതിയ കുഴൽ ഇട്ടതന്നാൽ കൊള്ളാം.'

നിശ:—'സംശയിക്കേണ്ട. ആ കുട്ടകയെ ആരും എച്ചിലാക്കിയിട്ടില്ല. ഇവിടെ ഹുക്കാവലിക്കാർ ചുരുക്കമാണ്. ഞങ്ങൾക്കു പുകയില പതിവുമല്ല.'

വ്രജേ:—എന്നാൽ പിന്നെ ഇവിടെ ഹുക്കാക്കുട്ടക എങ്ങനെ എന്തിന് ഉണ്ടായി?

നിശ:—റാണിയുടെ ദർബാറിനു വേണ്ടി.

വ്രജ:—ദർബാറിന്നായിക്കൊള്ളട്ടെ! ഞാൻ വന്ന സമയം അരോ പുകയില പൊടിക്കയായിരുന്നു; എന്നിട്ട്, ഈ കുട്ടക്കയെ ആരും ഉപയോഗിച്ചില്ലെന്നോ?

നിശ:— പൊടിച്ചൊരുക്കുന്നതും വർജ്യമോ?

ഹുക്കാക്കുട്ടക, അന്നാണ് നാടകെ പുറത്തെടുത്തതു്. പുകയിലയും അന്നാണ് മേടിക്കുന്നതായതു്! അതും, സാഗരയുടെ ഭർത്താവു വരുമെന്നുവച്ചു മാത്രമാണതാനും! വ്രജേശ്വരൻ വായിൽ ന്യസിക്കേണ്ട കുഴലിനെ നല്ലവണ്ണം പരിശോധിച്ചു; അതു് ഉപയുക്തമല്ലെന്നു ബോധ്യമായ ഉടനേ, അയാൾ ധൂമപാനം ചെയ്തിട്ട്, അനിർവ്വാച്യാനന്ദലഹരികൊണ്ടു സുഖിക്കയായി. നിശ സാഗരയോടു പറഞ്ഞു:—

'അസത്തേ, നീ അവിടെ എന്തുചെയ്കയാണ്? അണ്ണങ്ങൾ ഹുക്കാവലിക്കുമ്പോൾ, പെണ്ണുങ്ങൾ അങ്ങിങ്ങു നോക്കി വൃഥാ നിൽക്കപതിയോ? ചെന്ന്, മേനിക്കുടിയ വെറ്റിലയും അടയ്ക്കായും കൊണ്ടുവരിക. മാറു വല്ലവരും മുറുക്കാൻ എടുത്തുവയ്ക്കുന്നു കൊണ്ടുവരരുതു്. മിടുക്കുണ്ടെങ്കിൽ, വല്ല ഒരു മരുന്നും അടിച്ചുവിടുക്കൂ!'

സാഗര:—മരുന്നും കിരുന്നും വശമായിരുന്നുവെങ്കിൽ, എനിക്കു് ഈ പാട്ടു വേണമായിരുന്നുവോ?

എന്നു പറഞ്ഞിട്ട് സാഗര വെറ്റില, അടയ്ക്കാ, ജാതിക്കാ, പത്രം, പച്ചക്കർപ്പൂരം മുതലായ സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങൾമൂലം സുഭഗമായ വെറ്റിലപ്പൊൽത്താമ്പാഴം വ്രജേശ്വരന്റെ മുമ്പിൽ കൊണ്ടുവന്നു.

നിശ:—'(സാഗരയോട്) നിന്റെ ഭർത്താവിനെ ഞാൻ അതിരുവിട്ട കളിയാക്കി. വല്ല ലഘുഭക്ഷണവിഭവങ്ങളെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിനു കൊണ്ടുകൊടുക്ക!'

വ്രജേ:—അതൊന്നും വേണ്ട; ഉപദ്രവിക്കരുത്. ഈ പാതിരായ്ക്കു ഭക്ഷണം കഴിക്കയോ?

വ്രജേശ്വരന്റെ വാക്കു വകവയ്ക്കുവാൻ അവിടെ ആരുണ്ട്? സാഗര അടുത്ത മുറി അടിച്ചുവാരി വൃത്തിയാക്കി; ഒരു പൊൽപ്പീഠം മുറിയുടെ നടുക്കു കൊണ്ടിട്ടു. മൻവശത്തു പലതരം ഭക്ഷണവിഭവങ്ങളും നിരത്തിയ നാലഞ്ചു പൊൽത്താമ്പാഴവും വിന്യസിച്ചു; അടുത്തു സുരഭിലമായ വെള്ളം നിറച്ച രണ്ടു സ്വർണ്ണപാത്രവും കൊണ്ടുവച്ചു. ഒരുക്കുകൂട്ടു കഴിഞ്ഞ മാത്രയിൽ നിശ വ്രജേശ്വരനോടു പറഞ്ഞു:—

'എല്ലാം തയ്യാർ! വരാം!'

വ്രജേ:—(തൊഴുകൈയോടുകൂടി) എന്നെ പിടിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു, ഇവിടെ ബന്ധിച്ചു; അതു്, ഞാൻ സഹിച്ചു. എന്നാൽ, അസമയത്തു് അത്യാചാരം ചെയ്യുവാൻ നിർബന്ധിക്കുന്നതു സഹിപ്പാൻ എനിക്കു തീരെ കഴിവില്ല. മാപ്പു തന്നു രക്ഷിക്കുമാറാകണം?

നിശ മാപ്പുകൊടുത്തില്ല. വ്രജേശ്വരൻ നിവൃത്തിയില്ലാതെ ഭക്ഷണം കഴിച്ചു.

സാഗര:—'പിരന്നൂട്ടിയ ബ്രാഹ്മണനു ദക്ഷിണകൊടുക്കേണ്ടയോ?'

നിശ:—'ദക്ഷിണ റാണി കൊടുക്കട്ടെ!'

വ്രജേ: —'ഇനി എനിക്കു പോകരുതോ?'

നിശ:—റാണിയെ സന്ദർശനം കഴിച്ചു പോവുക!

നിശ വ്രജേശ്വരനെയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു മറ്റൊരു മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു.

———:0:———

മുപ്പതാമദ്ധ്യായം

'മനമേ ഭവ സാഭിലാഷമിപ്പോൾ'

നിശ, വ്രജേശ്വരനുമായി ദേവിയുടെ കിടക്കമുറിയിൽ ചെന്നു. ആ മുറി ദർബാർമുറിയെക്കാൾ പതിന്മടങ്ങു സമലംകൃതമായിരുന്നു. ഒരിടത്തു്, കളധൌതനിർമ്മിതവും മുക്താഫലഖചിതവുമായ രമ്യപര്യങ്കം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുണ്ടു്. വ്രജേശ്വരന്റെ നേത്രങ്ങൾ അതൊന്നിലും ചെന്നില്ല: ആയാൾ അനന്തമായ ഐശ്വര്യസാമ്രാജ്യത്തിന്റെ ഏകാധീശ്വരിയായ ദേവീചൌധുറാണിയെ നിർന്നിമേഷം നോക്കുകയാണു്. ദേവിയാകട്ടെ, മുഖാവരണം പകുതിയോളം മാററി ഒരു പീഠത്തിന്മേൽ പ്രശാന്തം ഇരിക്കുന്നു. നിശയിലും സാഗരയിലും കണ്ടിരുന്ന ചാഞ്ചല്യം ദേവിയിൽ ലവലേശം കാണ്മാനില്ല. അവൾ സുസ്ഥിരയും സുധീരയുമായി മാത്രമല്ല, നിമ്നദൃഷ്ടിയും ലജ്ജാവനതശീർഷയുമായാണു് ഇരുന്നതു്. നിശയും സാഗരയും സർവാംഗങ്ങളിലും സർവ്വഥാ രത്നാഭരണഭൂഷിതകളായിരുന്നു; വിശിഷ്യ, സാഗര നിശയെക്കാൾ അധികമധികം അമൂല്യാഭരണങ്ങൾ ധരിച്ചുമിരുന്നു. അവർ രണ്ടുപേരും അനർഘമായ മൃദുദുകൂലമാണു് ഉടുത്തിരുന്നതു്. എന്നാൽ, ദേവി അവരെപ്പോലെയല്ല ഇരിക്കുന്നതു്. അവൾ വ്രജേശ്വരനെ സന്ദർശിക്കയാണല്ലോ എന്നു വച്ചു്, അമൂല്യമായ വസനാഭരണങ്ങൾ ധരിച്ചിരുന്നുവെന്നു ഞാൻ മുമ്പു പറഞ്ഞുവല്ലോ! എന്നാൽ, ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ദേവി അതെല്ലാം പാടെ ഉപേക്ഷിച്ചിരിക്കയാണു്; സാമാന്യതരത്തിൽപെട്ട ഒരു വസനം ഉടുത്തിട്ടുണ്ടു്; ഒററക്കൈയിൽ മാത്രമേ പൊന്നണിക്കാപ്പു് കാണ്മാനുള്ളു! ഇങ്ങനെ ദേവി സാമാന്യവേഷം ധരിച്ചു് വ്രജേശ്വരന്റെ വരവു കാത്തിരിക്കയാണു്. ദേവിക്കു ബുദ്ധിഭ്രമം നേരിട്ടുവോ എന്നു നിശ ആദ്യം ശങ്കിച്ചു; പിന്നെ അവൾ കുറെയേറെ ആലോചിച്ചു നോക്കി. ഛേ! ഞാൻ എന്തബദ്ധം കരുതുന്നു? തുഛമായ സമ്പത്തിൽ ഞാൻ എന്തുമാത്രം വ്യാമുഗ്ദ്ധയായില്ല? അതിനാൽ, അന്യന്മാരെ ഐശ്വര്യവ്യാമുഗ്ദ്ധരാക്കുക ധർമ്മമോ?—എന്നു് അവൾ തൽക്ഷണം മന്ത്രിക്കയും, വിവേകശാലിനിയായ ദേവി അമൂല്യവസനാഭരണങ്ങൾ എല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചതു് തുലോം സമുചിതമായി എന്നു് ഒടുക്കം തീരുമാനിക്കയും ചെയ്തു.

നിശ, പ്രജേശ്വരനെ കിടക്കമുറിയിൽ കൊണ്ടാക്കി പുറത്തു പോയി. പ്രജേശ്വരൻ മുറിയിൽ കടന്നു; ഉടനേ, ദേവീചൌധുറാണി ആയാളെ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചു. പ്രജേശ്വരൻ എന്തെന്നില്ലാതെ വിസ്മയിച്ചുപോയി. എന്തെന്നാൽ, മറ്റാരും ആയാളെ നമസ്കരിക്കയുണ്ടായിട്ടില്ല. ദേവി നമസ്കരിച്ചിട്ട്, പ്രജേശ്വരന്റെ മുമ്പിൽ നിശ്ശബ്ദം നിന്നു. 'ഈവളൊരു ദേവമഹിളതന്നെ!' എന്ന് പ്രജേശ്വരൻ ഭാവിച്ചു. ആയാൾ, ഇതുപോലെയൊരു ദിവ്യമഹിളയെ ഇതിനുമുമ്പ് വല്ലപ്പോഴും കാണുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടോ? ഉവ്വ്! പ്രജേൻ ഇതുവിധമുള്ള ഒരു മഹിളയെ ഇതിനുമുമ്പ് കണ്ടിട്ടുണ്ട്. ആ സമയം ആ മഹിളയുടെ ദിവ്യമൂർത്തി ഇതിലധികം സുമധുരമായിരുന്നു; എന്തെന്നാൽ, ആ മൂർത്തിക്ക് അപ്പോൾ കൌമാരശോഭയുണ്ടായിരുന്നതേയുള്ളൂ! വിശിഷ്യ, അപ്പോൾ പ്രജേശ്വരനു യൌവനാരംഭദശ അതിക്രമിച്ചിരുന്നുമില്ല. ദൈവമേ! ആ മൂർത്തിതന്നെ ഈ മൂർത്തിയാവരുതേ? ഈ മുഖം ദർശിച്ച മാത്രയിൽ ആ മുഖം സ്മൃതിയിൽ പതിഞ്ഞു. പക്ഷേ ഉറ്റു നോക്കുമ്പോൾ, ഈ മുഖം ആ മുഖമായി തോന്നിയില്ല! രണ്ടു മുഖവും തമ്മിൽ വടുതരം സാദൃശ്യമുള്ളതായി തോന്നി. എങ്കിലും സംശയം തീരെ നീങ്ങുന്നതുമില്ല. അതുകൊണ്ടാണ് പ്രജേശ്വരൻ നിശ്ശബ്ദം നിന്നത്. അവൾ മരിച്ച് അനേകം വർഷങ്ങളായി; ഒരാളെക്കാണുമ്പോൾ മറ്റൊരാൾ ഓർമ്മയിൽപ്പെടുക അസാധാരണവുമല്ല! എന്റെ പ്രജേശ്വരി! നിന്റെ ഈ ഓർമ്മയും, അതേവിധമുള്ള ഒന്നാവരുതേ? പ്രജേശ്വരനും ഈവിധം തന്നെയാണു' തീരുമാനിച്ചത്. എന്നാൽ, മൂർത്തിസാമ്യം, ആയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ പ്രബലമായി വേരുന്നി. നേത്രങ്ങൾ ബാഷ്പവാർക്കയും ചെയ്തു. പക്ഷേ, അനേകാഗ്രതമൂലം ദേവി അതു കണ്ടില്ല; കണ്ടുവെങ്കിലോ, വല്ലതുമൊരമളി പിണഞ്ഞേനെ! രണ്ടു മേഘങ്ങളിലും മിന്നൽ നിറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞുവല്ലോ!

ദേവി നമസ്കരിച്ചതിനു ശേഷം, അധോദൃഷ്ടിയായിട്ടു പ്രജേശ്വരനോടു പറഞ്ഞു:

'ഇന്നു നിങ്ങളെ ബലംപ്രയോഗിച്ച് ഇവിടെ കൊണ്ടുവന്നകഥ ഓർത്തു ഞാൻ പശ്ചാത്തപിച്ചുകൊള്ളട്ടെ! ഇങ്ങനെ ചെയ്തതെന്തിനാണെന്ന് ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾക്കു മനസ്സിലായിരിക്കണമ

ല്ലോ. എന്നെ ഈയപരാധം തീരെ വകവച്ചുപോകരുതെന്ന് അപേക്ഷ ഉണ്ട്.'

വ്രജേ:—നിങ്ങളം എനിക്ക ചെയ്തതെല്ലാം ഉപകാരംതന്നെയാണ്. അധികം സംസാരിപ്പാൻ ഇപ്പോൾ വ്രജേശ്വരനു ശക്തി പോര.

ദേവി: —നിങ്ങളം ഇവിടെ സുഭയം ഭക്ഷണം കഴിച്ചു; അതിനാൽ ഞങ്ങളം ബഹുമാന്യരായി. നിങ്ങളം കുലീനബ്രാഹ്മണനാണ്; നിങ്ങളെ ബഹുമാനിക്കേണ്ടതു്; ഞങ്ങളുടെ കർത്തവ്യമത്രെ! നിങ്ങളം എന്നെ ചാർച്ചക്കാരനാണ്; അതിനാൽ, ഞാൻ ബഹുമാനസൂചകമായി തരുന്നതു്, നിങ്ങളം സ്വീകരിക്കതന്നേ വേണം.

വ്രജേ:—ഭായ്യയിലും മികച്ച ധനം മറെറന്തുള്ളു? നിങ്ങളം എനിക്ക ഭായ്യാധനം തന്നുകഴിഞ്ഞു! ഇനി അതിലും മികച്ച മറെറന്ത്, നിങ്ങളം എന്തോന്നാണ് തരാൻപോകുന്നതു്?

വ്രജേശ്വരി! ഭവാൻ എന്താണ് പറഞ്ഞതു്? ഭായ്യയിലും മികച്ച ധനം മറെറാന്നില്ലെന്നോ? എന്നാൽ പിന്നെ ഭവാനും ഭവാന്റെ അച്ഛനും ചേന്ന് നിങ്ങളുടെ ഭവനത്തിൽ സ്വയമേ കയറി വന്ന ശ്രീഹല്ലയേ നിർദ്ദയം പടിയിറക്കി വിട്ടതു് എന്തിനാണ്? അതേ;—ഭവാൻ അച്ഛന്റെ വാക്കുകേട്ട് ആ അനീതി എന്തിനു കാട്ടി?

സിംഹാസനസമീപം ഒരു രജതഘടം വച്ചിരുന്നു; ദേവി അതിനെ വ്രജേശ്വരന്റെ മുമ്പിൽ കൊണ്ടുവച്ചിട്ട് 'നിങ്ങളം ഇതു സ്വീകരിക്കുക!' എന്ന് സാദരം അപേക്ഷിച്ചു. വ്രജേശ്വരൻ പറഞ്ഞു:—

വ്രജേ:—നിങ്ങളുടെ കുപ്പലിൽ പൊന്നും വെള്ളിയും മാത്രമേ കാണുമാനുള്ളൂ! അതു സ്ഥിതിക്ക്, ഈ ഘടം കൈയ്യേറിയില്ലെങ്കിൽ, സാഗരം എന്നെ അധിക്ഷേപിച്ചേക്കാം. എന്നാൽ, ഒരു സംഗതി പറ—

സംഗതി എന്താണെന്നു പെട്ടെന്നു ഗ്രഹിച്ച ദേവി തടഞ്ഞുപറഞ്ഞു:—

'ഞാൻ സത്യംചെയ്തു പറയാം:—ഇതു മോഷ്ടിച്ച വകയല്ല. എനിക്ക്, തനതായി കുറെ സ്വത്തുണ്ടെന്നു നിങ്ങളം കേ

ട്ടിരിക്കണമല്ലൊ. അതിനാൽ ഇതിനെ സ്വീകരിക്കുന്നതിൽ നിങ്ങൾ ശങ്കിക്കയേ വേണ്ട.'

വ്രജേശ്വരൻ അതു സ്വീകരിച്ചു. കുലീനന്മാർക്കും വിശിഷ്യ, അദ്ധ്യാപകഭട്ടാചാര്യന്മാർക്കും സംഭാവന സ്വീകരിക്കുവാൻ സംകോചം തോന്നാറില്ല. സ്വീകൃതമായ ഘടം വളരെ ഘനമുള്ളതായിരുന്നു. വ്രജേശ്വരൻ, രണ്ടു കൈകൊണ്ടും അതിനെ ഉയർത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചു; ശ്രമം വിഫലമാവുകയാണു ചെയ്തതു്.

വ്രജേ:—എന്തു്! എന്താണിതു? നിറകുടമാണോ, ഇതു്?

ദേവി:—ഞാൻ അതെടുത്തുകൊണ്ടു വരുമ്പോൾ ഒച്ച ഉണ്ടായില്ലേ? ആ സ്ഥിതിക്കു്, അതു നിറകുടമാവുകയെങ്ങനെ?

വ്രജേ:—അതിനാലാണു ഞാൻ ചോദിക്കുന്നതു് 'അതിൽ എന്തു നിറച്ചിട്ടുണ്ടു്—എന്നു്.'

വ്രജേശ്വരൻ കുടത്തിൽ കൈയിട്ടുനോക്കി. കുടമാകെ നാണയങ്ങൾ നിറഞ്ഞിരുന്നു.

വ്രജേ:—കുടത്തിലെ നാണയങ്ങൾ എവിടെ കൊണ്ടുവയ്ക്കണം?

ദേവി:—നാണയങ്ങളോടുകൂടിയാണു് ഞാൻ കുടം ദാനംചെയ്തിരിക്കുന്നതു്. സാധനമൊന്നിച്ചുള്ള കുടമല്ലേ, ഞാൻ നിങ്ങൾക്കു ദാനംചെയ്തതു്.

വ്രജേ:—എന്തു്?

ദേവി:—'എന്തുകൊണ്ടു പാടില്ല?'

വ്രജേ:—എന്തുമാത്രം നാണയങ്ങൾ ഉണ്ടു്?

ദേവി:—മൂവായിരത്തിമുന്നൂറു്!

വ്രജേ:—മൂവായിരത്തിമുന്നൂററിന്റെ വില, സുമാർ അമ്പതിനായിരം ഉറുപ്പികയിലും അധികമാവും. സാഗര നിങ്ങളുടെ അടുക്കൽ പണത്തേ സംബന്ധിച്ചു വല്ലതും പറയുകയുണ്ടായോ?

ദേവി:—നിങ്ങൾക്കു് അമ്പതിനായിരം ഉറുപ്പികയുടെ അത്യാവശ്യം നേരിട്ടിട്ടുണ്ടെന്നു് സാഗര എന്നോടു പറഞ്ഞു.

വ്രജേ:—അതുകൊണ്ടാണോ, ദാനംചെയ്തതു്?

ദേവി:—പണം എന്റെ വകയല്ല; ദേവസ്വമാണതു്. എന്നാൽ, അതിന്റെ കൈകാര്യകർത്തൃത്വം എന്നിൽ ഇരിക്കയാണി

പ്പോൾ! അതിൽനിന്ന് ഒരു തുക ഞാൻ നിങ്ങൾക്കു കടമായി തന്നുവെന്നേയുള്ളൂ!

ബ്രജേ:—എനിക്കിപ്പോൾ പണത്തിന്റെ ആവശ്യം ഒഴിക്കാവതല്ല. മോഷ്ടിച്ചെങ്കിലും പണം നേടാതെ കഴികയില്ലെന്ന പതനം വന്നിരിക്കയാണ്. എന്തെന്നാൽ, പണം നേടാതെയിരുന്നാൽ അച്ഛന്റെ ആഭിജാത്യം ശേഷിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. അതിനാൽ, ഞാൻ പണംകൊണ്ടുപോകാം. ഇതിലും തുക എന്നു തിരിയെക്കൊണ്ടേല്പിക്കണം?

ദേവി:—ദേവസ്വം ദേവന്മാർക്കു ചേർന്നതാണ്. ഞാൻ മരിച്ചു എന്നു കേട്ടതിനു മേലായാലും, ഈ തുക, പതിനഞ്ചുറുപ്പിക പലിശയോടുകൂടി നിങ്ങൾക്കു ദേവാരാധന കർമ്മങ്ങളിൽ ചെലവാക്കാം.

ബ്രജേ:—ആ ചുമതല എന്നിൽ വച്ചാൽ പക്ഷേ, ഞാൻ അധ്മണ്ണനായേച്ചാലുമായി. അതിനാൽ, ഞാൻ ആ ഭാരം കൈയേൽക്കയില്ല.

ദേവി:—നിങ്ങളുടെ ഇഷ്ടംപോലെ കടം തീർക്കുവാൻ നോക്കുക.

ബ്രജേ:—പണം കൈവശം വന്നാൽ ഉടനേ നിങ്ങളുടെ പക്കൽ അയച്ചേക്കാം.

ദേവി:—നിങ്ങളുടെ ആൾക്കാരാരും ഞാൻ പാർക്കുന്ന സ്ഥലത്തു വന്നെത്തുകയില്ല.

ബ്രജേ:—ഞാൻ തന്നെ പണവുംകൊണ്ടു വരാം.

ദേവി:—എവിടെ വരും? ഞാൻ ഒരിടത്തു പാർക്കുന്നവളല്ല.

ബ്രജേ:—ഒരു സ്ഥലം നിശ്ചയിച്ചു പറഞ്ഞാൽ, ഞാൻ അവിടെ വരാം.

ദേവി:—ഇന്നദിവസം വരാമെന്നു പറഞ്ഞാൽ, ഇന്ന സ്ഥലത്തു വരിക എന്നു ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചു പറയാം.

ബ്രജേ:—മാഘഫാൽഗുനമാസങ്ങളിൽ എന്റെ കൈയ്യശം പണം വന്നുചേരാം. പക്ഷേ, അതിലും കുറെ നീണ്ട അവധി അനുവദിച്ചാൽ കൊള്ളാം. എന്തായാലും, വൈശാഖമാസത്തിൽ ഞാൻ പണം കൊണ്ടുതരാതിരിക്കയില്ല.

ദേവി:—എന്നാൽ, വൈശാഖമാസം ശുക്ലപക്ഷത്തെ സപ്തമിനാൾ, ഇതേ സ്ഥലത്തു പണവുംകൊണ്ടു വരുവാൻ നോക്കുക! സപ്തമിചന്ദ്രൻ അസ്തമിക്കുന്നതുവരെ, ഞാൻ ഇവിടെ ഉണ്ടാകും. പിന്നെ, നിങ്ങൾക്ക് എന്നെ കാണ്മാൻ സാധിക്കയില്ല.

വ്രജേശ്വരൻ 'അങ്ങനെയാവട്ടെ' എന്നു സമ്മതിച്ചു. ദേവി രജതഘടത്തെ ആയാളുടെ കപ്പലിൽ കൊണ്ടുവയ്ക്കുവാൻ ഭൃത്യന്മാരോടു നിദേശിച്ചു. ഭൃത്യന്മാർ ഉടനെ രണ്ടു ഘടം എടുത്തുകൊണ്ടുപോയി. വ്രജേശ്വരൻ ദേവിയെ ആശീർവ്വദിച്ചിട്ടു കപ്പലിലേയ്ക്കു പുറപ്പെടുവാൻ ഭാവിച്ചു.

ദേവി, 'വരട്ടെ! ഒരു കാര്യംകൂടി പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ!' എന്നു മന്ത്രിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

'നിങ്ങൾക്കു പണം കടമായി നൽകി; സംഭാവന യാതൊന്നും നൽകിയില്ലല്ലോ!'

വ്രജേ:—രജതഘടം സംഭാവനയാകട്ടെ!

ദേവി:—അതു സംഭാവനയാവുകയില്ല. അതിനാൽ ഞാൻ നിങ്ങൾക്കു യഥാശക്തി സംഭാവന നൽകാൻ ഭാവിക്കുന്നു.

എന്നു പറഞ്ഞ് ദേവി പുതുപ്പുഞ്ചിരി തൂകിക്കൊണ്ടു വിരലിൽ അണിഞ്ഞിരുന്ന മോതിരം ഊരി വ്രജേശ്വരന്റെ നേരെ നീട്ടി. എന്നാൽ ആ മോതിരം പ്രതിഗൃഹീതാവിന്റെ നീട്ടിയ കൈയിൽ ന്യസിച്ചാൽ പോരേ? ദേവി അങ്ങനെയല്ലാ ചെയ്തത്. വ്രജേശ്വരന്റെ വിരലിൽ അണിയിക്കാൻ അവന്റെ കൈയ്ക്കു കടന്നു പിടികൂടി. വ്രജേശ്വരനാകട്ടെ, പക്വത വന്ന ജിതേന്ദ്രിയനാണ്; എങ്കിലും, അവന്റെ ഉള്ളിൽ എന്തോ ചില ചപലവികാരങ്ങൾ ഇളകിത്തുടങ്ങി. ജിതേന്ദ്രിയനായ വ്രജേശ്വരന്ന്, ആ വികാരബഹളം എന്തെന്നറിവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ദേഹമെങ്ങും സൂചി കുത്തിയാലുള്ള യാതനയും ഹൃദയമെങ്ങും പീയൂഷവർഷമുണ്ടായാലുള്ള ആഹ്ളാദവും ആയാൾ ഒരേസമയത്ത് അനുഭവിച്ചു. ജിതേന്ദ്രിയനായ വ്രജേശ്വരൻ, ദേവി പിടികൂടിയ തന്റെ കൈയിനെ വലിച്ചുകൊള്ളുവാൻ ഏതും ശക്തനാകുന്നില്ല. ദേവി തന്റെ കൈയ്ക്കു പിടികൂടിയിട്ടുണ്ടെന്ന കഥ തന്നെ ആയാൾ സ്മരിക്കുന്നില്ല. ഇങ്ങനെ ചില സന്ദർഭങ്ങളിൽ സ്വധർമ്മം ചെയ്യുവാൻ മറന്നുപോകുമാറ് ദൈവം മനുഷ്യരുടെ മസ്തിഷ്കചക്രത്തിൽ

വിസ്മൃതിയെ കടത്തിവിടുക പതിവുണ്ട്. .അതിനാൽ വ്രജേശ്വരൻ ആന്തരമായ ചപലവികാരത്തിന്ന് അധീനനായിരിക്കവേ, ദേവിക്ക് അവന്റെ വിരലിൽ സാവധാനം മോതിരം അണിയിക്കാൻ തരം കിട്ടി. ആ സമയം രണ്ടു തുള്ളി ചുടുബാഷ്പം വ്രജേശ്വരന്റെ കൈമേൽ വീണു; പ്രബുദ്ധനായ വ്രജേശ്വരൻ ചുററും കണ്ണോടിച്ചു; ദേവിയുടെ നേത്രങ്ങൾ ധാര മുറിയാതെ ബാഷ്പം വാർക്കുന്നു. വ്രജേശ്വരൻ ജിതേന്ദ്രിയൻതന്നെ; എന്നിട്ടും, അവന്റെ ഉള്ളിൽ എന്തോ മാതിരി വിജാതീയതരംഗങ്ങൾ കുത്തിമറിഞ്ഞുയരുകയാണ്. ദേവിയുടേതുപോലെതന്നെ കമനീയമായ മറെറാരു മുഖം ആയാൾ സ്മരിച്ചു. ആ മുഖത്തും ഇതേ നേത്രങ്ങൾ ഇതേവിധം ബാഷ്പം വാർന്നിട്ടുള്ളതായും തോന്നി. ഇതല്ലേ അതു് എന്നൊരു ഭ്രമം വ്രജേശ്വരനെ നന്ന അലട്ടുന്നു. വ്രജേശ്വരൻ പിന്നും മുന്നും നോക്കാതെ, മേലും കീഴും ചിന്തിക്കാതെ, ദേവിയുടെ കരവല്ലിയിൽ ഹസ്താർപ്പണം ചെയ്തു. മറെറാരു കൈകൊണ്ടു അവളുടെ ചിബുകവും ഉയർത്തി; ആ മുഖം പ്രഫുല്ലയുടെ മുഖമാണെന്ന് ആയാൾക്കു നിശ്ശബ്ദം ബോദ്ധ്യമായിരിക്കണം. വ്രജേശ്വരൻ, വിവശതയോടും വിഹ്വലതയോടും കൂടി, ദേവിയുടെ ഭുജത്തിന്മേൽ ഒരു കൈ അർപ്പിക്കയും, മറെറാരു കൈകൊണ്ട് അവളുടെ ചിബുകം ഉയർത്തുകയും ചെയ്തിട്ട് ബാഷ്പാർദ്രമായ അവളുടെ ബിംബാധരത്തെ—'ഞാൻ എന്താണ് ഇച്ചെയ്തതു്? ഇവൾ പ്രഫുല്ലയോ? അവൾ മരിച്ചു പത്തു വർഷം കഴിഞ്ഞുപോയി!' എന്നു മന്ത്രിച്ചുകൊണ്ട് ആയാൾ ഊർദ്ധ്വശ്വാസത്തോടുകൂടി തന്റെ കപ്പലിന്നഭിമുഖം പലായനംമുറുക്കി; സാഗരയെക്കൂടെ വിളിച്ചുകൊണ്ടു പോവാൻ മറന്നുപോയി. അവൾ, 'പിടിക്കിൻ! കെട്ടുവിൻ! പുള്ളി അതാ ഓടുന്നു' എന്നുപറഞ്ഞുകൊണ്ട് വ്രജേശ്വരനെ അനുധാവനം ചെയ്തു രണ്ടുപേരും കപ്പലിൽ കയറിയിരുന്നു. വ്രജേശ്വരനും അവന്റെ വക രണ്ടു രത്നാധാരങ്ങളും—ഒന്നു സാഗരയും മറെറാന്നു രജതഘടവും—കപ്പലിലായ മാത്രയിൽ കണ്ണധാരന്മാർ കപ്പലോടിപ്പാൻ ആജ്ഞാപിതരായി.

നിശ കിടപ്പുമുറിയിൽ ചെന്നു നോക്കി: ദേവി നഗ്നമായ സ്ഥലത്തു കിടന്നുരുണ്ടു കരയുകയാണു. നിശ അവളെ താങ്ങിയിരുത്തി കണ്ണുനീർ തുടച്ചിട്ടു ചോദിച്ചു:—

'അമ്മേ, എന്തു പേക്രുത്താണിത്! ഇതോ നിങ്ങളുടെ നിഷ്കാമകർമ്മം?'

ദേവി മിണ്ടിയില്ല.

നിശ:—ആ വക വ്രതനിയമങ്ങളും പെണ്ണുങ്ങൾക്ക് എന്തിനു വേണം? അവയ്ക്കു വഴങ്ങാൻ പെണ്ണുങ്ങൾക്കു തൃണിപോരാ! വ്രതനിയമങ്ങൾ പാലിപ്പാൻ ഞാൻ മാത്രമാണു സമർത്ഥ! എന്നെ കരയിപ്പാൻ വ്രജേശ്വരനുമാത്രമില്ല; എനിക്കും ഒരു വ്രജേശ്വരൻ ഉണ്ട്; അതു സാക്ഷാൽ വൈകുണ്ഠേശ്വരനാണ്. അദ്ദേഹം കരയിക്കയും മറവുമില്ല.

ദേവി:—(കണ്ണുതുടച്ചിട്ട്) നീ യമപുരിയിലേയ്ക്കു ചെല്ല.

നിശ:—ചെല്ലാം. അതിൽ എനിക്കു സന്തോഷമേ ഉള്ളൂ! എന്നാൽ, എന്റെ നേരെ അധികാരം കാട്ടുവാൻ യമന് അവകാശമില്ല. നിങ്ങൾ ഒരു കായ്യം ചെയ്യുക: സന്ന്യാസം കൈവെടിഞ്ഞിട്ട് ഉടനേ ഗൃഹത്തിൽ ചെല്ലുക!

ദേവി:—അതിലേയ്ക്കുള്ള വഴി ഒരുപാടു ദൂരമുണ്ടെങ്കിൽ, ഈ വഴിയിലൂടെ ഞാൻ സഞ്ചരിക്കയില്ലായിരുന്നു. നിശേ! ഉടനേ കപ്പൽ വിടുവാൻ കല്പിച്ചാലും! നാലു നെടുമ്പായ് വിടുകയും വേണം.

തൽക്ഷണം, നാലു നെടുമ്പായ് വിടുത്തിയ കപ്പൽ പക്ഷിവേഗം പിടിച്ച് ഓടുവാൻ തുടങ്ങി.

—(o)—

മുപ്പത്തൊന്നാമദ്ധ്യായം

"ഗുരുതരാ ധീരന്മാരും ഭീതരാകുമതിൽ
മാരുണപരിണാമംകണ്ടു ഞാൻ നടുങ്ങിപ്പോയി."

വ്രജേശ്വരൻ കപ്പലിൽ വന്നു ഘനംനടിച്ചിരുപ്പായി. സാഗരയോട് ഒരക്ഷരം ഉരിയാടിയില്ല. ദേവിയുടെ കപ്പൽ പക്ഷിവേഗം പിടിച്ചോടുന്നതു്, ആയാസം കണ്ടു. ഉടനെ സാഗരയോട് ചോദിച്ചു:

'ആ കപ്പൽ എവിടെയാണു പോവുന്നതു്?'

സാഗര:—'ദേവിക്കല്ലാതെ മററാർക്കും അതറിവാൻ പാടില്ല. ദേവി അതു മററാരോടും പറയാറുമില്ല.

വ്രജേ:—ദേവി ആരാണു്?

സാഗര:—ദേവി ദേവിതന്നെ!

വ്രജേ:—നിന്റെ ആരാണു്?

സാഗര:—ജ്യേഷ്ഠത്തി.

വ്രജേ:—എങ്ങനെ? ഏതു മറയ്ക്കു ജ്യേഷ്ഠത്തിയാവും?

സാഗര:—ചാച്ചുമറയ്ക്കു്.

വ്രജേശ്വരൻ നിശ്ശബ്ദനായി. കുറെ കഴിഞ്ഞിട്ടു് അയാൾ നാവികന്മാരോടു ചോദിച്ചു:—

'ആ കപ്പലിന്റെ പുറകിൽ നമ്മുടെ കപ്പൽ ഓടിപ്പാൻ നിങ്ങൾക്കു കഴിയുമോ?'

നാവികന്മാർ:—കഴിയില്ല! ആ കപ്പൽ വായുവേഗംപിടിച്ചോടുകയാണു്.

നേരം പുലർച്ചയായി. കപ്പൽ അതിവേഗം ഓടുകയാണു്. സൂര്യോദയമായപ്പോൾ സാഗര ഉണർന്നു് വ്രജേശ്വരന്റെ സമീപം വന്നിരുന്നു.

വ്രജേ:—ദേവി ക്രൂട്ടായ്മക്കവച്ചു് നടത്തുമോ?

സാഗര:—അങ്ങയ്ക്കു് എങ്ങനെ അറിയാം?

വ്രജേ:—കവച്ചു് ചെയ്യുമെന്നാണു തോന്നിയതു്; ഒരുവേള അവൾ കവർച്ചയും മോഷണവും ചെയ്യുന്നവളായേയ്ക്കാം. പക്ഷേ, അവളുടെ വേഷവും ഭാഷയും മാറു കവർച്ചക്കാരുടേതല്ല. അതിനാൽ, അവൾ കവച്ചുക്കാരിയാണെന്നു് എനിക്കു വിശ്വാസം വരുന്നില്ല.

സാഗര:—എന്തുകൊണ്ടു വിശ്വാസം വരുന്നില്ല?

വ്രജേ:—സാഗരേ! അവൾ തീർച്ചയായും കവർച്ചക്കാരി തന്നെ!

സാഗര:—തീർച്ചയായും അല്ല.

വ്രജേ:—എങ്കിൽ പിന്നെ, അവൾക്കു് അത്ര ഐശ്വര്യം എങ്ങനെ കിട്ടി?

സാഗര:—ചിലർ പറയുന്നതു ദേവിക്കു ദേവതാപ്രസാദത്താൽ അത്രയും സമ്പത്തു കിട്ടിയെന്നാണു്. പിന്നെ ചിലരുടെ പക്ഷം, അവൾക്കു തറ കഴിച്ചപ്പോൾ ഒട്ടനവധി പണക്കു

ടങ്ങൾ ലഭിക്കയുണ്ടായി എന്നാണ്. വേറെ ചിലർ, അവൾക്കു പൊന്നുണ്ടാക്കാൻ വശമുണ്ടെന്നും പറയുന്നു.

വ്രജേ:—ദേവി എന്തു പറഞ്ഞു?

സാഗര:—തന്റെ പക്കൽ ഒരൊററ പൈസ ഇല്ലെന്നും ഉള്ളതൊക്കെ ദേവസ്വമാണെന്നുമാണ് ദേവി പറഞ്ഞതു്.

വ്രജേ:—പലരുടെ പണം അവൾക്കെങ്ങിനെ ലഭിച്ചു?

സാഗര:—അതു് ഞാൻ എങ്ങിനെ അറിയും?

വ്രജേ:—പരസ്വമാണെങ്കിൽ, ഇത്ര ഭീമാഡംബരം ആരും കാണിക്കയില്ല. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ പലരും കാര്യം ചോദിക്കാൻ പുറപ്പെട്ടേയ്ക്കുമല്ലോ!

സാഗര:—ദേവി ഭീമാഡംബരം കാണിക്കയില്ല. അവൾ പക്വതയും സംസ്കാരവും വന്ന മഹിളാരത്നമാണ്. തന്നെത്താൻ അരിവച്ചുണ്ണും; നഗ്നമായ തറമേൽ കിടന്നുറങ്ങും; ഇന്നലെ അങ്ങു കണ്ട ആഡംബരം, എന്നെയും അങ്ങയേയും കരുതി മാത്രം കാണിച്ചതാണ്. അങ്ങയുടെ കൈവിരലിൽ എന്താണു മിന്നുന്നതു്? പുതിയൊരു മോതിരമാണല്ലോ അതു്!

വ്രജേ:—ഇന്നലെ ലഘുഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം ദേവി. എനിക്കു സംഭാവന നൽകിയതാണിതു്.

സാഗര:—കാണട്ടെ!

വ്രജേശ്വരൻ മോതിരം ഊരി സാഗരയുടെ പക്കൽ കൊടുത്തു. സാഗര അതിനെ തിരിച്ചും മറിച്ചും നോക്കിയിട്ടു് 'ഇതിൽ ദേവീചൌധുറാണിയുടെ പേരു കൊത്തിയിട്ടുണ്ടു്' എന്നു നിസ്സംകോചം പറഞ്ഞു.

വ്രജേ: 'എവിടെ? കാണട്ടെ.'

വ്രജേശ്വരൻ മോതിരം വാങ്ങി പരിശോധിച്ചു നോക്കി. എന്താശ്ചര്യം! ഇതിൽ എന്റെ പേരാണല്ലോ, കൊത്തിയിട്ടുള്ളതു്! എന്തു്? ഇതെന്റെ മോതിരമോ? സാഗരേ, സത്യം പറയുക: ദേവി ആരാണ്?

സാഗര:—അങ്ങയ്ക്കു് അറിവാൻ കഴിഞ്ഞില്ലെങ്കിൽ, എനിക്കാണോ കുററം? എനിക്കു്, ഒരൊററ നിമിഷംകൊണ്ടു് ആളെ മനസ്സിലാക്കാൻ സാധിച്ചു.

വ്രജേ:—ആരാണ്? ദേവി ആരാണ്?
സാഗര:—പ്രഫുല്ലമുഖി.

വ്രജേശ്വരൻ പിന്നെ ഒരക്ഷരം ഉരിയാടുവാൻ ശക്തനല്ല. സാഗര അയാളുടെ മുഖം സൂക്ഷിച്ചു നോക്കി. അപ്പോൾ അയാളുടെ മുഖത്ത്, ദേഹമെങ്ങും തൂശികുത്തിയാലുള്ള യാതനയും ഉള്ളിൽ പീയൂഷവർഷം ഉണ്ടായാലുള്ള ആഹ്ളാദവും കലർന്ന ഒരു വിജാതീയഭാവം വിളയാടുകയായിരുന്നു. അതോ, പ്രസന്നവും കമനീയവുമായിരിക്കുന്നുണ്ടുതാനും. ഉജ്ജ്വലമായ നേത്രോല്പലങ്ങൾ ബാഷ്പപൂരത്തിൽ പ്ലവിക്കുന്നുണ്ട്. ഉന്നതവും രമണീയവുമായ ദേഹത്തിൽ ഉള്ളിൽ സുഖതരംഗമാല ഉദിച്ചുയരുകയാൽ താരുണ്യലാവണ്യകാന്തി സ്രവിച്ചൊഴുകുന്നുമുണ്ട്. അടുത്ത മാത്രയിൽ ആ മുഖഭാവം തീരെ ഇല്ലാതായി. മഹത്തരവും ഘോരതമവുമായ വിഷാദഛായ, ആ മുഖഭാവത്തെ പാടെ അദൃശ്യമാക്കി. വ്രജേശ്വരൻ നിഷ്പന്ദനും നിർന്നിമേഷനുമായിച്ചമഞ്ഞു! ഉടനെ സാഗരയുടെ മുഖത്ത് ഒരുകുറി തുറുംകണ്ണു പായിച്ചിട്ട് സ്തബ്ധനായി; ഇരിക്കാൻ ത്രാണിയില്ലാതെ മസ്തകം സാഗരയുടെ മടിമേൽ ചരിച്ചുവച്ചു. പരിഭ്രമാന്ധയായ സാഗര ആയാളെ സംസാരിപ്പിക്കാൻ പലവിധം ശ്രമിച്ചു. എന്തു ചെയ്തിട്ടും ആയാൾ സംസാരിച്ചില്ല! ഒരു കുറി മാത്രം ആയാൾ 'ഛേ! പ്രഫുല്ല കവർച്ചക്കാരിയാവുകയോ' എന്നു മന്ത്രിക്കാതിരുന്നില്ല.

—(o)—

മുപ്പത്തിരണ്ടാമദ്ധ്യായം.

"വൽഗുഭാഷിണിയാൾതൻ പ്രാർത്ഥനാവ്യാപാരങ്ങൾ
വനരോദനമായിക്കാൺകവേ പിൻവാങ്ങിനാൾ."

വ്രജേശ്വരനേയും സാഗരേയും യാത്രയാക്കിയതിനുശേഷം, ദേവീചൌധുറാണി, കഷ്ടമേ! എങ്ങു മറയത്തായി? വീണാപാണിയായ ദേവിയുടെ ആ വേഷവും ആ ഭൂഷണങ്ങളും ആ അമൂല്യവസനവും ഇപ്പോൾ എവിടെ? ദേവി സർവസ്വവും ഉപേക്ഷി

ച്ചു; സവ്വും അന്തർദ്ധാനം നേടിക്കഴിഞ്ഞു! ഇപ്പോൾ ദേവി ഒരു ഖദർത്തുണി മാത്രം ധരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഒറ്റയ്ക്കെയിൽ മാത്രമേ പൊന്നണിക്കാപ്പു കാണ്മാനുമുള്ളൂ! ദേവി കുപ്പലിന്റെ ഒത്തങ്ങിയ ഒരു മൂലയിൽ പുൽപായ് വിരിച്ചു കിടക്കയാണ്. ഉറക്കം വന്നിട്ടുണ്ടോ ഇല്ലയോ എന്നു നിശ്ചയമില്ല.

കപ്പൽ നിശ്ചിതഘട്ടത്തിൽ ചെന്നടുത്തു. പ്രഭാതമായ ഉടനെ, ദേവി ഗംഗയിൽ ഇറങ്ങി സ്നാനംചെയ്തു; ഈറൻ മാറിയില്ല; മുഖത്തും നെഞ്ചത്തും ഗംഗാമൃത്തിക വാരിക്കഴച്ചു ലേപനം ചെയ്തു. ആർദ്രമായ വാർകുഴൽ ചിതറിക്കിടക്കുന്നു. ദേവിയുടെ തൽക്കാലസൌന്ദര്യം അനന്യസുലഭമെന്നേ പറയേണ്ടൂ! വജ്രവൈഡൂര്യാദി നവരത്നങ്ങളും പതിച്ച ആഭരണങ്ങളും അനർഘമായ വസനാന്തരങ്ങളും ധരിച്ചു് സിംഹാസനസ്ഥയായ മഹാറാണിയിൽ, ഇപ്പോഴത്തെ ദേവീചൌഡുറാണിയുടെ സൌന്ദര്യത്തിന്റെ സഹസ്രാംശംപോലും നമ്മാം കണ്ടിരിക്കയില്ല! സൌന്ദര്യത്തിന്റെ പരിശുദ്ധത വസ്ത്രാഭരണാദി അലങ്കാരങ്ങളിൽ നിന്നു വെളിവാകുന്നതിൽ എത്രയോ ശക്തിയോടുകൂടി മുന്തികാടി പരിശുദ്ധദ്രവ്യങ്ങളുടെ ലേപനത്തിൽനിന്നും ഉണ്ടാകുന്നു.

അനുചിതവേഷം സ്വീകരിച്ച ദേവി, കൂടെ ഒരു മഹിളയേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു നദിയുടെ തീരത്തിലൂടെ നടന്നുതുടങ്ങി; കപ്പലിൽ കയറിയില്ല. വളരെ വഴി നടന്നതിനു ശേഷം, ഒരു കൊടുംകാട്ടിൽ പ്രവേശിച്ചു.

കൊടുങ്കാട്ടിൽ കയറിയ ദേവി പിന്നെയും കുറേദൂരം നടന്നു. എന്നിട്ടു്, പന്തലിച്ച ഒരു മരത്തിന്റെ ചുവട്ടിലെത്തി കൂടെയിരുന്ന സ്ത്രീയോടു് 'നിങ്ങൾ ഇവിടെ ഇരിക്കുക; ഞാൻ ഉടനെ മടങ്ങിവരാം. ഇവിടെ പുലികളോ കരടികളോ ഏറെയൊന്നുമില്ല. അവ വന്നാലും നിങ്ങളെ ഉപദ്രവിക്കയില്ല. ഒട്ടും ഭയപ്പെടരുതു്. സൂക്ഷിപ്പാൻ അസംഖ്യംപേർ കാത്തുനിൽപ്പുണ്ടു്' എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു് ദേവി പതിന്മടങ്ങു സാന്ദ്രമായ കാന്താരാന്തരാളത്തിൽ കടന്നു. ഒട്ടു ചെന്നപ്പോൾ ഒരു നിലയറ കണ്ടുമുട്ടി. അതിൽ ഇറങ്ങുവാൻ കൽപ്പടകം കെട്ടപ്പെട്ടിരുന്നു. ഇറങ്ങുന്നിടത്തു് അന്ധകാരമടഞ്ഞ ഒരു മണ്ഡപം ഉണ്ടു്. പണ്ടൊരു

കാലത്ത് ആ മണ്ഡപം ഒരു ദേവമന്ദിരമായിരുന്നിരിക്കണം. ദേവി ഇരുട്ടത്തു കൽപ്പടവുകൾ ചവിട്ടി താഴെയിറങ്ങി.

ഭൂഗർഭസ്ഥിതമായ ദേവമന്ദിരം പ്രത്യക്ഷമായി. അവിടെ ചെറിയൊരു വിളക്കു കത്തുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ ശിവലിംഗത്തിന്റെ മുമ്പിൽ ഇരുന്നു ശിവപൂജ നടത്തുകയാണ്. ദേവി ശിവലിംഗത്തെ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചതിനുശേഷം, ബ്രാഹ്മണൻ ഇരുന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തിൽനിന്നു കുറെയകലെ നിശ്ശബ്ദമിരുന്നു. ബ്രാഹ്മണനാകട്ടെ, ശിവപൂജ പൂർത്തിയാക്കി ആചമനം കഴിച്ചിട്ട്, ദേവിയെ നോക്കി സംസാരിപ്പാനും തുടങ്ങി:

ബ്രാഹ്മ:—'അമ്മേ! നിങ്ങൾ ഇന്നലെ രാത്രി എന്തുചെയ്തു? കവർച്ച നടത്തിയില്ലേ?

ദേവി:—അങ്ങ് എന്തു ഭാവിക്കുന്നു?

ബ്രാഹ്മ:—ആ കഥ ഞാൻ എന്തു അറിഞ്ഞു?

ബ്രാഹ്മണൻ മററാരുമല്ല; വായനക്കാരുടെ പൂർവ്വപരിചിതനായ ഭവാനീടാഗോർ തന്നെ!

ദേവി:—എന്തേ, ടാഗോർജി, ഞാൻ എന്തറിഞ്ഞു എന്നുപറഞ്ഞ് അങ്ങ് ഒഴിയുന്നത്? അങ്ങ് എന്നെ കാണുന്നില്ലേ? ഇക്കഴിഞ്ഞ പത്തു വർഷം മുഴുവൻ, തസ്കരഭടന്മാരോടുകൂടി ഞാൻ രാപ്പകൽ ക്ലേശിച്ചു. ഇത്രയും സമയത്തിൽ നടന്നിട്ടുള്ള കവർച്ചകളും അപഹരണങ്ങളും മോഷണങ്ങളുമെല്ലാം നടത്തിയത് ഞാനാണെന്നാണ് ജനസംസാരം. എന്നാൽ ഒരൊററദിവസം ഞാൻ ആവക ദുഷ്കർമ്മങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടിട്ടില്ല. ഈ വസ്തുത അങ്ങു ധരിക്കാത്തതുമല്ല. എന്നിട്ടും 'ഞാൻ എന്തു അറിഞ്ഞു' എന്നു പറഞ്ഞൊഴിവാൻ കാരണം എന്ത്?

ഭവാനീ:—പരിഭവിച്ചിട്ടു കാര്യമില്ല. കൂട്ടായ്മക്കവർച്ചയും മോഷണവും ഞാൻ നടത്തിയിട്ടുള്ളത്, ദുഷ്കർമ്മമാണെന്നു കരുതിയിട്ടല്ല. അങ്ങനെ കരുതിയിരുന്നുവെങ്കിൽ, ഞാൻ യാതൊരു കാരണവശാലും ഈ വക തൊഴിൽ സ്വീകരിക്കയില്ലായിരുന്നു. നിങ്ങൾ ആയവ ദുഷ്കർമ്മങ്ങളാണെന്ന്

അറിഞ്ഞില്ലായിരിക്കാം. അറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ, ഇ
ക്കഴിഞ്ഞ പത്തു വർഷം —'

ദേവി:—ഈ സംഗതിയിൽ എനിക്ക് അഭിപ്രായഭേദമാണ് ഉ
ള്ളതു്. അങ്ങു നിർദ്ദേശിച്ചതിനമേൽ ഞാൻ അക്കഥ പാ
ടെ വിസ്മരിച്ചു. ഇപ്പോൾ എനിക്ക് ആ അഭിപ്രായം ഇ
ല്ല. പരദ്രവ്യമപഹരിക്ക ദുഷ്കർമ്മമല്ലേ? മഹത്തായ പാ
തകകർമ്മമല്ലേ? മേലാൽ ഞാനും അങ്ങുമായി യാതൊരിട
പാടും വേണ്ടെന്നു വച്ചേയ്ക്കാം.

ഭോജി—അതെന്തിന്? നിങ്ങളെ ഇതുവരെ ഉപദേശിച്ചതു, വീ
ണ്ടും ആവർത്തിക്കണമോ? അപഹരണംചെയ്യുവകയിൽ
ഒരൊറ്റ പൈസ സ്വന്തം ആവശ്യത്തിന്നായി ചെലവാ
ക്കുന്ന പക്ഷം, അതു പാതകമാകും. എന്നാൽ, ഞാൻ ധ
നാപഹരണം ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്, അന്യർക്കു ദാനം ചെയ്യുവാനാ
ണെന്നു നിങ്ങൾ അറിയാത്ത വസ്തുതയല്ല. ധർമ്മാസക്തന്മാ
രും സന്മാർഗ്ഗാമികളുമായിട്ട് ധനാർജ്ജനംചെയ്യുവരോ, ദുർ
ദൈവാൽ സർവ്വസ്വം നശിച്ചു കുടുംബഭരണം ദുഷ്കരമാ
യിത്തീർന്നവരോ ആയ മനുഷ്യരുടെ വക ഒരൊറ്റ പൈ
ഞാനോ രംഗരാജനോ അപഹരിച്ചിട്ടില്ല. ചതിയും കള
വും കാട്ടി സാധുക്കളുടെ പക്കൽനിന്ന് അനീതിയായി
പണം തട്ടിയെടുക്കുന്ന ദുഷ്ടന്മാരുടെ ധനം മാത്രമേ ഞ
ങ്ങളം അപഹരിച്ചിട്ടുള്ളൂ. ആവകയൊന്നും സ്വാവശ്യ
ങ്ങൾക്കായി വിനിയോഗിച്ചിട്ടുമില്ല. ദുഷ്ടന്മാർ ആരു
ടെ സർവ്വസ്വമപഹരിച്ചുവോ, ആ സർവ്വസ്വം അവർക്കു
വീതിച്ചുകൊടുക്കയാണു ഞങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്. ഇതൊ
ക്കെ നിങ്ങളും അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. നാട്ടു് അരാജകമായിപ്പോ
യി. വ്യവസ്ഥാപിതമായ ഭരണപദ്ധതി, പ്രചാരത്തിലി
ല്ല. അതിനാൽ, ദുഷ്ടദമനം ശരിക്കു നടക്കുന്നില്ല. എ
ല്ലാപേരും പരസ്വാപഹാരികളായിരിക്കുന്നുണ്ട്. അതു
കൊണ്ടു്, നിങ്ങടെ മഹാറാണിയായി വാഴിച്ചുകൊണ്ടു്
ഞങ്ങൾ രാജ്യഭരണം നടത്തുകയാണിപ്പോൾ! നിങ്ങളുടെ
പേരു പറഞ്ഞാണു്, ഞങ്ങൾ ഇപ്പോൾ ദുഷ്ടന്മാരെ ഒതു
ക്കുകയും ശിഷ്ടന്മാരെ സംരക്ഷിക്കയും ചെയ്യുവരുന്നതു്.
ഈ വർത്തനം അധർമ്മമാണോ?

ദേവി:—മഹാറാണിയായിരിക്കുമ്പൊഴേ, ഇവയിലെ ദുഷ്കൎമ്മ ത്വം ഗ്രാഹ്യമാവൂ! എനിക്ക് ഈ ഭണം തീരെ പററിയതല്ല. എന്നെ ദയവായി ഈ പദവിയിൽനിന്ന് ഒഴിച്ചുവിടുക! വാസ്തവം പറകയാണ്: എനിക്കു മഹാറാണിയായിരിപ്പാൻ ലേശം മനസ്സില്ല.

ഭവാനീ:—ഞാൻ ഈ പദവിയിൽ വൎത്തിപ്പാൻ മററാരെയും പരിശീലിപ്പിച്ചിട്ടില്ല; മററാൎക്കും ഇത്ര വമ്പിച്ച സമ്പത്തിയുമില്ല! നിങ്ങളുടെ ത്യാഗവും ദാനവുംമൂലം സകലമാനപേരും നിങ്ങൾക്കു വശംവദരായിട്ടുണ്ട്.

ദേവി:—എൻെറ സൎവ്വസ്വവും അങ്ങേയ്ക്കു വിട്ടുതന്നേയ്ക്കാം. ഞാൻ എങ്ങനെ ചെലവാക്കിയോ, അതുപോലെ നിങ്ങളും ആ പണം ചെലവാക്കുക! എനിക്കു ശ്രീകാശിയിൽ ചെന്ന് ജീവിതശേഷം നയിച്ചാൽകൊള്ളാമെന്നു തോന്നിയിട്ടുണ്ട്.

ഭവാനീ:—ധനദാനംകൊണ്ടു മാത്രമല്ല നിങ്ങൾക്കു ലോകരാസകലം വശംവദരായിട്ടുള്ളത്; സൌന്ദൎയ്യത്തിലും സൌശീല്യത്തിലും നിങ്ങൾ മഹാറാണിയായിരിക്കയാണ്. നിങ്ങൾ സാക്ഷാൽ ഭഗവതിയുടെ അവതാരമെന്നത്രേ, പലരും വിശ്വസിച്ചുപോരുന്നത്. നിങ്ങൾ സന്ന്യാസിനിയാണ്; സൎവ്വമംഗളയെപ്പോലെ ലോകൎക്ക് സൎവ്വമംഗളങ്ങളും നൽകി വരുന്നു; നിസ്സംകോചമായും സധൈൎയ്യമായും ദാനധൎമ്മങ്ങൾ അനുഷ്ഠിച്ചു വരുന്നു; പുറമേ, മഹാലക്ഷ്മിയെപ്പോലെ അപാരസുന്ദരിയുമത്രേ! ഇതെല്ലാംകൊണ്ടാണ്, ഞങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ പേരിൽ രാജ്യഭരണം നടത്തിവരുന്നത്. ഇങ്ങനെ നിങ്ങളുടെ പേരിലല്ല ഭരണരഥം നയിക്കുന്നതെങ്കിൽ ഞങ്ങളെ ആരും വിലവയ്ക്കയില്ല!

ദേവി:—ഓഹോ! അതിനാലായിരിക്കാം, ജനങ്ങൾ എന്നെ മികച്ച കവർച്ചക്കാരി എന്ന് പഴിച്ചു പറയുന്നത്? ഈ അപവാദം, ചത്താൽ ഒടുങ്ങുമോ, ടാഗോർജി?

ഭവാനീ:—എന്തപവാദം! വരേന്ദ്രഭൂമിയിൽ, അപവാദമുണ്ടായി എന്നാൽതന്നെ എന്താണ്? എല്ലാപേരും കവർച്ചയും പരസ്വാപഹരണവും ക്രൂസൽക്രൂടാതെ ദിവസവും നടത്തിവരികയാണല്ലൊ. അക്കഥ അങ്ങനെയിരിക്കട്ടെ! ഒരു സം

ഗതി വിട്ട പറഞ്ഞേക്കാം; ധർമ്മാനുഷ്ഠാനസന്ദർഭത്തിൽ മാനാവമാനങ്ങളും ഗണനാർഹങ്ങളാവാൻ പാടില്ല. അങ്ങനെ ഗണിക്കാൻ പോകുന്നതു്, വിവേകവുമല്ല. അവമാനം നേരിടട്ടെ എന്നുവച്ചു് ഒരാൾ കർമ്മം ചെയ്യുന്നു എന്നു വയ്ക്കുക; ആ കർമ്മം, യഥാർത്ഥമായ നിഷ്കാമകർമ്മമാകയില്ലേ? അപവാദം പിണയുമെന്നുവച്ചു് നിങ്ങൾക്കു പ്രവർത്തിക്കാതിരിക്കാൻ കഴിയുമോ? പ്രവർത്തിക്കാതിരുന്നാൽ ആത്മാവു് എങ്ങനെ മുക്തി നേടും?

ദേവി:—അങ്ങയോടു വാദപ്രതിവാദംചെയ്തു വിജയം നേടുവാൻ ഞാൻ ശക്തയല്ല. അങ്ങു് മഹാമഹോപാദ്ധ്യായനായ പണ്ഡിതനാണു്. ഞാൻ സ്ത്രീജാതി. ഉണർത്തിക്കുമാത്രം ചെയ്തു. ഏതായാലും, എനിക്കു മഹാറാണിപദവിയിൽനിന്നു പിരിഞ്ഞാൽ കൊള്ളാമെന്നു മോഹമുണ്ടു്. ആ പദവി എന്തുകൊണ്ടോ എനിക്കത്ര പിടിക്കുന്നില്ല.

ഭവാനീ:—എന്നാൽ പിന്നെ, ഇന്നലെ രാത്രി രംഗരാജനെ കവർച്ചു നടത്തുവാൻ പ്രേരിപ്പിച്ചതു് എന്തിനാണു്? ആ സംഗതി ഞാൻ അറിയാത്തതല്ലല്ലോ!

ദേവി:—അതറിയാമെങ്കിൽ, രംഗരാജൻ കവർച്ച നടത്തിയോ അഥവാ സ്വകാര്യമനുഷ്ഠിച്ചുവോ എന്ന വസ്തുതയും അങ്ങു് അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടാവണം. ഞാൻ ഇന്നലെ രാത്രി കവർച്ചക്കാരിയുടെ വേഷം ധരിച്ചതു വാസ്തവംതന്നെ!

ഭവാനീ:—അതെന്തിനു്?

ദേവി:—ഒരാളെ പിടികൂടുവാൻ അങ്ങനെ ചെയ്തു.

ഭവാനീ:—ആരാണു്?

ദേവി പേരു പറവാൻ മടിച്ചു; പക്ഷേ, ഭവാനീദാഗോറിന്റെ മുമ്പിൽ അസത്യവും വഞ്ചനയും തീരെ കണക്കാക്കാത്തതിനാൽ, ആയാളുടെ പേരു് ത്രൈലോക്യനാഥറായി എന്നാണു് എന്നു പറയുകതന്നെ ചെയ്തു!

ഭവാനീ:—ഞാൻ അവനെ നല്ലപോലെ അറിയും. നിങ്ങൾക്കു് അവനെക്കൊണ്ടു് എന്തു സാധിപ്പാനുണ്ടായിരുന്നു?

ദേവി:—അദ്ദേഹത്തിനു സംഭാവന നൽകണമെന്നുവച്ചു്, പിടിച്ചുകൊണ്ടു വരാൻ ഏർപ്പാടു ചെയ്തു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ

പിതാവിനെ നികുതിയുദ്യോഗസ്ഥൻ ജയിലിൽ പാർപ്പിക്കാൻ ഉദ്യമിച്ചപ്പോൾ! അതിനാൽ, അദ്ദേഹത്തിനു കുറെ പണം ദാനംചെയ്ത് ബ്രാഹ്മണജാതിസംരക്ഷണം യഥാവിധി നടത്തി.

ഭവാനീ:—അതു ചെയ്യണ്ടായിരുന്നു; ഏതായാലും അതു തീരെ നന്നായില്ലെന്നു ഞാൻ തീർത്തു പറഞ്ഞേയ്ക്കാം. എന്തെന്നാൽ, അവന്റെ പിതാവായ ഫരവല്ലന്റെ ഏതാനും വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പ് സ്വന്തം ചാർച്ചക്കാരിയെ ജാതിഭ്രഷ്ടയാക്കിയിട്ടുണ്ട്. ആ സ്ഥിതിക്ക്, അവനും ജാതിഭ്രഷ്ടനാവേണ്ടതായിരുന്നു.

ദേവി ആപാദചൂഡം വിറകൊണ്ടു. അവൾ സഖേദം ചോദിച്ചു:—

'എത്ര വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പ് എന്തു ചെയ്തിട്ടാണ് ജാതിഭ്രഷ്ടയാക്കിയത്?'

ഭവാനീ:—അവന്റെ ഒരു പുത്രവധുവിനു വേണ്ടപ്പെട്ടവരായിട്ടു ആരുമില്ലായിരുന്നു; അവൾക്കു പെറ്റ തള്ള മാത്രമേ ശരണമുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ! ഫരവല്ലൻ, ആ സാധുവിന്റെ പേരിൽ വല്ലാത്ത ദുരപവാദം പരത്തിവിട്ടു; അതേ കാരണത്താൽ, പുത്രവധുവിന്റെ മാതാവ് അകാലമരണം പ്രാപിക്കയും ചെയ്തു.

ദേവി:—പുത്രവധുവിന്റെ സ്ഥിതിയെന്തായി?

ഭവാനീ:—ഉണ്ണാൻ വക കാണാതെ അവളും മരിച്ചുപോയി എന്നാണു കേട്ടതു്.

ദേവി:—നമ്മൾ പരോപകാരവ്രതം ദീക്ഷിച്ചവരല്ലേ? വിശ്വനാഥരേ സഹായിക്കേണ്ടതു നമ്മളുടെ കടമയാണ്.

ഭവാനീ:— അതു പാടില്ലെന്നു ഞാൻ പറയുന്നില്ല. ഇപ്പോൾ ഒട്ടനവധി സംഖ്യം ലോകർ ദാരിദ്ര്യപീഡിതരായുണ്ട്. നികുതിയുദ്യോഗസ്ഥന്റെ ദുരധികാരപ്രദർശനംമൂലം, നാടാകെ ദാരിദ്ര്യം കൃത്താടുകയാണ്. കൈയിൽ വല്ലതും ഉണ്ടെങ്കിലേ അവർ കുറെ നാളെങ്കിലും ജീവിച്ചിരിക്കയുള്ളൂ! ദേഹബലം ഒട്ടുണ്ടായാൽ മാത്രമേ അവർ സ്വാതന്ത്ര്യം വകവെച്ചു സംരക്ഷിപ്പാൻ സമർത്ഥരാവൂ. നിങ്ങൾ താമസിയാതെ ഒരു ദർബാർനടത്തി ദരിദ്രജനതയെ ഉദ്ധരിക്കേണ്ടതാണ്.

ദേവി:—എന്നാൽ, അടുത്ത തിങ്കളാഴ്ച രാത്രി ഇതേസ്ഥലത്തു് ദർബാർ കൂടുന്നതാണെന്നു വിളംബരം ചെയ്താലും!'

ഭോനീ:—അങ്ങനെ പാടില്ല. നിങ്ങൾ ഇവിടെ താമസിക്കരുതു്. നിങ്ങളുടെ താവളം ഇവിടെയാണെന്നു് ഇംഗ്ലീഷുകാർക്കു് അറിവു കിട്ടിയിട്ടുണ്ടു്. അവർ ഈ പ്രാവശ്യം നിങ്ങളെ പിടിച്ചു് ജയിലിലിട്ടടയ്ക്കുണമെന്നു കരുതി അനേകം ദേവന്മാരെ നിയോഗിച്ചുകഴിഞ്ഞു! അതിനാൽ, ഇവിടെ ദർബാർ കൂടുന്നതു ക്ഷോഭഹമല്ല. വൈകുണ്ഠപുരാരണ്യത്തിൽ അടുത്ത തിങ്കളാഴ്ച ദർബാർ കൂടുന്നതാണെന്നു വിളംബരം ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു! ആ അരണ്യത്തിൽ പ്രവേശിപ്പാൻ ദേവന്മാർക്കു ധൈര്യം പോരാ. പ്രവേശിച്ചാൽ, അവരുടെ കഥ അതോടുകൂടി കഴിയും. വേണ്ടുന്നതു ധനവും എടുപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്, നിങ്ങൾ ഇന്നുതന്നെ വൈകുണ്ഠപുരത്തിലേയ്ക്കു യാത്രയാവുക!

ദേവി:—ഇതാ, യാത്രയാവുകയായി. എന്നാൽ, ഞാൻ ഇനി ഈവക കർമ്മം ചെയ്യുമോ ഇല്ലയോ എന്നു എനിക്കുതന്നെ നിശ്ചയമില്ല. ഇതൊന്നും എനിക്കു ലവലേശം രുചിക്കുന്നില്ല.

ദേവി ഉടനേ പുറപ്പെട്ടു് കാന്താരവഴി പിന്നിട്ടു് ഒരു കപ്പലിൽ ചെന്നു കയറി. കയറുന്ന സമയം രംഗരാജനെ വിളിച്ചു് എന്തോ സ്വകാര്യം പറയുകയുണ്ടായി. അതിലെ അവസാനഭാഗം ഇതാണു്:—'അടുത്ത തിങ്കളാഴ്ച വൈകുണ്ഠപുരാരണ്യത്തിൽ ദർബാർ കൂടണം. കപ്പൽ വിടാൻ കല്പിക്ക; ഉടനേ ആ അരണ്യത്തിൽ ചെന്നെത്തേണ്ട ആവശ്യം ഉണ്ടു്. കാണുന്നവരോടെല്ലാം ഈ സംഗതി പറയണം. നീ ദേവീഘട്ടംവഴി പോവുക; ക്രൂടെ കുറെയേറെ പണം ഉണ്ടായിരിക്കട്ടെ! എത്ര പക്കൽ ഏറെയില്ല.

കപ്പൽ ഓടുവാൻ തുടങ്ങി; രണ്ടു നെടുമ്പായ് വിടുത്തിക്കെട്ടിയിരുന്നു; ഒട്ടസംഖ്യം ചെറുവള്ളങ്ങൾ അതൊന്നിച്ചു ബന്ധിച്ചുമിരുന്നു. അതിൽ ബലശാലികളായ അമ്പതു നാവികന്മാർ കയറിയിരുന്നു. 'മഹാറാണിക്കീജെയ്' എന്നു മുഴക്കിക്കൊണ്ടാണു് കപ്പൽ ഓടുവാൻ തുടങ്ങിയതു്. നദീതീരത്തുള്ള കാട്ടുവഴിയിലൂടെ ഒട്ടസംഖ്യം അധ്വനീനന്മാർ കപ്പലിനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു

ധാവനം ചെയ്യുന്നുണ്ട്. അവരെല്ലാം ഓരോ മുച്ചാൺവടിയും ധരിച്ചിരുന്നു. അവരുടെ വക മററായുധങ്ങളായ കഠാരികളും കരവാളങ്ങളും ദേവിയുടെ കപ്പലിൻെറ ഒരറയിൽ ഗോപുരം കണക്കു സംഭരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടത്രേ! ഈ അദ്ധ്വനീനന്മാരാണ് ദേവീ ചൌധുറാണിയുടെ 'ബാകന്ദാജം' എന്ന പേരിൽ പ്രഥിതരായ അനുചരഭടന്മാർ!

കപ്പലിൻെറ മുകൾത്തട്ടിലിരുന്ന ദേവി, ഇതെല്ലാം കണ്ടു. സ്വയം പാകംചെയ്യുവാൻ പാചകമുറിയിൽ കടന്നു. അഹോ, ദേവി! നീയോ സന്യാസിനി? എന്തുതരം സന്യാസമാണിത്?

മുപ്പത്തിമൂന്നാമദ്ധ്യായം

"ഇക്ഷിതിമണ്ഡലേ മേവുന്നൊരു വേഴാമ്പലെന്നുള്ള
പക്ഷികൾക്കു വഴിപോലെ ഭാരികോരിച്ചൊരിഞ്ഞാശു
കക്ഷിപൂർത്തിവരുത്തീടുന്നില്ലയോ വാരിവാഹങ്ങൾ;
രക്ഷചെയ്യും ജനത്തിൻെറ ലക്ഷണമങ്ങനേയുള്ളൂ.!"

തിങ്കളാഴ്ച പ്രഭാതമായി; ചെങ്കതിരോൻ വാനത്തു മന്ദംമന്ദം പ്രത്യക്ഷനായി. അപ്പൊഴാണ് ദേവിയുടെ ദർബാർ കൂടുവാനുള്ള സുമുഹൂർത്തം. സ്ഥലമോ, നിബിഡമായ വൈകുണ്ഠാരണ്യത്തിൻെറ കേന്ദ്രഭാഗമാണ്. ആ സന്ദർഭത്തിൽ വിചാരണചെയ്തു തീരുമാനം വരുത്തി പറഞ്ഞൊതുക്കേണ്ട സംഗതികൾ യാതൊന്നും സ്വീകാര്യങ്ങളല്ല. രാഷ്ട്രീയമായ ഒരൊററ സംഗതി മാത്രമാണ് അപ്പോൾ നിർവഹിക്കാൻ നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളത്. അതെന്തെന്നാൽ കൈയയച്ചു ധനദാനം ചെയ്യുകതന്നെ!

നിബിഡീസമായ വൈകുണ്ഠാരണ്യമദ്ധ്യത്തിൽ വിസ്തീർണ്ണമായ ഒരു മൈതാനം ഉണ്ട്. അതിൽ അവിടവിടെ തഴച്ചുനിന്നിരുന്ന പന്തലിച്ച വന്മരങ്ങൾ ഛേദിക്കപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. അവയുടെ പ്രശാന്തഛായയിൽ വേണം, വന്നുകൂടുന്നവർ ഇരുട്ടുവോളം സസുഖം സ്ഥിതിചെയ്യുവാൻ. അതിനാലാണ് അവ ഛേദിക്കപ്പെടാത്തതും. ആ മൈതാനത്തിൽ പതിനായിരത്തിലധികംപേർ

നിരന്നു കഴിഞ്ഞു. അതിന്റെ നടുക്കു വിശാലമായ ഒരു പടശിബിരം അടിച്ചിട്ടുള്ളതായി കാണാം. പടപാശങ്ങൾ അടുത്തു നില്പുള്ള വന്മരച്ചുവടുകളിലാണു ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതു്. ആ ശിബിരത്തിലത്രേ, ദേവീചൗധുറാണിയുടെ ദർബാർ നടത്തപ്പെടുന്നതു്! ദർബാർഹാളിന്റെ നടുവിൽ മനോഹരമായ ഒരു സിംഹാസനം വിളങ്ങിക്കാണാം. അതിന്റെ മേൽവിതാനം, നവരത്നലംബകാഞ്ചിതമായ അനർഘദുകൂലമാണു്; അതിന്മേൽ ചിത്രവിചിത്രമായ രത്നകാംബളം വിരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇന്നു ദേവി രത്നാഭരണാലംകൃതയായിരിക്കുന്നു അമൂല്യമായ പീതാംബരം ഉടുത്തിരിക്കുന്നു. ദേവിയുടെ എല്ലാ അവയവങ്ങളും രത്നഭൂഷിതങ്ങളാണു്; ആന്ദോചനകമായ രത്നാംബരാവരണം ഭേദിച്ചു് ചില മിന്നൽ വെല്ലുന്ന കായികകാന്തിൎഘട എല്ലാ അവയവങ്ങളിലും ബഹിസ്സ്രവിക്കാതില്ലതന്നെ! ദേവിയുടെ ദേഹനിറം മാററുകൂടിയ തനിത്തങ്കത്തിന്റേതാണു്. കംബുകണ്ഠസംലഗ്നമായ പീതാംബരാഞ്ചലം വിദ്രുമമൗക്തികദാമങ്ങളാൽ സമാച്ഛാദിതമാണു്. മസ്തകത്തിന്മേൽ സമുന്നതവും ചേതോഹാരിയുമായ മണിമയമകുടം വിരാജിക്കുന്നു. ഇന്നു് നമ്മുടെ ദേവി ശരദാരാധ്യയായ സാക്ഷാൽ ശാരദാദേവിയെപ്പോലെ സമ്പൂൎണ്ണസമലംകൃതയത്രേ! ദേവിയുടെ ഇരുവശം, നാലു സുന്ദരിമാർ പൊൽപ്പിടിയുള്ള വെൺചാമരം എടുത്തു് സാവധാനം വീശുന്നുണ്ടു്. മുൻവശത്തു്, സമുചിതമായ വേഷഭൂഷണങ്ങൾ ധരിച്ച 'ചോപ്പദാർ'മാരും 'അസബ്ദാർ'മാരും ഏതിനും ഒരുങ്ങി നിൽക്കുന്നു. ദർബാർ ഹാളിന്റെ സൎവ്വോപരി കമനീയമായ പുറഭാഗത്തിൽ ദേവിയുടെ വീരന്മാരായ ബരകന്ദാജസൈനികന്മാർ വ്യൂഹം ചമഞ്ഞു് നിൽക്കുന്നു. ആ സൈനികന്മാർ റാണിയുടെ ഇരുവശവും അണിനിരന്നു നിശ്ശബ്ദം നിൽക്കുന്നുണ്ടു്. ഹാളിന്റെ നാലു മൂലയിൽ നാലു കൊടിക്കൂറകൾ കാററിൽ പറന്നാടുന്നുമുണ്ടു്.

ദേവി, സിംഹാസനത്തിന്മേൽ ചെന്നിരുന്നു. ഉടനേ, പതിനായിരം കണ്ഠങ്ങളിൽനിന്നു് ഒരേ സമയത്തു നിൎഗ്ഗളിച്ച 'മഹാറാണിക്കീജെയ്' എന്ന കാഹളാരവം, അരണ്യാന്തരീക്ഷത്തെ നിശ്ശേഷം മുഖരിതമാക്കി. തൽക്ഷണം പത്തു തരുണന്മാർ മുമ്പിൽ വന്നു് ദേവിയെ നമസ്കരിച്ചതിനുശേഷം, മധുരസ്വരത്തിൽ

സ്തവാലാപം മുഴക്കി. പിന്നത്തെ പരിപാടിയാണ്, ശ്രദ്ധേയം. രംഗരാജൻ പതിനായിരംപേരിൽ ഓരോ ആളിനേയും വിളിച്ചുകൊണ്ടു വന്ന് ദേവിയുടെ മുമ്പിൽ ഹാജരാക്കുകയും ആയാൾ ദേവിയെ ഭക്തിപൂർവം പ്രണമിക്കുകയുംചെയ്തു. വയോധികരായ ബ്രാഹ്മണരുംകൂടി ദേവിയെപ്രണമിക്കതന്നെ ചെയ്തു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, ദേവി ദീനോദ്ധാരണംചെയ്യുവാനായി അവതരിച്ച സാക്ഷാൽ ഭഗവതിയാണെന്നത്രേ, അവർ ദൃഢമായി വിശ്വസിച്ചുവന്നിരുന്നത്. ഇതേകാരണത്താൽ തന്നെയാണ് ദേവിയുടെ പാർപ്പിടത്തെക്കുറിച്ച് ആരും ഇംഗ്ലീഷുകാർക്ക് അറിവു കൊടുക്കാൻ ശ്രമിക്കയോ ദേവിയെ പിടികൂടുവാൻ ഒരുങ്ങിയിറങ്ങിയ ഭടന്മാരെ സഹായിക്കയോ ചെയ്യാതിരുന്നത്. ദേവി മുമ്പിൽവന്നു നിൽക്കുന്നവരോടു സൌമ്യഭാഷയിൽ സംസാരിക്കുകയും അവരുടെ സ്ഥിതിഗതികൾ ശരിക്കു മനസ്സിലാക്കുകയും ചെയ്തതിനുശേഷം, അവർക്കെല്ലാം യഥായോഗ്യം ധനദാനം ചെയ്തു. ദേവിയുടെ പരിസരപ്രദേശത്തു നാണയങ്ങൾ നിറച്ച പൊൽക്കുടങ്ങൾ ഒട്ടസംഖ്യം വച്ചിരുന്നു. ഇങ്ങനെ, ദേവി പ്രഭാതംമുതൽ സന്ധ്യയാവുംവരെ, ദരിദ്രർക്ക് ധനദാനംചെയ്തു. പരിസരസ്ഥിതമായ നിറകുടങ്ങൾ, വെറും കുടങ്ങളായിത്തീർന്നു. ദേവി അതുവരെയും ജലപാനം കഴിച്ചിരുന്നില്ല. ഇക്കഴിഞ്ഞ പത്തു വർഷവും, ദേവി ചെയ്തുവന്ന പരസ്വാപഹരണവും കൂട്ടായ്മക്കവർച്ചയുംകൊണ്ടു സിദ്ധിച്ചതു് ഇപ്രകാരം വിനിയോഗിച്ചു.

ഏതാനും നാളുകളായപ്പോൾ ദേവി ചൌധുറാണി, വൈകുണ്ഠപുരാരണ്യത്തിൽ ഒട്ടസംഖ്യം തസ്കരസംഘനായകന്മാരോടുകൂടി രഹസ്യാലോചന നടത്തുകയുണ്ടായി എന്നും, കവർച്ചക്കാരും കള്ളന്മാരും ആ സമയം ഒട്ടസംഖ്യം പേർ സന്നിഹിതരായിരുന്നു എന്നും, അവരിൽ പലരും കവർച്ചയും പരസ്വാപഹരണവും ചെയ്തു സംഭരിച്ച ധനം വീതിച്ചെടുത്തു വസതികളിലേയ്ക്കു ഭേസിക്കൊണ്ടു പോയി എന്നും ഒരു വദന്തി നാടാകെ പടർന്നു; ക്രമേണ, ഈ വദന്തി കളക്ടർസായ്പിന്റെ ചെവിയിൽ എത്തി. ദേവിയുടെ പക്കൽനിന്നു ദാനംപററിയവരാരും, വാ തുറന്നില്ല! പിടിച്ച് ഭേദ്യംചെയ്തു ചോദിച്ചതിൽ, തങ്ങൾക്ക് ആരും പണം തന്നില്ലെന്നു മറുപടി പറഞ്ഞൊഴിഞ്ഞുകളഞ്ഞു! ദേവി

യുടെ പക്കൽ നിന്ന് പണം പററി എന്നു പറയുന്നതു്, മഹാപത്താവും—നികുതിയുദ്യോഗസ്ഥൻ അറിഞ്ഞാൽ, ഒരു പൈസ വിടാതെ ഉള്ളതൊക്കെ കവന്നുകൊണ്ടു പോകും. ആകട്ടെപ്പാടേ ദേവീചെയ്തുറാണി ഏതാനും ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പു്, രാജ്യദ്രോഹപരമായ രഹസ്യാലോചന നടത്തിയിട്ടുണ്ടെന്നു വദന്തിതന്നെ സർവ്വത്ര പ്രാബല്യം നേടി!

——— (o) ———

മുപ്പത്തിനാലാമദ്ധ്യായം

"ഇതിലധികം പരമെന്തൊരു കൗതുകം."

വ്രജേശ്വരൻ യഥാസമയം ഗൃഹത്തിലെത്തി പിതാവിനെ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു. അവർ പല സംഗതികളെക്കുറിച്ചും സംസാരിച്ചതിനു ശേഷം, ഹരവല്ലഭൻ പുത്രനോടു ചോദിച്ചു:—

'അതൊക്കെ കിടക്കട്ടെ. നമുക്കു് നമ്മുടെ കാര്യം നോക്കാം. പണത്തെസ്സംബന്ധിച്ച തീരുമാനം കേൾക്കട്ടെ.'

വ്രജേ:—'ശ്വശ്രൂരൻ പണം തരികയില്ലെന്നു തീർത്തു പറഞ്ഞു.'

ഹരവല്ലഭൻ വല്ലാതെയായി; അയാൾ ഉറക്കെ ഗർജ്ജിച്ചു:—

'പണം കിട്ടിയില്ലെന്നു പറയെടാ.'

വ്രജേ:—ശ്വശ്രൂരൻ പണം തന്നില്ല; എങ്കിലും, മറെറാരു കൈയിൽ നിന്നു് ആവശ്യമുള്ളതു പണം എനിക്കു പറവാൻ സാധിച്ചു.

ഹര:—പണം കിട്ടിയോ, മകനേ! നീ ഇതു് ആദ്യം പറയാത്തതു് എന്താണു്? ഏതായാലും, നമ്മളെ ദുർഗ്ഗാദേവി ഇക്കുറി അനുഗ്രഹിച്ചു.

വ്രജേ:—പണം പററിയ വിധം പറകയാണെങ്കിൽ, അതു സാധീകാര്യമാവുമോ എന്നു് എനിക്കു സംശയമാണു്.

വ്രജേ:—പണം തന്ന മറെറാരു കൈ ഏതാണു്?

വ്രജേ:—(സാശങ്കം) അവളുടെ പേരു ഞാൻ ഓർക്കുന്നില്ല. കവച്ചുക്കാരി എന്ന പേരിൽ കുപ്രസിദ്ധയായ ഒരു മഹിളയില്ലേ?

ഹര:—ആരു്! ദേവീ ചൌധുറാണിയോ?

വ്രജേ:—അതെ, അവൾ തന്നെ!

ഹര:—അവൾ എങ്ങിനെ തന്നു?

പുരാണമായ നീതിശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ കൂലംകഷമായ പാണ്ഡിത്യം സമ്പാദിച്ച വ്രജേശ്വരൻ, ഈദൃശസന്ദർഭങ്ങളിൽ പിതാവിന്റെ സന്നിധിയിൽ അസത്യകഥനം ചെയ്യുക ദോഷാവഹമല്ലെന്നു കാണുകയാൽ ഇങ്ങനെ തട്ടിമൂളിച്ചു:

'അത്യാവശ്യമുള്ള സന്ദർഭത്തിലാണു്, പണം നമ്മൾക്കു കിട്ടിയിട്ടുള്ളതു്.'

ഹര:—ദുഷ്ടന്മാരുടെ വക പണമല്ലേ? നീ വല്ലതും എഴുതിക്കൊടുത്താണോ പണം പററിയതു്?

വ്രജേ:—അനുകൂലസന്ദർഭത്തിൽ കിട്ടുന്ന പണത്തിനു വല്ലതും എഴുതിക്കൊടുക്കയും മററും വേണമോ?

ഹരവല്ലഭൻ മിണ്ടിയില്ല. പിതാവു വേണ്ടാത്ത വിവാദം വർദ്ധിപ്പിക്കാൻ ആലോചിക്കയാണെന്നു ധരിച്ച പുത്രൻ, അതിനു് ഇടകൊടുക്കരുതെന്നു കരുതി തുടർന്നു പറഞ്ഞു:—

'ദുഷ്കർമ്മാർജ്ജിതമായ ധനം സ്വീകരിച്ചാൽ, സ്വീകരിച്ചവരും ദുരിതഭാഗികളാവും; അതിനാൽ താദൃശധനം പററുവാൻ ഞാൻ തയ്യാറാകയില്ല.'

ഹര:—(സരോഷം) പണം പററിയില്ലെങ്കിൽ, ജയിലിൽ കിടന്നുഴലണം. അതിനാൽ, വല്ല ധനവാന്മാരുടേയും പക്കൽ ചെന്നു് ആവശ്യമുള്ളത്ര പണം കടമായി പററണമെന്നു ഞാൻ കരുതിയിരുന്നു. ധനവാന്മാർ പാപിഷ്ഠന്മാരോ പുണ്യവാന്മാരോ ആയിരുന്നുകൊള്ളട്ടെ; അവരിൽനിന്നു പണം കടമായി പററുകയാണെങ്കിൽ, പററിയവർ ദുരിതഭാഗികളാവുമോ ഇല്ലയോ എന്നു വിവേചിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല. വല്ലവരും ദുരിതഭാഗികളാണെന്നു പറഞ്ഞാലും അതത്ര മാനിക്കേണ്ടതുമില്ല. പക്ഷേ, അതു് അസന്മാർഗ്ഗികളുടെ പണമാണെന്ന സംഗതി മറക്കത്തക്കതല്ല. അവർ പണം പററുമ്പോൾ, എഴുത്തോ പ്രമാണമോ ആവശ്യപ്പെടുകയുമില്ല. തക്ക സമയം കടം വീട്ടിയില്ലെങ്കിൽ, ഭവനം കവർന്നെടുത്തുകൊണ്ടു പോയേയ്ക്കും!—എന്താ, പറഞ്ഞതു മനസ്സിലായോ?

വ്രജേശ്വരൻ മിണ്ടിയില്ല.

ഹര:—എപ്പോഴാണു കടം വീട്ടേണ്ടതു്? ആ ദുഷ്ട വല്ല അവധിയും പറയുകയുണ്ടായോ?

വ്രജേ:—അടുത്തു വരുന്ന വൈശാഖമാസം ശുക്ലസപ്തമിനാൾ രാത്രി ചന്ദ്രാസ്തമനമാണു് കടംവീട്ടേണ്ട അവധി!

ഹര:—അവൾ കവർച്ചക്കാരിയാണു്; അന്നു് അവളെ അന്വേഷിച്ചു് എവിടെയാണു് പണം കൊണ്ടുചെല്ലേണ്ടതു്?

വ്രജേ:—അന്നു് അവൾ ഇരുട്ടിയതിനുശേഷം സന്ധാനപുരത്തേ കാലസാജിക്കടവിൽ കപ്പലിൽ വന്നെത്തും. നമ്മൾ അവിടെയാണു പണം കൊണ്ടുചെല്ലേണ്ടതു്.

വ്രജേശ്വരൻ പോയി. ഹരവല്ലഭനാകട്ടെ, പിന്നെയും കുറെയേറെനേരം വേണ്ടതും വേണ്ടാത്തതുമെല്ലാം തലയ്ക്കുള്ളിൽ കുത്തിച്ചെലുത്തി, ഒടുക്കം ഇങ്ങനെ തീരുമാനിച്ചു:—"കഷ്ടം! ആ ദുഷ്ടയുടെ അടുക്കലോ ഞാൻ പണം കൊണ്ടുപോകണം! അങ്ങനെയല്ലാ വേണ്ടതു്. ആ ഫിഡുംബിയെ ഇംഗ്ലീഷ് ഭടന്മാരെക്കൊണ്ടു പിടിപ്പിക്കയാണു വേണ്ടതു്. എങ്കിലേ, ബാധോപദ്രവങ്ങൾ നിശ്ശേഷം നീങ്ങുകയുള്ളു! ഏതായാലും, വൈശാഖമാസത്തെ ശുക്ലസപ്തമിനാൾ ക്യാപ്ററൻസായ്പിനെ നാലു 'പൽററൺ' ഭടന്മാരോടുകൂടി ആ രാക്ഷസിയുടെ കപ്പലിൽ കയററിവിട്ടില്ലെങ്കിൽ, ഞാൻ ഹരവല്ലഭറായി അല്ല. പിന്നെ, അവൾ എന്റെ പക്കൽനിന്നു പണമീടാക്കുന്നതു കാണട്ടെ." ഹരവല്ലഭന്റെ കൃതഘ്നമായ ഈ തീരുമാനം എന്തുമാത്രം ഗർഹിതം! വ്രജേശ്വരനെ വിശ്വാസമില്ലാത്തതിനാൽ പിതാവു് പുത്രനെ ഇക്കഥ ധരിപ്പിച്ചില്ല.

ഗൃഹാഗതയായ സാഗരയാകട്ടെ, വ്രജേശ്വരൻ ഏതോ ഒരു റാണിയുടെ കപ്പലിൽ കയറി അവളെ വിവാഹം ചെയ്തുവെന്നും, ബഹുമുഖമായ തന്റെ നിർബന്ധാപേക്ഷകൾ ആയാൾ തെല്ലും കൂട്ടാക്കിയില്ലെന്നും, ആ സ്ത്രീ മുക്കുവമടവാരാണെന്നാണു് അറിയപ്പെട്ടതു് എന്നും, അവൾക്കു് ഇതു കൂടാതെ രണ്ടു വിവാഹംകൂടിയായിട്ടുണ്ടെന്നു ജനസംസാരമുണ്ടെന്നും, അതിനാൽ വ്രജേശ്വരന്റെ ഭക്ഷണാവശേഷം താൻ ഭക്ഷിപ്പാൻ ഭാവിച്ചിട്ടില്ലെന്നും ഒരു കപടാഖ്യാനം ബ്രഹ്മഠാക്കുറാണിയുടെ വസതിയിൽ നിന്നു പരസ്യപ്പെടുത്തി. ഠാക്കുറാണിയാകട്ടെ, വ്രജേശ്വരനോടു പരമാർത്ഥം പറവാൻ നിർബന്ധിച്ചു. വ്രജേശ്വരൻ ആയതു പൊളിയ

ല്ലെന്നു പറഞ്ഞതിനു പുറമേ, ഉപസംഹാരമായി ജാതിയെസ്സം ബന്ധിച്ചു നോക്കുമ്പോൾ റാണി കുലീനമഹിളയാണെന്നും, പിതാവുമായി അവൾക്കു സഹോദരബന്ധുത്വമുണ്ടെന്നും, പിതാവിനെപ്പോലെ മൂന്നു വിവാഹമായതിൽ തന്നെ ആരും പഴിക്കേണ്ടതില്ലെന്നും അറിയിച്ചു.

സാഗര സൃഷ്ടിച്ച കപടാഖ്യാനം ഠാക്കുറാണിക്കു വിശ്വാസ്യമായില്ല. അങ്ങനെയൊരു കഥ സൃഷ്ടിച്ചിട്ട് സുശീലയായ സാഗരയ്ക്കു കാര്യമൊന്നുമില്ല. എന്നിട്ട്, അവൾ സൃഷ്ടിച്ചതു് സപത്നിയായ സാഗരനയന ശുണ്ഠിയെടുക്കട്ടെ എന്നു കരുതി മാത്രം! പിന്നെ, അതിന്റെ വ്യാപ്തിക്കു വിളംബം വേണ്ടിവന്നില്ല. നയനതാരയാകട്ടെ, സാഗരയെ കണ്ടാൽ ചീററി കടിപ്പാൻ അടുത്തുകൂടും. ഭർത്താവു മറെറാരു കിഴവിയെ കല്യാണംകഴിച്ചുവെന്നു ശ്രവിച്ചപ്പോഴേ അവളുടെ ദേഹം പൊള്ളുവാൻ തുടങ്ങി. അവളൊന്നിച്ചു കുറെയേറെനാൾ പടതല്ലി പകരം വീട്ടുവാൻ വ്രജേശ്വരൻ പെടാപ്പാടു പെടേണ്ടിവന്നു. അത്രയുംനാൾ, സാഗരയ്ക്കു ശുക്രദശയായിരുന്നുവെന്നു വിശിഷ്യ പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. നയനതാര ഒടുക്കം ഗത്യന്തരമില്ലാതെ ശ്വശ്രൂവിനോടു ചോദിച്ചു:—

'അദ്ദേഹം വീണ്ടും വിവാഹം കഴിച്ചതു വാസ്തവമാണോ?

ശ്വശ്രൂ:—കല്യാണം കഴിഞ്ഞതു വാസ്തവമാണെങ്കിൽ, ആ സ്നുഷ ഇവിടെവന്നു ഗൃഹഭരണം നടത്തണം. പുത്രവധുവിനെ ഭവനത്തിൽ നിന്നു് ഇറക്കിവിടുക ധർമ്മമോ?

ആ സന്ദർഭത്തിൽ വ്രജേശ്വരൻ അവിടെ വന്നെത്തി; നയനതാര അതിവേഗം മണ്ടിക്കളഞ്ഞു! വ്രജേശ്വരൻ മാതാവോടു ചോദിച്ചു:—

'അമ്മേ, നിങ്ങൾ എന്താണു പറഞ്ഞതു്?'

മാതാവു്:—'നീ വീണ്ടും ഒരു വിവാഹം കഴിച്ചതു വാസ്തവമാണെങ്കിൽ, ആ വധുവിനെയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വന്നു് ഇവിടെ പാർപ്പിക്കണമെന്നു് ഞാൻ പറഞ്ഞു.'

അന്യമനസ്കനായ വ്രജേശ്വരനും പോയി. സായംകാലമായപ്പോൾ, ഗൃഹനായിക ഭർത്താവിനെ വിശറിയെടുത്തു വീശി

ക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന സമയം, പുത്രവിവാഹപ്രസ്താവം അറിയിച്ചു. ഗൃഹനായകൻ ചോദിച്ചു:—

'നിന്റെ അഭിപ്രായം എന്തു്?'

ഗൃഹനായിക:—'സാഗര ഇവിടെ താമസിച്ചു് ഗൃഹഭരണം നടത്തുകയില്ല. നയനതാര കുട്ടനു തീരെ പററിയവളുമല്ല. അതിനാൽ വ്രജേശ്വരൻ സൌന്ദര്യവും സൌശീല്യവുമുള്ള ഒരു മഹിളയെ കല്യാണം കഴിക്കുന്നുവെങ്കിലേ, നമ്മുടെ ഗൃഹഭരണം സുകരമാവുകയുള്ളൂ!

ഗൃഹനായകൻ:—വത്സന്നു് അങ്ങനെ അഭിപ്രായമുണ്ടെങ്കിൽ, അറിഞ്ഞു ധരിപ്പിക്കു! ഞാൻ ഘടകന്മാരെ വരുത്തി നല്ല മഹിളയെ വിവാഹം ചെയ്യിക്കാൻ നോക്കാം.

ഗൃഹനായിക: —ആട്ടെ! അന്വേഷിച്ചറിയട്ടെ!

മനോഗതം വെളിച്ചത്താക്കേണ്ട ഭാരം, ബ്രഹ്മഠാക്കുറാണിയുടെ തലമേൽ വലിഞ്ഞുകയറി. അവർ ഉടനേ ചെയ്തതു്, വിരഹാതുരന്മാരും വിവാഹാക്ഷമന്മാരുമായ ഒട്ടനേകം രാജപുത്രന്മാരുടെ കഥകൾ വ്രജേശ്വരനെ ശ്രവിപ്പിക്കേണ്ടതാണു്. എങ്കിലും വ്രജന്റെ മനോഗതം വെളിച്ചത്തായില്ലതന്നെ! ബ്രഹ്മഠാക്കുറാണി സുസ്പഷ്ടം ചോദിക്കയായി; എന്നിട്ടും, മനോഗതം പുറത്തു വീണില്ല. 'പിതാവു പറയുന്നതുപോലെ ചെയ്യാം' എന്നു മാമാത്രമാണു് വ്രജേശ്വരൻ മറുപടി പറഞ്ഞതു്.

* * * * *

——(o)——

മുപ്പത്തഞ്ചാമദ്ധ്യായം

'മായാമോഹിതമതിജനമുണ്ടോ
തവമഹിമാനമറിഞ്ഞിടുന്നു?
സ്വപ്നാനുഭവിക്കറിയാമോ നിജ-
പൂർവ്വശരീരം; നാരായണജയ!

വൈശാഖമാസത്തെ ശുക്ലസപ്തമി സമീപിച്ചു. എന്നിട്ടും ദേവീചൌധുറാണിയുമായുള്ള ഇടപാടു തീർപ്പാനായി യാതൊരു ശ്രമവും നടക്കുന്നില്ല. ഇടപാടു തീർക്കുവാൻ കാംക്ഷയുണ്ടെ

ങ്കിൽ, ഹരവല്ലഭൻ വിചാരിച്ചാൽ അതിനൊട്ടും പ്രയാസമില്ല. പക്ഷെ, ആയാൾ അതത്ര കാര്യമായി കരുതിയില്ല. ഈ വിഷയത്തിൽ പിതാവിന്റെ ഉദാസീനഭാവം കണ്ടു് വ്രജേശ്വരൻ ഇതിനെക്കുറിച്ചു രണ്ടുമൂന്നു പ്രാവശ്യം പിതാവിനോടു സംസാരിച്ചു. എന്നാൽ ഹരവല്ലഭൻ അതും കൂട്ടാക്കിയില്ലതന്നെ! ഇനി ശുക്ലസപ്തമിയാകാൻ ഒരഞ്ചാറു ദിവസമേ ഉള്ളു. വ്രജേശ്വരൻ പിതാവിനെ കണ്ടു വീണ്ടും കാര്യമുണർത്തിച്ചു. പണം സമ്പാദിക്കാൻ താൻ ഉടനെ പോകുന്നുണ്ടെന്നും ഷഷ്ഠിനാൾ പുലർച്ചയ്ക്കേ താൻ മടങ്ങിയെത്തുകയുള്ളു എന്നും വ്രജേശ്വരനോടു മറുപടി പറഞ്ഞിട്ടു ഹരവല്ലഭൻ ഉടനടി യാത്ര തിരിച്ചു.

ഹരവല്ലഭൻ പോയതു പണം സമ്പാദിപ്പാനാണല്ലോ! പക്ഷെ, ആ സമ്പാദനം ഇടപാടു തീർപ്പാനായിട്ടല്ല, ആയാളുടെ ധനാർത്തി നികത്തുവാൻ മാത്രമായിരുന്നു. ആയാൾ നേരേ രംഗപുരത്തിലെത്തി കളക്ടർസായ്പിനെ സന്ദർശിച്ചു. അക്കാലത്തു കളക്ടർതന്നെയായിരുന്നു പ്രധാന ഭരണാധികാരി! ഹരവല്ലഭൻ, ഭടന്മാരുടെ സാഹായ്യമനുവദിച്ചാൽ, ദേവീചൌധുറാണിയെ താൻ പിടിച്ചേല്പിക്കാമെന്നുപറഞ്ഞു് അതിന്നു വമ്പിച്ച ഒരു തുക സമ്മാനം തരാൻ ഭാവമുണ്ടെങ്കിൽ അതെത്രയാണെന്നു സായ്പിനോടു ചോദിച്ചു. ഈ ഉദന്തം കളക്ടർസായ്പിനെ പരമാനന്ദഭരിതനാക്കിയെന്നു വിശിഷ്യ പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ! ദേവീചൌധുറാണിയാണു് എല്ലാ തസ്കരന്മാരുടേയും മേലാവെന്നും, അവളെ പിടികിട്ടിയാൽ തസ്കരന്മാരെല്ലാം അടങ്ങിപ്പാർക്കുമെന്നുമാണു കളക്ടർസായ്പു ധരിച്ചിരുന്നതു്. ദേവിയെ പിടിച്ചേല്പിക്കാൻ അദ്ദേഹം പലവുരു പരിശ്രമിച്ചിട്ടുണ്ടു്. സമർത്ഥഭടന്മാരെ അതിന്നായി നിയോഗിക്കയും ചെയ്തിരുന്നു. പക്ഷേ, ദേവിയെ ഇതുവരെ പിടി കിട്ടിയിട്ടില്ല. അതിനാൽ ആ അമാനുഷ മായാവിയെ താൻ പിടിച്ചേല്പിക്കാം എന്നു് ഹരവല്ലഭൻ പ്രസ്താവിച്ചതുകേട്ടു് സായ്പു് അതിയായി സന്തോഷിച്ചു. ഒരു വൻതുക സമ്മാനം തരുന്നതാണെന്നു് വാഗ്ദാനവും ചെയ്തു. അഞ്ഞൂറു ഭടന്മാരെ കൂടെ അയച്ചുതരണമെന്നു ഹരവല്ലഭൻ അപേക്ഷിച്ചു. സായ്പു് അതിൻ പടി, ലെഫ്ററനൻറു ബ്രോണൻ സായ്പിന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ അഞ്ഞൂറു ഭടന്മാരെ നിയോഗിക്കയും ചെയ്തു.

ദേവി, വന്നുനിൽക്കുന്ന കടവും മറ്റു സ്ഥലകാലവിവരങ്ങളും ബ്രജേശ്വരൻ തന്നോടു പറഞ്ഞതിനെ ഫൗവല്ലൻ തന്റെ നേതാവിനെ ധരിപ്പിക്കയായി. ദേവി കപ്പലിലായിരിക്കുകയാൽ ലഫ്റ്റനൻറു സായ്പ് ഏതാനും ഭടന്മാരെ കപ്പലിൽ കയറ്റിക്കൊണ്ടു പോകുവാൻ നിശ്ചയിച്ചു. ദേവിയുടെ കപ്പൽ നിരോധിപ്പാൻ ഉടനേ അഞ്ചു പടക്കപ്പൽ പുറപ്പെട്ടുകയായി. ഏതാനും ഭടന്മാർ കൊടുംകാട്ടിൽ പാർത്തിരിപ്പാനും പോയി. കപ്പൽ അടുക്കുമിച്ച മാത്രയിൽ ദേവി കരയിലിറങ്ങി കാട്ടുവഴികളിലൂടെ കടന്നുകളഞ്ഞാലോ എന്ന ശങ്കയാൽ അവളെ അങ്ങനെയും കൂട്ടുക്കിൽ ചാടിക്കാമെന്നുറച്ചു് ഏതാനും ഭടന്മാർ നദീതീരകാന്താരങ്ങളിലും ഒളിച്ചിരുന്നു. ഇംഗ്ലീഷുകാരുടെ പടക്കപ്പൽ വരുന്നുണ്ടെന്നു കണ്ട മാത്രയിൽ ദേവി തപ്പിപ്പിഴച്ചോടിയേയ്ക്കാം എന്നു കരുതി ലഫ്റ്റനൻറു സായ്പ് വന്നിച്ച ഒരു സംഘം ഭടന്മാരെ നദിയിൽത്തന്നെ രണ്ടു മൈലകലേ യുദ്ധസന്നദ്ധരായി നിൽക്കണമെന്നു് ആജ്ഞാപിച്ചയയ്ക്കയും ചെയ്തു.

സർവ്വസംഗപരിത്യാഗിനിയായ ഒരു സന്ന്യാസിനിയെ പിടിക്കുവാനാണു്, ഈ ഭയങ്കരസന്നാഹങ്ങൾ! ദേവി വാസ്തവത്തിൽ സന്ന്യാസിനിയായിരുന്നുകൊള്ളട്ടെ, അഥവാ സന്ന്യാസിനിയല്ലായിരുന്നുകൊള്ളട്ടെ; അവളുടെ ആജ്ഞാപാലകന്മാരായി ആയുധപാണികളായ ഒട്ടനവധി ധീരഭടന്മാരുണ്ടെന്നുള്ള വസ്തുത സായിപ്പും തന്നേയായികളും ധരിച്ചിരുന്നു. ഈ ധീരഭടന്മാരാണു 'ബരകന്ദാജ്' സൈനികന്മാർ! പല സന്ദർഭങ്ങളിലും ഇംഗ്ലീഷുകമ്പനിസിൽബന്ധികളും ബരകന്ദാജസൈനികന്മാരുടെ മുച്ചാൺവടിപ്രയോഗാസഹിക്കാഞ്ഞു പലായനസുഖം ജപിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു് ജനസംസാരമുണ്ടു്. അല്ലയോ മുച്ചാൺവടീ! നിന്റെ ആ സുദിനങ്ങളും ഇനിയിങ്ങു വരാതവണ്ണം മറഞ്ഞുപോയി! നിന്റെ ഉത്ഭവം സാമാന്യവംശത്തിലാണെന്നുള്ള സംഗതി വാസ്തവംതന്നെ! എന്നാൽ, പഴകിയവരുടെ കൈയിലായാൽ, നീ എന്തുകായ്യം ചെയ്കയില്ല? നീ എത്രായിരം കരവാളങ്ങളെ രണ്ടായി മുറിച്ചു് തെറിപ്പിച്ചില്ല? എത്രായിരം കഠാരികളെ തല്ലിത്തകർത്തില്ല? നിന്റെ വൈഭവം അവർണ്ണ്യമത്രേ! എത്രകോടി പീരങ്കികളും വൻതോക്കുകളുമാണു് നിന്റെ ആഘാതം പൊറുക്കാഞ്ഞു

യോധന്മാരുടെ കൈകളിൽനിന്നു ഭ്രംശിച്ചു പോകാത്തതു്? എത്രകോടി ഭടന്മാരാണു്, നിൻെറയാഘാതമേററു ഛിന്നപാണികളാവാത്തതു്? കുലീനമഹിളമാരുടെ ഘോഷാസമ്പ്രദായം സംരക്ഷിച്ചതു്, മുച്ചാൺവടിയല്ലേ? നെൽപ്പാടങ്ങളിൽ അറുത്തുകൂട്ടിയ കററകളെ ഉടമസ്ഥന്മാരുടെ അധീനതയിലാക്കിവന്നതും മുച്ചാൺവടിയല്ലേ? ദീനാനാഥവിപന്നന്മാരുടെ സർവസ്വം അന്യാധീനമാവാതെ സൂക്ഷിച്ചതും മുച്ചാൺവടിയല്ലേ? അനാഥന്മാരെയും അസഹായന്മാരെയും അതിമാത്രം ആശ്വസിപ്പിച്ചതും മുച്ചാൺവടിയല്ലേ? സകലമാനപേരുടെയും പദവിയും ബഹുമാന്യതയും പരിപാലിച്ചു തന്നതും മുച്ചാൺവടിയല്ലേ? മുസൽമാൻമാർക്കു മുച്ചാൺവടിയെ ബഹു ഭയമായിരുന്നു. തസ്കരാപശദന്മാർ മുച്ചാൺവടി എന്നു കേട്ടാൽ നഖശിഖാന്തം വിറകൊണ്ടിരുന്നു. നീലിത്തോട്ടമുടമസ്ഥന്മാർ മുച്ചാൺവടി ശങ്കിച്ചു് അടങ്ങിയും പതുങ്ങിയുമാണു പാർത്തുപോന്നതു്. മുച്ചാൺവടി പണ്ടൊരു കാലത്തു് പീനൽകോടായിരുന്നു എന്നും പറയാം. എന്തെന്നാൽ, ദുഷ്ടദമനവും ശിഷ്ടപാലനവും യഥാവിധി നിർവഹിക്കയും രാമൻ അപരാധം കാണിച്ചാൽ ഭീമൻെറ തലമണ്ട തകർക്കയും വേണം എന്നു പീനൽകോടുവിധി പ്രസ്താവിച്ചതും മുച്ചാൺവടിയായിരുന്നു. വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ, മുച്ചാൺവടി അക്കാലത്തു പീനൽക്കോടിലും അധികാധികമായ അധികാരം സമ്പാദിച്ചിരുന്നു: പീനൽകോടുവിധിക്കു് അപ്പീൽ ഉണ്ടു്; മുച്ചാൺവടി വിധിയായാൽ പിന്നെ അപ്പീലില്ലതന്നെ!

കഷ്ടമേ, മുച്ചാൺവടിയുടെ ആ അധികാരസമ്പത്തി ഇന്നിപ്പോൾ കണികപോലും ശേഷിച്ചിരിപ്പില്ല. പീനൽക്കോടു് മുച്ചാൺവടിയെ തച്ചോടിക്കയും ബലാൽ തൽസ്ഥാനമാക്രമിക്കയുമാണു ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്. അതേ, പണ്ടു മുച്ചാൺവടിക്കു സ്വതസ്സിദ്ധമായിരുന്ന സാമുദായികവും ഭരണസംബന്ധവുമായ അധികാരസമ്പത്തി ഇന്നിപ്പോൾ നിശ്ശേഷം അപഹരിക്കപ്പെട്ടുപോയി. മുച്ചാൺവടി! നീ ഇപ്പോൾ മുച്ചാൺവടിയല്ലതന്നെ! വെറും മുളക്കഷണമായിരിക്കുന്നതേ ഉള്ളു! നീ കാലക്രമംകൊണ്ടു ദയനീയമായ നിലയിൽ കാര്യംനേടി ഒടുക്കം ഈർക്കിലിൻേറയോ, മലാക്കാ ചൂരലിൻേറയോ ഭാഷയിലായിത്തീരുക മാത്രമല്ല, പൂച്ച പട്ടി മുതലായ ഗ്രാമമൃഗങ്ങളെപ്പോലും കണ്ടാൽ വിറകൊ

ള്ളന്ന വമ്പന്മാരുടെ അഭയം വരിക്കുകൂടി ചെയ്യുകാണാം. അയ്യയ്യോ, ഞാൻ എന്തു പറയട്ടെ! നിന്റെ ദുർഭാഗ്യം എന്തുമാത്രം പരിതാപകരം! ശപ്തനന്മാർ കൂടിച്ചാൽ പിന്നെ താമസം വേണ്ട, നിനക്ക് ആ വമ്പന്മാരുടെ കൈയിൽനിന്നു താഴെ മറിഞ്ഞുവീഴുവാൻ! നിന്റെ ആ അപാരവൈഭവം പോയേ പോയി! മുച്ചാൺവടി അക്കാലത്തു കൈകണ്ട ഭേഷജമായിരുന്നുവെന്നു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. വിദഗ്ധവൈദ്യന്മാർ മാനസികമായ വ്യാധി നീങ്ങുവാൻ 'മൂർഖാണാം ഠടി ഭേഷജം' എന്ന ഭേഷജവിധി പ്രസ്താവിച്ചതും ഞാൻ പല സന്ദർഭങ്ങളിലും ശ്രവിച്ചിട്ടുമുണ്ട്. ഇക്കാലത്താകട്ടെ 'ചേട്ടാ' 'അപ്പാ' എന്നിവയാണ്, കൈകണ്ട ഭേഷജമായിരിക്കുക! ഈ ഭേഷജം ശീലിച്ചാൽ, വ്യാധി നിന്നാമാവുമോ? ആരോഗ്യം ഒട്ടെങ്കിലും ലഭിക്കുമോ? അതുമില്ലതന്നെ! മുച്ചാൺവടിക്കു മാത്രമല്ല, അതിന്റെ സഗോത്രസപിണ്ഡങ്ങളായ കോൽ, കമ്പ്, ദാരുശകലം മുതലായവയ്ക്കും ഇതേ ദുർഭാഗ്യമാണ് ഇന്നിപ്പോൾ നേരിട്ടുപോയിട്ടുള്ളതു്.

ശ്രീനന്ദനന്ദനന്റെ മനോമോഹനമായ വംശവേണു നമ്മുടെ അനാദികാലംമുതലേ സുപരിചിതമാണല്ലോ! പക്ഷെ, അതും അക്കാലത്തു മാത്രമേ പ്രഖ്യാതമായിരുന്നൊള്ളൂ. മുച്ചാൺവടി! ആ വംശവേണു നിന്നേയപേക്ഷിച്ചു് തീരെ നിസ്സാരമാണ്. പക്ഷേ, നീ ഇപ്പോൾ ഇങ്ങെങ്ങും ദൃശ്യനല്ല: നീ അങ്ങെങ്ങോ അപ്രത്യക്ഷനായിപ്പോയി. നിനക്ക് അക്ഷയ്യമായ സപർദ്ദാപ്പി ഉണ്ടായി എന്നാണു തോന്നുന്നതു്! നീ ഇന്ദ്രലോകത്തിൽ ചെന്നു് നന്ദനോദ്യാനത്തിൽ സുമഭാരാവനതമായി തഴച്ചു നില്പുള്ള പാരിജാതദ്രുമത്തിന്റെ ഒരു ശാഖയിലെ ഏറ്റവുകാലോ തോട്ടിക്കമ്പോ ആയി വർത്തിക്കയാവണം: അതേ; ദേവാംഗനമാർ നിന്നെ കൈയിലേന്തി കല്പവൃക്ഷങ്ങളുടെ ഉപരിഭാഗത്തിൽനിന്നു് ധർമ്മം, അർത്ഥം, കാമം, മോക്ഷം എന്ന സുമധുരഫലങ്ങളെ വീഴ്ത്തുന്നുണ്ടാവണം. അവയിൽ ഒരൊറ്റ ഫലമെങ്കിലും ഭൂമിയിൽ വീഴുമാറു് നീ അനുഗ്രഹിക്കയില്ലേ?

——(o)——

മുപ്പത്താറാമദ്ധ്യായം

"ഏവംപറഞ്ഞവൾ നിറഞ്ഞ തുഷാ ഗമിപ്പാൻ
ഭാവിച്ചിടുന്ന സമയേ ഭഗവാൻ മഹേശൻ
ആവിർഭവിച്ചു നിജവേഷമൊടഗ്രഭാഗേ
കാർവേണിയോടു മൃദുഹാസമുവാച വാചം."

മുച്ചാൺവടി ശങ്കിച്ച് ഒട്ടനവധി ഭടന്മാർ എന്തുചെയ്യുവാനും ഒരുങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു. ബരകന്ദാജഭടന്മാർ അശ്രദ്ധ ഭാവിച്ചതേ ഉള്ളു! അവരിൽ ഒരൊററയാളിന്റെ കൈവശവും മുച്ചാൺവടി കാണ്മാനില്ല. വ്രജേശ്വരനെ ബന്ധനസ്ഥനാക്കിയ കടവിൽ ദേവി കപ്പലിൽ വന്നിരിക്കയാണ്. നേരം സായംകാലമായി. കപ്പൽ പഴയപടി സുപ്രസാധിതമാണ്. എന്നാൽ എല്ലാ പ്രസാധനവും പഴയപോലെയെന്നു പറയുക വഹിയാ. വൻകപ്പൽ അകലെ ഇല്ല; അതിൽ ഇരുന്ന അമ്പതു നാവികന്മാരും അവിടെയെങ്ങും ഇല്ല. ദേവിയിരുന്ന കപ്പലിൽ പുരുഷന്മാരായിട്ടാരുമില്ലെന്നുതന്നെ പറയാം. കപ്പൽ നടത്തുന്ന കർണ്ണധാരന്മാരോ സൈന്യാധിപതിയായ രംഗരാജനോ, ആ കപ്പലിൽ ഇല്ല. കപ്പലിലെ നെടുമ്പായ്കൾ വിടുർത്തിയിരുന്നു; എന്നാൽ കാററില്ലായ്കയാൽ അവ ചാഞ്ചാടുന്നില്ല. കപ്പൽ നങ്കൂരമിറക്കി ഉറപ്പിച്ചിരുന്നുമില്ല; അതിൽനിന്നു നീണ്ട രണ്ടു മൂന്നു കയറുമാത്രം സമീപമുള്ള വന്മരച്ചുവടുകളിലായി കെട്ടിയിട്ടുണ്ട്.

ദേവി, പഴയപോലെ അനർഘരത്നഭൂഷിതയോ മഹാർഘവസനധാരിണിയോ ആയിരിക്കുന്നില്ല. എന്നിട്ടും അവളുടെ കളേബരം പതിന്മടങ്ങു കമനീയമായി പ്രശോഭിക്കുന്നുണ്ടുതാനും. നെററി, കവിൾ, കൈയ്, നെഞ്ച് എന്നുവേണ്ട, എല്ലാ അവയവങ്ങളിലും ദേവി സുരഭിചന്ദനം പൂശിയിട്ടുണ്ട്. മനോഹരമായ കചഭാരത്തിൽ സൌരഭ്യമേറിയ സുമദാമം പരിവേഷം ചെയ്തുകാണുന്നു. കൈകളിൽ കനകാഭരണങ്ങൾക്കു പകരം സുമനിർമ്മിതമായ വളയങ്ങളാണു വിളങ്ങുന്നത്. ധരിച്ചിരുന്നത്, സാമാന്യമായ ഖദർത്തുണിതന്നെ!

കപ്പലിന്റെ മുകൾത്തട്ടിൽ ദേവിയുടെകൂടെ രണ്ടു സ്ത്രീകൾകൂടി ഇരിക്കുന്നുണ്ട്. ഒരു സ്ത്രീ ദിവയും മറെറാരുത്തി നിശയുമാ

ന്നെന്ന് വായനക്കാർ അറിയുമല്ലോ! അവർ കുറേയേറെനേരമായി എന്തോ സംസാരിക്കയാണ്. അതിലെ മദ്ധ്യഭാഗം ഇവിടെ പ്രസ്താവിക്കുന്നതു് അനുചിതമാകയില്ലെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു; ഈ സന്ദർഭത്തിൽ വായനക്കാർ ഒരു കാര്യം സ്മരിച്ചിരിക്കേണ്ടതുണ്ട്; ദിവ അശിക്ഷിതയാണ്; വിദ്യാഭ്യാസം സിദ്ധിച്ച വിദുഷിയല്ല!

ദിവ:—വാസ്തവം; ജഗദീശ്വരൻ പ്രത്യക്ഷനായില്ലതന്നെ!

പ്രഫുല്ല:—ഇല്ല; പ്രത്യക്ഷനായില്ല! ഞാൻ പറയുന്നതു്, ജഗദീശ്വരൻ പ്രത്യക്ഷനാണെന്ന സംഗതിയെക്കുറിച്ചല്ല; എന്റെ പ്രസ്താവവിഷയം, ഏതെങ്കിലും ഒരു വിഷയം എങ്ങനെ പ്രത്യക്ഷമാക്കാമെന്നുള്ള സംഗതിയെക്കുറിച്ചാകുന്നു. പ്രത്യക്ഷം പ്രമാണങ്ങളിൽ ഒന്നാണ്. അതു രണ്ടുവിധമുണ്ട്; ഒന്നു് ചാക്ഷുഷം, മറെറാന്നു ശ്രാവണം ഇങ്ങനെ പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും പ്രത്യേകം പ്രത്യക്ഷങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടുന്നു. നീ കാണുന്നതെന്നു പറയുന്നതു്, ചാക്ഷുഷം—കണ്ണിൽപെടുന്ന അനുഭവം—എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. എന്റെ ധ്വനി നീ കാണുകയില്ല; കേൾക്കുന്നുണ്ടതാനും: എന്നുവച്ചാൽ, ധ്വനി ചാക്ഷുഷപ്രത്യക്ഷമല്ല, ശ്രാവണപ്രത്യക്ഷമാകുന്നു. എന്റെ കൈയിലുള്ള പൂവിലെ മണം നീ മൂക്കുകൊണ്ടു് അനുഭവിക്കുന്നില്ലേ?

ദിവ:—വാസ്തവംതന്നെ! മൂക്കിൽ ഒരു മാതിരി സൌരഭ്യം നിറയുന്നുണ്ട്.

പ്രഫുല്ല:—മണം നിനക്കു ഘ്രാണംകൊണ്ടു് അനുഭവപ്പെടാം. അതുകയാൽ, ഘ്രാണപ്രത്യക്ഷമാകുന്നു. ഞാൻ നിന്റെ ചെമ്മുയ്യ് ഒരടി വച്ചുകൊടുത്താൽ അതു ത്വാചപ്രത്യക്ഷമായി. വല്ലതും തിന്നുമ്പോൾ, അതിലെ സ്വാദു നമ്മുക്കു് അനുഭവപ്പെടാറുണ്ട്.

ദിവ:—വല്ലതും തിന്നുമ്പോൾ കുറെയൊന്നുമല്ല, മുഴുവനും പ്രത്യക്ഷമാവും. എന്നാൽ, ജഗദീശ്വരൻ എങ്ങുമെവിടെയും ദൃശ്യനല്ല. അദ്ദേഹത്തെ തൊട്ടുനോക്കുവാനും കഴിയില്ല; ചെവിയിൽ പെടുത്തിയറിവാനും സാധിക്കയില്ല; മൂക്കുകൊണ്ടു മണംപിടിച്ചു് അറിവാനും ശക്യമല്ല; സ്വാദ

റിവാൻ സാധിക്കയേ ഇല്ലെന്നു നിശ്ചയം. അതിനാലായിരിക്കാം, ജഗദീശ്വരൻ അപ്രത്യക്ഷനെന്നു പറഞ്ഞതു്.

പ്രഫുല്ല:—ശരി! പ്രത്യക്ഷം അഞ്ചുവിധമുണ്ടാവാം എന്നു സ്പഷ്ടമായല്ലോ! എന്നാൽ വാസ്തവം പറയുന്നപക്ഷം, പ്രത്യക്ഷം ആറുവിധമുണ്ടെന്നു വേണം പറവാൻ! കണ്ണു്, മൂക്കു്, ചെവി, തൊലി, നാക്കു് ഇവയ്ക്കു പുറമേ, ആറാമതായി ജ്ഞാനേന്ദ്രിയംകൂടിയുണ്ടു്.

ദിവ:—ആ ഇന്ദ്രിയമേതാണു്? പല്ലുകളോ?

നിശ:—മിണ്ടാതിരിക്കു മുധേവി! ഇടയ്ക്കു കയറി അബദ്ധം എഴുന്നള്ളിച്ചാൽ, നിന്റെ ആ ഇന്ദ്രിയത്തെ പറിച്ചുകളയുമേ!

ദേവി:—(സഹാസം) കണ്ണു് മൂക്കു മുതലായവ അഞ്ചു ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളും കൈ, കാൽ മുതലായവ അഞ്ചു കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളുമാണു്. ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെയെല്ലാം, ഏകാധിപതി മനസ്സാകുന്നു. അതു് ഉഭയേന്ദ്രിയവുമത്രേ! എന്നുവച്ചാൽ, മനസ്സു് കർമ്മേന്ദ്രിയവും ജ്ഞാനേന്ദ്രവുമായിരിക്കയാൽ, മാനസമായും പദാർത്ഥാനുഭവം ഉണ്ടാവാം. ഈയനുഭവമാണു് മാനസപ്രത്യക്ഷമെന്നു പറയപ്പെടുന്നതു്. ജഗദീശ്വരൻമാനസപ്രത്യക്ഷവിഷയമാണു്.

നിശ:—* 'ഈശ്വരാസിദ്ധേഃ പ്രമാണാഭാവാൽ'

സാംഖ്യപ്രവചനപരമായ ഈ സൂത്രവും അതിന്റെ ഭാഷ്യവും വഴിപോലെ പരിശീലിച്ചവർക്കു മാത്രമേ, നിശ ഉദ്ധരിച്ചു പറഞ്ഞ വ്യംഗ്യോക്തിയിലെ സാരം ഗ്രാഹ്യമാവൂ! നിശ പ്രഫുല്ലയുടെ സഹാധ്യായിനിയാണു്. പ്രഫുല്ലയാകട്ടെ, മേൽപറഞ്ഞ സൂത്രത്തിനു മറുപടിയായി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

§ 'സൂത്രകാരസ്യോഭയേന്ദ്രിയശൂന്യത്വാൽ; നതു പ്രമാണാഭാവാൽ.'

ദിവ:—നിങ്ങളുടെ 'ഹാവാൽ—മാവാൽ' എനിക്കു കേൾക്കണ്ട. എന്തു പറഞ്ഞാലും എന്റെ മനസ്സിൽ ജഗദീശ്വരൻ പ്രത്യക്ഷനാകുന്നില്ല.

---

* ഈശ്വരൻ അസിദ്ധൻ; എന്തെന്നാൽ സാധിപ്പാൻ പ്രമാണങ്ങൾ ഇല്ല.

§ സൂത്രകാരന്നു് ഉഭയേന്ദ്രിയം ശൂന്യമായിരിക്കയല്ലാതെ പ്രമാണാഭാവത്താൽ ഈശ്വരൻ അസിദ്ധനാകയില്ല.

പ്രഫുല്ല:—ആശയം മനസ്സിലായില്ല.

ദിവ:—മനസ്സുകൊണ്ടു ജഗദീശ്വരനെ കാണ്മാൻ എനിക്കു കഴിയുന്നില്ല.

പ്രഫുല്ല:—കാണുവാൻ കഴിയുന്നതു ചാക്ഷുഷപ്രത്യക്ഷമാണു്. മറു പ്രത്യക്ഷങ്ങളൊന്നും, കാണുവാൻ കഴിവുള്ളതല്ല. മാനസപ്രത്യക്ഷമാകട്ടെ, കണ്ണുവഴി പദാർത്ഥാനുഭവമാകാവുന്നതല്ല. ചാക്ഷുഷപ്രത്യക്ഷവിഷയം രൂപമാകുന്നു. സ്പഷ്ടമായി പറയാം: ബാഹ്യവിഷയമെല്ലാം, പ്രത്യക്ഷായത്തമാകുന്നു. അതിനാൽ ചാക്ഷുഷപ്രത്യക്ഷം ബാഹ്യവിഷയകമായാണിരിക്കുക! മാനസപ്രത്യക്ഷം ആന്തരവിഷയകവുമാണു്. മനോദ്വാരാ ജഗദീശ്വരൻ പ്രത്യക്ഷനാവും. അതായതു് ജഗദീശ്വരനെ മനോമയമായ കണ്ണുകൊണ്ടല്ലാതെ, ചർമ്മദൃഷ്ടികൊണ്ടു കാണ്മാൻ സാധിക്കയില്ല.

ദിവ:—അതെങ്ങനെയാണു്? ഞാൻ ജഗദീശ്വരനെ യാതൊരു കാലത്തും യാതൊരുപ്രകാരത്തിലും പ്രത്യക്ഷനാക്കിയിട്ടില്ലല്ലോ!

പ്രഫുല്ല:—മനുഷ്യർക്കു് പ്രത്യക്ഷശക്തി അത്യല്പമേ ഉള്ളൂ. മറു സാധനങ്ങളുടെ സഹായമോ ആലംബനമോ കൂടാതെ എല്ലാ പദാർത്ഥങ്ങളേയും പ്രത്യക്ഷവിഷയമാക്കാൻ അവർക്കു സാധിക്കയില്ല.

ദിവ:—സഹായമോ ആലംബനമോ ആയ സാധനങ്ങളേവ? നദി, മല, നക്ഷത്രം മുതലായവയെ മറു സഹായമോ ആലംബനമോ ഇല്ലാതെയും എനിക്കു പ്രത്യക്ഷമാക്കാൻ കഴിയുന്നുണ്ടല്ലോ!

പ്രഫുല്ല:—എല്ലാ പദാർത്ഥങ്ങളും അവിധം കാണ്മാൻ കഴിയുകയില്ല. ഒരു ഉദാഹരണം പറയാം.

എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു്, ദേവി ഒട്ടൊന്നു പുഞ്ചിരിച്ചു കി. പുഞ്ചിരിയുടെ വൈജാത്യം കണ്ടു നിശി പ്രകൃതംവിട്ടു ചോദിച്ചു:—

'എന്തു പറ്റി?'

പ്രഫുല്ല:—ഇന്നു് എന്നെ പിടികൂടുവാൻ ഇംഗ്ലീഷുകാർ വന്നെത്തുമെന്നു് അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ?

ദിവ:—(ദീർഘശ്വാസത്തോടുകൂടി) അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്.

പ്രഫുല്ല: —ഭടന്മാരെ പ്രത്യക്ഷമായി കണ്ടുവോ?

ദിവ: —അവർ സമീപം വരുന്ന പക്ഷം ഞാൻ അവിടെ പ്രത്യക്ഷമായി കാണും.

പ്രഫുല്ല: —ഞാൻ പറയുന്നതു വിശ്വസിക്കണം: അവർ വന്നു കഴിഞ്ഞു; പക്ഷെ, നിങ്ങൾക്ക് ഉപായാലംബനം ഇല്ലാതെ അവർ പ്രത്യക്ഷരാകയില്ല. ഇതാ ഈ ഉപായസാധനാസ്പീകരിക്കുക.

എന്നു പറഞ്ഞിട്ട് പ്രഫുല്ല, ദിവയുടെ കൈയിൽ തന്റെ പക്കലിരുന്ന ദൂരദർശിനി കൊടുക്കയും കണ്ണുത്തേണ്ട ദിക്കുകളിൽ അതു തിരിച്ചും മറിച്ചും നോക്കുവാൻ നിർദ്ദേശിക്കയും ചെയ്തു. ദിവ അതുപോലെ ചെയ്തു.

ദേവി: —നീ എന്തു കണ്ടു?

ദിവ: —ഒരു കപ്പൽ കണ്ടു. അതിൽ പലയാളുകൾ ഇരിക്കുന്നുണ്ടാവണം.

ദേവി: —അതിൽ കമ്പനിഭടന്മാർ ഇരിപ്പുണ്ട്. അതാ, മറെറാരിടത്തു കണ്ണോടിക്കൂ

ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു പറഞ്ഞു ദേവി ദിവയെ അഞ്ചു കപ്പലുകളെ കാണിച്ചു. നിശിയും അതൊക്കെ കാണാതിരുന്നില്ല. അവർ ദേവിയോടു ചോദിച്ചു: —

'കപ്പലുകൾ കരവൃക്ഷങ്ങളിന്മേൽ ബന്ധിച്ചു നിൽക്കയാണ്. നമ്മളെ പിടിക്കുവാൻ വന്നതാണെങ്കിൽ, ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നതു് എന്തിനാണു? നമ്മളെ പിൻതുടരുകയല്ലേ വേണ്ടതു്?'

ദേവി: —ഉൾവഴികളിലൂടെ വന്നുചേരേണ്ട ഭടന്മാരെല്ലാം വന്നെത്തിക്കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നു തോന്നുന്നു. അവരുടെ വരവു പാത്തു് കപ്പലുകൾ നിൽക്കയാവണം. ആ ഭടന്മാർ വന്നുചേരുന്നതിനു മുമ്പു ഈ കപ്പൽപ്പടകൾ വന്നെത്തിയതായിരിക്കണം. കപ്പൽപ്പട വന്നെത്തുമ്പോൾ നമ്മൾ കാട്ടകയറി ഓടിക്കളയുമെന്നു ശങ്കിച്ചായിരിക്കണം, ഉൾവഴികളിലൂടെയും ഭടന്മാരെ അയച്ചിരിക്കുന്നതു്.

ദിവ: —അവരുടെ കപ്പൽപ്പട വന്നതു നമ്മൾ കണ്ടു; ആ സ്ഥിതിക്കു് ഉടനെ നമ്മൾ ഓടിക്കളയുകയല്ലേ വേണ്ടതു്?

ദേവി:—നമ്മളുടെ പക്കൽ ദൂരദർശിനി ഉണ്ടെന്ന് അവർ അറിഞ്ഞിരിക്കയില്ല

നിശ:—ജീവനോടുകൂടിയിരുന്നാൽ എന്നെങ്കിലും സ്വാമിയെ കണ്ടുമുട്ടാം. ഉടനെ നമ്മൾ വല്ല കാന്താരങ്ങളിലും കടന്നു ജീവനെ സംരക്ഷിക്കുക! ഉപവഴികളിലൂടെ വരാനുള്ളടേന്മാർ വന്നുചേരായ്കയാൽ, ജീവരക്ഷ നേടുവാൻ ധാരാളം അവകാശവും ഉണ്ടല്ലോ!

ദേവി:—ജീവിക്കണമെന്നാശ ഉണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ, ഈ സംഗതി ഗ്രഹിച്ചിട്ടും ഞാൻ ഇവിടെവന്നു ചേരണമെന്നായിരുന്നുവോ?—ക്രൂരൻ വന്ന അനർത്ഥങ്ങളെയെല്ലാം തിരിച്ചയയ്ക്കണമായിരുന്നുവോ?—ബാകന്ദാജടേന്മാരിൽ പലരേയും മറ്റു സ്ഥലങ്ങളിലേക്കു പറഞ്ഞയയ്ക്കണമായിരുന്നുവോ? എനിക്കു ജീവിതാശ തരിമ്പുമില്ല!

ദിവ:—ഞാൻ ആദ്യം ഇതറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ, നിങ്ങളെ ഇതിനൊന്നിനും സമ്മതിക്കയില്ലായിരുന്നു.

ദേവി:—ദിവേ! നിങ്ങൾക്ക് അതു സാദ്ധ്യമോ? വിചാരിച്ചുകൂട്ടും മുടങ്ങാതനുഭവിക്കു, എന്റെ പ്രാണനല്ലേ? ഞാൻ ഇന്ന് എന്റെ സ്വാമിയെ ദർശിക്കും. അദ്ദേഹത്തെ ദർശിക്കയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുവാദം നേടുകയും ചെയ്തതിനുശേഷം, എന്റെ ജന്മജന്മാന്തരങ്ങളിലും അദ്ദേഹം തന്നെ ഭർത്താവായിരിക്കണമെന്ന പ്രാർത്ഥനയോടുകൂടി ഞാൻ ഇന്നു ജീവത്യാഗം ചെയ്യും. ദിവ, നിശി, നിങ്ങൾ എന്റെ വാക്ക് അനുസരിക്കണം. എന്റെ സ്വാമി ഇവിടെനിന്നു മടങ്ങിപ്പോവുമ്പോൾ, നിങ്ങളും കൂടെ പോകുവിൻ. ഞാൻ ഇംഗ്ലീഷുകാർക്ക്ധീനയാവാം. ഞാൻ ഒറ്റയ്ക്കു കഴുവിലേറി മരിച്ചാൽ പോരേ? ഈ ഉദ്ദേശംകൊണ്ടാണ് ഞാൻ എല്ലാ നാവികന്മാരേയും പറഞ്ഞയച്ചുകളഞ്ഞതു്. നിങ്ങൾ അപ്പോഴേ പോകേണ്ടതായിരുന്നു. ഞാൻ ഇപ്പോൾ നിങ്ങളോട് അപേക്ഷിക്കയാണ്: നിങ്ങൾ എന്റെ പേരിൽ ദയവു തോന്നിച്ച് എന്റെ ഭർത്താവൊന്നിച്ചു പോകുവിൻ!

നിശ:—ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നകാലം നിങ്ങളെ വിട്ടുപിരിയുകയില്ല. മരിക്കേണ്ടിവന്നാൽ, നമുക്കൊന്നിച്ചു മരിച്ചുകളയാം.

ദേവി:—അക്കഥ ഇരിക്കട്ടെ! ഞാൻ പറയാൻ തുടങ്ങിയതു മുഴുമിച്ചേക്കാം. കണ്ണിൽപെടാതിരുന്ന സാധനം, ദൂരദർശിനി മുഖാന്തരം കണ്ണിൽപെടുത്താവുന്നതുപോലെ, ജഗദീശ്വരൻ പ്രത്യക്ഷനാകണമെങ്കിൽ മനസ്സിനും ഒരു ദൂരദർശിനി അത്യന്താപേക്ഷിതമാണ്.

ദിവ:—ആ.ദൂരദർശിനി എന്താവാം?

പ്രഫുല്ല:—യോഗം.

ദിവ:—അതെന്താണ്; സന്ന്യാസം, പ്രാണായാമം, കുംഭകം, സാധകം മുതലായവയാണോ?

പ്രഫുല്ല:—അതൊക്കെ യോഗമാണെന്നു ഞാൻ പറയുകയില്ല. അവ യോഗാഭ്യാസം ചെയ്യുവാനുള്ള ഉപകരണങ്ങളം മാത്രം! എല്ലാത്തരം അഭ്യസനങ്ങളേയും യോഗമെന്നു പറയുക പിശകാണ്. പാൽ, തൈര് മുതലായ വിഭവങ്ങളം കഴിപ്പാനുള്ള അഭ്യസനം യോഗമല്ലതന്നെ! മുന്നു തരത്തിലുള്ള അഭ്യസനങ്ങളം മാത്രമേ യോഗമാവുകയുള്ളൂ.

ദിവ:—അവ എന്തെല്ലാമാണ്?

പ്രഫുല്ല:—ജ്ഞാനയോഗം, കർമ്മയോഗം, ഭക്തിയോഗം!

ഇങ്ങനെ ദിവയും ദേവിയും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ, നിശ ദൂരദർശിനിവഴി അങ്ങുമിങ്ങും കണ്ണോടിക്കയായിരുന്നു. പൊടുന്നനവേ അവൾ മന്ത്രിക്കുന്നു:—

'ആകപ്പാടെ കായ്യം കഴപ്പത്തിലായല്ലോ!'

പ്രഫുല്ല:—എന്താണു കഴപ്പം? സംഗതി പറയണം.

നിശ:—ചെറിയൊരു കപ്പൽ ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നു; ഇംഗ്ലീഷുകാരുടെ കപ്പൽ ആയിരിക്കണമത്ര്. അവരുടെ ഭടന്മാർ നമ്മളെ ആക്രമിപ്പാൻ വരികയാവാം.

പ്രഫുല്ല നിശയുടെ കൈയിൽനിന്നു യന്ത്രം വാങ്ങി നിരീക്ഷിച്ചിട്ട് പറഞ്ഞു:—

'എന്റെ സൌഭാഗ്യഫലം! അദ്ദേഹം വരികയാണു്. നിങ്ങൾ താഴെ പോവുക!'

ദിവയും നിശയും താഴെ ഇറങ്ങി; മന്ദഗതിയായ ചെറുകപ്പൽ യഥാസമയം പ്രഫുല്ലയുടെ കപ്പലുമായടുത്തു.

——(o)——

മുപ്പത്തേഴാമദ്ധ്യായം

"എന്തുപായംനേരിടാമെന്നോർമനേ, കഥിച്ചാലും!"

ചെറുകപ്പലിൽ വ്രജേശ്വരൻ ഇരിക്കയായിരുന്നു. ആയാൾ പ്രഫുല്ലയുടെ കപ്പലിൽ കയറിയ മാത്രയിൽ, തന്റെ കപ്പലിനെ അകലെ കൊണ്ടുചെന്നുറപ്പിപ്പാൻ നാവികന്മാരോടു് ആജ്ഞാപിച്ചു: ആയാൾ സമീപമണഞ്ഞ ഉടനേ, പ്രഫുല്ല ആയാളെ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിക്കയും, ആയാളുടെ പാദപരാഗമെടുത്തു തലയിൽ ന്യസിച്ചുകൊള്ളുകയും പിന്നെ രണ്ടുപേരും ആസനസ്ഥരാകയും ചെയ്തു.

വ്രജേ:—ഇന്നു പണം കൊണ്ടുവരുവാൻ തരമായില്ല. രണ്ടുമൂന്നു ദിവസത്തിനകം എത്തിക്കാം. അന്നു നിങ്ങളെ എവിടെ കാണും എന്നറിഞ്ഞുപോവാനാണു ഞാൻ വന്നതു്.

അയ്യോ! വ്രജേശ്വരി എന്തുമാത്രം ലജ്ജാകരമായ പ്രസ്താവമാണിതു്. പത്തുവർഷം തികച്ചായിട്ടു്, നീ പ്രഫുല്ലയുടെ മുമ്പിൽ ഈ വാക്കോ പുലമ്പുന്നു? 'അങ്ങു് എന്നെ മേലാലൊരുകാലവും കാണുകയില്ല.' എന്നിത്രയും മറുപടിയായി പറഞ്ഞപ്പോൾ, ദേവിയുടെ സ്വരം ഗദ്ഗദമയമായി. എന്നിട്ടും ദേവി ഉടനേ പറഞ്ഞു: —

'ഒരു കാലവും കാണുകയില്ല. എന്റെ കടം തീർപ്പാൻ ഒരുപായം പറയാം. പണം കൈവശം വരുമ്പോൾ, അതിനെ സാധുക്കൾക്കും അനാഥന്മാർക്കും വീതിച്ചുകൊടുക്കുക; അങ്ങനെ ചെയ്താൽ, എന്റെ പണം എനിക്കു കിട്ടിയതുപോലെയാവും.'

ഉടനേ, വ്രജേശ്വരൻ ദേവിയുടെ കൈക്കു പിടിച്ചുകൊണ്ടു് 'പ്രഫുല്ലേ! നിന്റെ പണം—' എന്തൊരു കഷ്ടം? ശനിയൻപണം

നശിച്ചു പാവാൻ!—' വാക്യം പൂർത്തിയായില്ല; പറയേണ്ട വാക്കുകൾ വായിൽത്തന്നെ നിലച്ചു! വ്രജേശ്വരൻ 'ഫുല്ലേ' എന്ന് അഭിസംബോധനം ചെയ്തു കൈക്കു പിടികൂടിയ താമസം, പത്തുവർഷമായി അണകെട്ടി നിറുത്തിയിരുന്ന ബാഷ്പപൂരം, പ്രഫുല്ലയുടെ നേത്രങ്ങളിൽനിന്നു ധാരമുറിയാതെ പ്രവഹിക്കയായി. വ്രജേശ്വരന്റെ പണത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ശപിക്കപ്പെട്ട പ്രസ്താവം ആ ബാഷ്പപൂരമൊന്നിച്ചു ലയിച്ചൊലിച്ചുപോയി. തേജസ്വിനിയായ ദേവി, വെറും ശിശുവിനെപ്പോലെ പൊട്ടിക്കരഞ്ഞു. ആ പാംസുല, പരസ്വാപഹരണംചെയ്തു് നിത്യത കഴിച്ചുവരുന്നുണ്ടാകയാൽ, അവളെക്കരുതി താൻ ഒരൊററത്തുള്ളി ബാഷ്പം വാർക്കുകയില്ലെന്ന് വ്രജേശ്വരൻ സങ്കല്പിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ, പ്രഫുല്ലയുടെ ബാഷ്പപൂരം, ആയാളുടെ ആ സങ്കല്പത്തെ വിലവയ്ക്കയോ ആയാളുടെ അനുവാദം നേടുകയോ ചെയ്യാതെ, ആയാളുടെ രണ്ടു കണ്ണും നിറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. കൈകൊണ്ടു തുടച്ചിട്ട് കണ്ണുനീർ പുറത്താക്കാതെ സൂക്ഷിക്കണം എന്ന് ആയാൾ കഴിയുന്നതും ശ്രമിച്ചു; എന്നാൽ, ശ്രമം വിഫലമായതേ ഉള്ളു! രണ്ടുതുള്ളി ബാഷ്പം പ്രഫുല്ലയുടെ കൈമേൽ വീണു. അപ്പൊഴാണ് സൈകതസേതു പാടേ മുറിഞ്ഞുപോയതു്. കവർച്ചക്കാരിയുടെ നിലയിൽ പ്രഫുല്ലയെ തിരസ്കരിക്കണമെന്നും മഹാപാപിയായ പാംസുലയെന്നും തസ്കരസഹവാസിനിയും അവരുടെ നായികയും ആയ ദുർവൃത്തയെന്നും മററും പറഞ്ഞു കണക്കിന് അധിക്ഷേപിക്കണം എന്നും നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ടാണ് വ്രജേശ്വരൻ വന്നിട്ടുള്ളതു്. പുറമേ, അവളെ ഈ ജന്മത്തു സ്വീകരിക്കയേ ഇല്ലെന്നു താൻ മടങ്ങുന്ന സമയം ഖണ്ഡിച്ചു പറയണമെന്നും ആയാൾ തീരുമാനിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ, ഏതാൾ ഏതൊരു കൈത്തലത്തെയാണോ തന്റെ ചുടുകണ്ണുനീർത്തുള്ളികൊണ്ടു നനച്ചതു് അവളുടെ നേരെ ആയാൾക്ക് അധിക്ഷേപകണിക പൊഴിപ്പാൻ ഈ അവസരത്തിലെങ്കിലും അപ്രാപ്തനായെങ്കിൽ അരിൽ അത്ഭുതമെന്താണ്?

വ്രജേശ്വരൻ കണ്ണുനീർ തുടച്ചുകൊണ്ടു പറകയാണ്:—

'കേൾക്ക; ഫുല്ലേ! —നിന്റെ പണം,—അല്ലാ എന്റെ പണം! അതു കൊടുത്തു തീർപ്പാനായി ഞാൻ ഇത്രമാത്രം ബദ്ധപ്പെടുന്നതു് എന്തിനാണാവോ? അതേ; വാസ്തവമായും ഞാൻ ബദ്ധ

പ്പെട്ടിട്ട കായ്മേളുമില്ല. എങ്കിലോ, കഷ്ടം! ഞാൻ ബദ്ധപ്പെടുകയാണല്ലോ! ഇക്കഴിഞ്ഞ പത്തുവത്സരവും ഞാൻ നിന്നെ സദാ ധ്യാനിച്ചിരുന്നു. എനിക്കു നീയല്ലാതെ രണ്ടു പരിഗ്രഹം കൂടിയുണ്ടു്. എന്നാൽ ഞാൻ അവരെ യഥാർത്ഥപരിഗ്രഹങ്ങളായി ഭാവിച്ചില്ല. നീയാണു് യഥാർത്ഥ പരിഗ്രഹം എന്നേ ഞാൻ ഇപ്പോഴും ഭാവിക്കുന്നുള്ളൂ! ഈ ഭാവന എങ്ങനെ ഉണ്ടായി എന്നു് എനിക്കു രൂപമില്ല. നീ മരിച്ചുപോയി എന്നു ഞാൻ കേട്ടു. എന്നാൽ, ഞാൻ അപ്പൊഴും വിചാരിച്ചതു്, എന്റെ പ്രഫുല്ല മരിച്ചില്ലെന്നുതന്നെയാണു്. മനസ്സിൽ സ്ഥലം തീരെയില്ല. അധികം പറവാൻ നാക്കു പൊന്തുന്നില്ല; എങ്കിലും പറയേണ്ടതു പറഞ്ഞുതീർക്കണമല്ലൊ. നീ മരിച്ചു എന്നു കേട്ട മാത്രയിൽ, എനിക്കും മരിച്ചാലെന്താണു് എന്നു തോന്നാതിരുന്നില്ല. അങ്ങനെ മരിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ ഞാൻ എത്ര ഭാഗ്യവാനായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ ഞാൻ എന്തെന്തു പറയുന്നു, എന്തെന്തു കേൾക്കുന്നു, അതൊന്നും ഞാൻ പറയുന്നുമില്ല, കേൾക്കുന്നുമില്ല, പത്തു വർഷമായി കൈവിട്ടുപോയ എന്റെ നിധി, ഇന്നു് എനിക്കു കിട്ടി. അതിനാൽ, ഞാൻ ഇപ്പോൾ സ്വർഗ്ഗീയസുഖത്തിലും അധികവും വിശിഷ്ടവുമായ സുഖം അനുഭവിക്കുന്നു. പക്ഷെ, അതു താങ്ങുന്നതിനു് എനിക്കു ശക്തിപോരാ! 'ഇന്നു നിന്നെ വീണ്ടും ലഭിക്കയാൽ' എന്നു് അർദ്ധോക്തിയിൽ വ്രജേശ്വരൻ വിരമിച്ചു. അതിനുശേഷം കൈരണ്ടും തലക്കൽ അണച്ചുകൊണ്ടു വീണ്ടും തുടർന്നു:—'ഞാൻ കനകനിർമ്മിതമായ ദേവപ്രതിമയായി മനസ്സിൽ സദാ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആ പ്രഫുല്ല—, ശേഷം പറവാൻ എനിക്കു വഹിയാ,—എന്റെ ആ പ്രഫുല്ലയുടെ തൊഴിൽ—' ഇത്രയുമാവുമ്പൊഴേയ്ക്കു പ്രഫുല്ല ഇടയ്ക്കു കയറി ചോദിച്ചു:—

'പ്രഫുല്ലയുടെ തൊഴിൽ ക്രട്ടായ്മക്കവർച്ചയും കളവുമാണെന്നോ?'

വ്രജേ:—നീ ചെയ്യുന്നില്ലേ?

ഈ ചോദ്യത്തിനു പ്രഫുല്ലയ്ക്കു തക്കതായ ഒരൊറ്റ മറുപടിയേ പറവാനുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. വ്രജേശ്വരന്റെ പിതാവു് പ്രഫുല്ലയെ ഭവനത്തിൽ നിന്നു് പടിയിറക്കിയപ്പോൾ, 'അങ്ങു് എന്നെ പടിയിറക്കിക്കളഞ്ഞാൽ എന്റെ നിത്യത എങ്ങനെ

കഴിയും?' എന്നു ചോദിച്ചതിന്, 'കൂട്ടായ്മക്കവർച്ചയും കളവും മോഷണവും ചെയ്തു നിത്യത കഴിച്ചുകൊള്ളുക.' എന്നു ശ്വശുരൻ മറുപടി പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ഇന്ന് വ്രജേശ്വരൻ വന്ന് 'നിന്റെ തൊഴിൽ കവർച്ചയും കളവുമാണല്ലേ?' എന്നു ഭത്സിക്കുന്ന സമയം, 'അതേ; ഞാൻ കവർച്ചയും കളവും ചെയ്യുന്നവൾ തന്നെ! അതിന് അങ്ങ് എന്നെ ഭത്സിക്കുന്നത് എന്തിന്? അങ്ങല്ലേ എന്നോടു കല്പിച്ചത്,—കവർച്ചയും കളവും ചെയ്തു നിത്യത കഴിച്ചോ!—എന്നു ഗുരുജനങ്ങളുടെ വാക്കനുഷ്ഠിച്ച എന്നെ ഭത്സിക്കുന്നതു ധർമ്മമോ?' എന്ന് അവൾ തക്ക മറുപടി പറയേണ്ടതായിരുന്നു. എന്നാൽ, ആവിധം മറുപടി പറയാതിരിക്കയാണ്, വിശിഷ്ടമായ പുണ്യകർമ്മം. അവൾ മേല്പറഞ്ഞവിധം മറുപടി പറയാതെ, ഭർത്താവിന്റെ സന്നിധിയിൽ വിനീതയായി നിന്നുകൊണ്ട് ഈ വിധം ഉണർത്തിച്ചു:—"ഞാൻ കവർച്ചക്കാരിയല്ലെന്നു സത്യംചെയ്തു പറയാം. കവർച്ച, കളവ് മുതലായ ദുർവൃത്തികളിൽ, ഞാൻ ഇതുനാൾവരെ ഏർപ്പെട്ടിട്ടില്ല. അങ്ങാണ്, എന്റെ പ്രത്യക്ഷദൈവം; അങ്ങാണ് എന്റെ ജഗദീശൻ! മറെറാരു ജഗദീശനെ ആരാധിപ്പാൻ ഞാൻ പരിശീലനം തുടങ്ങാതിരുന്നില്ല; പക്ഷെ, അതു പൂർത്തിയാക്കാൻ എനിക്കു പാടവം പോരാതെ വന്നു. അങ്ങ്, എന്നെസ്സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം എല്ലാ ദേവന്മാരെയുംകാൾ അഭ്യർഹിതതമനും ഏകമാത്ര ദൈവവുമാണ്. തത്താദൃശമായ ദേവമൂർത്തിയുടെ സന്നിധിയിൽ സത്യംചെയ്യുന്നു: 'ഞാൻ കവർച്ചക്കാരിയല്ല'—എന്ന്. എന്നാൽ, ഞാൻ തസ്കരനായികയാണെന്നു വദന്തി ഉണ്ട്. അതിനുള്ള നിദാനം ഞാൻ അറിയാത്തതുമല്ല. അതു പറവാനാണ്, ഞാൻ ഇന്ന് ഇവിടെ വന്നത്. അത് ഇന്ന് അങ്ങു കേൾക്കുകയില്ലെങ്കിൽ, ഇനിയൊരിക്കലും അങ്ങയ്ക്ക് അതു കേട്ടറിവാൻ തരപ്പെടുകയില്ല. കേൾക്കുക പറയാം."

ശ്വശുരഗൃഹത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടു വന്നതുമുതൽ, നാളതുവരെ ഉള്ള സംഭവങ്ങളെല്ലാം പ്രഫുല്ല വ്രജേശ്വരനെ ധരിപ്പിച്ചു. വ്രജേശ്വരനാകട്ടെ, അപ്പൊഴേയ്ക്കു വിസ്മയാന്ധനും ലജ്ജാപരവശനും അതിശയാനന്ദഭരിതനുമായിത്തീരുക മാത്രമല്ല, താൻ മഹാമഹാത്മാവായ മഹിളാമണിയുടെ മുമ്പിൽ നിൽക്കയാണല്ലോ എന്നോർത്ത് സാദ്ധ്വസഗ്രസ്തനാവുകയും ചെയ്തു. പ്രഫുല്ല,

നിജോദന്തം പറഞ്ഞതിനുശേഷം ചോദിച്ചു:— "ഞാൻ പറഞ്ഞതെല്ലാം അങ്ങയ്ക്കു വിശ്വാസ്യമായോ"? വിശ്വസിക്കാതിരിപ്പാൻ അവകാശമില്ല. പ്രഫുല്ലയുടെ ഓരോ വാക്കും വ്രജേശ്വരന്റെ സിരകളിൽ സംഘടിതമായി; മറുപടി എന്താണു പറയേണ്ടതെന്ന്, ആയാം അന്ധാളിച്ചു. എന്നാൽ, ആയാളുടെ ആനന്ദസുന്ദരമായ മുഖഭാവം കണ്ട്, ആയാം താൻ പറഞ്ഞ സംഗതി വിശ്വസിക്കുന്നുണ്ടെന്നു പ്രഫുല്ല നിർദ്ധരിച്ചു. എന്നിട്ട്, അവൾ തുടർന്നു:—'ഇപ്പോൾ ഉടനടി അങ്ങു വേണ്ടതു്, എനിക്ക് അനുവാദം തരികയാകുന്നു. അതിന് ഇനി വിളംബം ഒട്ടും പാടില്ല. ഉപേക്ഷിച്ചിട്ട് പത്തുവർഷം കഴിഞ്ഞിട്ടും, അദ്ദേഹശേഷിനിയായ ഭാര്യയുടെ നിലയിൽ ഞാൻ അങ്ങയോടു് അപേക്ഷിക്കയാണു്:—ഇനി അനുവാദം തരുവാൻ തരിമ്പും വിളംബിച്ചുകൂടാ. അങ്ങ് ഇവിടെനിന്ന് ഉടനടി പോവുക! ഇപ്പോൾ പിണഞ്ഞിട്ടുള്ള വ്യാപത്തു ദുസ്തരമായതാണു്. എനിക്ക് ഇവിടെ രണ്ടു ചങ്ങാതിമാരുണ്ട്; ഭ്രഷ്ടാധ്യമഠിളമാരാണവർ! ഞാൻ അവരെ ഉള്ളുണർന്നു സ്നേഹിക്കുന്നു. അങ്ങ് അവരെയുംകൂടെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകണം. ഭവനത്തിൽ എത്തിയതിനുശേഷം, അവർ എവിടെ പോകണമെന്നു പറയുന്നുവോ, അവിടെ അവരെ കൊണ്ടാക്കുകയും വേണം. അങ്ങയ്ക്ക് എന്റെപേരിൽ ഉണ്ടായിട്ടുള്ള സ്നേഹവും വിശ്വാസവും മേലും അന്യൂനാതിരിക്തം ഉണ്ടായിരിക്കട്ടെ! സാഗരയെ ഞാൻ ചോദിച്ചുവെന്ന് അവളോടു പറയുകയും വേണം.' വ്രജേശ്വരൻ യാതൊന്നും ശ്രദ്ധിക്കുന്നില്ല. ആയാം ഒരു ഭ്രാന്തനെപ്പോലെയായി. ആയാളുടെ മനമങ്ങും മിഴിപിങ്ങുമായി. അല്ല; മനവും മിഴിയുമിങ്ങായി ഇരിക്കയാണു്. ആയാം, ഏതോ ഗാഢാലോചനയിൽ മുഴുകിയിട്ടുണ്ട്. ഒടുക്കം, പ്രഫുല്ല രണ്ടാമതു് അവസാനാനുവാദം ചോദിക്കയല്ലേ എന്നു ശങ്കിച്ച് ആയാം മന്ത്രിച്ചു:—'നീ പറഞ്ഞതൊന്നും എനിക്കു വെളിവായില്ല. പ്രഫുല്ലേ! സംഗതി എന്തെന്നു വിട്ടു പറയുക! നിനക്ക് അസംഖ്യം അനുചരന്മാരുണ്ടല്ലോ! അവർ ഇന്ന് എവിടെ? ഒരാളേയും കാണ്മാനില്ലല്ലോ! നാവികന്മാരുണ്ടോ? അതുമില്ല. രണ്ടു പെണ്ണുങ്ങൾ മാത്രം കൂടെയിരിപ്പുണ്ട്. അവരേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകണമെന്നും, ഞാൻ ഉടനടി പുറപ്പെടണമെന്നും, അങ്ങ് എന്നെ ഇനി ഈ ജന്മത്തിൽ കാണുകയില്ലെന്നും നീ പറഞ്ഞുവെ

ന്നാണു തോന്നുന്നതു്. എന്തു കഥയാണിതു്? പിണഞ്ഞ വ്യാപത്തു് എന്തെന്നു പറയാതെ ഞാൻ ഇവിടംവിട്ടു പോവുകയില്ല. വ്യാപത്തു് എന്തെന്നു പറഞ്ഞാൽ ഇവിടം വിടുമോ ഇല്ലയോ എന്നു പിന്നെ ചിന്തിച്ചു പറയാം.

പ്രഫുല്ല:—അങ്ങയ്ക്കു് അതറിഞ്ഞിട്ടു കാര്യമില്ല.

വ്രജേ:—എന്നാൽ ഞാനും നീയും തമ്മിൽ യാതൊരു ബന്ധവുമില്ലയോ?

സംഭാഷണം ഈ സന്ദർഭത്തിലായപ്പോൾ 'ഡം' എന്നൊരു പീരങ്കിമുഴക്കം മാറെറാലിക്കൊണ്ടു കേൾക്കായി.

മുപ്പത്തെട്ടാമദ്ധ്യായം

'സ്വർല്ലോകമച്ഛൻ'

'ഡം' എന്നൊരു പീരങ്കിമുഴക്കം മാറെറാലിക്കൊണ്ടുയർന്നു കേൾക്കായി! വ്രജേശ്വരന്റെ ചോദ്യമശേഷം അതോടുകൂടി നിലച്ചു. രണ്ടുപേരും ഭീതനേത്രങ്ങളെ ചുററും പായിക്കയായി. കുറെയകലെ അഞ്ചു കപ്പൽ മന്ദം മന്ദം വരുന്നുണ്ടു്; ആ കപ്പലുകളിൽ നിറച്ചും ഭടന്മാരത്രെ! കാട്ടുവഴികളിലൂടെ വന്ന ഭടന്മാർ തങ്ങളുടെ ആഗമനം സൂചിപ്പിക്കാനായി പുറപ്പെടുവിച്ചതാണു് 'ഡം' എന്ന പീരങ്കിമുഴക്കം! ഈ മുഴക്കം കേട്ട ഉടനെ, അഞ്ചു കപ്പലും സാങ്കതംവിട്ടു യാത്ര തുടർന്നു. പ്രഫുല്ല, അവ കണ്ടിട്ടു്, വ്രജേശ്വരനോടു പറഞ്ഞു:—

'ഇനി അരനിമിഷം താമസിക്ക പന്തിയല്ല. അങ്ങു് അങ്ങയുടെ കപ്പലിൽ കയറി യാത്രയാവുക.'

വ്രജേ:—എന്തിനു യാത്രയാവണം? കപ്പലുകൾ ആരുടെ വകയാണു്? പീരങ്കിമുഴക്കിയതാരാണു്?

പ്രഫുല്ല:—പറയാതെ പോവുകയില്ലേ?

വ്രജേ:—എന്തു ചെയ്താലും പോവുകയില്ല.

പ്രഫുല്ല:—കപ്പലുകളിൽ കമ്പനിഭടന്മാരുണ്ട്. കാട്ടുവഴികളിലൂടെ വന്നെത്തിയ ഭടന്മാർ സോത്സാഹം താക്കിയതാണു പീരങ്കിമുഴക്കം.

വ്രജേ:—ഇത്രയേറെ കമ്പനിഭടന്മാർ ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നതു് എന്തിനാണു്? നിന്നെ പിടിക്കുവാനാണോ?

പ്രഫുല്ല മിണ്ടിയില്ല. വ്രജേശ്വരൻ തുടർന്നു: —

'നിന്റെ ഉദന്തകഥനം ഓക്കുമ്പോൾ, നീ ഇതൊക്കെ കാലേക്കൂട്ടി ധരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നാണു തോന്നുന്നതു്.

പ്രഫുല്ല:—ധരിച്ചിട്ടുണ്ടു്. എന്റെ ഗ്രന്ഥചാരന്മാർ എങ്ങുമേ സഞ്ചരിക്കുന്നവരാണു്.

വ്രജേ:—ഇവിടെ വന്നതിനുശേഷമോ, അഥവാ അതിനു മുമ്പോ നീ ധരിച്ചതു്?

പ്രഫുല്ല:—വളരെ മുമ്പു ധരിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

വ്രജേ:—എന്നിട്ടു് ഇവിടെ വന്നതു് എന്തിനാണു്?

പ്രഫുല്ല:—ഇന്നൊരു പ്രാവശ്യംകൂടി അങ്ങയെ കണ്ടേയ്ക്കാമെന്നുവെച്ചു വന്നു.

വ്രജേ:—നിന്റെ അനുചരന്മാർ എവിടെ?

പ്രഫുല്ല.—എല്ലാപേരേയും പറഞ്ഞയച്ചു; അവരെല്ലാം എനിക്കുവേണ്ടി മരിക്കേണ്ടതില്ലല്ലോ?

വ്രജേ:—പിടികൊടുപ്പാൻ തയ്യാറായിരിക്കയാണോ?

പ്രഫുല്ല:—ഇനി ജീവിച്ചിരുന്നിട്ടു് എന്തുഫലം? അങ്ങയെ കണ്ടുകഴിഞ്ഞു! എന്റെ മനോഗതമെല്ലാം ധരിപ്പിച്ചും കഴിഞ്ഞു! അങ്ങു് എന്നെ ഉള്ളുണർന്നു സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ടെന്നു ബോധ്യമായി. എന്റെ വക സർവ്വസ്വദാനംചെയ്തു! ഇനി ജീവിച്ചിരുന്നിട്ടു്, എനിക്കു് എന്തു ചെയ്യുവാൻ ഉണ്ടു്? എനിക്കിനി എന്താശയാണുള്ളതു്? ഇനി ജീവിച്ചിരുന്നിട്ടു കാര്യമെന്തുള്ളു?

വ്രജേ:—ജീവിച്ചിരുന്നു് ഭവനത്തിൽവന്നു ഗൃഹധർമ്മം അനുഷ്ഠിക്കുക!

പ്രഫുല്ല:—ഇപ്പറഞ്ഞതു്, ഹൃദയം ഭേദിച്ചു വന്നതാണോ?

വ്രജേ:—നീ എന്റെ മുമ്പിൽ സത്യംചെയ്യു; ആ സ്ഥിതിക്കു് ഞാനും സത്യം ചെയ്യാം: ജീവിച്ചിരിക്കയാണെങ്കിൽ,

ഞാൻ നിന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി ഗൃഹാധിപതിയാക്കി വാഴിക്കും.

പ്രഫുല്ല:—ശ്വശൂരൻ എന്തു പറയുമോ?

വ്രജേ:—പിതാവിനെ ഞാൻ വഴിയാംവണ്ണം കാര്യം ധരിപ്പിക്കും.

പ്രഫുല്ല:—കഷ്ടം; അങ്ങ് ഇന്നലെ ഈ വാക്കു പറയേണ്ടിയിരുന്നു!

വ്രജേ:—പറഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ, എന്താവുമായിരുന്നു?

പ്രഫുല്ല:—ഈ വാക്ക് ഇന്നലെ അറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ, പിടികൂടുവാൻ മററാർക്കും കഴിയുകയില്ലായിരുന്നു.

വ്രജേ:—ഇന്നോ? ഇപ്പൊഴോ?

പ്രഫുല്ല:—ഇന്നിപ്പോൾ നിർവ്വാഹമില്ല അങ്ങ് അങ്ങയുടെ കപ്പലിൽ പോവുക; ദിവയേയും നിശയേയും കൂടെക്കൊണ്ടു പോവുക. വിളംബം ആപൽപ്രദമാണ്.

വ്രജേശ്വരൻ തന്റെ നാവികന്മാരെ വിളിച്ചു; അവർ കപ്പലിനെ സമീപം കൊണ്ടു നിറുത്തി, വ്രജേശ്വരൻ കപ്പൽ നടത്തിപ്പുകാരോടു പറഞ്ഞു:—'നിങ്ങൾ അതിവേഗം പോകണം. കമ്പനിക്കപ്പലുകൾ അതാ വരികയാണ്. അവർ നിങ്ങളെ പിടിച്ചുകെട്ടിയേയ്ക്കാം. ഞാൻ ഇവിടത്തെന്നെ ഇരിക്കാം. വേഗം ഓടിപ്പോകുവിൻ'. നാവികന്മാർ മറുവാക്ക് ഉച്ചരിക്കാതെ പുറപ്പെട്ടുപോയി. പ്രഫുല്ല സമീപാഗതനായ വ്രജേശ്വരനോടു ചോദിച്ചു:—

'അങ്ങ് എന്തേ പോയില്ല?'

വ്രജേ:—മരിക്കാനുള്ള ഉപായം, എനിക്കും നല്ല വശമാണ്. നീ എന്റെ ഭാര്യയാണ്; എത്ര പ്രാവശ്യം വേണമെങ്കിലും, എനിക്കു നിന്നെ പരിത്യജിക്കാം. മറുവശം നോക്കുകയാണെങ്കിൽ, ഞാൻ നിന്റെ ഭർത്താവാണ്; വ്യാപത്തു നേരിടുമ്പോൾ ധർമ്മശാസ്ത്രമനുസരിച്ച് ഞാൻ നിന്റെ രക്ഷകനാവണം. ആദ്യസന്ദർഭത്തിൽ നിന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ എനിക്കു വൈഭവം പോരാതെ വന്നുവെന്നുവച്ച്, വിപൽസന്ദർഭങ്ങളിൽ നിന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചു പോവുക ധർമ്മമോ?

ഉടനെ, 'പ്രാണരക്ഷയ്ക്കു വല്ല ഉപായവു മുണ്ടോ എന്നു നോക്കാം' എന്നു മന്ത്രിച്ചുകൊണ്ടു്, പ്രഫുല്ല വാനത്തു നോക്കി; തൽക്ഷണം, അവളുടെ മുഖത്തു് ആശ്വാസഭാവം വിളയാടുകയും അടുത്ത ക്ഷണം ആയതു മാഞ്ഞുപോകയുമാണു ചെയ്തതു്. അവൾ പറഞ്ഞു:—

'ഞാൻ ജീവരക്ഷോപായം പ്രയോഗിച്ചാൽ മറെറാരമംഗളം നേരിടുമല്ലോ!'

വ്രജേ:—എന്തമംഗളം?

പ്രഫുല്ല:—അതു പുറത്താക്കുകയില്ലെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ, ഇപ്പോൾ അതു പുറത്താവാതെ തരമില്ലെന്നായിട്ടുണ്ടു്. ആ ഭടന്മാരൊന്നിച്ചു് എൻെറ ശ്വശുരനും വന്നിട്ടുണ്ടു്. ഞാൻ ഭടന്മാർക്കു പിടികൊടുക്കാതെ പോയാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്നു് ആപത്തുണ്ടു്.

വ്രജേശ്വരൻ ആപാദചൂഡം വിറകൊള്ളുകയും, 'അദ്ദേഹമോ രഹസ്യം ധരിപ്പിച്ചു ഭടന്മാരെ വിളിച്ചുകൊണ്ടുപോന്നതു്' എന്നു താനറിയാതെ മന്ത്രിക്കയും ചെയ്തുപോയി. പ്രഫുല്ലമിണ്ടിയില്ല. വ്രജേശ്വരന്നു കാര്യം മനസ്സിലായി. അന്നു രാത്രി ആ സ്ഥലത്തു താൻ ദേവീചെധുറാണിയെ ചെന്നു കാണുമെന്നു് ആയാൾ പിതാവിനോടു മാത്രം പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ദേവിയുടെ ഗൃഢാലോചന മററാർക്കും ഗ്രാഹ്യമല്ല. ദേവി അവിടെ വന്നെത്തുന്നതിനുമുമ്പു് കമ്പനിഭടന്മാർ രംഗപുരത്തിൽനിന്നു് പുറപ്പെട്ടിരിക്കണം; അതിനു സംശയമില്ല. ഇല്ലെങ്കിൽ അത്രയെളുപ്പം അവർക്കു് ഇവിടെ വന്നെത്തുവാൻ സാധിക്കയില്ല. ഹരവല്ലഭൻ ഭവനംവിട്ടിറങ്ങിയവൻ മടങ്ങിയെത്തിയിരുന്നില്ല. ഇതെല്ലാം കൂട്ടിയാലോചിച്ചപ്പോൾ, വ്രജേശ്വരന്നു കാര്യസാരം ഗ്രഹിപ്പാൻ ഏറെ വിളംബം വേണ്ടിവന്നില്ല. ഇക്കാരണത്താൽ തന്നെയാണു് ഹരവല്ലഭൻ കടംതീർപ്പാനുള്ള ശ്രമം ചെയ്യാതിരുന്നതും. എങ്കിലും വ്രജേശ്വരൻ,

'പിതാ സ്വർഗ്ഗഃ; പിതാ ധർമ്മഃ;
പിതാ ഹി പരമം തപഃ;
പിതരി പ്രീതിമാപന്നേ
പ്രീയന്തേ സർവദേവതാഃ.'

എന്ന ശ്രാദ്ധമന്ത്രം വിസ്മരിച്ചിരുന്നില്ല. ആയാൾ പ്രഫുല്ലയോടു പറഞ്ഞു:—

'ഞാൻ മരിച്ചാൽ ആൎക്കും നഷ്ടമില്ല; നിന്റെ മരണം, എന്റെ മരണത്തിലും ശ്ലാഘാൎഹമാണ്. ആ മരണം കാണ്മാൻ ഞാൻ വരുന്നില്ല. നിന്റെ ആത്മരക്ഷയ്ക്കും എന്റെ ജീവരക്ഷയ്ക്കും മുമ്പ് എന്റെ പിതൃരക്ഷ അവശ്യകൎത്തവ്യമാണ്.

വ്രജേ:—ഈ സംഗതിയിൽ അങ്ങ് ഒട്ടും ശങ്കിക്കേണ്ട. ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല, നിശ്ചയം! അതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിനു ദോഷമൊന്നും നേരിടുകയില്ല. അദ്ദേഹം അങ്ങയെ രക്ഷിക്കുമെങ്കിൽ, രക്ഷിച്ചുകൊള്ളട്ടെ! അതു് അങ്ങും അദ്ദേഹവും തമ്മിലുള്ള കാൎയ്യമാണ്. ഒരു സംഗതി തീൎത്തു പറഞ്ഞേക്കാം: അദ്ദേഹത്തിന് അമംഗളം നേരിടുമെന്നു കണ്ടാൽ, ഞാൻ എന്റെ ജീവരക്ഷയ്ക്കു ശ്രമിക്കയില്ല. ഈ രഹസ്യം വിട്ടു പറഞ്ഞതു്, അങ്ങയെ ഒട്ടെങ്കിലും സമാശ്വസിപ്പിക്കാം എന്നു വച്ചാണ്. വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ അങ്ങു നിൎബന്ധിച്ചാലും ശരി, ഇല്ലെങ്കിലും ശരി; ഞാൻ ആത്മരക്ഷയ്ക്കു ശ്രമിക്കയില്ല. ഈ പതനത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ യോഗക്ഷേമപാലനമായിരിക്കും എന്റെ പരമോദ്ദേശം. നാലുകൊണ്ടും, അങ്ങു നിശ്ചിന്തനായിരിക്കണമെന്ന് അപേക്ഷ ഉണ്ട്.

•

ദേവി, ഇത്രയും പറഞ്ഞതു്, അകൈതവവും ഹൃദയതലസ്പൎശിയുമായ ഭാഷയിലാകുന്നു. ഹരവല്ലഭനാണല്ലോ പ്രഫുല്ലയുടെ സൎവനാശത്തിനും കാരണഭൂതൻ! ഇപ്പൊഴും അയാൾ സൎവനാശാവശേഷം പൂൎത്തിയാക്കാൻ ഉദ്യതനായിരിക്കയാണ്. എന്നിട്ടും ദേവി അവന്റെ അഭ്യുദയാശംസിനിയാവുകയേ ചെയ്യുന്നുള്ളു! എന്തിനെന്നാൽ, പ്രഫുല്ല നിഷ്കാമകൎമ്മനിരതയത്രേ! നിഷ്കാമമായ ധൎമ്മം ആരാഞ്ഞറിഞ്ഞു് അനുഷ്ഠിക്കയാകുന്നു, വിശിഷ്ടമായ കൎത്തവ്യം. തത്താദൃശരായ നിഷ്കാമാനുഷ്ഠാതാക്കൾക്ക്, പക്ഷേ ശുഭോദൎക്കം ഉണ്ടാവാൻ പാടില്ലെന്നില്ല.

അപ്പോൾ തീരാരസ്യം ഭേദിച്ചു പുറപ്പെട്ട പെരുമ്പറനാദം ആ സ്ഥലമെല്ലാം മുഖരിതമാക്കി. രണ്ടുപേരും വിസ്മയിച്ചു!

——+※※+——

മുപ്പത്തൊന്പതാമദ്ധ്യായം

'ജയ ജഗദീശ.'

ദേവി നിശയെ വിളിച്ചു; ഉടനേ നിശ കപ്പലിന്റെ മുകംത്തട്ടിൽ ചെന്നു.

ദേവി:—അത് ആരുടെ പെരുമ്പറ?

നിശ:—ബാബുജിയുടേതായിരിക്കണം.

ദേവി:—രംഗരാജന്റേതോ?

നിശ:—എന്നു തോന്നുന്നു.

ദേവി:—അതെങ്ങനെ? ഞാൻ രംഗരാജനെ ഇന്നു രാവിലെ ദേവീഘട്ടത്തിലേയ്ക്ക് അയയ്ക്കുകയുണ്ടായല്ലോ?

നിശ:—പകരം വഴിക്ക് ആയാം തിരിച്ചുവന്നായിരിക്കാം.

ദേവി:—രംഗരാജനെ വിളിക്കൂ.

നിശ:—പെരുമ്പറമുഴക്കം വളരെയകലെനിന്നാണു പുറപ്പെട്ടതു്. ഇവിടെനിന്നു വിളിച്ചാൽ, വിളികേൾക്കയില്ല. അതിനാൽ, ഞാൻ ഇറങ്ങിച്ചെന്ന് രംഗരാജനെ വിളിച്ചുകൊണ്ടുവരാം.

ദേവി:—വേണ്ട; പോകേണ്ട! നിങ്ങൾ താഴെച്ചെന്ന് നിശയുടെ കൌശലത്തരങ്ങൾ കാണിച്ചാൽ മതി.

നിശയും വ്രജേശ്വരനും താഴെയിറങ്ങി. നിശ ഒരു മുരളി കൈയിലേന്തി; അവർക്കു സംഗീതകലയിൽ അതിപാണ്ഡിത്യമുണ്ടു്. അവർ രാജഗൃഹത്തിൽ പാർത്തിരുന്നപ്പോഴാണു്, സംഗീതകലാപരിശീലനം ചെയ്തതു്. ദേവിയെ വീണാവാദനം ശീലിപ്പിച്ചതു് അവളാകുന്നു. നിശ, മുരളിയൂതി മല്ലാരിരാഗം വിസ്തരിച്ചു് ഒട്ടായപ്പോഴുണ്ടു്, രംഗരാജൻ കപ്പലിൽ കയറിനില്ക്കുന്നു! ആയാം മുകംത്തട്ടിൽചെന്ന് ദേവിയെ ആശീർവ്വദിച്ചു. രംഗരാജൻ മുകംത്തട്ടിൽ കയറുമ്പോൾ, താഴെ ഒരു സംഭ്രമം നടന്നു! വ്രജേശ്വരൻ നിശയോടുപറഞ്ഞു:—നീ കപ്പലിന്റെ മുകംത്തട്ടിൽ ചെന്നിരിക്കൂ; നിനക്കു് ഓമ്മൾക്കൂട്ടി ജാസ്തിയാണല്ലോ! അവിടത്തെ ചെയ്തികളെ ക്രട്ക്കുടെ എന്നെ വന്നറിയിക്കയും ചെയ്യുക! —എന്നു്. നിശ 'അങ്ങനെയാവട്ടെ' എന്നു പറഞ്ഞു മുറിയിൽനിന്നു പുറത്തിറങ്ങുകയും, ഉടനേ അകത്തു കയറുകയും ചെ

യ്തിട്ട്, 'പുറത്തുചെന്നാൽ നിങ്ങൾക്ക് ഒരു കാഴ്ചകാണാം' എന്നുപറഞ്ഞു. ഉടനേ വ്രജേശ്വരൻ വാതലിലൂടെ മുഖംനീട്ടി ചുററും കണ്ണോടിച്ചു; കാന്താരാന്തർഭാഗത്തിൽനിന്ന് അസീമമായ മനുഷ്യപ്രവാഹം പുറത്തു ചാടുന്നുണ്ട്. 'അവർ കമ്പനിഭടന്മാരാണോ?' എന്നു വ്രജേശ്വരൻ നിശയോടു ചോദിച്ചു. അതിനു മറുപടിയായി നിശ പറഞ്ഞതു്, 'അവർ രംഗരാജന്റെ കൂടെ വന്ന ബരകന്ദാജഭടന്മാരായിരിക്കണം' എന്നാണ്. ദേവി ആ ഭടപ്രവാഹത്തെ ഉള്ളുണർന്നു കണ്ടു രസിക്കവേയാണ്, രംഗരാജൻ മുകൾത്തട്ടിൽ കയറി ദേവിയെ ആശീർവദിച്ചതു്. ദേവി ആയാളോടു ചോദിച്ചു:—

'നീ ഇവിടെ എന്തിനു വന്നു രംഗരാജാ!'

രംഗരാജൻ മറുപടിയൊന്നും പറഞ്ഞില്ല. ദേവി വീണ്ടും ചോദിച്ചു:—

ഞാൻ രാവിലെ നിന്നെ ദേവീഘട്ടത്തിലേയ്ക്കു പറഞ്ഞയച്ചുവല്ലോ! നീ അവിടെ പോയില്ലായിരിക്കാമല്ലേ? എന്റെ കല്പന എന്തുകൊണ്ടു നടത്തിയില്ല?

രംഗ:—ഞാൻ ദേവീഘട്ടത്തിലേയ്ക്കു പോവുകയായിരുന്നു; വഴിക്കുവച്ച് ടാഗോർജിയെ കണ്ടുമുട്ടി.

ദേവി:—ഭവാനീ ടാഗോർജിയേയോ?

രംഗ:—അവിടത്തെ പിടികൂടാൻ കമ്പനിഭടന്മാർ വരുന്നുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു. ഉടനേ ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ബരകന്ദാജഭടന്മാരെ ശേഖരിച്ചുകൊണ്ട് അങ്ങുപോന്നു. ഞാനാകട്ടെ, ഭടന്മാരെയെല്ലാം കാന്താരാന്തരാളത്തിൽ പാർത്തിരിപ്പാൻ ശട്ടംചെയ്തിട്ട്, കരയിൽ വന്നിരിക്കയായിരുന്നു. അപ്പോഴാണ്, കപ്പലുകളുടെ പുറപ്പാടു കണ്ടതു്. അതുണർത്തിപ്പാനത്രേ ഞാൻ പെരുമ്പറ താക്കിയതു്.

ദേവി:—കാന്താരാന്തരാളത്തിലും കമ്പനിഭടന്മാർ പാർത്തിരിപ്പുണ്ടോ?

രംഗ:—അവരെ പുറത്തുവരാതിരിക്കുംവണ്ണം, ഞങ്ങൾ വളഞ്ഞു ബന്ധിച്ചിട്ടിരിക്കയാണ്.

ദേവി:—ടാഗോർജി എവിടെ?

രംഗ:—ബരകന്ദാജഭടന്മാരോടുകൂടി കാന്താരാന്തരാളത്തിൽനിന്ന് ജൈത്രയാത്ര തുടങ്ങുവാൻ വട്ടംകൂട്ടുകയാണ്.

ദേവി:—നിങ്ങൾ എന്തുമാത്രം ബരകന്ദാജഭടന്മാരെ ശേഖരിച്ചു കൊണ്ടു വന്നിട്ടുണ്ട്?

രംഗ:—സുമാർ മൂവായിരത്തിലധികം പേർ കാണും.

ദേവി:—കമ്പനിഭടന്മാർ എത്രയുണ്ട്?

രംഗ:—അഞ്ഞൂറോളം പേരുണ്ടെന്നു കേട്ടു.

ദേവി:—ഈ ആയിരത്തി അഞ്ഞൂറുപേരിൽ പടതല്ല് ഉണ്ടാവുന്നപക്ഷം എത്രപേർ മരിക്കാം?

രംഗ:—മുന്നൂറു നാന്നൂറുപേരോളം മരിച്ചാലുമായി.

ദേവി:—നീ ചെന്ന് ടാഗോർജിയോടു പറയണം: അങ്ങയുടെ പ്രവൃത്തി ദേവിയെ അതിമാത്രം വിഷാദിപ്പിക്കുന്നു എന്ന് ഈ വസ്തുത നീയും ധരിക്കേണ്ടതാണ്.

രംഗ:—അമ്മേ, എന്താണ് ഇങ്ങനെ കല്പിക്കുന്നത്?

ദേവി:—കേവലം ഒരബലയ്ക്കുവേണ്ടി നിങ്ങൾ എത്ര വീരന്മാരെ ബലികഴിക്കണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു? നിങ്ങൾക്ക് തരിമ്പും ധർമ്മബോധമില്ലയോ? എനിക്ക് ആയുസ്സ് ഒടുങ്ങി; ഞാൻ തനിയെ ചാവും. എനിക്കുവേണ്ടി നാന്നൂറു വീരന്മാർ വൃഥാ ചാകുന്നത്, എന്തിനാണ്? ഞാൻ അത്രയേറെ വീരന്മാരെ ബലികഴിച്ചിട്ട് സ്വജീവനെ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളാൻ മുതിരുന്ന, ഒരു തുച്ഛമായ മനസ്ഥിതിയുള്ളവളാണെന്നോ നിങ്ങൾ കരുതുന്നത്?

രംഗ:—അവിടുന്ന് ജീവിച്ചിരുന്നാൽ, പലർക്കും ജീവരക്ഷ ഉണ്ടാവും.

രംഗരാജന്റെ ഭാഷണം, ദേവിക്കു ലവലേശം രുചിച്ചില്ല. അവളുടെ മുഖം രോഷകലുഷമായി അവൾ, താനറിയാതെ, 'ഛേയ്! എന്ത്!' എന്നലറിപ്പോയി. അതോടുകൂടി, രംഗരാജന്റെ മുഖം താനേ അവനതമായി. ഭൂദേവി വാപൊളിച്ചാൽ അതിൽ കയറി മറഞ്ഞേക്കാമെന്നുകൂടി ആയാൾ വിചാരിച്ചു. ദേവിയുടെ ലോലനയനങ്ങൾ തുലോം വിസ്ഫാരിതങ്ങളായി; ഓഷ്ഠാധരങ്ങൾ വിറപൂണ്ട് തമ്മിൽതല്ലും തുടങ്ങി. ദേവി കല്പന പുറപ്പെടുവിക്കുയാണ്:—

കേൾക്ക, രംഗരാജ! ചെന്ന് ടാഗോർജിയെ ധരിപ്പിക്കയും ചെയ്യുക! ബരകന്ദാജമടന്മാരെ ഉടനടി തിരിയെ വിളിച്ചുകൊണ്ടുചെല്ലുക! എള്ളിട അമാന്തം കണ്ടാൽ, ഞാൻ ഈ ഒഴുക്കിൽ ചാടി സ്വയം ഹത്യചെയ്യും. നിങ്ങളിലാരുമേ എനിക്ക് ആവശ്യമില്ല. ചെല്ല; ചെന്നുപറയൂ!'

രംഗ:—ഇതാ, ഞാൻ ചെല്ലുകയായി; ചെന്ന്, ടാഗോർജിയെ ധരിപ്പിക്കയും ചെയ്യാം. അദ്ദേഹം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇഷ്ടംപോലെ ചെയ്യട്ടെ! ഞാൻ രണ്ടുപേരുടേയും ആജ്ഞാപാലകനാണ്.

രംഗരാജൻ പോയി. നിശ മുകൾത്തട്ടിൽ ചെന്ന് ഈ സംഭാഷണം കേൾക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. രംഗരാജൻ പോയ ഉടനേ, നിശ ദേവിയോടു ചോദിച്ചു:—

'നിങ്ങളുടെ ജീവൻ നിങ്ങൾക്കായത്തം; അതിനെസ്സംബന്ധിച്ചു മററാർക്കും ചോദിപ്പാൻ അധികാരമില്ല. അതു് ഉപേക്ഷിക്കുന്നതും, ശേഷിപ്പിക്കുന്നതും നിങ്ങളുടെ ഇഷ്ടപോലെയാവാം. രണ്ടിലൊന്നു ചെയ്തേ തീരു എന്നു നിർബന്ധിപ്പാൻ ആർക്കും അവകാശമില്ല. അതൊക്കെ ശരിതന്നെ! എന്നാൽ, പ്രകൃതത്തിൽ ഒരു സംഗതി ഗൌനിക്കേണ്ടതുണ്ടു്:—നിങ്ങളൊന്നിച്ചു നിങ്ങളുടെ ഭർത്താവില്ലേ? അദ്ദേഹത്തെ ഓർത്തെങ്കിലും, കുറെയൊന്ന് ആലോചിക്കേണ്ടതില്ലേ?

ദേവി:—സഹോദരി! അതും അതിനപ്പുറവും ആലോചിച്ചുകഴിഞ്ഞു! ഇനി നിർവാഹമില്ല. എന്തും ആയിക്കൊള്ളട്ടെ; നിശ ഇവിടെ ചിന്താവിഷയമാവേണ്ടതു്, എന്റെ ഭർത്താവിനുവേണ്ടി, അത്രമാത്രം ധീരന്മാരെ ബലികഴിപ്പാൻ എനിക്കധികാരം ഉണ്ടോ എന്നാണ്. എന്റെ ഭർത്താവു് എനിക്കു ബഹുമാന്യൻ; അവർക്ക്, അദ്ദേഹം ആരാണ്?

നിശ താനറിയാതെ 'നീയൊരു ധന്യാംഗന!' എന്നു മന്ത്രിക്കയും 'ഇവളാണ് യഥാർത്ഥമായ നിഷ്കാമധർമ്മം ഗ്രഹിച്ച മഹാപണ്ഡിത, ഇവളോടുകൂടി മരിക്കയാണു സൌഭാഗ്യം!' എന്നു സ്വയമാശംസ കഴിക്കയും ചെയ്തുപോയി! പിന്നെ അവൾ വ്രജേശ്വരന്റെ സമീപം ചെന്ന് നടന്ന സംഭവമെല്ലാം

അന്വാഖ്യാനം ചെയ്യുകയായി. വ്രജേശ്വരനാകട്ടെ, പ്രഫുല്ല തന്റെ ഭാര്യയാണ് എന്ന വസ്തുതതന്നെ വിസ്മരിച്ചു. താൻ ഒരു നരാധമനാണ് എന്നും ദുർഭഗനായ താൻ ആ മഹതിയെ കവർച്ചക്കാരിയായ പാംസുലയെന്ന് അധിക്ഷേപിക്കാൻ ഭാവിച്ചത് ഒട്ടും നന്നായില്ല എന്നും ആയാൾ ഭാവിക്കയും ചെയ്തു.

കമ്പനിവക അഞ്ചു കപ്പലും, ഇത്രയുമാവുമ്പോൾ, ദേവിയുടെ കപ്പലിനെ പരിവേഷം ചെ്തുകഴിഞ്ഞു. ആ ദൃശ്യം കാണുവാൻ ദേവി ഉദ്യമിച്ചില്ല തന്നെ. അവൾ മുകൾത്തട്ടിൽ കൽപ്രതിമയ്ക്കു തുല്യം നിഷ്പന്ദമിരിക്കമാത്രം ചെയ്തു. പ്രഫുല്ലയുടെ നേത്രങ്ങൾ, പടക്കപ്പലുകളിലോ തനതായ ബരകന്ദാജഭടന്മാരിലോ നിപതിക്കുന്നില്ല; അവ, വാനം തുളച്ച് അപ്പുറം കടപ്പാൻ ശ്രമിക്കയാണ്. വിദൂരാകാശത്തിൽ ഏറെനേരമായി ഒരു മേഘശകലം ദൃശ്യമായുണ്ട്. പ്രഫുല്ലയുടെ പ്രശാന്തനേത്രങ്ങൾ അതിന്മേലാണു നിപതിച്ചത്. അവൾ, കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കവെ, ആ മേഘശകലം അനുക്രമമായ വ്യാപ്തി നേടുകയാണു ചെയ്തത്. ഉടനേ, പ്രഫുല്ല, 'ജയ ജഗദീശാ!' എന്നുച്ചരിച്ചിട്ടു കീഴ്ത്തട്ടിലേയ്ക്കിറങ്ങി.

പ്രഫുല്ല താഴത്തെ തട്ടിൽ വന്ന ഉടനെ നിശ അവളോടു ചോദിച്ചു:—

'ഇപ്പോൾ എന്താണു വേണ്ടത്?'

ദേവി:—എന്റെ ഭർത്താവിനെ രക്ഷിക്കയാണു വേണ്ടത്?

നിശ:—നിങ്ങളോ?

ദേവി:—എന്നെസ്സംബന്ധിച്ച് ചോദ്യമുണ്ടാവേണ്ട ആവശ്യമില്ല. ഞാൻ എന്തു ചെയ്യുമോ, എന്തു കേൾക്കുമോ, അതെല്ലാം നിങ്ങൾ ശ്രദ്ധിച്ചുകൊണ്ടിരിക്ക. എന്റെ അദൃഷ്ടം പോലെ സർവ്വം ഭവിക്കട്ടെ! എന്നാൽ, എന്റെ ഭർത്താവിനെ രക്ഷിക്കും; ശ്വശൂരനേയും രക്ഷിക്കും; ദിവയേയും രക്ഷിക്കും.

എന്നു പറഞ്ഞിട്ട് ദേവി ഉറക്കെ ഒരു ശംഖൊലി പുറപ്പെടുവിച്ചു.

നിശ:—ഇതു കൊള്ളാവുന്ന പണിതന്നെ!

ദേവി:—കൊള്ളാവുന്നതോ കൊള്ളരുതാത്തതോ എന്നു നിങ്ങൾ വിവേചിച്ചറിഞ്ഞാലും! ഞാൻ വല്ലതും ചെയ്യുവാൻ ഭാവമുണ്ടെങ്കിൽ, നിങ്ങളോടു പറഞ്ഞേ ചെയ്യൂ! അതിനാൽ ഭാരമെല്ലാം നിങ്ങളുടെ തലമേൽ ചുമലുമേ!

——— (0) ———

നാൽപ്പതാമദ്ധ്യായം

'ഭീമസേന! മഹാവീര! ധരിക്ക നീ,
രാമഭദ്രസ്വാമിതന്നെയും ധ്യാനിച്ച്
താമസം കൂടാതെ പോയാലുടൻ നിന്റെ
കാമസംപ്രാപ്തിക്കു ബാധയില്ലേതുമേ.'

ബരകന്ദാജഭടന്മാർ കാന്താരാന്തരാളത്തിൽനിന്ന് ഉറുമ്പു നിരകണക്കു പുറത്തൊഴുകിത്തുടങ്ങി. അവരെല്ലാം ശോണശിരസ്ത്രാണവും കാളായസകവചവും ധരിച്ചിരുന്നു; കാലുകളിൽ ചെരിപ്പില്ലായിരുന്നു. പ്രവാഹത്തിലിറങ്ങിയും പട തല്ലേണ്ടി വന്നേക്കാം എന്നു വച്ചാണ് അവർ ചെരിപ്പു ധരിക്കാതിരുന്നത്. ഏതാനുംപേരുടെ കൈകളിൽ കരവാളങ്ങളും ചിലരുടെ കൈകളിൽ വൻതോക്കുകളും സജ്ജീകൃതങ്ങളായുണ്ട്. വൻതോക്കുകൾ ധരിച്ചിരുന്നവരുടെ സംഖ്യ തീരെ മിതമാണ്. ഇവരെല്ലാം മുച്ചാൺവടി ഉപേക്ഷിച്ചിരുന്നില്ല. ബങ്കാളികളുടെ കോമളപാണിപത്മങ്ങളിൽ സർവ്വദാ പ്രകാശിക്കേണ്ട ഒരു മാണിക്യമല്ലയോ മുച്ചാൺവടി? അതിന്റെ പ്രയോഗപാടവം അവർക്കു സുപരിചിതമാണ്. മുച്ചാൺവടി ധരിക്കാത്ത ബങ്കാളികൾ നിർജ്ജീവതുല്യരത്രേ!

ബരകന്ദാജഭടന്മാർ തക്കംപാർത്തു നിൽക്കയാണ്. ഇംഗ്ലീഷ് പടക്കപ്പലുകൾ സമീപമെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ദേവിയുടെ കപ്പലിനെ ആക്രമിപ്പാൻ ഇനി തരിമ്പും താമസമില്ല. അപ്പോഴുണ്ട്, ഒരു സംഘം ബരകന്ദാജഭടന്മാർ 'മഹാറാണിക്കീജെയ്' എന്നാർത്തുകൊണ്ട് ദേവിയുടെ കപ്പലിനു ചുററും നിരന്നു കൂടുന്നു. ഇംഗ്ലീഷ് പടക്കപ്പലുകൾ ആയവരെയും വളഞ്ഞെടുത്തു. ഉടനെ

അത്യുച്ചമായ ഒരു ശംഖൊലി പുറപ്പെട്ടു. അതു കേട്ടപാടെ ഏതാനും ബ്രഹ്മദണ്ഡാജഭടന്മാർ ദേവിയുടെ കപ്പലിൽ കയറി. അവർക്കു നാവികകർമ്മം ചെയ്യുവാൻ വിരുതുണ്ടു്; പുറമേ, ആവശ്യം വരുമ്പോൾ മച്ചാൺവടിയും കരവാളവും പ്രയോഗിപ്പാനും അവർക്കറിയാം. എങ്കിലും, അവരാരും പടതല്ലിന്നു് ഒരുങ്ങിക്കണ്ടില്ല; അവിടവിടെ ചെന്ന കപ്പലിലെ ഏതാനും കയറുകൾ പിടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്ക മാത്രമേ ചെയ്തുള്ളു! പിന്നീടും ശംഖൊലി കേൾക്കായി; ഉടനെ പിന്നെയും ഏതാനും ഭടന്മാർ കപ്പലിൽ കയറി; നാനൂറു ഭടന്മാർ കരവാളവും മച്ചാൺവടിയും കൈകളിൽ പുഴറ്റി യുദ്ധസന്നദ്ധരായും നിന്നു. അപ്പോഴെയ്ക്കു കപ്പൽപ്പടയാളികൾ ദേവിയുടെ കപ്പലിനെ ആക്രമിപ്പാൻ മുന്നോട്ടടുത്തുകഴിഞ്ഞു! സർവ്വത്ര യുദ്ധവും ആരബ്ധമായി. തോക്കിടിനാദം, മച്ചാൺവടിയൊച്ച, പീരങ്കിഗർജ്ജനം, അടിപിടിനിനദം,—എന്നുവേണ്ട, എങ്ങുമെവിടെയും കോലാഹലം! തമ്മിത്തമ്മിലുള്ള സംസാരം ആർക്കും സുശ്രവമാകുന്നില്ല. ആരും ഒരു സ്ഥലമുറച്ചു നിൽക്കുന്നുമില്ല. ബ്രഹ്മദണ്ഡാജഭടന്മാർക്കു്, മച്ചാൺവടി മുൻനിറുത്തി അകലെ നിന്നു് പട തല്ലുവാൻ അത്ര തരമാവുന്നില്ല; ഓങ്ങുന്ന വടിയറ്റം അവർ ഉദ്ദേശിച്ചത്ര ദൂരംവരെ ചെല്ലുന്നില്ല. കമ്പനിഭടന്മാർക്കാകട്ടെ കപ്പലിലിരുന്നുകൊണ്ടു വളരെ നേരം പട തകർക്കുവാൻ സൌകര്യമില്ലാതെയാവുന്നു. ഉടനെ, അവർ കരയിലിറങ്ങി ബ്രഹ്മദണ്ഡാജഭടന്മാരെ തോക്കുകൊണ്ടു കുത്തിമാറുവാൻ തുടങ്ങി. പ്രവാഹമദ്ധ്യത്തിൽ ചുവടുറപ്പിച്ചു പടതല്ലിത്തകർത്തു വന്ന കമ്പനിഭടന്മാർ, മച്ചാൺവടിയേറ്റം സഹിക്കവഹിയാഞ്ഞു പരിഭ്രമിക്കയായി. ചിലരുടെ കൈയും കാലും, ഒടിഞ്ഞു; പലരുടേയും തലമണ്ട തകർന്നു; അതുകപ്പാടെ, കമ്പനിഭടന്മാർ വിഷമിച്ചു എന്നു പറഞ്ഞാൽ കഴിഞ്ഞുവല്ലോ!

പ്രഫുല്ലമുകത്തിൽ നിന്നിറങ്ങി താഴത്തെ മുറിയിൽ ചെല്ലുന്നതിനു മുമ്പാണു്, ഈ കോലാഹലം പടർന്നതു്. താൻ പറഞ്ഞയച്ച സന്ദേശം ഇപ്പോഴെയ്ക്കു ഭവാനീദാഗോർജിയുടെ ചെവിയിൽ പതിഞ്ഞിരിക്കണമെന്നും, അദ്ദേഹം തന്റെ അഭിപ്രായം ശരിവച്ചേക്കാനിടയുണ്ടെന്നും, താൻ ജീവിതാശ തീരെയും വച്ചു പുലർത്തുന്നില്ലെന്നു് അദ്ദേഹം ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുമെന്നും

അവൾ അഭ്യൂഹിച്ചു. 'കൊള്ളാം! അദ്ദേഹം എന്റെ കൌശലത്തരങ്ങൾ കണ്ടു രസിക്കട്ടെ' എന്നുകൂടി അവൾ മന്ത്രിച്ചു. മഹാറാണിയിൽ സ്വാഭാവികമായിരിക്കേണ്ട ചില ഗുണങ്ങൾ ദേവിയിലും ലഭിച്ചിരുന്നു. അവയിലൊന്ന്, ഭാവി സന്ദർഭങ്ങളിൽ ആവശ്യപ്പെടാവുന്ന സാമഗ്രികൾ, മുൻകൂട്ടി സംഭരിച്ചു സമീപം ശേഖരിച്ചുകൊള്ളുകയാകുന്നു. ഈ ഗുണം പലപ്പോഴും പ്രത്യക്ഷമായിട്ടുമുണ്ടല്ലോ! ദേവി, കൈവശം സൂക്ഷിച്ചിരുന്ന ഒരു വെൺകൂറ എടുത്തു മുറിയിൽ നിന്ന് പുറത്തു വന്നു വളരെ ഉയരെ പൊക്കിക്കാട്ടി. വെൺകൂറ കണ്ട മാത്രയിൽ, പടതല്ല് ഒന്നോടെ നിശ്ശേഷം നിലച്ചു. യുദ്ധോദ്യതന്മാർ ആയുധചാലനം ചെയ്യാതെ നിൽക്കുന്ന സ്ഥലങ്ങളിൽ തന്നെ നിശ്ചേഷ്ടം നിന്നുപോയി. ഉത്പാതകാരിയായ ചണ്ഡമാരുതൻ പൊടുന്നനവെ പ്രശാന്തമാവുകയും, കരകുത്തി മറിഞ്ഞാടി ഇരമ്പുന്ന വൻകടൽ അകസ്മാൽ പ്രശാന്തതടാകമായിത്തീരുകയും ചെയ്താലെന്നവണ്ണം, നദീസമരരംഗം പെട്ടെന്നു നിശ്ശബ്ദമായി; കോലാഹലം എങ്ങുമെവിടെയും ലവലേശം കാണ്മാൻ ഇല്ല!

ദേവി പിൻതിരിഞ്ഞു നോക്കി; ഒരുവശത്തു വ്രജേശ്വരൻ നിശ്ശബ്ദം ഇരിക്കുന്നു. ദേവി, മുറിയിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടു വരുമ്പോൾ, ആയാളും കൂടെ പോന്നു. ദേവി ആയാളോടു പറഞ്ഞു:— 'അങ്ങ് ഈ വെൺകൂറ ഇതേ ഉയരത്തിൽ പിടിച്ചുനിൽക്കുക! എനിക്ക് ദിവയും നിശയുമായി കുറെ സ്വകാര്യങ്ങൾ ആലോചിപ്പാനുണ്ട്. രംഗരാജൻ വന്നാൽ മുറിയിൽ വന്ന് എന്റെ കല്പന കാത്തുനിൽക്കണം എന്നു പറഞ്ഞേക്കണം.

ദേവി ദിവയേയും നിശയേയും കണ്ടാലോചിപ്പാൻ മുറിയിൽ കയറി.

നാൽപത്തൊന്നാമദ്ധ്യായം

"കണ്ടേ മുമ്മകളജബലമറിവൂ
കണ്ഠാത്മാവുകൾ; നാരായണ ജയ."

വ്രജേശ്വരൻ ദേവിയുടെ കല്പനയനുസരിച്ച് വെൺക്രുറ ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചു നിൽക്കയാണ്. ആ സമയം, രംഗരാജൻ അവിടെ വന്ന് 'നീ ആരു പറഞ്ഞിട്ടാണ് വെൺക്രുറ ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചത്?' എന്ന് ആയാളോടു ചോദിച്ചു.

വ്രജേ:—'റാണി പറഞ്ഞിട്ട്.'

രംഗ:—റാണി പറഞ്ഞിട്ടോ? നീ ആരാണ്?

വ്രജേ:—പരിചയമില്ലേ?

രംഗരാജൻ വ്രജേശ്വരനെ കണ്ണുററു നോക്കി, ഓഫോ,—പരിചയമായി! നിങ്ങൾ വ്രജേശ്വരബാബുവല്ലേ? നിങ്ങൾ ഇവിടെ എന്തിനു വന്നു? അച്ഛനും മകനും ഒരേ ഉദ്ദേശം സാധിപ്പാനാണോ വന്നത്? നിങ്ങളെ ഇവിടെ വന്നിരിപ്പാൻ അനുവദിച്ചത് ആരാണ്? നിങ്ങളെ എന്തുകൊണ്ടു കെട്ടിയിടാൻ പാടില്ല?

വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ, വ്രജേശ്വരൻ അവന്റെ പിതാവിനെപ്പോലെ ദേവീചൌധുറാണിയെ പിടിച്ചേല്പിക്കാനാണു കപ്പലിൽ കയറിയിട്ടുള്ളത് എന്നു ശങ്കിച്ച രംഗരാജൻ, ആയാളെ റാണിയുടെ കല്പന വാങ്ങി ബന്ധിച്ചിടുവാനാകുന്നു അപ്പോൾ അവിടെ ചെന്നത്.

വ്രജേ:—ഓഫോ! എന്നെ കെട്ടിയിടുവാൻ പാടില്ലായ്കില്ല. എന്നാൽ, നിങ്ങൾ ഒരു സംഗതി എന്നെ അതിനുമുമ്പു മനസ്സിലാക്കണം: വെൺക്രുറ ഉയർത്തിയ ഉടനേ പടതല്ല് നിലയ്ക്കാൻ കാരണം എന്ത്? ഈ രഹസ്യം പറഞ്ഞിട്ട്, എന്നെ കെട്ടിയിടുക!

രംഗ:—ഇന്നലെ ജനിച്ച ഇളംപൈതൽ! കഷ്ടം, വെൺക്രുറ കാട്ടിയാൽ, ഇംഗ്ലീഷുകാർ യുദ്ധം തുടരുകയില്ലെന്ന് നീ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലേ?

വ്രജേ:—വാസ്തവമായും, ഞാൻ അറിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഞാൻ വെൺക്രുറ അറിഞ്ഞു പൊക്കിയോ അഥവാ അറിയാതെ പൊക്കി

യോ? അതല്ലല്ലോ ഇവിടെ ഗൌനിക്കേണ്ട സംഗതി! ഞാൻ വെൺക്രുറ പൊക്കിക്കാട്ടിയതു് ദേവിയുടെ കല്പന ഉണ്ടായിട്ടോ, അഥവാ ഉണ്ടാവാതെയോ എന്ന വാസ്തവം അവരോടുതന്നെ ചോദിച്ചറിയേണ്ടതാണു്. എന്നാൽ, വല്ലതും ചോദിക്കേണ്ടതുണ്ടെങ്കിൽ, വെളിക്കു നിന്നേ ചോദിക്കാവൂ എന്നു ദേവി നിങ്ങളോടു പറയണമെന്നു് കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

രംഗരാജൻ ദേവിയുടെ മുറിവാതുക്കൽ ചെന്നു. വാതൽ അടച്ചിരുന്നു. ആയാൾ, വാതുക്കൽനിന്നു് 'അമ്മേ റാണിജീ!' എന്നു ഭക്തിപൂർവം വിളിച്ചു. ഉടനേ, അകത്തുനിന്നു് 'അതാരാണു്?—രാഗരാജനോ?' എന്നു് ഒരു ചോദ്യം പുറപ്പെട്ടു.

രംഗ:—ഉത്തരവു്, മഹാറാണി! നമ്മുടെ കപ്പലിൽ ഒരു വെൺക്രുറ പൊങ്ങിയുലയുന്നതു കണ്ടു. അതിനാൽ യുദ്ധവും നിലച്ചുപോയി.

അകത്തുനിന്നു്:—അതു് എന്റെ കല്പനപ്രകാരംതന്നെ. നീ, ഉടനേ അതേ വെൺക്രുറ കൈയിലേന്തി ലെഫ്ടനൻറു സായ്പിന്റെ സമീപം ചെന്നു്, യുദ്ധംചെയ്തിട്ടാവശ്യമില്ലെന്നും, റാണി സ്വമനസ്സാലെ അധീനയാകാൻ തയ്യാറാണെന്നും അദ്ദേഹത്തെ അറിയിക്കണം.

രംഗ:—ഞങ്ങൾ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നത്രയും കാലം, ഇതൊന്നും സാദ്ധ്യമല്ല.

ദേവി:—നിങ്ങൾ മരിക്കാൻ സന്നദ്ധരാണെങ്കിലും, എന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ നിങ്ങൾക്കു കഴിയില്ല.

രംഗ:—എങ്കിലും, മരിക്കുന്നതുവരെ ഞങ്ങൾ യുദ്ധംചെയ്യും.

ദേവി:—കേൾക്കു രംഗരാജ! ദുശ്ശാഠ്യമരുതു്. നിങ്ങൾ മരിക്കാൻ തയ്യാറായാലും ഞാൻ ജീവിച്ചിരിപ്പാൻ നിശ്ചയിച്ചിട്ടില്ല. 'പീരങ്കിയേന്തുംഭട'ന്മാരുടെ നേരെ, മുച്ചാൺവടിക്കാരെക്കൊണ്ടു് എന്തു സാധിക്കും?

രംഗ:—എന്തുതന്നെ സാധിക്കയില്ല?

ദേവി:—എന്തുമാവട്ടെ! നിങ്ങൾ എന്തും ചെയ്തുകൊള്ളുക! ഇനിയൊരു തുള്ളിച്ചോര വീഴുന്നതിനു മുമ്പു്, എന്റെ ജീവൻ

ഇംഗ്ലീഷുകാക്ക് അധീനമാവും—ഞാൻ അവരുടെ തോക്കിനു നേരെ നെഞ്ചുകാണിച്ചു നിൽക്കും! എന്റെ ഗതയെ തടുപ്പാൻ ആക്കും കഴിവില്ല. പുറമേ, ഇംഗ്ലീഷുകാക്ക് അധീനയായാൽ എനിക്കു തപ്പിപ്പിഴപ്പാൻ വല്ല ഉപായവും ഉണ്ടാവാം. നിങ്ങൾ മരിക്കാതെയിരുന്നാൽ, എന്നെ ഇംഗ്ലീഷുകാരുടെ അധീനതയിൽ നിന്ന് വിടുവിക്കാൻ വഴിയുണ്ടാകും. നമ്മുടെ പക്കൽ അപാരധനമുണ്ട്. ഇംഗ്ലീഷുഭടന്മാർ, മിക്കവാറും ധനദാസന്മാരാണ്. അതിനാൽ എല്ലാംകൊണ്ടും നമ്മളുടെ രക്ഷ സുലഭമത്രേ.

ദേവി കൈക്കൂലികൊടുത്തു സ്വന്തജീവനെ രക്ഷിക്കണമെന്ന് സ്വപ്നേപി വിചാരിച്ചിട്ടില്ല. അവളുടെ ഇപ്പൊഴത്തെ വിചാരവും, അതല്ല. പിന്നെ, രംഗരാജനെ സാന്ത്വനപ്പെടുത്തുവാൻ മാത്രമാണ്, അവൾ അങ്ങനെ പറഞ്ഞതു്. അവളുടെ ഗംഭീരഹൃദയം കണ്ടറിവാൻ രംഗരാജൻ വിദഗ്ദ്ധനോ? ദേവി ആയാളോടു സുസ്പഷ്ടമായൊന്നും വിട്ടുപറഞ്ഞില്ല. താൻ ഇംഗ്ലീഷുകാക്ക് അധീനയാവാൻ തീരുമാനിച്ചിരിക്കയാണ് എന്നു മാത്രമേ ആയാളോടു പറഞ്ഞുള്ളു. എന്നാൽ, അവളുടെ അപ്പൊഴത്തെ അഭിസന്ധി, ഇംഗ്ലീഷുകാർ തന്റെ വൈഭവംകണ്ട് വ്യാമുഗ്ദ്ധമതികളാവാതിരിക്കയില്ലെന്നും, ശത്രുവൃന്ദത്തിന്ന് അഹിതം നേരിടുവിക്ക അധർമ്മമാണെന്നും, തന്റെ ശ്വശ്രൂരനെയും ഭർത്താവിനെയും സ്നേഹിതമാരെയും രക്ഷിക്കാതെ കഴിയില്ലെന്നും, അതിനു വേണ്ടതെന്തെന്നു ഗാഢമായി ആലോചിച്ചാൽ പോംവഴി സുലഭമാവാതിരിക്കയില്ലെന്നുമായിരുന്നു.

രംഗ:—കമ്പനിഭടന്മാരെ പാട്ടിലാക്കാൻ വേണ്ട ധനം ഈ കപ്പലിലുണ്ട്. അവിടുന്ന് അധീനതയിലായ മാത്രയിൽ, അവർ ഈ കപ്പലിനെയും കൈവശപ്പെടുത്തുകയില്ലേ?

ദേവി:—കപ്പലിനെ തീണ്ടിപ്പോകരുതു് എന്നു ഞാൻ അവരോട് ആവശ്യപ്പെടും. ഞാൻ അധീനയായാലും, അവർ കപ്പലിനെ ആക്രമിച്ചുകൂടാ; കപ്പലിലെ യാതൊരു വകയും അവർ തൊട്ടുകൂടാ;—കപ്പലിലുള്ള യാതൊരാളെയും അ

വർ ഹിംസിച്ചുകൂടാ;—ഇതൊക്കെ സമ്മതമാണെന്നു പറഞ്ഞാൽ മാത്രമേ ഞാൻ അവർക്ക് അധീനയാവൂ!

രംഗ:—അവർ ഇതൊന്നും ചെവിക്കൊള്ളാതെ കപ്പലിനെ ആക്രമിപ്പാൻ മുതിർന്നാലോ?

ദേവി:—അതെന്ന് ഞാൻ നിഷേധിക്കും. കപ്പൽ തീണ്ടിയാലും, അകത്തു കയറിയാലും, ആപത്തുണ്ടെന്ന് ഞാൻ അവരോടു പറയും. അവർ കപ്പലിൽ കയറിയാൽ ഞാൻ അവർക്ക് അധീനയാവുകയില്ല—കപ്പലേററം കണ്ടാൽ, ഉടനേ യുദ്ധം വീണ്ടും തുടങ്ങും. പറയുന്നതു് അനുസരിച്ചാൽ, ഞാൻ അവരുടെ കപ്പലിൽ സ്വയമേവ ചെല്ലും. പക്ഷേ, അവരാരും നമ്മുടെ കപ്പലിൽ കയറിക്കൂടാ.

ദേവി എന്തോ കൌശലം പ്രയോഗിപ്പാൻ ഭാവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് ഊഹിച്ചുറച്ച രംഗരാജൻ ലെഫ്ററനൻറു സായ്പിൻെറ സമീപം സന്ദേശവുംകൊണ്ടു പോകാമെന്നു സമ്മതിക്കതന്നെ ചെയ്തു.

ദേവി:—ഇപ്പോൾ ടാഗോർജി എവിടെയാണ്?

രംഗ:—അദ്ദേഹം ഭടപരീതനായി കരയോരങ്ങളിൽ പട തല്ലുകയാണ്. എൻെറ വാക്ക് അദ്ദേഹം സ്വീകരിക്കുന്നില്ല. ഇപ്പോഴും അദ്ദേഹം പൊരുതുന്നുണ്ടാവണം.

ദേവി:—നീ അദ്ദേഹത്തോടു ചെന്നു പറയുക: ബരകന്ദാജഭടന്മാരെ ഉടനടി പിരിച്ചുവിടുക. അവരെല്ലാം അവരവരുടെ സങ്കേതങ്ങളിൽ പോകട്ടെ! എൻെറ കപ്പലിലുള്ള നാവികന്മാർ മാത്രം ഇവിടെ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ധാരാളം മതിയാവും. എൻെറ രക്ഷയ്ക്കു ജഗദീശ്വരൻ വഴിതെളിച്ചു കാണിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇതൊന്നും അദ്ദേഹം വിശ്വസിച്ചില്ലെന്നു കണ്ടാൽ, മാനത്തുനോക്കണമെന്നു ദേവി ഉണർത്തിച്ചു എന്നു സശ്രദ്ധം പറയുക.

രംഗരാജൻ വാനത്തു ദൃഷ്ടി പായിച്ചു. പ്രാവൃഷേണ്യമായ മേഘമാല വാനമാകെ പടർന്നു കാണായി. രംഗരാജൻ പറഞ്ഞു:

'മറെറാരു കാര്യം ചോദിച്ചറിവാനുണ്ട്. ഹരവല്ലഭറായി അവിടത്തെ പിടിച്ചേല്പിപ്പാൻ വന്നിട്ടില്ലേ—അവൻെറ മകൻ വ്ര

ജേശ്വരനെ കപ്പലിന്റെ മുകൾത്തട്ടിൽ കാണുന്നു. അവന്റെ നില ശങ്കനീയവുമാണു്: അതിനാൽ അവനെ പിടിച്ചു ബന്ധിച്ചിടുവാൻ കല്പന ഉണ്ടാവണം.' ഇതുയും കേട്ടപ്പോഴേയ്ക്കു്, ദിവയും നിശയും പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുപോയി. ദേവി കല്പിക്കയാണു്:— "അദ്ദേഹത്തെ കെട്ടിയിടേണ്ട! മുകൾത്തട്ടിൽ ഏകാന്തസ്ഥലത്തു പാർത്തിരിക്കണം എന്നു അദ്ദേഹത്തോടു പറയുക; ദിവ വിളിക്കുമ്പോൾ ഇവിടെ വന്നാൽ മതിയെന്നും അദ്ദേഹത്തെ അറിയിക്കുക.'

രംഗരാജൻ കല്പന നടത്തുവാൻ പോയി. ആര്യൻ ആയാൾ, മുകൾത്തട്ടിൽ ഒരേകാന്തസ്ഥലത്തു് വ്രജേശ്വരനെ കൊണ്ടിരുത്തി. പിന്നെ, ഭവാനീടാഗോർജിയുടെ സമീപം ചെന്നു് ദേവിയുടെ ഹൃദയം അറിയിക്കയും, വാനത്തു പടർന്ന മേഘമാലയെ നിർദ്ദേശിക്കയും ചെയ്തു. ടാഗോർജി മേഘമാല നിരീക്ഷിച്ച ഉടനെ, മറുവാക്കു് ഉച്ചരിക്കാതെ തീരസ്ഥിതരായ ബാകന്ദാജഭടന്മാരോടുകൂടി സ്വസ്ഥാനാഭിമുഖം യാത്രതിരിച്ചു.

ദിവയും നിശയും മറിയിൽനിന്നു പുറത്തുവന്നു്, ബാരകന്ദാജവേഷം ധരിച്ച നാവികന്മാരുടെ ചെവിയിൽ എന്തൊക്കെയോ മന്ത്രിച്ചു. ആ മന്ത്രം എനിക്കു തീരെ ശ്രാവ്യമായില്ല.

നാൽപത്തിരണ്ടാമദ്ധ്യായം

"മുഗ്ധാഭാവവും പൂണ്ട രാമയാം കുമാരനും
ക്രൂദ്ധനാം പരശുരാമൻ തന്നോടങ്ങരുചെയ്തു."

രംഗരാജൻ ഭവാനീടാഗോർജിയെ അയച്ചതിനുശേഷം വെൺക്രൂറ കൈയിലേന്തി വെള്ളവും ചവിട്ടി ലെഫ്റ്റനന്റു സായ്പിന്റെ സമീപം ചെന്നു. വെൺക്രൂറ കൈയിലിരിക്കയാൽ ആയാളെ ഞരുങ്ങ ചെറുത്തില്ല. ആയാൾ സായ്പിന്റെ കപ്പലിൽ കയറി.

സായ്പ്:—നിങ്ങളം വെൺക്രൂ കാണിച്ചു; ഇനി നിങ്ങളം ഞങ്ങൾക്ക് അധീനരാണല്ലോ!

രംഗ:—ഓഹോ! അങ്ങിനെയാവാം! നിങ്ങൾ ആരെ ബന്ധിക്കാനാണോ വന്നത്, ആ ആളെ നിങ്ങൾക്ക് അധീനമാക്കണമെന്ന പറവാനാണ് ഞാൻ വന്നത്.

സായ്പ്:—ദേവീചൌധുറാണി അധീനയാകാൻ ഒക്കുമോ?

രംഗ:—ഒക്കുകതന്നെ! അതു പറവാനാണു ഞാൻ വന്നത്.

സായ്പ്:—നിങ്ങളോ?

രംഗ:—ഞങ്ങളൊക്കെയെന്നാൽ, ആരെല്ലാം?

സായ്പ്:—ദേവീ ചൌധുറാണിയുടെ അനുയായികളെല്ലാം.

രംഗ:—ഞങ്ങളം കീഴടങ്ങാൻ ഒരുക്കമില്ല.

സായ്പ്:—ഞങ്ങളം വന്നത്, റാണിയെ അനുയായികളോടുകൂടി ബന്ധിക്കുവാനാണ്.

രംഗ:—അനുയായികളുമാണ്? അസംഖ്യം ബരകന്ദാജഭടന്മാരിൽ ദേവിയുടെ പ്രത്യേകാനുയായികളം ആര്? അനുയായികളാവാത്തവർ ആര്?—നിങ്ങൾ അതെങ്ങനെ തിരിച്ചറിയും?

രംഗരാജൻ ഇങ്ങനെ പറയുമ്പോൾ, ഭാവാനീഭാഗോർ ബരകന്ദാജഭടന്മാരൊന്നിച്ചു പുറപ്പെട്ടു പോയിരുന്നില്ല; പുറപ്പെട്ടുവാൻ വട്ടംകൂട്ടുന്നതേയുള്ളു. സായ്പു ചോദിച്ചു:—

'അതു കാണുന്ന ആയിരം ബരകന്ദാജഭടന്മാരും കൂട്ടായ്മക്കവെച്ചുകാരാണോ? അതേ; സംശയമില്ല അവരെല്ലാം കവർച്ചക്കാർതന്നെ! ഇപ്പോൾ അവർ സംഘം സംഘമായിവന്നു നിൽക്കുന്നതു്, സക്കാരിനോടു പോരാടുവാനാണ്.'

രംഗ:—അവരാരും പടതല്ലുകയില്ല,—നോക്കൂ; അവർ പുറപ്പെട്ടുവാൻ വട്ടംകൂട്ടുകയല്ലേ?

സായ്പു കാൺകെ, ബരകന്ദാജഭടന്മാർ സാവധാനം പുറപ്പെട്ടുവാൻ തുടങ്ങി. ഉടനേ, സായ്പു കോപാന്ധനായി ഇങ്ങനെ ഗർജ്ജിച്ചു:—

'എന്തു്! വെൺക്രൂ കാട്ടി, ഓടിക്കുവാൻ ഭാവമോ?'

രംഗ:—സായ്പേ! ആർ എവരെ പടതല്ലി പിടിപ്പാൻ അടുത്തു? ആരെ ആർ പിടികൊടുക്കാതെ ഓടി? ആരും എവി

ടെയും പോയിട്ടില്ല; പോവുകയുമില്ല. കഴിവുണ്ടെങ്കിൽ പിടിക്കാൻ നോക്കുക. വെൺകൂറയുടെ ആവശ്യമെന്തു്? ഇതാ ഞാൻ അതു് അങ്ങെറിഞ്ഞുകളയാം.

എന്നിത്രയും പറഞ്ഞിട്ടു് രംഗരാജൻ വെൺകൂറ വലിച്ചെറിഞ്ഞു. സായ്പ് കല്പിക്കായ്കയാൽ, ഭടന്മാർ യുദ്ധോദ്യതരായില്ല. സായ്പ് ഏതോ ഗാഢാലോചനയിൽ നിമഗ്നനായി. അവരെ പിൻതുടർന്നിട്ടു ഫലമില്ലെന്നും, പിൻതുടർന്നാൽ അവർ കാന്താരാന്തരാളത്തിൽ കയറി രക്ഷ നേടും എന്നും, ഇരുട്ടിയ മാത്രയിൽ മേഘസാന്ദ്രതമൂലം കാന്താരാന്തരാളം അന്ധകാരനിബിഡമാവുകയാൽ തന്റെ ഭടന്മാർക്കു തപ്പിപ്പിഴപ്പാൻപോലും കഴിയാതെ വന്നേക്കും എന്നും, കവർച്ചക്കാർക്കു കാട്ടുവഴികൾ പരിചിതമാകയാൽ കണ്ട ഇടങ്ങളിലേയ്ക്കു മണ്ടിക്കളയാതിരിക്കയില്ലെന്നും, അതിനാൽ അവരെ പിൻതുടർന്നു പിടിപ്പാൻ തന്റെ ഭടന്മാർക്കു സാധിക്കയില്ലെന്നും സായ്പ് ആലോചിച്ചു.

സായ്പ്:—പോകട്ടെ! അവരുടെ പ്രസ്താവമേ ഇവിടെ വേണ്ട! പ്രകൃത കഥ നമുക്കു തുടരാം. നിങ്ങളൊക്കെയും കീഴൊതുങ്ങാൻ തയ്യാറാണോ?

രംഗ:—ഞങ്ങൾ തയ്യാറില്ല. അതിനു സമ്മതവുമില്ല. ദേവീചൌധുറാണി മാത്രമേ ഇതിനു സമ്മതിച്ചുള്ളു.

സായ്പ്:—ഛേ! എന്തു പറയുന്നു? ഇപ്പോൾ യുദ്ധം ചെയ്യുവാൻ നിങ്ങൾ എത്രപേരുണ്ടു്? കപ്പലിൽ കിടക്കുന്ന ഏതാനും കാവൽക്കാർക്കു് എന്റെ അഞ്ഞൂറു സമർത്ഥഭടന്മാരുമായി യുദ്ധംചെയ്യുവാൻ കരുത്തുണ്ടോ? ബരകന്ദാജഭടന്മാരെല്ലാം അതാ, അരണ്യമധ്യത്തിൽ അദൃശ്യരായില്ലേ?

രംഗരാജൻ ചുററും കണ്ണോടിച്ചു; അപ്പോൾ ബരകന്ദാജഭടന്മാരെല്ലാം പോയിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു.

രംഗ:—എനിക്കു വിശേഷാൽ ഒന്നും അറിഞ്ഞുകൂട. എന്റെ സ്വാമിനി കല്പിച്ചതു്, ഞാൻ ഇവിടെ അറിയിക്കാം. കപ്പൽ കൈവശത്തിലാവുകയില്ല; കപ്പലിലുള്ള വിഭവങ്ങളും കൈയ്യശപ്പെടുകില്ല. ഞങ്ങളിലാരെയും പിടികൂടുവാനും പാടില്ല. ദേവീറാണിമാത്രം നിങ്ങൾക്കു് അധീനയാവും.

സായ്പ്:—അതെന്തുകൊണ്ട്?

രംഗ:—എന്തോ?— എനിക്ക് അറിഞ്ഞുകൂട.

സായ്പ്:—നിങ്ങൾക്ക് അറിയാമെങ്കിലും ഇല്ലെങ്കിലും, കപ്പൽ ഞങ്ങളുടെ കൈയിലായി; ഞങ്ങൾ ഇതാ, അതിനെ പിടികൂടുന്നു.

രംഗ:—സായ്പേ! അരുത്! അനർത്ഥമായിത്തീരും.

സായ്പ്:—ഞങ്ങൾ അഞ്ഞൂറുപേരുണ്ട്. നിങ്ങൾ നാലഞ്ചു പേർ ഞങ്ങളോട് എന്തെടുക്കും?

എന്നു പറഞ്ഞിട്ട്, സായ്പ് വെൺകൂറ വലിച്ചെറിയുകയും തൽക്ഷണം കപ്പലിനെ പിടികൂടുവാൻ ഭടന്മാരോട് ആദേശിക്കയും ചെയ്തു. ഭടന്മാർ അഞ്ചു പടക്കപ്പലുമായി ദേവിയുടെ കപ്പലിനെ വളഞ്ഞു സായ്പു കപ്പലിൽ കയറി 'ബരകാന്ദജഭടന്മാരുടെ കൈകളിൽ നിന്ന് ആയുധങ്ങൾ തട്ടിപ്പറിക്കുക' എന്നു കല്പിച്ചു. കല്പന അത്യച്ചത്തിലായിരുന്നു. അതിനാൽ ആയതു ദേവിയുടെ ചെവിയിലും എത്തി. ഉടനേ, ദേവി 'കൈയിൽ ആയുധങ്ങൾ ഉണ്ടെങ്കിൽ, ഒഴുക്കിൽ എറിഞ്ഞുകളയുവിൻ' എന്നുറക്കെ ആജ്ഞ മുഴക്കിയതും, ദേവിയുടെ അനുയായികൾ കൈയിൽ ധരിച്ചിരുന്ന ആയുധങ്ങൾ ഒഴുക്കിലേയ്ക്കു വലിച്ചെറിഞ്ഞതും ഒപ്പം കഴിഞ്ഞു. ഇത്രയും കണ്ടപ്പോൾ സായ്പു സന്തുഷ്ടനായി എന്നു വിശിഷ്യ പറയേണ്ടല്ലോ. ആയാൾ സമീപം നിന്ന രംഗരാജനോടു പറഞ്ഞു:—

'വരിക; കപ്പലിന്റെ മുകൾത്തട്ടിൽ എന്തുണ്ടെന്നു നോക്കാം'

രംഗ:—സായ്പേ! നിങ്ങൾ മുന്നും പിന്നും നോക്കാതെ അക്രമമായി കപ്പലിൽ കയറുന്നു. ഇതിൽ തെററുകാരൻ ഞാനല്ല.

സായ്പ്:—'എന്തെടോ തെററ്?'

എന്നു പുച്ഛരസത്തോടുകൂടിപറഞ്ഞുകൊണ്ട് സായ്പ് തന്റെ അകമ്പടിയായ ഒരു ഭടനോടുകൂടി കപ്പലിന്റെ മുകൾത്തട്ടിൽ കയറി; സായ്പിന്റെ കപ്പൽകയററം ശ്രമസാദ്ധ്യമായ പ്രവൃത്തിയല്ല; കപ്പലിലിരുന്ന ഏതാനും ഭടന്മാരും, ആയുധങ്ങൾ വലിച്ചെറിഞ്ഞ് നിശ്ശബ്ദമിരിക്കയല്ലേ ചെയ്യുന്നത്? ദേവി

യുടെ സുസ്ഥിരബുദ്ധി നിശിതമായ ഒരായുധമാണ് എന്ന് സായ്പു ധരിക്കാതെ പോയതു്, കഷ്ടംതന്നെ! സുസ്ഥിരബുദ്ധിയല്ലാത്ത മറെറാരായുധത്തിന്റെ ആവശ്യകത ദേവിക്ക് ഇല്ലതന്നെ! ഇതുണ്ടോ, ഉത്താനമതിയായ സായ്പ് അറിവാൻ പോകുന്നു!

രംഗരാജൻ സായ്പിനെ ദേവിയുടെ മുറിവാതുക്കൽ കൊണ്ടു നിറുത്തി. ഉടനെ, വാതൽ തുറക്കപ്പെട്ടു. രണ്ടുപേരും അകത്തു കയറി. അകത്തേ കാഴ്ച അവരെ അതിമാത്രം വിസ്മയിപ്പിച്ചു.

നാൽപ്പത്തിമൂന്നാമദ്ധ്യായം

തന്നുടെ ബലമറിയാതെ ധർമ്മാർത്ഥം വിനാ
തന്നാൽസാദ്ധ്യവുമല്ലയാതകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്‌വാൻ
അന്നന്നുമുടങ്ങിയുമന്നന്നു തുടങ്ങിയും
പിന്നെയുമതിന്നാരംഭിക്കുന്നവൻ മൂഢൻ!''

വ്രജേശ്വരൻ ബന്ധനസ്ഥനായ നാളിലെന്നവണ്ണം, ദേവിയുടെ മുറി കമനീയമായി അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഭിത്തിയെങ്ങും അതേ ചിത്രങ്ങൾ; തറയാകെ അതേ കംബളാസ്തരണം; പാർശ്വഭാഗങ്ങളിൽ അതേ പൂത്താമ്പാളം; പുരോഭാഗത്തു, കസ്തൂരീമിശ്രിതമായ പുകയിലപ്പുക വമിക്കുന്ന അതേ ഹുക്കാക്കുടുക്ക; വെള്ളിപ്രതിമകളുടെ കൈകളിൽ കത്തിയെരിയുന്ന അതേ ചന്ദനസ്നിഗ്ദ്ധദീപങ്ങൾ! എന്നാൽ, ഇന്നു രണ്ടു സിംഹാസനം കാണ്മാനുണ്ട്; അന്ന് ഒരൊററ സിംഹാസനമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളുവല്ലോ! ഇന്ന് രണ്ടിലും മൃദുശയ്യ വിരിച്ചിരിക്കുന്നു ഉപരിഭാഗത്തു രണ്ടു മഹിളമാർ ഇരിക്കുന്നുണ്ട്: അവർ അമൂല്യപട്ടാംബരം ധരിച്ചിരിക്കുന്നു;— വിലമതിക്കവഹിയാത്ത ആഭരണങ്ങൾ സർവ്വാവയവങ്ങളിലും അണിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സായ്പിന്ന് അവരെ തീരെ പരിചയമില്ല. രംഗരാജൻ ഉടനെ, അവരെ പരിചയപ്പെടുത്തി. അവരിൽ ഒരാൾ നിശയും മറെറ ആൾ ദിവയുമത്രേ! സായ്പിന്ന് ഇരിപ്പാൻ ഒരു രജതപീഠം വച്ചിരുന്നു. സായ്പ്, അതിൽ ചെന്നിരിപ്പായി. രംഗരാജൻ ദേവിയെ

തിരഞ്ഞു നടന്നു. ദേവിയാകട്ടെ ഒരേകാന്തസ്ഥലത്തു സാമാന്യം മാന്യമായ പുടവ ധരിച്ചും കൈയിൽ ഒറ്റപ്പൊന്നണിക്കാപ്പ് അണിഞ്ഞും നിശ്ശബ്ദം നിൽക്കയാണ്. അവൾ വാർക്രന്തളം കോതി കെട്ടിയിരുന്നില്ല. വിശേഷാൽ, ആഭരണങ്ങളൊന്നും ധരിച്ചിരുന്നുമില്ല.

സായ്പ്:—നിങ്ങളിൽ ദേവീ ചെയ്ധുറാണി ആരാണ്?

നിശ;—ഞാനാണു ദേവി!

ദിവ: —കളിയാക്കരുതേ, മഹാന്മാരെ? അതിനു് ഇതോ സമയം? ലഫ റനൻറു സായ്പേ; ഇവൾ എന്റെ സഹോദരിയാണ്. കളിയിൽ ഏറെ രസം ക്രൂരം. എന്നാൽ, കളിക്കാനും കളിയാക്കാനുമുള്ള സമയമിതോ? എന്നോട്ട സംസാരിക്ക; ഞാനാണു ദേവീ ചെയ്ധുറാണി!.

നിശ:—ഇതെന്തു ക്രൂരത്തു! നീ എനിക്കുവേണ്ടി കഴുവിലേറി മരിക്കാൻ ഭാവിക്കയൊണെന്നു തോന്നുന്നുവല്ലോ. സായ്പേ! ഇവൾ എന്റെ സഹോദരിയാണ്. എന്നെ രക്ഷിപ്പാനായി അവൾ നിങ്ങളെ വഞ്ചിക്കയാണ്. കള്ളംപറഞ്ഞു ഭഗിനിയെ മരണശിക്ഷയ്ക്കിരയാക്കി സ്വജീവരക്ഷ നേടുക, സഹോദരിയുടെ കർത്തവ്യമല്ല. സ്വജീവരക്ഷ നിസ്സാരമായ സംഗതിയല്ലേ? ഞങ്ങൾ ബങ്കാളിലെ സ്ത്രീകളാണ്. ജീവനെ ത്യജിപ്പാൻ ഞങ്ങൾക്കു തരിമ്പും മടിയില്ല. എവിടെ വേണമെങ്കിലും, ഞാൻ വരാം. ഞാനാണു ദേവീ റാണി!'

ദിവ:—സായ്പേ! നിങ്ങൾക്കു ദേവിറാണിയെയല്ലേ, വേണ്ടതു്? ഇവളെ പിടിക്രൂടിയാൽ, നിങ്ങൾ കുറ്റം കാണിക്കാത്തയാളെ അക്രമശിക്ഷയ്ക്കിരയാക്കിയതുപോലെയാവുമേ! ഞാനാണു ദേവി.

ആകെക്രൂടി അക്ഷമനും ലജ്ജിതനുമായ സായ്പ് 'ഇതെന്തൊരു പേക്രൂത്തു! ദേവീചെയ്ധുറാണി ആരാണെന്നു വാസ്തവം പറയുക' എന്നു് രംഗരാജനോടു് ആവശ്യപ്പെട്ടു. രംഗരാജനു യാതൊന്നും ഗ്രാഹ്യമില്ല. ഇതിൽ എന്തോ കൌശലമുണ്ടെന്നു മാത്രം, അനുമാനം ഭാവിച്ചു നിൽക്കയാണ്. അയാളുടെ ബുദ്ധിയിൽ യാതൊരു സംഗതിയും വെളിപ്പെട്ടില്ല. അതി

നാൽ, തൊഴുകൈയോടുകൂടി 'ഹസ്സൂർ! ഇവരാണു വാസ്തവമായും ദേവീചെയ്ധുറാണി!' എന്നു ദിവയെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു. സമീപം നിന്ന ദേവി ഇടയ്ക്കു കയറി പറയുന്നു:—

'ഇടയ്ക്കുകയറി സംസാരിക്കുന്നതു നയം ആക്കും ഭൂഷണമല്ല. എന്നാൽ, മേലെന്താവുമെന്ന് എനിക്കു ശ്രദ്ധയില്ല. ഈ കള്ളപ്പുറപ്പാടിൽത്തന്നെ പക്ഷേ പരമാർത്ഥം ആയേയ്ക്കും. അതിനാൽ ഞാൻ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ഇടയ്ക്കുകയറി പറയുന്നതു ക്ഷമിക്കുമല്ലോ! ആ മനുഷ്യൻ പറഞ്ഞതു ശരിയല്ല! അവരല്ല ദേവി. അവരെ ദേവിയെന്നു നിർദ്ദേശിച്ച മനുഷ്യൻ യഥാർത്ഥദേവിയെ സ്വന്തം മാതാവിനെക്കാൾ ഭക്തിയോടും ബഹുമാനത്തോടുംകൂടി കണ്ടുവരുന്നു. ആ ദേവിയെ രക്ഷിക്കാനാണ് ആ മനുഷ്യൻ മറ്റൊരുത്തിയെ ദേവിയെന്നു ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചതു്.'

സായ്പ്:—(ദേവിയോടു്) എന്നാൽ, ദേവീചെയ്ധുറാണി ആരാണ്?

ദേവി:—ഞാനാണു ദേവി.

ദേവി ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോൾ അവിടെയുള്ളവരെല്ലാം ധർമ്മസങ്കടത്തിലായി. പരമഭർഭഗയായ കവർച്ചക്കാരിയെ കൈയോടെ കഥകഴിക്കാതെ താൻ അടങ്ങുകയില്ലെന്നു നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ടു്, സായ്പ് ഇങ്ങനെ ഗർജ്ജിച്ചു:—

'ആദ്യം കണ്ട രണ്ടുപേരിൽ ഒരാളാണ്, തീച്ചയായും ദേവീചെയ്ധുറാണി! മൂന്നാമതു സംസാരിച്ചവരും ഇവിടത്തെ ഒരു വാല്യക്കാരിയാവണം. അല്ലാതെ, ദേവിയല്ലതന്നെ! എന്നെ കളിയാക്കാനായി നിങ്ങളും വാസ്തവം പറയുന്നില്ല. എന്നാൽ, നിങ്ങളുടെ ചതി എന്നോടു പറ്റുകയില്ല. ഞാൻ നിങ്ങളെ രണ്ടുപേരെയും ബന്ധിച്ചുകൊണ്ടു പോവും. ദേവീചെയ്ധുറാണിയെന്നു തെളിയുന്നവളെ കഴുവിലേറ്റാൻ കല്പിക്കയും ചെയ്യും.

ദിവയും നിശയും:—ഇങ്ങനെ വിഷമിച്ചിട്ടു കാര്യമെന്തു്? നിങ്ങളുടെ കൂടെ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ വന്നിട്ടില്ലേ? വന്നിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തെ വിളിച്ചാലും. അദ്ദേഹം വാസ്തവം പറയും;—'ഞങ്ങളിൽ ദേവീചെയ്ധുറാണി ഇന്നാരാണ്'—എന്ന്.

ഹരവല്ലഭനെയും അവിടെ വരുത്തുകയായിരുന്നു, ദേവിയുടെ പിന്നെത്തെ മുഖ്യോദ്ദേശം. ആയാളുടെ ജീവരക്ഷ നിശ്ചിതമാവാതെ, സ്വജീവരക്ഷയ്ക്കു് ഉദ്യമിക്കനന്നല്ലെന്നായിരുന്നു, അവളുടെ സങ്കല്പം! കപ്പലിൽ കയററിയില്ലെങ്കിൽ, ആയാൾക്കു ജീവരക്ഷ ഉണ്ടാവുന്ന കാര്യം സംശയസ്ഥമാണല്ലോ! ദിവയും നിശയും പറഞ്ഞതു് കാര്യമാണെന്നു സായ്പിനു തോന്നി. ഉടനേ, ആയാൾ ഹരവല്ലഭനെ വിളിച്ചുകൊണ്ടു വരുവാൻ കൂടെ ചെന്നിരുന്ന ഭടനെ പറഞ്ഞയച്ചു. ആയാൾ കപ്പലോട്ടക്കാരിൽ തലവനെ വിളിച്ചു് സായ്പിന്റെ കല്പന നടത്തുവാൻ നിയോഗിച്ചു. പിന്നെതുപ്പറിവുദ്യോഗസ്ഥനെ തിരക്കുന്ന ബഹളമായി. 'തുപ്പറിവുദ്യോഗസ്ഥൻ എവിടെ?' തുപ്പറിവുദ്യോഗസ്ഥൻ ഇന്നാരാണെന്നു് ആർക്കുമറിഞ്ഞുകൂടായ്കയാൽ, തുപ്പറിവുദ്യോഗസ്ഥനെ ലാക്കാക്കിയുള്ള ഒച്ച നാലുവശവും മുഴങ്ങി.

—— +※+ ——

നാൽപ്പത്തിനാലാമദ്ധ്യായം

"കാട്ടിലുള്ള കടുവായെക്കാട്ടിലേററം കശ്മലന്മാർ
നാട്ടിലുള്ള നരന്മാരും നാലുമൂന്നല്ലൊരുലക്ഷം."

വാസ്തവത്തിൽ ഹരവല്ലഭറായും അടർക്കളത്തിൽ വന്നടുത്തിട്ടുണ്ടു് എന്നാൽ, ആയാൾ വന്നതു മനഃപൂർവകമായിരുന്നില്ല. ഘൂണാക്ഷരന്യായേന അവിടെ വന്നെത്തി എന്നു മാത്രം! ആയാൾ, ആദ്യമാദ്യം ബഹളത്തിൽ ഏർപ്പെടുവാൻ ഭാവിച്ചില്ല: 'ശൃംഗിണാം ശസ്ത്രപാണിനാം' എന്ന ചാണക്യപ്രമാണം സ്മരിക്കയാൽ, ആയാൾ പടക്കപ്പലുകളിൽ കയറിയില്ല. മറെറാരു ചെറുകപ്പലിൽ കയറി ലെഫ്ററനൻറുസായ്പിനു ദേവി നൌകയെ കാണിച്ചുകൊടുത്തിട്ടു് ഒരരനാഴികയകലെ ചെന്നു് തന്റെ ചെറുകപ്പലിനെയും ജീവനെയും സൂക്ഷിച്ചു പാർത്തിരുന്ന ആയാൾ, ആകാശം കാർമുകിൽ മൂടി ഇരുളടയുന്നതു കണ്ട ഉടനേ, കൊടുങ്കാററും പേമഴയും തുടങ്ങിയാൽ കപ്പൽ മുങ്ങിപ്പോവാൻ ഇടയാവും എന്നും പണം കൊതിച്ചുള്ള വരവു് ജീവത്യാഗത്തിനു കാര

ണമായി എന്നും വെള്ളത്തിൽ വീണു മരിച്ചാൽ സദ്ഗതി നേടാൻ കഴിയാതെ വരുമെന്നും ശങ്കിക്കയാൽ കപ്പലിൽനിന്നിറങ്ങി കരയോരത്തു ചെന്നു നിന്നു അവിടെ ആരെയും കാണായ്കയാൽ, ആയാം ഒട്ടേറെ ഭയപ്പെടാതിരുന്നില്ല. സപ്പദ്ഭയം, വ്യാഘ്രഭയം, തസ്കരഭയം, ഭ്രൂതഭയം മുതലായ പലതരം ഭയവികാരങ്ങളും ആവേശിക്കമൂലം സ്വസ്ഥിതി പാടെ വിസ്മരിച്ച ആയാം, മണ്ണു തിന്നുന്ന പണി ചെയ്യുവാനൊരുങ്ങിയതു തീരെ നന്നായില്ലെന്നു തന്നെത്താൻ ശപിച്ചുകൊള്ളുകയുമായി. അതിനുശേഷം സമാധാനത്തിനു വഴി കാണാത്ത ആയാം, ധൈര്യമറിയാതെ കണ്ണീർ വാർക്കുകയാണു ചെയ്തതു്. അപ്പോഴാണു്, പീരങ്കിമുഴക്കവും, ഇംഗ്ലീഷുടേന്മാരും ബർകന്ദാജുടേന്മാരും തമ്മിലുണ്ടായ അടരാലിയും പെട്ടെന്നു നിലച്ചുകണ്ടതു്. ഇംഗ്ലീഷുകാർ ജയശ്രീവല്ലിതരായി; 'ആ ദുഷ്ട അവരുടെ കയ്യിൽ അകപ്പെട്ടു; അതാണ് അടരാലി നിലച്ചതു്;—എന്നു സ്വയമാശ്വാസംകൊണ്ട ഫരവല്ലൻ, ഭയങ്കരസമരം കൊണ്ടുപിടിച്ച നടക്കുന്ന സ്ഥലം ലാക്കാക്കിയാത്ര തുടർന്നു. എന്നാൽ, സമയം രാത്രിയാണു്; വിശേഷിച്ചു്, സൂചിഭേദ്യമായ അന്ധകാരം എല്ലായിടത്തും പടർന്നുകഴിഞ്ഞു; സ്ഥലമോ, കാന്താരബഹുളം;—ആ സ്ഥിതിക്കു്, ആയാം എങ്ങനെ മുൻയാത്ര തുടരുവാനാണു്? ആയാം തന്റെ നാവികന്മാരോടു ചോദിച്ചു:—

'എടോ! അങ്ങോട്ടു പോകണമല്ലോ? എന്താണു വഴി?'

നാവികന്മാർ:—പോകാമല്ലോ? അതിനു് എന്തു തടസ്സം? കപ്പലിൽ കയറണം; ഞങ്ങൾ വേണ്ട സ്ഥലത്തു കൊണ്ടാക്കാം. ഭടന്മാർ വന്നു ശല്യപ്പെടുത്തുകയില്ലല്ലോ! വീണ്ടും യുദ്ധം തുടങ്ങിയെങ്കിലോ?

ഫര:—ഇംഗ്ലീഷുഭടന്മാർ ഒരക്ഷരം വിരോധം പറകയില്ല. ഇനി യുദ്ധം തുടരാനുള്ള ലക്ഷണം കാണുന്നില്ല. ആ കവർച്ചക്കാരി, ഇംഗ്ലീഷുകാരുടെ പിടിവാടിൽ അമർന്നുകഴിഞ്ഞിരിക്കണം. എന്നാൽ, വാനത്തു നോക്കിയാൽ ഉടനെ പേമഴവരാനുള്ള കോളുണ്ടെന്നു കാണാം. അതുകൊണ്ടു്, കപ്പലിൽ കയറുക ബുദ്ധിയോ?

നാവികന്മാർ:—മഴ പെയ്താലും കപ്പൽ മുങ്ങുകയില്ല.

ഹരവല്ലഭന് നാവികപ്രസ്താവം ആദ്യമാദ്യം വിശ്വാസ്യമായില്ല. കടശ്ശി, ഗത്യന്തരം കാണാതെ ആയാൾ കപ്പലിൽ കയറുകതന്നെ ചെയ്തു! കരയോരം പിടിച്ചേ കപ്പൽ സാവധാനം ഓടിക്കാവൂ എന്ന് ആയാൾ നാവികന്മാരോടു പ്രത്യേകം ശാസിച്ചു. അവർ അതുപോലെ ചെയ്ത് ഹരവല്ലഭന്റെ കപ്പലിനെ ദേവിയുടെ കപ്പലിനു സമീപം എത്തിച്ചു. ഇംഗ്ലീഷുഭടന്മാരുടെ സങ്കേതഭാഷ ധരിച്ചിരിക്കയാൽ, ഭടന്മാരാരുംതന്നെ ഹരവല്ലഭന്റെ ഗതിയെ തടഞ്ഞില്ല. ആ സമയമാണ്, 'തുപ്പറിവുദ്യോഗസ്ഥനെവിടെ—ഉദ്യോഗസ്ഥൻ എവിടെ?'—എന്ന മുറവിളി സർവ്വത്ര പടർന്നുയർന്നത്. ഹരവല്ലഭൻ ഉടനെ ദേവിയുടെ കപ്പലിൽ കയറി, അടുത്തുനിന്ന ആർഡർലിഭടനോടു 'നിങ്ങൾ തുപ്പറിവുദ്യോഗസ്ഥനെയല്ലേ ആവശ്യപ്പെടുന്നത്? അതു ഞാനാണ്' എന്നറിയിച്ചു.

ഭടൻ:—അങ്ങയെ ക്യാപ്ററൻ സായ്പ് അന്വേഷിക്കുന്നു.

ഹര:—അദ്ദേഹം എവിടെ?

ഭടൻ:—അദ്ദേഹം മുറിക്കകത്താണ്. അങ്ങു ചെല്ലുക.

ഹരവല്ലഭൻ വന്നെത്തി എന്നറിഞ്ഞ മാത്രയിൽ, ദേവി അകത്തെ മുറിയിൽ കടന്നുകളഞ്ഞു. ആ സമയം, 'ക്യാപ്ററൺ സായ്പിനു ലഘുഭക്ഷണവിഭവങ്ങൾ ഒരുക്കട്ടെ' എന്നു ദേവി കല്പിക്കാതിരുന്നില്ല.

നാൽപ്പത്തഞ്ചാമദ്ധ്യായം

"വിജയ! തവ സമരചതുരതപെരിക നന്നെടോ,
വിസ്മയം; വീര! വിചിത്രം തൊഴിലുകൾ."

ഹരവല്ലഭൻ ദേവിയുടെ മുറിവാതുക്കൽ വന്നു നിന്നു. അകത്തെ കാമനീയകവും ദിവയുടെയും നിശയുടെയും വേഷഭാഷാദികളും ആയാളുടെ ഹൃദയത്തെ ഹഠാൽ ആകർഷിച്ചു. പലതുകൊണ്ടും വിസ്മയാന്ധനായ ആയാൾ, ആദ്യമായി സായ്പിന്ന് ആചാരം

ചെയ്യുന്നതിനു പകരം, നിശയ്ക്കാണു സലാം ചെയ്തുപോയതു്. നിശ ആയാളോടു ചോദിച്ചു.

* "ബന്ദിഗിഖാൻ സാഹിബ്ബേ! നിങ്ങൾക്കു് ക്ഷേമമാണല്ലോ!

ദിവ:—ബന്ദിഗിഖാൻ സാഹിബ്ബേ! നിങ്ങൾ എന്തേ എനിക്കു ¶ കുർണീഷു തന്നില്ല? ഞാൻ ദേവീ ചൌധുറാണിയാണെന്ന കഥ മറന്നുപോയോ?

സായ്പു് ഹരവല്ലഭനെ നോക്കി പറകയാണു്:—"ഈ രണ്ടുപേരും താനാണു, റാണി, താനാണു റാണി എന്നിങ്ങനെ തവണ മാററി പറയുന്നുണ്ടു്. ഇവരിൽ യഥാർത്ഥറാണി ആരാണെന്നു് അറിവാനാണു്, നിങ്ങളെ ഇവിടെ വരുത്തിയതു്. ഇവരിൽ ദേവീചൌധുറാണി ആരാണു്?—പറയുക" ഹരവല്ലഭൻ കുഴക്കിലായി: ആയാൾ നാളിതുവരെ ഒരൊററ കുറിപോലും ദേവിയെ കണ്ടിരുന്നില്ല. സായ്പിനു് എന്താണു മറുവടി നൽകേണ്ടതെന്നു് അറിയാതെ, ആയാൾ പരിഭ്രമിച്ചു. ഒട്ടാലോചിച്ചതിനു ശേഷം 'ഇതാണു ദേവി'യെന്നു് ആയാൾ നിശയെ ചൂണ്ടിപ്പറഞ്ഞു. നിശ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. ഹരവല്ലഭൻ വല്ലാത്ത പതനത്തിലായി എന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ! ആയാൾ ഉടനേ 'എനിക്കു് അബദ്ധം പിണഞ്ഞു'വെന്നു മന്ത്രിച്ചുകൊണ്ടു്, 'ഇതാണു ദേവി!' എന്നു് ദിവയെ നിർദ്ദേശിച്ചു. ദിവയും നിവൃത്തിയില്ലാതെ പൊട്ടിച്ചിരിക്കതന്നെ ചെയ്തു! പോംവഴി മുട്ടിയ ഹരവല്ലഭൻ നിശയാണു ദേവിയെന്നു് വീണ്ടും ചൂണ്ടിപ്പറഞ്ഞു. ഇത്രയുമായപ്പോൾ കുപിതനായ സായ്പു് മതിമറന്നു ഹരവല്ലഭനെ §'തുംബദജാൽ സൂവർ തുംഫടാനടേ നഹി' എന്നു ശകാരിക്കയുണ്ടായി.

ദിവ:—സായ്പേ! ദേഷ്യപ്പെടരുതു്. അദ്ദേഹത്തിനു് അറിഞ്ഞുകൂടാ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മകൻ പക്ഷേ, അറിഞ്ഞിരിക്കാനിടയുണ്ടു്. അദ്ദേഹം കപ്പലിന്റെ മുകൾത്തട്ടിൽ ഇരിക്കയാണു്. ആളയച്ചു വരുത്തി അദ്ദേഹത്തോടു ചോദിച്ചറിഞ്ഞാലും:

---

* ബഹുമാനപ്പെട്ട തുപ്പറിവുദ്യോഗസ്ഥാ! ¶ വന്ദനം. § നീ പിപ്പണിയാണു്; നിനക്കു പരിചയമേ ഇല്ല.

ഹര:—(സാശ്ചര്യം) എന്റെ മകനോ?

ദിവ:—എന്നാണ് അന്വേഷിച്ചതിൽ അറിവു കിട്ടിയത്.

ഹര:—വ്രജേശ്വരനോ?

ദിവ:—ഉവ്വ്; വ്രജേശ്വരൻ തന്നെ!

ഹര:—അവൻ എവിടെ?

ദിവ:—കപ്പലിന്റെ മുകൾത്തട്ടിൽ!

ഹര:—വ്രജൻ ഇവിടെ എങ്ങനെ എന്തിനു വന്നു?

ദീവ:—അദ്ദേഹത്തോടു ചോദിച്ചാൽ പറയും.

സായ്പ് വ്രജേശ്വരനെ വിളിച്ചുകൊണ്ടു വരുവാൻ ആളയച്ചു; ദിവ, ഉടനെ രംഗരാജനോടു് ആംഗ്യം കാണിച്ചു. രംഗരാജൻ മുകൾത്തട്ടിൽ ചെന്ന് 'വരിക; ദിവാഠാക്കുറാണി കല്പനയായി' എന്ന് വ്രജേശ്വരനെ അറിയിച്ചു. വ്രജേശ്വരൻ താഴെയിറങ്ങി ദേവിയുടെ മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. ദിവ പറഞ്ഞയച്ച മാത്രയിൽ, താഴത്തെ മുറിയിൽ വന്നുചേരണമെന്ന് വ്രജേശ്വരനോടു പറവാൻ ദേവി മുമ്പൊരിക്കൽ രംഗരാജനോടു പ്രസ്താവിച്ചതു് വായനക്കാർ സ്മരിക്കുന്നുണ്ടാവണമല്ലോ! ഇതൊക്കെയാണു ദേവിയുടെ കായ്ക്ഷമമായ മൻകരുതലുകൾ! സായ്പ് വ്രജേശ്വരനോടു ചോദിച്ചു:

'നിങ്ങൾ ദേവീചെയ്ധുറാണിയെ കണ്ടറിയുമോ?'

വ്രജേ:—കണ്ടാൽ അറിയാം.

സായ്പ്—ദേവീചെയ്ധുറാണി ഇവിടെ ഉണ്ടോ?

വ്രജേ:—ഇല്ല.

സായ്പ്:—(സന്തോഷം) എന്തു പറയുന്നു പോക്കിരി! ഈ രണ്ടു പേരിൽ ദേവീചെയ്ധുറാണി ആരുമല്ലെന്നോ?

വ്രജേ:—ഇവർ ദേവിയുടെ പരിചാരികമാരാണ്.

സായ്പ്:—ആംഹാ! നിങ്ങൾ ദേവിയെ കണ്ടാൽ അറിയും ഇല്ലേ?

വ്രജേ:—നന്നായറിയും.

സായ്പ്:—ഈ രണ്ടുപേരും ദേവിയല്ലെങ്കിൽ, അവർ ഈ കപ്പലിന്റെ ഏതോ മൂലയിൽ ഒളിച്ചിരിക്കയാവണം. അവാച്യകാര്യമായിരിക്കണം, ദേവീ ചെയ്ധുറാണി! ഞാൻ കപ്പലിന്റെ എല്ലാ വശങ്ങളും പരിശോധിച്ചു നടക്കാം;

നിങ്ങളം പിന്നാലെ മെഴുകതിരി കത്തിച്ചു പിടിച്ചുകൊണ്ടു വന്നാലും!

ബ്രൂജേ:—സായ്പേ! നിങ്ങളം സാധിക്കുമെങ്കിൽ കപ്പൽ മുഴുവനേ തലകീഴ്മറിച്ചു തിരയുക; ഞാൻ അരിൽ തടസ്സം പറയുന്നില്ല. എന്നാൽ, നിങ്ങളുടെ ഭൃത്യവേല ഞാൻ എന്തിനു ചെയ്യണം?

സായ്പ്:—(സാതിരോഷം) ബദജാൽ! നീ തുപ്പറിവുദ്യോഗസ്ഥനല്ലേ?

ബ്രൂജേ:—അല്ല.

എന്നു പറഞ്ഞിട്ട് ബ്രൂജേശ്വരൻ സായ്പിന്റെ ചെകിടത്തു ബലമായൊന്നടിച്ചു. 'എന്തു ചെയ്യു; എന്തു ചെയ്തോ മകനേ! സർവ്വം തുലച്ചുകളഞ്ഞല്ലോടാ' എന്നു പറഞ്ഞു ഫാരവല്ലൻ വിങ്ങിക്കരവാൻ തുടങ്ങി. 'ഹസ്സൂർ! കൊടുങ്കാറും പേമഴയും ആരംഭമായി' എന്നു കപ്പലിലെ തവണക്കാരൻ വിളിക്കൂട്ടി. ആകാശമാകെ അതിവേഗം ആഞ്ഞടിച്ചിരമ്പുന്ന കൊടുങ്കാറ് ആ കപ്പലിനെ പടുക്കെയാന്ന ചലിപ്പിച്ചു. ആ സമയം,—മുറിക്കകത്തു് ഏതു മാത്രയിലാണോ ബ്രൂജേശ്വരൻ സായ്പിന്റെ ചെകിടത്തു ബലമായി ഒന്നടിച്ചതു് ആ മാത്രയിൽ,—കപ്പലിന്റെ മുകൾഭാഗത്തിൽനിന്നു് ഉച്ചമായ ഒരു ശംഖൊലി മാറൊലിക്കൊണ്ടയന്നു.

കപ്പൽ നങ്കൂരമിറക്കി ഉറപ്പിച്ചിരുന്നില്ലെന്നും, കപ്പലിനെ ബന്ധിച്ച കയറുകൾ സമീപമുള്ള മരങ്ങളുമായി ഘടിപ്പിക്കുമാത്രമേ ചെയ്തിരുന്നുള്ളു എന്നും മുമ്പു പറഞ്ഞു. ആ ബന്ധിതമരങ്ങളുടെ മുവടെ രണ്ടു നാവികന്മാർ സന്തതം ഇരിക്കയായിരുന്നു. ശംഖൊലി കേട്ട ഉടനെ, അവർ കയറുകൾ കെട്ടഴിച്ചിട്ടു കപ്പലിൽ കയറി. തീരാഗത്തു ദേവിയുടെ കപ്പലിനു ചുറ്റും നിന്നുകൂടിയ ഇംഗ്ലീഷുഭടന്മാർ, കപ്പലിൽ കയറിയ നാവികന്മാരെ ലാക്കാക്കി വെടി നിറച്ച വൻതോക്കുകൾ നീട്ടിപ്പിടിച്ചു. വൻതോക്കുകൾ ഭടന്മാരുടെ കൈകളിൽ നീട്ടിപ്പിടിച്ച നിലയിൽത്തന്നെ സ്ഥിതിചെയ്തു. ദേവിയുടെ കൌശലംകൊണ്ടു് ഒരുരക്ഷണത്തിനുള്ളിൽ, അഞ്ഞൂറ് ഇംഗ്ലീഷുഭടന്മാരും കണ്ടമാനം അണിതെറ്റി ചിതറിപ്പോയി.

കപ്പലിലെ നെടുമ്പായ്കൾ തെറുത്തു കെട്ടപ്പെട്ടിരുന്നുവെന്നും, ദിവയും നിശയും മുറിയിൽനിന്നു പുറത്തുവന്ന് നാവികന്മാരുടെ ചെവിയിൽ എന്തോ രഹസ്യം പൊഴിച്ചുവെന്നും, ആയതു് എന്റെ ചെവിയിൽ വന്നു വീണില്ലെന്നും ഞാൻ മുമ്പൊരദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അതനുസരിച്ചു്, നാവികന്മാരിൽ നാലുപേർ നെടുമ്പായ്കൾ വിടുർത്തുവാൻ തയ്യാറായി നിൽക്കയായിരുന്നു. ശംഖൊലി കേട്ട ഉടനെ അവർ നെടുമ്പായ്കൾ വിടുർത്തി പരത്തി കെട്ടുകയായി. അഞ്ചാമതൊരു നാവികൻ കപ്പലിന്റെ ഒരു തിരുക്കാണി ബലമായി പിടിച്ചമർത്തി. പ്രചണ്ഡമായ കൊടുങ്കാററടിയേററപ്പോൾ നെടുമ്പായ്കൾ കീറിപ്പറിഞ്ഞുപോയി. കപ്പൽ പമ്പരം കറങ്ങുവാൻ തുടങ്ങി. വൻതോക്കുകൾ ഇംഗ്ലീഷുഭടന്മാരുടെ കൈകളിൽ നീട്ടിപ്പിടിച്ച നിലയിൽത്തന്നെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുണ്ടു്. എങ്കിലോ, കപ്പൽ ഒരറുപതുവാര ദൂരെ ഓടിക്കഴിഞ്ഞു! വിശിഷ്യ, ആയതു് അതിന്റെ സമഗ്രഗതിബലം മുൻനിറുത്തി കരകരാ കറങ്ങുകയുമാണു്. അതാ, കപ്പൽ ചരിഞ്ഞു മറിയാറായി; ഉടനെ ഉയർന്നു തകിടം മറിയുകയായി; അതാ, പിന്നെയും ആ കപ്പൽ ഒരു വശം മുഴുവൻ ചരിഞ്ഞു മറിയാറായി. ഇനി അതു് ഒഴുക്കിൽ ആണ്ടുപോവാൻ ഒട്ടുമേതും വിളംബമില്ല. എങ്കിലോ കപ്പൽ മറിയുന്നില്ല; മുങ്ങുന്നുമില്ല; ചരിഞ്ഞു മറിഞ്ഞു കറങ്ങിത്തിരിഞ്ഞു് അമ്പതുവാരയകലെ ഓടിക്കഴിഞ്ഞു! ഇത്രയും സംഭവങ്ങൾ കണ്ണുചിമ്മി തുറക്കുന്ന നേരംകൊണ്ടു നടന്നുവത്രെ! സായ്പ്, വ്രജേശ്വരനോടു പകരം വീട്ടുവാൻ നെടുങ്കൈ ഓങ്ങിനിൽക്കുന്നു; ഇടി കുറിയിൽ പതിഞ്ഞില്ല;—അപ്പോഴേയ്ക്കാണു് ഈ ബഹളം പിണഞ്ഞുപോയതു്. സായ്പിന്റെ ഓങ്ങൻകൈയിലെ ഇടി അതിൽതന്നെ ശേഷിച്ചു. വൻകപ്പൽ ഒരു വശത്തേക്കു പെട്ടെന്നു ചരിയുകയാൽ, ബദ്ധഹസ്തനായ സായ്പ് ചുവടു പിഴച്ചു് ദിവാസുന്ദരിയുടെ കാൽക്കൽ മറിഞ്ഞുവീണു; വ്രജേശ്വരൻ സായ്പിന്റെ മേത്തു് ഉരുണ്ടടിച്ചുവീണു. ഇവരുടെ മുകളിൽ ബലിഷ്ഠനായ രംഗരാജനും മറിഞ്ഞുവീണു. ഹരവല്ലഭന്റെ പാടാണു്, സർവോപരി ദയനീയം: ആയാൾ ആദ്യം നിശയുടെ മേത്തു് ഉരുണ്ടടിച്ചു വീണു; പിന്നെ അവിടെ നിന്നു് ഉരുണ്ടുരുണ്ടു രംഗരാജന്റെ കാൽക്കൽ ചെന്നു മറിഞ്ഞു; അവന്റെ മുഖം രംഗരാജന്റെ ഉരുക്കുചെരി

പ്പിന്മേൽ മുട്ടി മുറിപ്പെട്ടുപോയി. അപ്പോൾ ആയാൾ വിചാരിച്ചു:—'കപ്പൽ മുങ്ങി സകലമാനപേരും വെള്ളം കുടിച്ചു ചാവാറായ ഈ പതനത്തിൽ ഞാൻ മാത്രം ദുർഗ്ഗാനാമം സ്മരിച്ചിട്ടു കാര്യമെന്തു്?'

എന്നാൽ, കപ്പൽ മുങ്ങിയില്ല; സകലമാനപേരും വെള്ളം കുടിച്ചു മരിച്ചുമില്ല. ചരിഞ്ഞുവശായ ആ കപ്പൽ പെട്ടെന്നു നിവിരുകയും, കൊണ്ടുപിടിച്ചടിക്കുന്ന കൊടുങ്കാററിനെ പിന്നിലാക്കി മിന്നൽവേഗം പിടിച്ചു ധാവനം തുടങ്ങുകയുമാണു് ചെയ്തതു്. മറിഞ്ഞുരുണ്ടു വീണവർ പതുക്കെ തപ്പിത്തടവി എണീററു നിന്നു. സായ്പ് വ്രജേശ്വരനെ പ്രഹരിക്കുവാൻ വീണ്ടും കൈയുയർത്തി; എന്നാൽ, പ്രഹരം ലക്ഷ്യത്തിന്മേൽ വീഴുന്നതിനു മുമ്പു് ഒരത്ഭുതസംഭവം ഉണ്ടായി; കപ്പൽ ഇംഗ്ലീഷ്ഭടന്മാരുടെ മുങ്ങിയ തലകളുടെ മീതെയായി പാഞ്ഞോടി; വെള്ളത്തിലാണ്ട ഇംഗ്ലീഷ്ഭടന്മാരിൽ പലരും തുഴഞ്ഞും നീന്തിയും ഒരുവിധം രക്ഷപ്പെട്ടു; ചിലർ കപ്പൽ പമ്പരം കറങ്ങുന്നതു കണ്ട മാത്രയിൽ ഭീതരായി ഓടിക്കളഞ്ഞു. അനേകംപേർ വെള്ളംകുടിച്ചും നൌകാമർദ്ദനമേററും മരിച്ചേപോയി! പടക്കപ്പലുകൾ ദേവിയുടെ കപ്പലിന്റെ ബലാഘാതമേററു വെള്ളത്തിന്നടിയിലായി. നദിയിൽ വെള്ളം കരകവിഞ്ഞില്ലായിരുന്നതിനാലും ഒഴുക്കിനു ശക്തി അധികരിക്കാത്തതിനാലും ആയിരുന്നു ഒട്ടുമുക്കാലോളം ഭടന്മാർ ജീവനേയും കൊണ്ടു രക്ഷപ്പെട്ടതു്. ദേവിയുടെ കപ്പൽ ആയവരുടെ കണ്ണിൽ വീണ്ടും പെടുകയുണ്ടായില്ല. ഇംഗ്ലീഷ്ഭടന്മാരുടെ വ്യൂഹം കണ്ടമാനം ഛിന്നഭിന്നമായി. ദേവി അവരെയെല്ലാം അടിപ്പെടുത്തി മുമ്പോട്ടു പോയി. ലഫ്ററനൻറു സായ്പും ഹരവല്ലഭനും ദേവിയുടെ ബന്ധനത്തിൽ അകപ്പെട്ടു. ദേവി ഒരു ക്ഷണംകൊണ്ടു് പട തല്ലി വിജയശ്രീലാളിതയായി. ഇതൊക്കെ കണ്ടിട്ടാണു്, ദേവി, തന്റെ രക്ഷയ്ക്കു ദൈവം വഴി വച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു മുമ്പൊരിക്കൽ അരുളിച്ചെയ്തതു്.

—— +※+ ——

നാൽപ്പത്താറാമദ്ധ്യായം

"അന്യഥാ ചിന്തിതം കാര്യം
ദൈവമന്യത്ര ചിന്തയേൽ"

ഭേവിയുടെ കപ്പൽ ജലപൂരം ഭേദിച്ചും തരംഗമാലോപരി പ്ലവിച്ചുംകൊണ്ട് ഓടിത്തുടങ്ങി. കപ്പലിന്റെ ധാവനദ്ധ്വനിയും മുൻഭാഗത്തു കുത്തിമറിഞ്ഞടിക്കുന്ന ഉത്താളതരംഗങ്ങളുടെ ഗർജ്ജനവും ചണ്ഡമാരുതന്റെ ഇടിനാദവും മർമ്മദാരണവും അപായപിശുനവുമായിരുന്നു; എങ്കിലും, കപ്പലിന്റെ അടിത്തട്ട് അനോപമവും നാവികശില്പവിഭഗ്ദ്ധന്മാരുടെ വൈദഗ്ദ്ധ്യത്തിനും കർണ്ണധാരപാടവത്തിനും അന്യാദൃശോദാഹരണമായിരുന്നു. കപ്പൽ ആ കൊടുങ്കാററത്തും നിർബാധം പൊയ്ക്കൊണ്ടിരുന്നു. കപ്പലിൽ മത്തങ്ങായ്ക്കു തുല്യം ഉരുണ്ടടിച്ചു വീണവരെല്ലാം പതുക്കെ ചുവടുറപ്പിച്ച് എണീററു നിന്നു. ഹരവല്ലഭൻ കാലിന്മേൽ പൂണുനൂൽ വരിഞ്ഞു ദുർഗ്ഗാനാമം ജപിച്ചുതുടങ്ങി: കപ്പൽ വീണ്ടും മുങ്ങാതിരിപ്പാനാണ്, ആയാൾ ഇപ്പോൾ ദുർഗ്ഗാനാമം ജപിച്ചുതുടങ്ങിയത്. ലഫ്ററനെൻറുസായ്പ്, വ്രജേശ്വരനോടു പകരം വീട്ടുവാനായി വീണ്ടും മുഷ്ടിയുയർത്തി. വ്രജേശ്വരൻ അവന്റെ കൈയ്ക്കു ബലമായി പിടികൂടി. ഈ സംഭവം ഹരവല്ലഭൻ കണ്ടു. ആയാൾ വ്രജേശ്വരനോടു സരോഷം ചോദിച്ചു:—

"നീ എന്തധികപ്രസംഗം കാണിക്കുന്നെടാ കുട്ടി! നമ്മൾ ഇംഗ്ലീഷ്കാരുടെ നേരെ കടുംകൈ കാട്ടുകയോ?"

വ്രജേ:—ഇംഗ്ലീഷ്കാരന്റെ നേരെ ഞാൻ കൈയോങ്ങുന്നുവോ, ഇംഗ്ലീഷ്കാരൻ എന്റെ നേരെ കൈ ഓങ്ങിയോ എന്ന് അച്ഛൻ പറഞ്ഞാലും!

ഹരവല്ലഭൻ:—(സായ്പിനോട്) 'ഹുസ്സൂർ! അവൻ കൊച്ചു കുട്ടിയാണ്; ബുദ്ധിക്കു സ്ഥിരത ഫോര! അവിടുന്ന് അവന്റെ കുററം ക്ഷമിക്കണമേ!

സായ്പ്:—അവൻ അറുവഷളനാണ്. തൊഴുകൈയോടുകൂടി മാപ്പപേക്ഷിച്ചാൽ, ഞാൻ ക്ഷമിക്കാം.

ഹര:—വ്രജേ! അങ്ങനെ ചെയ്യു. തൊഴുകൈയായി സായ്പിനോടു മാപ്പപേക്ഷിക്കു!

വ്രജേ:—സായ്പേ! ഞങ്ങടം ഇൻഡ്യാക്കാരാണു്; പിതാവിന്റെ വാക്കു ഞങ്ങടംക്കു ലംഘിക്കുവാൻ പാടില്ല. അതിനാൽ ഞാൻ തൊഴുതുകൊണ്ടു് അപേക്ഷിക്കുന്നു. അവിടുന്നു് എന്റെ സർവ്വാപരാധം ക്ഷമിച്ചാലും.

വ്രജേശ്വരന്റെ പിതൃഭക്തി സായ്പിനു നന്നേ ബോധിച്ചു അതിനാൽ, പ്രസന്നമുഖനായ സായ്പു വ്രജേശ്വരന്റെ അപരാധം ക്ഷമിക്കയും, സന്തോഷാതിരേകം ഹേതുവാൽ അവന്റെ കൈകൂടെ കടന്നു പിടിക്കുടി ബലമായി കുലുക്കുകയും ചെയ്തു. ഈ 'കൈകുലുക്കം' ഇംഗ്ലീഷ്കാരുടെ ഇടയിൽ സാധാരണ നടപ്പുള്ള ഷേക്ക്ഹാൻഡാണെന്നു വ്രജേശ്വരൻ നാളതുവരെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടില്ല; അതിനാൽ സായ്പു് ഇനി എന്തെല്ലാം തന്നിൽ ശ്വസ്പ്പെട്ടുത്തുമോ എന്നു ശങ്കിച്ചു് അയാൾ, നേരെ മുകളത്തട്ടിൽ ചെന്നു് നിശ്ശബ്ദമിരിപ്പുപിടിച്ചു. കൊട്ടുകാറു ശമിച്ചിട്ടില്ല; മഴ ചാറുന്നുപോലുമില്ല; അതുകൊണ്ടു് വ്രജേശ്വരൻ നനഞ്ഞില്ല. രംഗരാജൻ മുറിയിൽനിന്നു് പുറത്തു വന്നു വാതിൽ ചാരി വാതുക്കൽ കാവൽ നിന്നു. കപ്പൽ അതിവേഗം ഓടുകയാൽ, വല്ല വിപത്തും നേരിട്ടേയ്ക്കുമോ എന്നു നാലു വശവും കണ്ണോടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കേണ്ടതു്, ഭൃത്യധർമ്മമാണെന്നു കരുതിയാണു്, അയാൾ പുറത്തു വന്നിരുന്നതു്. ലിവ ദേവിയുടെ മുറിയിൽ ചെന്നു; പുരുഷന്മാരിരിക്കുന്ന സ്ഥലത്തു സ്ത്രീകൾ ഇരിക്കുന്നല്ലല്ലോ എന്നായിരുന്നു അവളുടെ കരുതൽ! എന്നാൽ നിശ അവിടം വിട്ടുപോയില്ല. അവൾക്കു പിന്നെയും ഏതിലോ കൌതുകം ഉണ്ടായിരുന്നിരിക്കണം. അവൾ, ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ തന്റെ സർവ്വസ്വവും അപ്പിച്ചുവാളാണു്; ലവലേശം ഭീരുവല്ല; എന്തു ചെയ്യുവാനും ഉത്സുകയുമാണു്: സായ്പ് സമീപമുള്ള രജത പീഠത്തിന്മേൽ വീണ്ടും ചെന്നിരുന്നു്, ഇങ്ങനെ വിചാരിച്ചു— ഈ കവർച്ചക്കാരിയുടെ പിടിയിൽനിന്നു തപ്പിപ്പിഴപ്പാൻ വഴി എന്താണു്? ഞാൻ അവരെ പിടിച്ചു ബന്ധിക്കണമെന്നു വന്നാലോ, അവരുടെ പിടിപാടിൽ കുരുങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു! പെണ്ണുങ്ങളാലും തോല്പിക്കപ്പെട്ടു കഴിഞ്ഞു! ഇനി മറവു ക്രൂട്ടുകാരെ മുഖം എങ്ങനെ കാട്ടും? ഏതായാലും തിരിയെ പോകാതിരിക്കയാണു്

ഏറെ നന്ന്!' ഹരവല്ലഭനാകട്ടെ, ഇരിക്കാൻ സ്ഥലം കാണാതെ അങ്ങുമിങ്ങുമലഞ്ഞു. ഒടുക്കം, ആയാൾ നിശയുടെ സിംഹാസനത്തിന്റെ സമീപമിരുന്ന ഒരു പീഠത്തിന്മേൽ ചെന്നിരിക്കയാണു ചെയ്തതു്.

——— (o) ———

നാൽപ്പത്തേഴാമദ്ധ്യായം

"ക്ഷോണീന്ദ്രപുത്രിയുടെ വാണീം നിശമ്യ പുന-
രേണീവിലോചന നടുങ്ങി മിഴിയിണ കലങ്ങി,
വിവശതയിൽ മുങ്ങീ, പലതടവുമതിനുപുന-
രവളൊടു പറഞ്ഞളവു പരുഷമൊഴികേട്ടു നടുങ്ങി."

'അങ്ങു നല്ലപോലെ കിടന്നുറങ്ങിയാലും.'

ഹര:—കിടക്കാം; ഉറക്കം വരുന്ന കാര്യം എന്തോ?

നിശ:—ഇന്നു് ഉറങ്ങിയില്ലെങ്കിൽ ഇനി ഉറങ്ങാൻ ദിവസമേ ഇല്ല!

ഹര:—എന്തുകൊണ്ടു് ഇല്ലാ?

നിശ:—ഇനി ഉറങ്ങാൻ അവകാശമില്ല.

ഹര:—എന്തുകൊണ്ടു്?

നില:—അങ്ങു വന്നതു്, ദേവീചൌധുറാണിയെ പിടിച്ചെല്പിക്കാനല്ലേ?

ഹര:—അതു നി—ങ്ങ—ൾ എങ്ങനെ അറി—ഞ്ഞു.

നിശ:—പിടിയിലായിരുന്നാൽ, ഇപ്പോൾ ദേവിയുടെ പാടു് എന്താകുമായിരുന്നു എന്നറിയാമോ?

ഹര:—വി—ശേ—ഷി—ച്ചു എ—ന്താ—വാനാണു്?

നിശ:—വിശേഷിച്ചൊന്നുമില്ല: കഴുവിലേററം മാത്രം!

ഹര:—അതില്ല! ഇതാരു കണ്ടു?

നിശ:—ദേവി അങ്ങയ്ക്കു യാതൊരു ദോഷവും ചെയ്തില്ല; ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, ഗുണമേ ഉള്ളു. അതോ ഒരു കാലത്തും മറക്കാൻ പാടില്ലാത്ത മഹോപകാരവുമാണു്! അങ്ങു ജാതിഭ്രഷ്ടനാവാറായപ്പോൾ—ജീവിതദശ മിക്കവാറും ഒടുങ്ങാ

റായപ്പോൾ—അമ്പതിനായിരം ഉറുപ്പിക നൽകി ദേവി അങ്ങയെ ഉദ്ധരിച്ചു. അതിനുപകരം അങ്ങു ചെയ്തതു ദേവിയെ കഴുവിലേറ്റാൻ ശ്രമിക്കയല്ലേ? അങ്ങയ്ക്ക് എന്തു ശിക്ഷയാണു വിധിക്കേണ്ടതു?—പറയുക:

ഫരവല്ലന്റെ മിണ്ടിയില്ല.

നിശ:—അതിനാണ്, കുറെയെങ്കിലും കിടന്നുറങ്ങണമെന്നു ഞാൻ ആവശ്യപ്പെട്ടതു്. അങ്ങ് ഇനി മറ്റൊരു രാത്രി കാണുകയില്ല. കപ്പൽ പോവുന്നതു്, എവിടെയ്ക്കാണെന്ന് അറിയാമോ?

ഫരവല്ലന്നു നാക്കു പൊങ്ങിയില്ല; അയാൾ മൃതപ്രായനായി.

നിശ:—ഡാകിനീശ്വരാനം എന്ന പ്രസിദ്ധമായ ഒരു ചുടുകാട് ഇവിടെ അടുത്തുണ്ട്. ഞങ്ങൾ വധ്യന്മാരെ അവിടെ കൊണ്ടുചെന്നിട്ടാണ്, കഴുവിലേറ്റാറു! കപ്പൽ ആ ചുടുകാട്ടിലേക്കാണു പോവുന്നതു്. അവിടെ എത്തിയ ഉടനെ സായ്പിനെ കഴുവിലേറ്റണമെന്ന് മഹാറാണി കല്പിച്ചുകഴിഞ്ഞു! അങ്ങയെസ്സംബന്ധിച്ചുള്ള വിധിപ്രസ്താവം എന്താ യിരിക്കാമെന്നറിയാമോ?

ഫരവല്ലന്റെ വിങ്ങിക്കരവാൻ തുടങ്ങി. അയാൾ തൊഴുതുകൊണ്ടു നിശയോടു് അപേക്ഷിച്ചു:—

'എന്നെ രക്ഷിക്കണേ!'

നിശ:—അങ്ങയെ രക്ഷിപ്പാൻ മുതിരുന്ന മനുഷ്യാധമൻ, ലോകത്തു ജനിച്ചിരിപ്പാനിടയില്ല. ദേവിയുടെ കല്പന, അങ്ങയെ ശൂലത്തിന്മേൽ തറയ്ക്കണം—എന്നാണ്?

ഫരവല്ലന്റെ പൊട്ടിക്കരഞ്ഞുപോയി. കൊടുങ്കാറ്റിരുപ്പുകൊണ്ടു് ഫരവല്ലന്റെ രോദനധ്വനി വ്രജേശ്വരന്റെയോ ദേവിയുടെയോ ചെവിയിൽ നിപതിച്ചില്ല. പക്ഷേ, സായ്പിന്റെ ചെവിയിൽ ആ ധ്വനി തറയ്ക്കാതിരുന്നില്ല. അയാൾ കുറെയകലെ ഇരിക്കയാണല്ലോ! അയാൾ മന്ത്രിച്ചു:—'കരയേണ്ട കഴുതേ! എന്നെങ്കിലും ചാകാതെ കഴിയുമോ?' ഫരവല്ലന്റെ സായ്പിന്റെ മന്ത്രഭാഷണം ചെവിക്കൊണ്ടില്ല; ആ വൃദ്ധബ്രാഹ്മണൻ പൊട്ടിക്കരഞ്ഞും തൊഴുകൈയോടുകൂടിയും നിശയോടു് അഭ്യർത്ഥിച്ചു:—

'അമ്മേ! എന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ ആരുമില്ലയോ?'

നിശ:—അങ്ങയെപ്പോലെയുള്ള ദുഷ്ടന്മാരെ രക്ഷിച്ചിട്ട് ദുരിതമാർജ്ജിപ്പാൻ ഏവൻ മുതിരും? ഞങ്ങളുടെ മഹാറാണി കരുണാസാഗരമാണ്. എങ്കിലോ, അങ്ങയ്ക്കുവേണ്ടി ദേവിയുടെ സന്നിധിയിൽ ചെന്ന് ദയാഭ്യർത്ഥനം ചെയ്യുവാൻ ആരും ഉത്സുകരാകയില്ല.

ഹര:—ഒരു ലക്ഷം ഉറുപ്പിക തന്നേയ്ക്കാം:

നിശ:—ഈ വാക്ക് എഴുന്നെള്ളിപ്പാൻ അങ്ങയ്ക്ക് ലേശവും ലജ്ജയില്ലയോ? പണം മോഹിച്ചല്ലേ, കൃതഘ്നൻപോലും ചെയ്യുവാൻ മടിക്കുന്ന പ്രവൃത്തിയിൽ അങ്ങ് ഏർപ്പെട്ടത്? എന്നിട്ട്, ലക്ഷം ഉറുപ്പിക തന്നേയ്ക്കാം എന്ന് ക്രൂസൽക്രൂടാതെ തട്ടിവിടുമ്പോൾ, അങ്ങയ്ക്കു ലജ്ജയാവുന്നില്ലേ?

ഹര:—അതിനുംപുറമേ, എന്തു വേണമെങ്കിലും ചെയ്യാം.

നിശ:—അങ്ങയെപ്പോലെയുള്ള ഒരുവനെക്കൊണ്ടു ചെയ്യിക്കേണ്ടതായി ഞങ്ങൾക്കു യാതൊരു കാര്യവുമില്ല.

ഹര:—അത്രയ്ക്ക് അധമനോ ഞാൻ!

നിശ:—അധമനോ! അധമാധമൻ; അധമാധമാധമൻ!

ഹര:—അധമനെക്കൊണ്ടും വല്ല കാര്യവും സാധ്യമായുണ്ടായേയ്ക്കാം. നിങ്ങൾ എന്തു കല്പിച്ചാലും ചെയ്യാൻ ഒരുക്കം. എങ്ങനെയായാലും എന്നെ രക്ഷിച്ചു വിടേണ്ടത് നിങ്ങളുടെ കടമ.

നിശ:—(ഒട്ടാലോചിച്ചിട്ട്) ശരി! അങ്ങയെക്കൊണ്ടും ഞങ്ങൾക്ക് ഒരു കാര്യം ആവേണ്ടതുണ്ട്; എങ്കിലോ, അങ്ങയെപ്പോലെയുള്ള നരാധമനിൽനിന്ന് ഉപകാരം പററുക ഞങ്ങൾക്കു വിഹിതമല്ലല്ലോ!

ഹര:—ഇതാ, നിങ്ങളെ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിക്കാം:—എന്റെ അപേക്ഷ നിർവഹിച്ചു തന്നാലും:

പരിഭ്രമാകുലനും നഷ്ടപ്രജ്ഞനുമായ ഹരവല്ലഭൻ, പീഠം വിട്ടെഴുനേററു നിശയുടെ സമീപം ചെന്ന് എന്തെന്നില്ലാതെ അവളുടെ ഉരുണ്ട കൈത്തണ്ടുകളിൽ പിടികൂടി; അവൾ ബലമായി പുളഞ്ഞു മാറി തന്റെ കൈത്തണ്ടുകളെ കുടഞ്ഞു വലിച്ചെടുത്ത് ഇങ്ങനെ ഗർജ്ജിച്ചു:—

'സമാശ്വസിക്ക ബ്രാഹ്മണ! എന്റെ കൈയിണ ശ്രീകൃഷ്ണൻ ഗ്രഹിച്ചിരിക്കയാണ്. അങ്ങ് എന്റെ കൈകാലുകൾ തിരുമ്മിയതുകൊണ്ടു ഫലം ഏതുമില്ല; അങ്ങ് സ്വഭാവഭീരുവായ ഒരു നരാധമനാകയാൽ, അങ്ങയെ രക്ഷിച്ചുവിടുവാൻ വല്ല ഉപായവും ഉണ്ടോ എന്നു നോക്കാം. എന്നാൽ, അങ്ങു പറയുന്നതുപോലെ ചെയ്യുമെന്ന് എനിക്ക വിശ്വാസമില്ല. അങ്ങു ചതിയനും നന്ദികെട്ടവനും മരത്തലയനുമായ തുപ്പറിവുദ്യോഗസ്ഥനല്ലയോ? ആ സ്ഥിതിക്ക്, അങ്ങയുടെ വാക്ക് എനിക്ക് എങ്ങനെ വിശ്വാസ്യമാവും?'

ഫര:—എന്തുമാതിരി സത്യവും വേണമെങ്കിൽ ഞാൻ ചെയ്യാം.

നിശ:—ഈ സത്യം അങ്ങയ്ക്കു മറെറാരു വിനയമാണ്! ആട്ടെ; എന്തുമാതിരി സത്യം ചെയ്യാം?

ഫര:—ഗംഗോദകവും തുളസീപത്രവും തന്നാൽ, അവ തൊട്ട് സത്യം ചെയ്യാം.

നിശ:—വ്രജേശ്വരന്റെ ഉച്ചിമേൽ കൈവച്ചു സത്യം ചെയ്യാമോ?

ഫര:—(സോദ്വേഗം) മറെറന്തു സത്യവും ചെയ്യാം; അങ്ങനെ ചെയ്യാൻ മാത്രം നിർബന്ധിക്കരുതു്.

ഫരവല്ലന്റെ ഈ നിശ്ചയം ഒരു ക്ഷണം മാത്രമേ ഉറച്ചുള്ളൂ; അടുത്ത ക്ഷണം ഭയാധീനം തൊഴുകൈയോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

'നീങ്ങളം പറയുന്ന എന്തുമാതിരി സത്യം ചെയ്യുവാനും ഞാൻ ഒരുക്കമാണ്! ഏതുവിധമെങ്കിലും എന്നെ രക്ഷിച്ചുവിട്ടാലും.'

നിശ:—കൊള്ളാം, അങ്ങു സത്യംചെയ്യേണ്ട ആവശ്യമില്ല. അങ്ങ് ഞങ്ങളുടെ സ്വാധീനത്തിലല്ലേ?

ഫര:—അതുകൊണ്ട് എന്തുചെയ്യാനാണു ഭാവം?

നിശ:—ശ്രദ്ധിച്ചു കേൾക്ക ബ്രാഹ്മണ! ഞാൻ കുലീനയായ ഒരു സ്ത്രീയാണ്. ഞങ്ങളുടെ ഇടയിൽ വരൻ ലഭിക്ക അപൂവ്വമാണ്. എങ്കിലും, എനിക്ക ദൈവാധീനംകൊണ്ടു ഒരു വരനെ ലഭിക്കയുണ്ടായി. * എന്റെ സഹോദരിക്ക് ഇതു

---

* നിശ ഇപ്പറഞ്ഞതൊന്നും വാസ്തവമല്ലെന്നു വായനക്കാർ അറിഞ്ഞിരിക്കുമല്ലോ.

വരെ വരനെ ലഭിച്ചിട്ടില്ല. അവൾ ഇപ്പൊഴും അവിവാഹിത തന്നെ.

ഹര:—അവൾക്കു വയസ്സെന്തു വരും?

നിശ:—ഇരുപതു, മുപ്പതോളം വരും.

ഹര:—കുലീനകുടുംബങ്ങളിൽ ഇത്ര വയസ്സുള്ള പെണ്ണുങ്ങൾ വിവാഹമാവാതെ കിടക്കുക അപൂർവമല്ല.

നിശ:—പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണ്. അവൾക്ക് ഇനിയും വിവാഹമായിട്ടില്ല. വിവാഹമാവാതെ അവൾക്കു ഗൃഹണിയായിരിപ്പാൻ തരമില്ല. അങ്ങ് എന്റെ പിതാവിന്റെ ചാർച്ചക്കാരിൽപ്പെട്ട ഒരാളാണ്. അതിനാൽ അങ്ങ് എന്റെ സഹോദരിയെ പരിഗ്രഹമായി സ്വീകരിച്ചാൽ, എന്റെ പിതാവിന്റെ വംശം നിരപവാദമായിത്തീരും. ഞാൻ ഈ സംഗതി റാണിയെ ധരിപ്പിച്ചിട്ട് അങ്ങയുടെ ജീവരക്ഷയ്ക്കുള്ള വഴി ഉണർത്തിക്കാം:

തലയിൽ നിന്നു ഭാരിച്ച ചുമട് ഇറക്കിയാലുള്ള സംതൃപ്തി ഹരവല്ലഭന്നു പൊടുന്നനവെ ഉണ്ടായി. ഇനിയൊരു വിവാഹം; കുലീനന്മാർക്ക് ആയതു വൻകാര്യമല്ല; പെണ്ണ് എത്രയേറെ മുതിർന്നാലെന്താണ്?—നിശ പ്രതീക്ഷിച്ച പ്രത്യുത്തരം തന്നെ, ഹരവല്ലഭനിൽ നിന്നുണ്ടായി:—'അതത്ര സാരമാക്കേണ്ട കാര്യമല്ല. കുലീനവംശത്തിന്റെ നിലയും വിലയും പാലിക്കേണ്ടതു്, കുലീനന്മാരുടെ കർത്തവ്യമാകുന്നു. എന്നാൽ, ഞാൻ വൃദ്ധനാണ്; വിവാഹവയസ്സുകഴിഞ്ഞേറെയായി. അതിനാൽ, നിങ്ങളുടെ സഹോദരിയെ എന്റെ മകൻ വ്രജേശ്വരൻ പരിഗ്രഹമായി സ്വീകരിച്ചാൽ തരക്കേടുണ്ടോ?

നിശ:—അദ്ദേഹം സമ്മതിക്കുമോ?

ഹര:—ഞാൻ പറഞ്ഞാൽ വിസമ്മതിക്കയില്ല.

നിശ:—എന്നാൽ അങ്ങ് മകനെ വിവരം പറഞ്ഞു സമ്മതിപ്പിച്ചിട്ട്, നാളെ രാവിലെ പുറപ്പെട്ടു പോവുക! മേനാവു ചുമക്കാൻ പോണ്ടന്മാരെ ശട്ടം ചെയ്യാം. അങ്ങു ഭവനത്തിലെത്തിയ ഉടനേ, ഗൃഹപ്രവേശനത്തിനുള്ള വട്ടംകൂട്ടുകൾ ഒരുക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുക; ഞാൻ, കന്യാദാനംചെയ്തു് വരനെ അവിളംബം അങ്ങയയ്ക്കാൻ നോക്കാം.

ഹരവല്ലഭന് എന്തെന്നില്ലാത്ത ഒരു സന്തോഷം അനുഭവപ്പെട്ടു. ശൂലത്തിന്മേൽ തറയ്ക്കുന്ന ദുർവാർത്ത എവിടെ? സ്നഷയെ ഗൃഹപ്രവേശം ചെയ്യിക്കുന്ന ശുഭവാർത്ത എവിടെ? ഹരവല്ലഭനു വിളംബം ഒട്ടും സുസഹമായില്ല. അയാൾ, നിശയോടു പറഞ്ഞു:

'നിങ്ങൾ ഉടനെ ചെന്ന് മഹാറാണിയെ വിവരമറിയിക്ക.'

നിശ:—ഇതാ പോവുകയായി.

നിശ ദേവിയുടെ മുറിയിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു. അടുത്തിരുന്ന സായ്പിനു ഹരവല്ലഭന്റെ രോദനമല്ലാതെ, അയാളും നിശയും തമ്മിലുണ്ടായ സംഭാഷണം ശ്രാവ്യമായിരുന്നില്ല. നിശ പോയ ഉടനെ, സായ്പ് ഹരവല്ലഭനോടു ചോദിച്ചു:

'ആ പുംശ്ചലി നിങ്ങളോട് എന്താണു സംസാരിച്ചത്?'

ഹര:—വിശേഷാൽ യാതൊന്നുമല്ല.

സായ്പ്:— നിങ്ങൾ കരഞ്ഞതെന്തിന്?

ഹര:—കരഞ്ഞുവോ! അതു എപ്പോൾ എന്തിനു കരഞ്ഞു?

സായ്പ്:—ഇൻഡ്യാക്കാർ വൻകുറ്റം അടിച്ചുവിട്ടുമെന്നു വദന്തി പരമാർത്ഥമാണ്.

നിശ ദേവിയുടെ മുറിയിൽ എത്തി.

ദേവി:—നിങ്ങൾ ഇത്രയുംനേരം ശത്രുവിനോടു സംസാരിച്ചതെന്താണ്?

നിശ:—നിങ്ങളെ സ്നഷയുടെ പദവിയിൽ വീണ്ടുറപ്പിക്കുവാൻ കഴിയുമോ ഇല്ലയോ എന്നു പരീക്ഷിക്കുകയായിരുന്നു.

ദേവി:—റാക്ഷാണി! നിങ്ങൾ, നിങ്ങളുടെ ജീവനും ജീവിതവും താരുണ്യവും സൌന്ദര്യവും എന്നുവേണ്ട, സർവസ്വവും ശ്രീകൃഷ്ണനു സമർപ്പിച്ചുകഴിഞ്ഞു! അതിൽ ഒട്ടും വഞ്ചന കാട്ടിയുമില്ല. നിങ്ങളുടെ ആവശ്യത്തിനു വേണ്ടതു നീക്കിവച്ചിട്ടേ—

നിശ:—ദേവനു നല്ല നല്ല വിഭവങ്ങളാണ് സമർപ്പിക്കേണ്ടതു്. അല്ലാതെ നികൃഷ്ടമായ സാമഗ്രികൾ വല്ലവരും സമർപ്പിക്കാറുണ്ടോ?

ദേവി:—നിങ്ങൾ നരകത്തീയിൽ വീണു വെന്തു നീറട്ടെ!

——(o)——

നാൽപ്പത്തെട്ടാമദ്ധ്യായം

"ഉപകാരോഭയാദുപകാരപരേപ്യരെ"

കൊട്ടുകാറ്റു നിശ്ശ്വേഷം ശമിച്ചു; കപ്പലും, ഉദ്ദിഷ്ടസ്ഥലത്തു വന്നു നിലച്ചു; ദേവി, വാതായനംവഴി തന്റെ ലോലനേത്രങ്ങളെ നാലുപാടും ഓടിച്ചു;—നേരം പുലർന്നുകഴിഞ്ഞു.

ദേവി:—നിശേ! ഇന്നു സുപ്രഭാതമാണു്:

നിശ:—എനിക്കും സുപ്രഭാതമാണു്.

ദേവി:—ഇന്നു നിങ്ങൾക്കു ദുസ്സന്ധ്യയും എനിക്കു സുപ്രഭാതവുമാണു്.

നിശ:—എന്നാണോ അവസാനം, അന്നു് എനിക്കു സുപ്രഭാതം! എന്നാൽ, അന്ധകാരത്തിനു് അവസാനമില്ലതാനും. ഇന്നു് ദേവീചെയ്യുറാണിക്കു സുപ്രഭാതമാവണം. എന്തെന്നാൽ, ഇന്നാണല്ലോ, ദേവീചെയ്യുറാണിയുടെ അവസാനം.

ദേവി:—നിങ്ങളം എന്തു പറയുന്നു?

നിശ:—ഉള്ളതു പറയുന്നു! ദേവി മരിച്ചുപോയി; പ്രഹല്ല ശത്രുഗൃഹത്തിലേയ്ക്കും തിരിച്ചു.

ദേവി:—അതിനു വളരെ താമസമുണ്ടു്. ഇപ്പോൾ ഞാൻ പറയുന്നതു കേൾക്കു. കപ്പലിനെ നല്ലവണ്ണമിട്ടറപ്പിക്കാൻ കല്പിക്കു്.

നിശ കല്പന പുറപ്പെടുവിച്ചു. നാവികന്മാർ ഉടനടി കല്പന നടത്തി. ദേവി തന്നോടു പറഞ്ഞിരുന്നതുപോലെ നിശ രംഗരാജനെ വിളിച്ചു ചോദിച്ചു:—

'ഏതു സ്ഥലത്താണു് കപ്പൽ വന്നു നിൽക്കുന്നതു്? ഇനി എത്രദൂരം നമുക്കു പോകണം? ഭ്രുതനാഥപുരത്തിനു് ഇവിടെ നിന്നു് ഇനി എന്തു വഴി വരും?'

രംഗ:—നമ്മൾ ഒരൊറ രാത്രികൊണ്ടു നാലുദിവസത്തെ വഴി പിന്നിട്ടിരിക്കയാണു്. ഇവിടെ നിന്നു് രംഗപുരത്തേയ്ക്കു് ഏതാണ്ടു നാലുനാളത്തെ വഴി ഉണ്ടു്. ഭ്രുതനാഥപുരത്തേയ്ക്കാണെങ്കിൽ, കാട്ടുവഴിയിലൂടെയായാൽ ഒരു നാളത്തെ വഴിയേയുള്ളൂ.

നിശ:—ഇവിടെ മേനാവും പോണ്ടന്മാരും ഉണ്ടോ എന്നു തിരക്കാമോ?

രംഗ:—തിരക്കി, താമസിയാതെ ഒരുക്കു കൂട്ടാം.

ദേവി—'നിശേ! ശ്വശുരനെ സ്നാനാഹ്നികങ്ങൾ നിർവഹിക്കാൻ പറഞ്ഞയയ്ക്കു്.'

ദിവ:—എന്തിനിത്ര ബദ്ധപ്പാട്ട്?

നിശ:—ശ്വശുരന്റെ മകൻ കഴിഞ്ഞ രാത്രി മുഴുവൻ പുറത്തിരുന്നു കഴിച്ചുകൂട്ടിയ കഥ നീയറിഞ്ഞില്ലേ? ഇളംപൈതലിന്, വൻകടൽ കടന്നു ലങ്കയിലെത്തുവാൻ എളുപ്പം കഴികയില്ല. നീ ഇതൊന്നും അറിഞ്ഞിട്ടില്ല!

എന്നു പറഞ്ഞിട്ട്, നിശ രംഗരാജനെ വരുത്തി സായ്പിനെ 'കഴുവിലേററിക്കള' എന്നും, ബ്രാഹ്മണനെ കഴുവിലേറേറണ്ട ആവശ്യമില്ലെന്നും, അവനെ കാവലിൽ നിറുത്തി സ്നാനാഹ്നികങ്ങൾ നിവർത്തിപ്പിക്കയാണു വേണ്ടതെന്നും, ഹരവല്ലഭൻ ശ്രവിക്കുമാറ് ഉറക്കെ കല്പന പുറപ്പെടുവിച്ചു.

ഹര:—എന്നെക്കുറിച്ചുള്ള തീരുമാനമെന്താണ്?

നിശ ഒരുവശത്തേയ്ക്കു മുഖം തിരിച്ചു. ദേവി എന്റെ അപേക്ഷ ശരിവച്ചുകഴിഞ്ഞു; നിങ്ങൾ കുളിയും തേവാരവും കഴിച്ച് ഉടനെ വന്നെത്തുക എന്നു ഗർജ്ജിച്ചു. 'കാവലിൽ നിറുത്തി' എന്നതിന്റെ സാരം 'പരിചരിപ്പാൻ വേണ്ട ഭൃത്യന്മാരോടുകൂടി' എന്നാണെന്ന് നിശ രംഗരാജന്റെ ചെവിയിൽ മന്ത്രിക്കാതിരുന്നില്ല. രംഗരാജൻ, അതിൻപടി ശട്ടംകെട്ടുകൾ ചെയ്തു. ഹരവല്ലഭൻ കുളിയും തേവാരവും കഴിപ്പാൻ തിരിച്ചു.

ദേവി:—സായ്പിനെ വിട്ടുകളയുക! അദ്ദേഹം രംഗപുരത്തിൽ സസുഖം ചെല്ലട്ടെ! രംഗപുരത്തിലേയ്ക്കു കുറെയേറെ വഴി ചവിട്ടേണ്ടതായിരിക്കയാൽ, നൂറു പവൻ അദ്ദേഹത്തിനു സംഭാവനയും കൊടുത്തേയ്ക്കുക എന്ന് നിശയെ നോക്കി ആജ്ഞ പുറപ്പെടുവിച്ചു. നിശ, ഉടനെ നൂറു പവൻ രംഗരാജന്റെ പക്കൽ ഏല്പിച്ചിട്ട് അവന്റെ ചെവിയിൽ എന്തോ മന്ത്രിച്ചു. രംഗരാജൻ അതിൻപ്രകാരം രണ്ടു ബരകന്ദാജഭടന്മാരോടുകൂടി ചെന്ന് സായ്പിന്റെ കൈയ്ക്കുപിടിച്ച് 'എണീക്ക്' എന്ന് ഉറക്കെ അലറി.

സായ്പ്:—എവിടെ പോകാനാണ്?

രംഗ:—നിങ്ങളം ജയിൽപ്പുള്ളിയാണ്; ചോദ്യം ചെയ്യുവാൻ അധികാരമില്ല.

സായ്പ് പിന്നെ ഒന്നും മിണ്ടിയില്ല. ആയാം രണ്ടു ബരകന്ദാജടെന്മാരുടെ മദ്ധ്യേയും രംഗരാജന്റെ പുറകിലുമായി നിശ്ശബ്ദം നടതുടങ്ങി. അവർ പോയതു്, ഹരവല്ലഭൻ കളിക്കാനിറങ്ങിയ കടവിനു സമീപമുള്ള വഴിയിൽക്കൂടെയാണ്. ഹരവല്ലഭൻ സായ്പിന്റെ നിശ്ശബ്ദയാത്രകണ്ടമ്പരന്ന് അടുത്തുനിന്നവരോടു ചോദിച്ചു:—

'സായ്പിനെ എവിടെയാണ് കൊണ്ടുപോവുന്നതു്?

രംഗ:—കൊട്ടക്കാട്ടിലേക്ക്.

ഹര:—എന്തിന്?

രംഗ:—അവിടെ അദ്ദേഹത്തിനെ കഴുവിലേറുന്നതിന്.

ഹരവല്ലഭൻ അടിമുതൽ മുടിവരെ വിറപൂണ്ടു; സന്ധ്യാവന്ദനമന്ത്രവും തേവാരധ്യാനവും ആയാം വിസ്മരിച്ചു. എന്തിനേറെ? അന്ന് സന്ധ്യാവന്ദനം യഥാവിധി നടന്നില്ലതന്നെ! രംഗരാജനും അനുയായികളും കൊട്ടക്കാട്ടിലെത്തി. രംഗരാജൻ സായ്പിനോടു പറഞ്ഞു:

'ഞങ്ങളം ആരെയും കഴുവിലേറ്റാറില്ല. നിങ്ങളം സ്വന്തം ഭവനത്തു സസുഖമെത്തി അച്ഛനമ്മമാരുടെ അരുമക്കുട്ടനായി ചിരകാലം വാഴുക. മേലാൽ, ഞങ്ങളെ പിൻതുടർന്നു വരരുതു്. ഇതാ, നിങ്ങളെ വിട്ടയൽ ചെയ്തിരിക്കുന്നു; നിങ്ങളംക്കു പോകാം.'

ഈ വാക്കുകളം സായ്പിനെ ആദ്യമാദ്യം വിസ്മയിപ്പിക്കയാണു ചെയ്തതു്. ഒട്ടായപ്പോളം, ആയാം ഇങ്ങനെ വിചാരിച്ചു: 'ഇംഗ്ലീഷുകാരെ കഴുവിലേറ്റാവുന്നതു കരളുറപ്പം ബങ്കാളികളംക്ക് എവിടെ നിന്ന്?'

രംഗ:—സായ്പേ! രംഗപുരത്തിന് ഇവിടെ നിന്നു കുറെയേറെ വഴി ഉണ്ട്. നിങ്ങളം എങ്ങനെ പോവും?

സായ്പ്:—എങ്ങനെ പോകണമോ, അങ്ങനെ പോവും.

രംഗ:—ഒരു കപ്പൽ ക്രുലിക്കെട്ടുക; അല്ലെങ്കിൽ, അടുത്ത ഗ്രാമത്തിൽ ചെന്ന് ഒരു കുതിരയെ വിലയ്ക്കു വാങ്ങുക; അതുമല്ലെങ്കിൽ, ഒരു മേനാവു വിലയ്ക്കു മേടിക്കുക; ഞങ്ങ

ളുടെ മഹാറാണി നിങ്ങൾക്കു നൂറുപവൻ സംഭാവനചെയ്യുവാൻ കല്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.

എന്നു പറഞ്ഞിട്ട്, രംഗരാജൻ മടിശ്ശീലയഴിച്ചു പവൻ എണ്ണി വയ്ക്കുവാൻ തുടങ്ങി. സായ്പ് അതിൽനിന്ന് അഞ്ചു പവൻ മാത്രം എടുത്തു്, 'എനിക്ക് ഇതുതന്നെ ധാരാളം മതി; ഇതും കടം പറഞ്ഞതാണെന്നു മനസ്സിലാക്കണം' എന്നു് ദീനസ്വരത്തിൽ വിലപിച്ചു.

രംഗ:—എന്നെ വീണ്ടും കണ്ടുമുട്ടുമ്പോൾ കടം വീട്ടിയാൽ മതിയാവും. ഇതെല്ലാം നിങ്ങൾ സ്വീകരിക്കതന്നെ വേണം. നിങ്ങളുടെ ടേന്മാരിൽ വല്ലവരും മരിച്ചുപോയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അവരുടെ അവകാശികൾക്കോ, അഥവാ മുറിപ്പെട്ടു കിടപ്പിലായിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അവർക്കോ ഇഷ്ടദാനം ചെയ്യുക.

സായ്പ്:—അതെന്തിനു്?

രംഗ:—ഞങ്ങളുടെ മഹാറാണി അങ്ങനെയുള്ള ദീനാനാഥവിപന്നന്മാർക്കു ധനദാനം ചെയ്യുന്ന പതിവാണു്.

സായ്പ് അതൊന്നും വിശ്വസിക്കാതെ യാത്രയ്ക്കൊരുങ്ങി. രംഗരാജൻ കല്പനപ്രകാരം പോണ്ടന്മാരെയും മേനാവിനെയും തിരക്കിയൊരുക്കിക്കൊണ്ടുവരുവാൻ യാത്രയുമായി.

നാൽപ്പത്തൊൻപതാമദ്ധ്യായം.

"എന്തുസംഭവേ?മിതൈയുബന്ധു?മി-
ങ്ങെന്തു ഹേതു?വിതിനെന്തൊരർത്ഥമോ?
ഹന്ത! കുമ്മഗതി..."

ഘണ്ടാപഥം നിശ്ശബ്ദകമായതുകണ്ടു് വ്രജേശ്വരൻ ദേവിയുടെ സമീപം വന്നിരുന്നു.

ദേവി:—എല്ലാം ശരിക്കും മുറയ്ക്കും നടന്നുവെന്നാണ് തോന്നുന്നതു്. അങ്ങു പറഞ്ഞതുപോലെതന്നെ ഇന്നത്തെ ചെയ്തികൾ കലാശിച്ചു! അങ്ങു നിർബന്ധിക്കയാൽ, ഞാൻ ജീവനെ ഉപേക്ഷിച്ചില്ല. ദേവി മരിച്ചുപോയി; ദേവീ ചെയ്ത

റാണിയെ ഇനി ആക്കും കാണ്മാൻ കഴിയുകയില്ല. എന്നാൽ പ്രഫുല്ല ഇപ്പോഴും ജീവിച്ചിരിപ്പുണ്ടു്. ഞാൻ ഒന്നു ചോദിച്ചുകൊള്ളട്ടെ: പ്രഫുല്ല ജീവിച്ചിരിക്കട്ടെയോ, അഥവാ, ദേവി ചെയ്ധുറാണിയൊന്നിച്ചു മറയട്ടെയോ?

ബ്രജേശ്വരൻ തൽക്ഷണം പ്രഫുല്ലയെ ഗാഢം ആലിംഗനംചെയ്തു കവിൾത്തടത്തിൽ ചുംബിച്ചുകൊണ്ടു്, 'നീ എന്റെകൂടെ ഗൃഹത്തിൽ വരിക! എന്റെ ഗൃഹത്തിൽ വാടാവിളക്കു കത്തിയെരിയട്ടെ! നീ കൂടെ വരികയില്ലെങ്കിൽ, ഞാനും പോവുകയില്ല'—എന്നു പറഞ്ഞു.

പ്രഫുല്ല:—ഞാൻ കൂടെ വന്നാൽ ശത്രുരൻ എന്തു പറഞ്ഞേക്കുമോ?

ബ്രജേ:—ആ ഭാരം ഞാൻ ഏറ്റു. ഉടനെ വേണ്ടതു് നീ അത്യേഹത്തെ യഥാവിധി സൽക്കരിച്ചു യാത്രയാക്കുകയാണു്. നമ്മുക്കു പുറകെ പോകാം.

പ്രഫുല്ല:—പോണ്ടന്മാരെയും, മേനാവും ഒരുക്കിക്കൊണ്ടു വരുവാൻ ഏർപ്പാടു ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്.

പോണ്ടന്മാർ മേനാവുമായി യഥാസമയം വന്നെത്തി. ഫരവല്ലന്റെ സന്ധ്യാവന്ദനവും തേവാരവും വളരെ ഉപായത്തിൽ നിവർത്തിച്ചിട്ടു്, ദേവിയുടെ കപ്പലിൽ കയറി പഴയ പീഠത്തിന്മേൽ ചെന്നിരുന്നു. മൻവശത്തു് ആയാംക്കു കഴിപ്പാനായി, കാച്ചിയ പാലും വെണ്ണയും പഴത്തരങ്ങളും തയ്യാറും നിശ ഒരുക്കിവച്ചിരുന്നു. ആയാം, ആദ്യം ഭക്ഷണം കഴിപ്പാൻ വിസമ്മതിച്ചു; നിശയുടെ നിർബന്ധാപേക്ഷ നിരസിക്കുവഹിയാതായപ്പോൾ, ആയാം ഭക്ഷണത്തളികത്തിന്റെ മൻവശത്തു ചെന്നിരുന്നു.

നിശ:—ഇപ്പോൾ, അങ്ങു് എന്റെ സ്വാലനായി; ആ സ്ഥിതിക്കു് വല്ലതും കഴിക്കാതെ പോവുക ഭംഗിയല്ല.

ഫര:—അതെട്ടെ! ഞാൻ ഭക്ഷണം കഴിക്കാം. പക്ഷേ, അതിനുമുമ്പു് എനിക്കു് ഒരു കാര്യം മനസ്സിലാക്കേണ്ടതായുണ്ടു്. ബ്രജേശ്വരൻ എവിടെ? ഇന്നലെ രാത്രി പുറത്തു പോയവൻ പിന്നെ വന്നു കണ്ടില്ലല്ലോ?

നിശ: —അദ്ദേഹം എന്റെ സഹോദരിയുടെ ഭർത്താവല്ലേ? ഇനി അദ്ദേഹത്തെ സംബന്ധിച്ചു യാതൊരന്വേഷണവും ഞങ്ങൾക്ക് ആവശ്യമില്ല. അദ്ദേഹം ഇവിടെ ഉണ്ട്. നമുക്കു ഭക്ഷണം കഴിക്കുക. ഞാൻ ചെന്ന് അദ്ദേഹത്തെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരാം. പിന്നെ, ആ സംഗതി അദ്ദേഹത്തെ പറഞ്ഞു ബോധപ്പെടുത്തേണ്ട ഭാരം അങ്ങയുടെ തന്നെ നോമ്മ വേണം.

ഹരവല്ലഭൻ ഭക്ഷണം കഴിപ്പാൻ ഇരുന്നു. നിശ വ്രജേശ്വരനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നു. പരസ്പരദർശനം ഉണ്ടായപ്പോൾ പിതാവും പുത്രനും തുല്യം ആനന്ദിച്ചു. കാമദേവകോമളനായ പുത്രനെ നന്ന ബോധിക്കയാൽ, ഡാകിനികം ആയാളെ നിർബന്ധിച്ച് അകത്തു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി എന്നും, ഒരുവിധം നോക്കുമ്പോൾ അങ്ങനെ അവർ ചെയ്തത് ഉപകാരംതന്നെയായി എന്നും ഹരവല്ലഭൻ വിചാരിക്കാതിരുന്നില്ല.

ഹര:—എന്റെ മകനേ! നീ ഇവിടെ എങ്ങനെ വന്നുകൂടി എന്ന് എനിക്കു അറിഞ്ഞുകൂടല്ലോ! അതെങ്ങനെയുമാവട്ടെ. അതൊക്കെ ഇവിടെ അഴിച്ചു നിരത്തിയിട്ടു കായ്മയെന്ത്? നമുക്ക് ഇനിയൊരിക്കൽ മതിയെപ്പറ്റി സംസാരിച്ചുകൊള്ളാം. ഞാൻ ഇപ്പോൾ നിന്നോട് ഒരു രഹസ്യം പറയാം: 'മകനേ, ഇതാ, നിൽക്കുന്നില്ലേ;—ഈ ഠക്കുറാണി അഭിജാത്യമുള്ള കുലീന മഹിളയാണ്. ഇവരുടെ പിതാവ് നമ്മുടെ ബന്ധുവർഗ്ഗത്തിൽപെട്ട ഒരാളായിരുന്നു. ഇവർക്ക് അവിവാഹിതയായ ഒരു സഹോദരിയുണ്ട്; വരൻ ലഭിച്ചിട്ടില്ല; വംശാചാരം വരാറായി; കുലീനവംശം പാലിക്ക, കുലീനധർമ്മമല്ലേ? നീ പുനർവിവാഹം ചെയ്യുന്നതു്, എനിക്കും നിന്റെ മാതാവിനും പൂർണ്ണസമ്മതംതന്നെ! നിന്റെ ആദ്യപരിഗ്രഹം കൈവിട്ടുപോയ ഉടനെ നിനക്കു മറ്റൊരു പരിഗ്രഹം സമ്പാദിച്ചുകൊടുക്കണമെന്നു ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. അതിനാൽ, നീ ഇവരുടെ സഹോദരിയെ പരിഗ്രഹമായി സ്വീകരിക്കണം.

വ്രജ:—ഉത്തരവ്.

വ്രജേശ്വരന്റെ 'ഉത്തരവു' കേട്ട് നിശ പൊട്ടിച്ചിരിപ്പാൻ ഭാവിച്ചു; പക്ഷേ, അസന്ദർഭമോർത്തു മൌനമവലംബിച്ചു.

ഹര:—'പോണ്ടന്മാർ മേനാവുമായി എത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ഞാൻ മുമ്പേ ചെന്ന് ഗൃഹപ്രവേശമഹം ആഘോഷിപ്പാൻ വേണ്ട സന്നാഹങ്ങൾ കൂട്ടാം. നീ യഥാവിധി വിവാഹം കഴിച്ചു സഭാര്യനായി പുറകെ വന്നാലും!

വ്രജേ:—ഉത്തരവ്.

ഹര:—എനിക്ക് അധികമായൊന്നും പറവാനില്ല. ഇപ്പോൾ നീ കൊച്ചുകുട്ടിയല്ലല്ലൊ. കുലം, ജാതി, അന്തസ്സ്, സ്വഭാവം മുതലായവ ശോധിച്ചു വിവാഹം കഴിച്ചോ! ഇത്രയും പറഞ്ഞതു്, മേൽ ജനാപവാദം ഉണ്ടാവരുതെന്നു വച്ചു മാത്രമാണ്. നമുക്കു ന്യായമായി ലഭിക്കേണ്ടതെന്തെന്ന്, നീ അറിയാത്ത സംഗതിയുമല്ലല്ലോ.

വ്രജേ:—ഉത്തരവ്.

ഹരവല്ലഭൻ ഭക്ഷണം പൂർത്തിയാക്കി യാത്രതിരിക്കാൻ ഭാവിച്ചു. വ്രജേശ്വരനും നിശയും ആയാളെ അഭിവാദനംചെയ്തു. ഹരവല്ലഭൻ മേനാവിൽ കയറിയ ഉടനെ ഉള്ള് ഭേദിച്ചുയരും വിധം ദീർഘശ്വാസം വിടുകയും ദുർഗ്ഗാനാമം ജപിക്കയും ചെയ്യാതിരുന്നില്ല. പോണ്ടന്മാർ മേനാവും ചുമന്നു യാത്രയായി. ഹരവല്ലഭൻ തന്നെത്താൻ മന്ത്രിച്ചു: 'ആവൂ! അങ്ങനെയിങ്ങനെ തപ്പിപ്പിഴച്ചു! കൈവിട്ടുപോയ ജീവൻ വീണ്ടും ലഭിച്ചു! ഓമനമകൻ ഡാകിനിമാരുടെ വാഗുരയിൽ കുടുങ്ങിയിട്ടുണ്ട്; എന്നാൽ, രക്ഷാമാർഗ്ഗം ആയാൾക്ക് അപരിചിതമല്ല. കാമകോമളകളേബരന്മാർ എവിടെ അകപ്പെട്ടാലും, വിജയം നേടാതിരിക്കയില്ല.

—+※+—

അന്ധതാമിസ്രന്യായം

'അഥനിപുത്രിയോളം ഭാഗ്യമുണ്ടായി-
ട്ടവനിയിലൊരു പെണ്ണില്ലെന്നിങ്ങനെ
സകലലോകർ പുകഴ്ത്തുന്നതുമിന്നു
വിപരീതമായി; യാരായണനാംഘോ!'

ഹരവല്ലഭൻ യാത്രയായി. വ്രജേശ്വരൻ നിശയോട്:—
'നിങ്ങളുടെ മെരട്ടിന് കുറേയിരം സലാം പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ!

നിശ:—എന്തു മിരട്ട്?

വ്രജേ:—നിങ്ങൾക്കു സഹോദരിയെയുണ്ടോ?

നിശ:—ഒരു സഹോദരിയുണ്ട്. നിങ്ങൾ അവളെ അറിയില്ലായിരിക്കാം.

വ്രജേ:—പേരെന്ത്?

നിശ:—പ്രഫുല്ല!

വ്രജേ:—ഓഹോ! അതോ നിങ്ങളുടെ സഹോദരി!

നിശ:—ചാർച്ചക്കാരിയാവാൻ ഗ്രഹാധിപതിയെ എന്തെല്ലാം പറഞ്ഞയച്ചു?

വ്രജേ—പെണ്ണുങ്ങൾക്കു സ്വകാര്യം നേടുവാൻ പല വഴികളുണ്ട്. എനിക്കു മറ്റൊരു സഹോദരി ഉണ്ട്. അവൾക്കു നിങ്ങളുടെ ഭർത്തൃസഹോദരിയായിരിക്കാൻ തരമില്ല.

നിശ:—അങ്ങനെയിരിപ്പാൻ അവൾ ഇഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നുവെങ്കിൽ മറ്റൊരു ചാർച്ചയുണ്ടായും ഞാൻ നിങ്ങളുടെ അച്ഛനെ സമ്മതിപ്പിക്കുമായിരുന്നു.

ദിവ:—(സരോഷം) നിശേ! നീ ഏതുസംബന്ധം പറയുന്നു? ലജ്ജ, തക്കം, തരം, ഈ യാതൊന്നും കാണാത്ത മരത്തലയി!—ആണുങ്ങളുടെ മുമ്പിലും ഈ അസഭ്യത്തരങ്ങൾ എടുത്തു വിളമ്പുക നന്നോ?

നിശ:—ഇവിടെ ആണുങ്ങൾ ആരുണ്ട്?

ദിവ:—കണ്ണുതുറന്നു നോക്കൂ! നിനക്കു മുഖത്തു കണ്ണില്ലേ?

നിശ:—ഓഹോ! വ്രജേശ്വരനോ?

ദിവ:—അദ്ദേഹം ആൺപിള്ള സിംഹക്കുട്ടിയല്ലേ?

നിശ:—ഭേഷ്! ഇന്നലെ കണ്ടുകഴിഞ്ഞുവല്ലോ—'ഇവിടെ ആണുങ്ങളാരുണ്ട്, പെണ്ണുങ്ങളാരുണ്ട്'—എന്ന്.

വ്രജേ:—ഇന്നും നിങ്ങൾ കണ്ടുനിൽക്കുക! എങ്കിലേ, ചെമ്പു തെളിയൂ! ഒരു സംഗതി തീർത്തു പറഞ്ഞേക്കാം:—നിങ്ങൾ സ്ത്രീ സഹജമായ സ്ഥൂലബുദ്ധിയാണ് ഇന്നലെ പ്രയോഗിച്ചത്. ചെയ്തികളൊന്നും എനിക്കത്ര രുചിച്ചില്ലതന്നെ!

നിശ:—നിങ്ങൾ എന്താണ് ഇങ്ങനെ പിച്ചു പറയുന്നത്?

വ്രജേ:—പിതാവിനെ ചതിക്ക ധർമ്മമോ? പിതാവിന്റെ കണ്ണിലും വായിലും മണ്ണുവാരിയിട്ട് ഭാര്യയോടുകൂടി ഭവനത്തിൽ ചെന്നു ജീവിതം നയിക്ക യുക്തമോ? പിതാവിനെ വഞ്ചിച്ചവൻ എത്ര പാപിയാണ്?

നിശ വല്ലാതെയായി; 'വ്രജേശ്വരൻ യഥാർത്ഥപുരുഷോത്തമൻ തന്നെ!' എന്ന് അവൾ ഉള്ളുകൊണ്ട് അഭിനന്ദിച്ചു. എന്നാൽ, പടതല്ലുവാൻ വിരുതേറുന്ന ആൺകുട്ടിയല്ല എന്ന് അവൾ ഉടനേ ഓർക്കാതെയുമിരുന്നില്ല.

നിശ:—അതൊരു പ്രമാദംതന്നെ! ഇനി എന്താണ് നിവൃത്തി?

വ്രജേ:—നിവൃത്തി ഉണ്ട്. പ്രഫുല്ലയേയും കൊണ്ടു നമുക്ക് ആദ്യം ഭവനത്തിലെത്തണം; പിന്നെ സംഭവങ്ങൾ ഒന്നൊഴിയാതെ അച്ഛനെ ധരിപ്പിക്കണം. കള്ളമോ ചതിവോ എള്ളിട പാടില്ല!

നിശ:—അങ്ങനെയെങ്കിൽ, നിങ്ങളുടെ പിതാവു ദേവീചൌധുറാണിയെ സ്വഭവനത്തിൽ പാർപ്പിക്കുമോ?

ദേവി:—ചൌധുറാണി എവിടെ? അവൾ മരിച്ചുപോയില്ലേ? ഇനി ആ പേര് ലോകവാസികളാരും ഉച്ചരിക്കേണ്ടതില്ല! പ്രഫുല്ലയെക്കുറിച്ച് വല്ലതും പറഞ്ഞാൽ മതിയാവും.

നിശ:—ഓഹോ! പ്രഫുല്ലയാവട്ടെ! അവൾക്കെങ്കിലും, നിങ്ങളുടെ ഭവനത്തിൽ പ്രവേശം കിട്ടുമോ?

വ്രജേ:—ആ ഭാരം ഞാനേററുവെന്ന് പറഞ്ഞില്ലേ?

പ്രഫുല്ല പ്രസന്നയായി. വ്രജേശ്വരൻ ആ ഭാരം വഹിപ്പാൻ സമർത്ഥനല്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ, 'ആ ഭാരം ഞാനേററു'വെന്ന് സധൈര്യം ഉച്ചരിപ്പാൻ മുതിരുകയില്ലായിരുന്നു എന്നത്രേ, അവൾ അഭ്യൂഹിച്ചത്.

——(o)——

അമ്പത്തൊന്നാമദ്ധ്യായം

"സുഖമൊടിഹ ജനതി സുചിരം ജീവ ജീവ തീ
സ്വസ്ത്യസ്തു പുത്ര! തേ സുഹിരശക്തിയും'
അനിലതനയനുമഖിലജനനിയൊടു സാദര-
മാശീർവചനമാദായ പിൻവാങ്ങിനാൻ."

പിന്നെ ഭ്രാതൃനാഥപുരത്തെയ്ക്കുള്ള യാത്രാസന്നാഹം മുറുക്കത്തിലായി. രംഗരാജനെ കപ്പൽ ഉറപ്പിച്ച സ്ഥലത്തു പറഞ്ഞയയ്ക്കണമെന്നതാണെന്ന തീരുമാനിക്കപ്പെട്ടു. ഈ തീരുമാനം കൂടെ കടന്ന കൈയാണെന്നു പറയാതെ കഴിയില്ല! എന്നാൽ, പറഞ്ഞയയ്ക്കാതെ ഗത്യന്തരമില്ല; എന്തെന്നാൽ, രംഗരാജന്റെ പാദാഘാതമേറ്റു മുറിപ്പെട്ട ഒരു പ്രജേശപരട്ടന്നു രംഗരാജന്റെ പരിചയം നല്ലപോലെ ഉണ്ടായിരുന്നു. ആകയാലാണ്, രംഗരാജനെ അതേ സ്ഥലത്തു പിരിച്ചുവിടേണ്ടതാണെന്ന തീരുമാനിക്കപ്പെട്ടതു്. അയയ്ക്കുന്നതു രംഗരാജന്റെ ചെവിയിലും തറഞ്ഞു. അയാൾ, വിഷാദക്കടലിലാണ്ടുഴന്നുവെന്നു പറഞ്ഞാൽ കഴിഞ്ഞല്ലോ! ചില കാര്യോദ്യോഗങ്ങളും ദേവിയും അയാളെ പറഞ്ഞാശ്വസിപ്പിച്ചു. അയാൾ പൊട്ടിക്കരഞ്ഞു: 'അമ്മേ! ഇയുള്ളവരെ കൈവിട്ടുപോവും എന്നു സ്വപ്നേപി വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല' എന്നു് അവ്യക്തവിലാപം മുഴക്കയും ചെയ്തു. അവിടെയുള്ളവരെല്ലാം അയാളെ സമാധാനപ്പെടുത്തുവാൻ തുടങ്ങി. പ്രഹ്ലാദ, സ്വന്തം വകയായി ദേവീലട്ടത്തിൽ കിടപ്പുള്ള ഭവനവും കോശാഗാരവും പുരയിടവും രംഗരാജനു് ഇഷ്ടദാനംചെയ്തു. അപ്പോൾ പ്രഹ്ലാദ ഇങ്ങനെയുപദേശിച്ചു: 'നീ അവിടെ പോവുക; അവിടത്തെ ദേവോച്ഛിഷ്ടം കഴിച്ചു് ജീവിതശേഷം നയിക്കുക! മേലാൽ മച്ചാൺവടി തൊട്ടുപോകരുതു്. നീയും നിന്റെ അനുയായികളും കൊട്ടിഗ്ഘോഷിക്കുന്ന പരോപകാരകർമ്മം, വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ, പരോപദ്രവകർമ്മമാകുന്നു! മച്ചാൺവടി പ്രയോഗിച്ചാൽ, പരോപകാരകർമ്മം, സാധിതമാകയില്ല! ദുഷ്ടമനം രാജാക്കന്മാർ ചെയ്യുന്നില്ലെങ്കിൽ, ദൈവം ചെയ്തുകൊള്ളട്ടെ! അതു ഭരണം നടത്തുവാൻ നമ്മാളം അയാളാണു്? കഴിയുമെങ്കിൽ, ശിഷ്ടസംരക്ഷണഭാരം വഹിച്ചാലും! ദുഷ്ടന്മാരെ അടക്കുന്ന ഭാരം ദൈവത്തിൽ ചുമത്തിയാലും! ഞാൻ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുവെന്നു്

എന്റെ കോടാനകോടി ധന്യവാദങ്ങളോടുകൂടി ഭവാനിടാ ഗോർജിയെ ധരിപ്പിക്കുമല്ലോ!' രംഗരാജൻ വിമ്മിക്കരത്തോടുകൂടി പ്രഫുല്ലയുടെ അനുവാദവും നേടി ദേവീഘട്ടത്തിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു.

ദിവയും നിശയും ഭ്രമനാഥപുരത്തിന്റെ അത്യുത്തിവരെ അനുയാത്രചെയ്തു. അപ്പോഴെയ്ക്കു് അവർ അവിടെനിന്നു പുറപ്പെട്ടു ദേവീഘട്ടത്തിൽ ചെന്നു ദേവോച്ഛിഷ്ടം കഴിച്ചും ഹരികഥാകാലക്ഷേപം ചെയ്തും ജീവിതശേഷം നയിക്കേണ്ടതാണെന്നു തീരുമാനിക്കപ്പെട്ടു. കപ്പലിൽ ദേവീചെയ്ധുറാണിയുടെ അനഘ്വിവേകങ്ങൾ ഒട്ടമിതമുണ്ടു് എന്നു വായനക്കാർ സ്മരിക്കുന്നുണ്ടാവുമല്ലോ! പ്രഫുല്ല, ആ വിഭവങ്ങളെല്ലാം ദിവയ്ക്കും നിശയ്ക്കും ഇഷ്ടദാനംചെയ്തു. പുറമേ, ഈ വിഭവങ്ങൾ വിറ്റഴിച്ചുകിട്ടുന്ന തുകയിൽ ആവശ്യത്തിനു വേണ്ടുന്നതു നീക്കി വച്ചിട്ടു് ബാക്കി വരുന്നതു സാധുക്കൾക്കു വിതരണം ചെയ്യേണ്ടുന്നു എന്നു മഖവുരയോടുകൂടി തനതുവക വസ്ത്രാഭരണങ്ങളും പ്രഫുല്ല അവർക്കു സംഭാവനചെയ്തു. ഉടനെ നിശ, 'ഈ വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്കു് ആവശ്യമില്ല. മേൽത്തരം വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ ധരിക്കാതെ ശാസ്ത്രഗ്രഹത്തിൽ ചെല്ലുകമാനമോ?' എന്നു സാസ്രൂചോദിച്ചു. പ്രഫുല്ല അതിനു മറുപടിയായി സമീപസ്ഥിതനായ പ്രജേശ്വരനെ കടാക്ഷംകൊണ്ടും കോമളകരംകൊണ്ടും നിർദ്ദേശിച്ചതിനുശേഷം, 'മഹിളമാർക്കു് ഇക്കാണുന്നതാണു സകലതരം സമ്പത്തി! സർവാഭരണങ്ങളെ അപേക്ഷിച്ചും മെച്ചപ്പെട്ട ദിവ്യാഭരണമാണിതു്. ഇതല്ലാതെ മറ്റാഭരണങ്ങൾ എനിക്കെന്തിനു്' എന്നു് ആനന്ദഭരിതയായി പറഞ്ഞു. 'നിങ്ങൾ ഇന്നു ശാസ്ത്രഗ്രഹത്തിൽ അദ്ധ്യമായി പോവുകയാണു്; സ്വീധനമായി ഒരു യൌതകം നൽകുകയും, സാമോദം ആശീർവദിക്കയും ചെയ്തിട്ടു് നിങ്ങളെ വിട്ടുപിരിഞ്ഞാൽ കൊള്ളാമെന്നു് എനിക്കു് അത്യാശയുണ്ടു്. നിങ്ങൾ അതു വേണ്ടെന്നു പറയുന്നതു സങ്കടമാണു്. അതിനാൽ, എന്റെ അന്തിമാശ ഫലപ്പെടുത്തുവാൻ അപേക്ഷയുണ്ടു്'—എന്നു പറഞ്ഞു് നിശ, അമൂല്യവസനാഭരണങ്ങളെടുത്തു പ്രഫുല്ലയെ അലങ്കരിപ്പാൻ തുടങ്ങി. രാജഗ്രഹത്തിൽ പാർത്തിരുന്നപ്പോൾ നിശ രാജമഹിഷിയിൽനിന്നു് അനഘ്വാഭരണങ്ങൾ നേടിയിരുന്നുവെന്നു വായനക്കാർ അറിയും. അതേ ആഭരണങ്ങ

ളെട്ടത്താണ്, നിശ പ്രഫുല്ലയെ അലങ്കരിപ്പാൻ ആരംഭിച്ചതു്;— ദേവിയും നിശയ്ക്കു് ഒട്ടനവധി വസ്ത്രാഭരണങ്ങളും നൽകിയിരുന്നതിനാൽ നിശ തനതുവക വസനാഭരണങ്ങളും ഉപയോഗിക്കാതെ സൂക്ഷിച്ചുവച്ചിരുന്നു. ഇപ്പോൾ പ്രഫുല്ല നിരാഭരണയായിരിക്കയാൽ, നിശ തൻറെ വക ആഭരണങ്ങളെയെല്ലാം അവളെ ധരിപ്പിക്കയുണ്ടായി. അങ്ങനെയിങ്ങനെ, ചെയ്യേണ്ടുംജോലി മുഴുവനേ ചെയ്തതീർന്നു. മൂന്നുപേരും സാവധാനം കരയുവാൻ തുടങ്ങി. കരയാതിരിക്കുമോ? മൂന്നുപേരും അന്തരമായ സ്നേഹം, വിശ്വാസം മുതലായ സദ്ഭാവങ്ങളാൽ ദൃഢബന്ധിതരല്ലേ? എന്നാൽ, പ്രഫുല്ലയുടെ ഹൃദയം മാത്രമേ, പരമാഹ്ലാദഭരിതമായിരുന്നുള്ളൂ! അതിനാൽ, ഒട്ടായപ്പോഴം പ്രഫുല്ല സ്വയം സമാധാനപ്പെട്ടു കരച്ചിൽ നിറുത്തി. പ്രഫുല്ലയുടെ ഉള്ളു് ശോകാവിലമല്ലെന്നു കണ്ട മാത്രയിൽ, നിശയും കരച്ചിൽ മതിയാക്കി പ്രഫുല്ലയുടെ സമാധാനാനുഭവത്തിൽ ഭാഗഭാഗിനിയായി. അപ്പോഴെയ്ക്കു്, ദിവ അങ്ങുമിങ്ങും ഇടവിട്ടു് സാരസ്വസ്വമില്ലാതെ കിടന്ന സമാധാനസാമ്രാജ്യത്തെ സുന്ദരവും സുഖസുഭഗവുമാക്കിച്ചെയ്യുകയാണു ചെയ്തതു്.

എല്ലാവരും ഭ്രുതനാഥപുരസീമയിൽ യഥാസമയം വന്നെത്തി. പ്രഫുല്ല ദിവയുടേയും നിശയുടേയും പാദപരാഗമെടുത്തു് തലയിൽ ചൂടി അവർക്കു യാത്രാനുവാദം നൽകി. അവർ നിറഞ്ഞുള്ളം കരഞ്ഞുകൊണ്ടു് അതേ കപ്പലിൽ കയറി യഥാസമയം ദേവീഘട്ടത്തിൽ എത്തുകയും, നിശ്ചിതമായ ക്രുലി കൊടുത്തു നാവികന്മാരെ പറഞ്ഞയയ്ക്കുയും ചെയ്തു. ആ കപ്പൽ സുപ്രസിദ്ധവും സവ്വവിദിതവുമായിരുന്നുവല്ലോ! അതുകൊണ്ടു് നിശ അതിനെ വെട്ടിക്കീറി വിറകാക്കുകയാണു് ചെയ്തതു്. അവർക്കു് ഇനി രണ്ടുവർഷംവരെ വിറക് അന്വേഷിക്കേണ്ട ആവശ്യം നേരിടുകയില്ല. പ്രഫുല്ല സനിർബന്ധം പറകയാലാണു്, നിശ വിശിഷ്ടമായ മഹാനൌകയെ വെട്ടിക്കീറി വിറകാക്കി സൂക്ഷിക്കാൻ ഉദ്യമിച്ചതു്.

ആ വിറകുശേഖരത്തിൽ നിന്നു ചെറിയൊരു കഷണം ഞങ്ങൾക്കു സമ്മാനിക്കണേ എന്നു് മാന്യവായനക്കാർ നിശയോടു സവിനയം അഭ്യർത്ഥിച്ചാലും! ആ കഷണം നിഷ്പ്രയോജനമാവുമെന്നു് ആരും ശങ്കിക്കയേ വേണ്ട.

——(o)——

അമ്പത്തിരണ്ടാമദ്ധ്യായം

"എങ്ങുതാൻ സത്യ,മെങ്ങുതാൻ ലോകോക്തി— മിഥ്യാവാദ-
മെത്രനാൾ മിഥ്യാഭ്രമം മഷിരൂഷിതമാക്കും
ധർമ്മജീവിതപരിപൂതജീവിതയാത്രാ-
വർത്മാവിൽ കെടാവിളക്കായൊളിവീശവേ."

ഭൂതനാഥപുരത്തിന്റെ അതൃത്തിയിൽ യാത്രക്കാർ വന്നെത്താറാവുന്നേ ഉള്ളൂ! ഉടനെ, എങ്ങനെ എന്തുകൊണ്ടെന്നറിഞ്ഞുകൂടാ—പുനർവിവാഹം കഴിച്ച വ്രജേശ്വരൻ ഭാര്യാസമേതനായി ഭവനാഗതനായിട്ടുണ്ട് എന്നൊരു ശ്രുതി ഗ്രാമമാകെ പടന്നുയർന്നു. വധു മുതിർന്നവളോ ചെറുപ്പക്കാരിയോ എന്ന് ആർക്കും തന്നെ നിശ്ചയമില്ല. അതുകൊണ്ട് വലിയവർ, ചെറിയവർ, മുടന്തന്മാർ, കുരുടന്മാർ, സ്ത്രീകൾ, പുരുഷന്മാർ, കുചേലന്മാർ, കുബേരന്മാർ എന്നുവേണ്ട സകലമാന ഗ്രാമവാസികളും നവാഗന്തുകയായ സ്നുഷയെ ഒരു നോക്കു കാണുവാനായി വരവും തുടങ്ങി. അവർ ചെയ്തുതുടങ്ങിയ ജോലി അപ്പാടെ ഉപേക്ഷിക്കയാണു ചെയ്തത്. പാചകകർമ്മത്തിൽ വ്യാപിച്ചിരുന്ന ഒരു ഗൃഹിണി അടുപ്പത്ത് അരി വെന്തുതിളയ്ക്കുന്നപാടേ ഹരവല്ലഭഭവനം നോക്കി പുറപ്പാടായി; കുളിക്കാനിറങ്ങിയ യുവതി ഈറൻമാറാതെ തിരിച്ചു. ഉണ്ടുകൊണ്ടിരുന്ന സുഭഗ വയറുനിറയ്ക്കാതെ മണ്ടുകയായി. കമിതാവിനു സോപചാരം വിളമ്പിക്കൊണ്ടിരുന്ന മുഗ്ധമദ്ധ്യേ വിളമ്പുപാത്രം താഴെ വച്ചിട്ട് എന്തെന്നില്ലാതെ ധാവനം പിടിച്ചു; ദൌഹിത്രിയുമായി വഴക്കടിച്ച് കലമ്പിപ്പിരിഞ്ഞ മാതാമഹി, 'എന്നെയും താങ്ങിയെടുത്തു കൂട്ടിക്കൊണ്ട് പോടീ' എന്നും, 'ഞാനും അവളെ ഒന്നു കണ്ടോട്ടേ' എന്നും ഉറക്കെ ഘോഷിച്ച് ദൌഹിത്രിയുടെ കൈയ്ക്കു കടന്നുപിടിച്ച് കുളക്കടവുവരെ വന്നു; അപ്പോൾ സ്നുഷ കുറെയേറെ ദൂരം പോയിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. മാതാവുമായി കലഹിച്ചിട്ട് ഇനി ഞാൻ പുറത്തെങ്ങും പോവുകയില്ലെന്നു ശപഥം കഴിച്ച ഒരു യുവതി, നവസ്നുഷ വന്നെത്തിയിട്ടുണ്ട് എന്ന വദന്തി ശ്രവിച്ച മാത്രയിൽ, പുറത്തിറങ്ങി ഹരവല്ലഭന്റെ ഭവനാഭിമുഖം യാത്ര തുടങ്ങി. കുട്ടിക്കു സ്തന്യം നൽകിക്കൊണ്ടിരുന്നവൾ, കുട്ടിയെ ഉപേക്ഷിച്ച് ഓടുവാൻ തുടങ്ങി; വാതുക്കൽ സസുഖം നിന്നു സം

സാരിച്ചു രസിക്കുന്ന ഭർത്താവിനെയും സ്വാമിനെയും തരിമ്പും ഗൌനിക്കാതെയും മൂടുപടംകൊണ്ടു മുഖം മൂടിക്കൊള്ളാതെയും മേത്തു കണ്ടമാനം ചിതറി ചുറ്റിപ്പിരിഞ്ഞ ഉടയാടയററങ്ങാതെ ശരിക്കൊതുക്കാതെയുമാണു്, പല മഹിളമാർ നവവധുവിനെ സന്ദർശിപ്പാൻ അതിവേഗം മണ്ടിയതു്. അതാ, അവരുടെ ധമ്മില്ലം കെട്ടഴിഞ്ഞു ചിതറിയാടുന്നു; അതു് ഒതുക്കിക്കെട്ടിക്കൊള്ളുവാൻ അവക്കു് അവസരമില്ല. ഉടയാട അധരോത്തരീയമാക്കി ധരിച്ചിരിക്കയാൽ, മേലററമാണെന്നു ഭ്രമിച്ചു് അവർ അതിന്റെ വക്കുകളം പിടിച്ചു വലിച്ചുകൊള്ളുന്നു. അതിനാൽ അവരുടെ കമനീയഗാത്രം പലയിടങ്ങളിലും നഗ്നമായിക്കാണാം. യാതൊന്നും ശരിപ്പെടുത്തുവാൻ അവക്കു തരമാവുന്നില്ല; ബഹുപ്പാടേ ബഹുപ്പാടു്! ബഹളമേ ബഹളം!! ഇന്നു ലജ്ജാദേവി, ഭയന്നമ്പരന്നു് എങ്ങോ എവിടെയോ പലായനം ചെയ്തിരിക്കയാവേണം.

വധൂവരന്മാർ, വേനത്തിന്റെ മുൻവശത്തു വന്നു തയാറാക്കിയിരുന്ന പലകമേൽ വന്നു നിന്നു. ഗൃഹനായിക ഗൃഹപ്രവേശം ചെയ്യിക്കുന്നതിനു മുമ്പു്, അവരെ അർഘ്യപാദ്യങ്ങളം നൽകി സാദരം ഉപചരിച്ചിട്ടു് കൈയിൽ ഉഴിതാലവുമായി അവരുടെ സമീപം വന്നു. സ്നുഷയുടെ മുഖം ഒരു നോക്കു കണ്ടുപോവാൻ, അനവധി ജനങ്ങളം വന്നിട്ടുണ്ടു്; എന്നാൽ, സ്നുഷ തന്നെ നില മറന്നിരുന്നില്ല: അവൾ, മൂടുപടം വലിച്ചു് മുഖംമൂടി നിൽക്കുകയാണു്. അതിനാൽ, മുഖം ആർക്കും പ്രത്യക്ഷമല്ല. ശത്രു ഉഴിതാലം ഉഴിയുന്നതിനു മുമ്പു്, മൂടുപടം മാറി ലലാടത്തിന്മേൽ സിന്ദൂരക്കുറി ചാർത്തുന്ന സമയം, മുഖം ചെറുകണ്ടുപോയി; ഉടനേ, അവൾ വിസ്മയാന്ധയാവുകയും പുത്രവധു ചേണാന്ന മടവാർമണി തന്നെ എന്നു മന്ത്രിക്കയും ചെയ്തുവത്രേ! അപ്പോൾ, അവളുടെ നേത്രങ്ങളിൽ നിന്നു രണ്ടുതുള്ളി ബാഷ്പം സ്രവിക്കാതിരുന്നില്ലതാനും.

ഗൃഹനായിക ഉഴിതാലം ഉഴിയുകയും വന്നിരുന്നവക്കെല്ലാം സിന്ദൂരവും താംബൂലവും വിതരണം ചെയ്യുകയും ചെയ്തതിനുശേഷം, അവരെ നോക്കി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—'പുത്രനും പുത്രവധുവും വളരെ വഴി നടന്നുവന്നവരാണു്. അവക്കു നല്ലപോലെ ക്ഷീണം ഉണ്ടായിരിക്കണം. ഇനി, ഉണ്ണാനുള്ള ചടങ്ങാണു്. ഇവിടത്തെ സ്നുഷ ഇവിടെത്തന്നെ പാക്കും. അതിനാൽ അവളെ

ഏതുസമയം വന്നാലും കാണാവുന്നതാണ്. ഇപ്പോൾ, എല്ലാ പേരും ഭവനങ്ങളിൽ പോവുക; സൽക്കാരോപചാരങ്ങൾ യഥാവിധി കഴിച്ചതിനു മേൽ അവരെ വന്നു കാണുക. ഗൃഹനായികയുടെ ഈ പ്രസ്താവം, ചെന്നിരുന്ന അയൽവാസികളെ അതിമാത്രം അപ്രസന്നരാക്കി. 'ആൎക്കും കാണ്മാനില്ലാത്ത സ്നുഷയെ അവൾ മാത്രമായിരിക്കും കാണുക' എന്നു പിറുപിറുത്തുകൊണ്ടു വന്നവരെല്ലാം പോയി. ഗൃഹനായിക കുററക്കാരിയായി; വധൂവരന്മാർ അധിക്ഷേപപാത്രവുമായി. എന്തെന്നാൽ, വധുവിന്റെ മുഖമാണല്ലോ, പ്രത്യക്ഷമാകാത്തതു്! 'പെണ്ണു കുറെയേറെ മുതിൎന്നവളാണെന്നും കുലീനന്മാരുടെ ഇടയിൽ ഈ വിധമേ സംഭവിക്കയുള്ളു എന്നും പോയവരിൽ ചിലർ അപവാദഘോഷണം പരത്തിത്തുടങ്ങി. എങ്ങുമെവിടെയും ഒരൊററ വാൎത്തയേ കേൾപ്പാനുള്ളു! ക്രമേണ, വൃദ്ധസ്നുഷയുടെ കഥകൾ പുറത്തായിത്തുടങ്ങി: ഗോവിന്ദമുഖ്യോപാദ്ധ്യായൻ, അമ്പതുവയസ്സായ ജരറയെയാണു വിവാഹം കഴിച്ചതു്; ഹരീശശതോപാദ്ധ്യായൻ എഴുപതു വയസ്സായ വധുവിനെ ഗൃഹപ്രവേശം ചെയ്യിച്ചു; മദനവന്ദ്യോപാദ്ധ്യായൻ ചാവാറായ കിഴവിയെ പാണിഗ്രഹണം ചെയ്തു;—ഇങ്ങനെ നാനാമുഖമായ ഉപാഖ്യാനങ്ങൾ തെരുവുനീളെ വ്യാഖ്യാനിക്കപ്പെട്ടുയൎന്നു. ഈ വിമർശനദുർവാദങ്ങൾ ഗ്രാമമാകെ പരക്കയാൽ, ഗ്രാമവാസികളുടെ ഇടയിൽ പടൎന്നിരുന്ന നിന്ദാപവാദബഹളം ഒട്ടുനാളായപ്പോൾ നിശ്ശേഷം ശമിച്ചു പോയി.

ബഹളദ്ധ്വനി ശമിച്ചൊട്ടുനാളായപ്പോൾ, ഗൃഹനായിക വ്രജേശ്വരന്റെ സമീപംചെന്നു ചോദിച്ചു:—

'മകനേ, ഈ സ്നുഷയെ നിനക്ക് എവിടെനിന്നു കിട്ടി?'

വ്രജ:—പുതിയ പരിഗ്രഹമല്ല.

ഗൃഹനായിക:—കളഞ്ഞു കുളിച്ച നിധി വീണ്ടുകിട്ടിയോ, മകനേ! ഗൃഹനായികയുടെ നേത്രങ്ങൾ ബാഷ്പം വാൎത്തു.

വ്രജേ:—അമ്മേ! ദൈവം ദയവായി വീണ്ടുതന്നു. അമ്മ ഈ വിവരം അച്ഛനെ ഉടനേ ധരിപ്പിക്കരുതു്. ആരുമില്ലാതിരിക്കുമ്പോൾ, ഞാൻതന്നെ ഈ വിവരം അച്ഛനെ ധരിപ്പിക്കാം.

ഗൃഹനാ:—നീ ധരിപ്പിക്കാൻ പോകേണ്ട; ആപത്താണു്! ഞാൻ ധരിപ്പിക്കാം. തൽക്കാലം ഗൃഹപ്രവേശമഹം നടക്കട്ടെ!

നീ ഒട്ടും ശങ്കിക്കേണ്ട; ആരോടും യാതൊന്നും പറയുകയും വേണ്ട!

വ്രജേശ്വരൻ അങ്ങനെ തന്നെ എന്നു സമ്മതിച്ചു. ദുർഘടമായ ആ കാര്യഭാരം നിഷ്പ്രയാസം നിർവ്വഹിച്ചുതരാമെന്നു മാതാവുകയ്യേൽക്കയും ചെയ്തു. ഗൃഹപ്രവേശമഹോത്സവം നിർവ്വിഘ്നം നടത്തപ്പെട്ടുകയായി. മഹാഘോഷസന്ദർഭത്തിൽ, ബഹളമോ അമളിയോ യാതൊന്നും പിണഞ്ഞില്ല. കുറെനാളായപ്പോൾ ഗൃഹനായിക പല പ്രധാന കാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു് ഗൃഹാധിപതിയോടു സംസാരിക്കുന്ന കൂട്ടത്തിൽ 'പിന്നെ, അവരം പുതിയ പുത്രവധുവല്ല; ഇവിടത്തെ വലിയ സ്നുഷയത്രേ!'

ഹരഃ—(സവിസ്മയം) എന്തു പറഞ്ഞു? അതു് മൂത്ത പുത്രവധുവോ? ഈ ഉണ്ടയില്ലാ വെടി പറഞ്ഞിയതാരാണു്?

ഗൃഹനായികഃ—കണ്ടപ്പോഴേ ഞാൻ ഗ്രഹിച്ചു; വ്രജേശ്വരനും പറയുകയുണ്ടായി.

ഹരഃ—അവരം മരിച്ചു പത്തുവർഷം അടുക്കുവായല്ലോ!

ഗൃഹനായികഃ—മരിച്ചവരം പിന്നെ ജീവിച്ചെങ്ങനെ വന്നു?

ഹരഃ—അവരം, ഇതുവരെ എവിടെ ഇരുന്നു?

ഗൃഹനായികഃ—ഞാൻ അതിനെക്കുറിച്ചു് വ്രജേശ്വരനോടു യാതൊന്നും ചോദിച്ചില്ല; ചോദിക്കാൻ ഭാവവുമില്ല! വ്രജേശ്വരൻ വരും വരായ്കകൾ ചിന്തിക്കാതെ ഒരു മകനെ പരിഗ്രഹിക്കയുമില്ല.

ഹരഃ—ഞാൻ ചോദിക്കുന്നുണ്ടു്.

ഗൃഹനായികഃ—അയ്യോ! അങ്ങു ചോദിക്കരുതു്. അങ്ങു് ഒരുകുറി പൊല്ലാപ്പുപിടിച്ചു് ഇത്രയിടംവരെ അമളി പിണഞ്ഞതു: രാമനകൻ കൈവിട്ടുപോയി! അതിനാൽ അങ്ങു് വല്ലതും ചോദിച്ചാൽ, ഞാൻ കെട്ടിഞാന്നു മരിച്ചുകളയും.

ഹരഃ—എന്നാൽ ഒരു കാര്യം ചെയ്യു്! എല്ലാപേരോടും പുതിയ വിവാഹമെന്നുതന്നെ പറഞ്ഞേയ്ക്കു്.

ഗൃഹനായികഃ—അങ്ങനെ തന്നെ!

ഗൃഹനായിക ആ വിവരം തക്ക സമയംനോക്കി വ്രജേശ്വരനെ ധരിപ്പിച്ചതിനു ശേഷം, പറഞ്ഞു:—'ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ

ധരിപ്പിച്ചുകഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹം ഇനി ഇതുസംബന്ധമായി യാതൊരന്വേഷണവും ചെയ്യുകയില്ല. വൃഥാന്വേഷണം ചെയ്തിട്ട് ഫലവുമില്ലല്ലോ!' ഇത്രയും കേട്ടപ്പോൾ, പരമാഹ്ളാദഭരിതനായ വ്രജേശ്വരൻ, ഈ രഹസ്യം പ്രേമസർവസ്വമായ പ്രഫുല്ലയെയും ധരിപ്പിച്ചു.

ഗൃഹനായികയുടെ ഗൃഹാന്വേഷണഭാരം ഇക്കുറി യഥാവിധി വഹിക്കപ്പെട്ടു എന്നു പറയുകതന്നെ വേണം. ഏതു ഗൃഹത്തിലും നായികയുടെ കാര്യക്ഷമമായ ഭരണം നടന്നു കാണുമോ, ആ ഭവനത്തു തീർച്ചയായും തദംഗങ്ങൾക്കു യാതൊരുവിധമായ ഹാനിയും നേരിടുകയില്ല! കണ്ണധാരന്നു ശരിക്കും മുറയ്ക്കും ചുക്കാൻ പിടിപ്പാൻ പാടവം കൂടുമെങ്കിൽ, കപ്പൽയാത്രക്കാർ യാതൊന്നുകൊണ്ടും ഭയാവിലരാവേണ്ടതില്ലല്ലോ!

——(o)——

അമ്പത്തിമൂന്നാമദ്ധ്യായം

"സ്വാർത്ഥവുമസൂയയും സപ്രസവങ്ങൾ രണ്ടും
പാർത്തലംദൂഷിപ്പിച്ചു ധൂർത്തടിക്കട്ടെ പാടേ
വിനയംവിവേകത്തിൻ പൂംപൈതൽ അതിന്മേനി-
യനഘർക്കാശ്ലേഷിച്ചു നീണാൾ നിർവൃതികൊള്ളാം."

പ്രഫുല്ലയ്ക്കു സാഗരയെ കാണുവാൻ അതിയായ കൌതുകം ഉളവായി. ഗൃഹനായിക വ്രജേശ്വരന്റെ അപേക്ഷയനുസരിച്ച് സാഗരയെ വിളിച്ചുകൊണ്ടു വരുവാൻ അവളുടെ പിതൃഭവനത്തിലേയ്ക്കു ഒരു ഭൃത്യനെ പറഞ്ഞയച്ചു. അവൾക്ക് മൂന്നു പുത്രവധുക്കളും ഒരേഗൃഹത്തിൽ പാർത്താൽ കൊള്ളാമെന്ന് അതിമോഹം ഉണ്ട്. തന്റെ ഭർത്താവ് മറെറാരു പരിഗ്രഹത്തെ വിവാഹം ചെയ്തു ഭവനത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുണ്ടെന്ന് ആ ഭൃത്യൻ മുഖാന്തിരം ധരിച്ചുവശായ സാഗര, 'എന്ത്! കിഴട്ടു പരിഗ്രഹമാമോ' എന്നു വിചാരിച്ചു. 'വീണ്ടും പരിഗ്രഹിച്ചുവോ? ഞങ്ങൾ രണ്ടു പരിഗ്രഹങ്ങൾ പോരെയോ? എന്തൊരു ദുരിതം!' എന്നു വ്യസനത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു. 'അയ്യോ ദൈവമേ! എന്നെ ദരിദ്രവംശത്തിൽ പിറന്ന മഹിളയായി സൃഷ്ടിക്കരുതായിരുന്നുവോ?

എങ്കിൽ, ഞാൻ ആദ്ദേഹത്തിന്റെ അന്തേവാസിനിയായിരുന്ന് ഈ പരിഗ്രഹം സ്വീകരിക്ക ധർമ്മമല്ലെന്ന വിലക്കുമായിരുന്നില്ലേ?' എന്ന ദുഃഖകണ്ഠാവം ഉറക്കെ മുഴക്കി! എന്തിനേറെ? സാഗര ശത്രുഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു തിരിച്ചുപോയി, വിഷാദകലുഷയായിട്ടാണ്. ഗൃഹത്തിൽ വന്നെത്തിയ സാഗര, നേരെ നയനതാരയുടെ സമീപം ചെന്നു. നയനതാരയാകട്ടെ, ആത്മാത്മാം സാഗരയുടെ കണ്ണിനു ശൂലപ്രായയായി; എങ്കിലും, ആ സമയം അവരിരുവരും ഒരേ ദേഹം, ഒരേ ജീവൻ എന്ന നില കൈക്കൊള്ളുകയാണു ചെയ്തത്. രണ്ടുപേക്കും ഒരേവിധമായ വിപത്താണല്ലോ നേരിട്ടിരിക്കുന്നതു്. അതുകൊണ്ടാണു്, സാഗര വന്നെത്തിയ മാത്രയിൽ നയനതാരയെ ചെന്നു കണ്ടതു്. കരിമ്പാമ്പിനെ കൂടത്തിലിട്ടടച്ചാൽ എവ്വിധമോ, അതേവിധം പ്രഫുല്ല ഗൃഹാഗതയായ നാൾമുതൽ നയനതാര പത്തി വിടർത്തി ചീറിപ്പുളഞ്ഞു മറിയുകയാണു്. അവൾ പിന്നെ ഒരു ദിവസം മാത്രമേ പ്രജേശ്വരനെ കാണുകയുണ്ടായുള്ളൂ. അവളുടെ എല്ലില്ലാ നാക്കു ഭയങ്കരം, പ്രജേശ്വരൻ അവളുടെയരികെ വീണ്ടും ചെന്നില്ല. ഭാഗ്യോദയത്താക്കന്മാരുടെ ചരിത്രകഥ നിസ്സാരമെന്നു വയ്ക്കുക; പ്രതിയോഗികൾക്കുപോലും, നയനതാരയുടെ പുരോഭാഗം ദുസ്സഹമായിത്തീർന്നു. നയനയ്ക്കു മൂന്നാലു സന്താനങ്ങൾ ഉണ്ടു്; അവക്കാണു്, എല്ലാത്തിനെയുംകാൾ ക്രൂരതൽ വിപത്തു്. അവർ മാതൃദത്തമായ പ്രഹാരാദികഷായം ശീലിച്ച നിർജ്ജീവപ്രായരായി.

സാഗര, നയനതാരയെ അവളുടെ മുറിയിൽ ചെന്നാണു കണ്ടതു്. നയന അവളോടു ചോദിച്ചു:—

'വരിക സഹോദരി! ഇനി നീയൊരുത്തിയുണ്ടു്! അല്ലാതെ മറ്റാരും സഹഭോഗിനികളായില്ല.'

സാഗര:—വീണ്ടും വിവാഹമായി എന്നു കേട്ടു;—വാസ്തവമാണോ?

നയന:—ഞാൻ എന്തു കണ്ടു! വിവാഹമോ സംബന്ധമോ എന്തുമാവട്ടെ; എനിക്കു് അതിനെക്കുറിച്ചുള്ള വിചാരമെന്തിനു്?

സാഗര:—ബ്രാഹ്മണരുടെയിടയിൽ സംബന്ധം നടപ്പുണ്ടോ?

നയന:—ബ്രാഹ്മണിയോ വൃഷലിയോ മുസൽമാനിയോ, എന്നു നോക്കുവാൻ, ഞാൻ പോയില്ലല്ലോ!

സാഗര:—ഇങ്ങനെ പറയുന്നതു്, കുറെ കടന്ന കൈയാണു്. ആദ്യം ജാതിമതങ്ങൾ സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളാം; പിന്നെ നമുക്കു സംസാരിക്കാം.

നയന:—എവരുടെയെങ്കിലും ഗൃഹത്തിൽ ഇത്രയേറെ മുതിൎന്ന സ്നുഷ വന്നിട്ടുണ്ടോ, അവൎക്കുണ്ടോ ജാതിയും മതവും?

സാഗര:—അത്രയ്ക്കു മുതിൎന്നതോ?

നയന:—പിന്നെയല്ല!

സാഗര:—എന്നോളം വയസ്സു വരുമോ?

നയന:—എന്റെ പെററമ്മയുടെ വയസ്സു്!

സാഗര:—തലനാരു് വെളുത്തുവോ?

നയന:—ഇല്ലെങ്കിൽ, അവൾ എന്തിനായിട്ടാണു രാവും പകലും തല മൂടി നടക്കുന്നതു്?

സാഗര:—പല്ലു കൊഴിഞ്ഞുപോയോ?

നയന:—തലനാരു പഴുക്കുമ്പോൾ പല്ലു കൊഴിയാതിരിക്കുമോ?

സാഗര:—എന്നാൽ അവൾ കണവനിലും മുതിൎന്ന മണ്ഡോദരി തന്നെയാവണം.

നയന:—പ്രത്യേകം പറയേണമോ?

സാഗര:—നല്ല കൂത്തു്! ഇങ്ങനെയുമുണ്ടോ കളി?

നയന:—കലീനന്മാരുടെ ഭവനങ്ങളിൽ ഇതൊക്കെ കളിയാകയില്ല!

സാഗര:—കാഴ്ചയിൽ എങ്ങനെ?

നയന:—സൌന്ദൎയ്യം അവൾക്കേ ഉള്ളുപോൽ! സാക്ഷാൽ രതിദേവിയാണുപോൽ! കഥകളിയിലെ ജാംബവാന്റെ ഭാൎയ്യയായ കരിഞ്ചിങ്കളത്തിയിലും, മികച്ചവളാണെന്നാണു കേൾവി! സാക്ഷാൽ, സൌന്ദൎയ്യക്കൂറതന്നെയാവണം.

സാഗര:—നിങ്ങൾ ആ പുതുമങ്കയുടെ മുമ്പിൽ ചെന്നു വല്ലതും ഉരിയാടിയോ?

നയന:—ഉരിയാടുക! അവളെ കണ്ടതാരു്? കണ്ടാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ടു്. ഉപചരിപ്പാൻ മുരണ്ട ചൂലൊന്നു മുക്കിലൊളിച്ചു വച്ചിട്ടുണ്ടു്.

സാഗര:—ഈ കനകപ്രതിമയേയോ ഞാൻ കാണ്മാൻ വന്നു?

നയന:—ചെല്ലു, ചെല്ലു! ചെന്നു കണ്ടു്, സ്ത്രീജന്മം സഫലമാക്കിയേച്ചു വരിക! ഉടനെ ചെല്ലുക!

സാഗര നവസ്നുഷയെ തിരക്കി പുറപ്പെട്ടു. അവൾ പുറം തിരിച്ചു പാത്രങ്ങൾ തേച്ചു മെഴുകുകയായിരുന്നു. സാഗര, അവിടെ ചെന്നു പുറകിൽ നിന്നു് 'സഹോദരി! നിങ്ങളാണോ പുതിയ പരിഗ്രഹം' എന്നു സാകൂതം ചോദിച്ചു. 'അതാരാണു്?—സാഗരനയനയോ?' എന്നു ചോദിച്ചുകൊണ്ടു് നവസ്നുഷ അവളുടെ നേരെ മുഖാവർത്തനംചെയ്തു. സാഗര, മുഖംകണ്ട ഉടനേ വിസ്മയിച്ചമ്പരന്നു; അവളുടെ പ്രശാന്തനേത്രങ്ങൾ സ്ഫാരവിസ്ഫാരിതങ്ങളാവുകയും ചെയ്തു.

സാഗര: —നിങ്ങൾ ദേവീചൌധുറാണിയല്ലേ!
പ്രഫുല്ല:—വാപൊത്തു്! അവൾ മരിച്ചുപോയി.
സാഗര:—പ്രഫുല്ലയാണോ?
പ്രഫുല്ല: —അവളും മരിച്ചുപോയി.
സാഗര:—എന്നാൽ, നിങ്ങൾ ആരാണു്?
പ്രഫുല്ല:--ഞാൻ പുതിയ പരിഗ്രഹം!
സാഗര:--വിശേഷങ്ങൾ പലതും പറവാനുണ്ടു്; അതിനു് ഇവിടെ തരവുമില്ല. എനിക്കു് ഇവിടെ ഒരു മുറിയില്ലേ? നമുക്കു് അവിടെ പോവാം.

രണ്ടുപേരും മുറിയിൽ ചെന്നു വാതിലടച്ചു് സ്വൈരാലാപം തുടങ്ങി. പ്രഫുല്ല ഗതോദന്തങ്ങളെല്ലാം സാഗരയെ ധരിപ്പിച്ചു.
സാഗര:--നിങ്ങൾക്കു ഗൃഹവസതി രുചിക്കുമോ? കനകസിംഹാസനത്തിന്മേൽ നവരത്നഖചിതമായ മകുടം തലമേൽ ധരിച്ചിരുന്നു് മഹാറാണിയുടെ പ്രഭാവം അബാധം പ്രകടിപ്പിച്ച നിങ്ങൾക്കു്, ഭവനമുററം തൂത്തടിക്ക സുസമ്മതമാകുമോ? യോഗശാസ്ത്രം പഠിച്ച നിങ്ങൾക്കു്, ബ്രഹ്മഠാക്കുറാണിയുടെ വിഹംഗമവിഹംഗമീകഥ ഹൃദയാഹ്ളാദകമാകുമോ? ഏതാളിന്റെ കല്പന ഉണ്ടായാൽ ഒട്ടസംഖ്യം ബരകന്ദാജഭടന്മാർ മുമ്പിൽ വന്നു് അണിനിരന്നു നിൽക്കുമോ, ആ മഹിത, മഹിളാവതംസമായ നിങ്ങൾക്കു് അടിച്ചുവാരുന്ന കിഴവിയുടെ മേൽനോട്ടം സ്വീകരിപ്പാൻ മനസ്സുണ്ടാവുമോ?

പ്രഫുല്ല:--മനസ്സുണ്ടാവുമെന്നുവച്ചാണ്, വന്നതു്. സ്ത്രീകളുടെ ധർമ്മവും, അതാണല്ലോ! രാജ്യഭരണം സ്ത്രീധർമ്മമാണെന്നു് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. ഗൃഹിണീധർമ്മമാകട്ടെ, എല്ലാത്തരം ധർമ്മങ്ങളെക്കാളും കാഠിന്യമേറിയതു്. ഇതോളം കഠിനമല്ല യോഗാഭ്യാസം. നിരക്ഷരകുക്ഷികളും സ്വാർത്ഥമാത്രപ്രസക്തരുമായ എത്ര ജനങ്ങളെക്കൊണ്ടാണു് ഗൃഹിണിമാർക്കു ഗൃഹധർമ്മം നടത്തേണ്ടിയിരിക്കുന്നതു്? അവരെല്ലാം കഷ്ടപ്പെടാതെ സുഖഭോഗികളാവാനുള്ള ഏർപ്പാടു ചെയ്യേണ്ടതു് ഗൃഹിണിമാരുടെ കടമയല്ലേ? ഇതിലും വിശിഷ്ടമായ സന്യാസം മറെന്തുണ്ടു്? ഇതിലുമധികം സുകൃതാവഹമായ വർത്തനം, മറെന്തുണ്ടു്? എന്റെ അഭിപ്രായം, ഗൃഹഭരണമാണു് യഥാർത്ഥസന്യാസമെന്നത്രെ!

സാഗര:--എന്നാൽ എനിക്കും നിങ്ങളുടെ അന്തേവാസിനിയുടെ നിലയിൽ ഇവിടെ കുറെക്കാലം പാർത്താൽ കൊള്ളാം എന്നുണ്ടു്.

പ്രഫുല്ലയും സാഗരയും ഇങ്ങനെ സൈരാലാപം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ, വ്രജേശ്വരൻ ലഘുഭക്ഷണം കഴിപ്പാൻ ഇരിക്കയാണു്. ബ്രഹ്മാകുറാണിയും അവന്റെ സമീപം ഇരിക്കുന്നുണ്ടു്: അവർ ചോദിച്ചു:--

'വ്രജാ! ഇപ്പോഴത്തെ വെപ്പു് എങ്ങനെ?'

ഇതുയും കേട്ടപ്പോൾ, പത്തു വർഷത്തിനു മുമ്പു നടന്ന ഒരു സംഭാഷണഘട്ടം വ്രജേശ്വരൻ ഓർത്തുപോയി. ആ സംഭാഷണഘട്ടമാണല്ലോ, സർവ്വപ്രാധാന്യമർഹിക്കുക; രണ്ടുപേരും അതുയും വിസ്മരിച്ചിരുന്നില്ല. വ്രജേശ്വരൻ മറുപടി പറഞ്ഞു:—

'അരിവെയ്പു ഭേഷായിരിക്കുന്നു.'

ബ്രഹ്മ:--പാലോ!

വ്രജേ:--സാദ്ദ് ഏറിവരുന്നു.

ബ്രഹ്മ:--അതെന്തേ, വത്സ, പത്തുവർഷം തികച്ചായിട്ടും നീ എന്നെ ഗംഗാപ്രവാഹത്തിൽ കൊണ്ടൊഴുക്കാത്തതു്?

വ്രജേ:--അക്കഥ മറന്നു പോയി!

ബ്രഹ്മ:- നീ എന്നെ ഗംഗാപ്രവാഹത്തിൽ കൊണ്ടൊഴുക്കേണ്ടതു്; എന്തെന്നാൽ നീ ജാതിഭ്രഷ്ടനത്രെ!

വ്രജേ:--ഠാക്കുറാമ്മേ! അക്കഥ മിണ്ടരുതു്. വാ പൂട്ടിവച്ചുകൊള്ളുക.

ബ്രഹ്മ:--മിണ്ടുന്നില്ല. നീ എന്നെ ഗംഗാപ്രവാഹത്തിൽ കൊണ്ടൊഴുക്കേണ്ട; ഞാൻ മിണ്ടുകയുമില്ല. എന്നാൽ, ഒരു കാര്യം പറഞ്ഞേക്കാം; എന്റെ റാട്ടിനെ വല്ലവരും വന്നു് ഒടിക്കാതെ കുഞ്ഞു സൂക്ഷിക്കണേ!

—(o)—

അമ്പത്തിനാലാമദ്ധ്യായം

"പീരങ്കിദ്ധ്വാനത്തിലും വാളിളക്കത്തിലും ദുർ-
വാരമാമഹംകാരമമ്മാരവം കേൾപ്പൂ!
അവലേപമേ! നിന്റെ തലയെത്തട്ടിത്താഴ്ത്താ-
തവനീതലമുണ്ടോ ശാന്തസുന്ദരമാവൂ?"

ഇനി ഈ ആഖ്യായികയിലെ അവശേഷം അധികമൊന്നും പ്രസ്താവിക്കാനില്ല. പ്രഫുല്ലമുഖി ഭവനാഗതയായതുമുതൽ, ഹരവല്ലഭന്റെ ഗൃഹഭരണം സ്പൃഹണീയമാവാൻ തുടങ്ങി. ആയാളുടെ ദാരിദ്ര്യദശ പാടേ മറയത്താവുക മാത്രമല്ല, പഴയപോലെ ആയാൾ ബഹുമാന്യനായ വൈശ്രവണനായിത്തീരുകകൂടി ചെയ്തു. ആയാൾ, പുത്രനോടും ഗൃഹനായികയോടും ചോദിക്കാതെ പിന്നെ യാതൊരു കാര്യവും ചെയ്യുവാൻ ഉദ്യമിച്ചില്ല. ഗൃഹനായിക ഇതുമൂലം പരമാനന്ദഭരിതയായി എന്നു പ്രത്യേകം പറയേണ്ടല്ലോ! അവൾ ഗൃഹഭരണം മുഴുവൻ മൂത്തപുത്രവധുവായ പ്രഫുല്ലയെ കയ്യേല്പിച്ചു. പ്രഫുല്ലയാകട്ടെ, ശ്വശ്രൂശ്വശ്രൂരന്മാർക്കു് വിധേയയായും ഭർത്താവിന്നു സഹധർമ്മചാരിണിയായും സപത്നിമാർക്കു ഹിതാശംസിനിയായ ധാത്രിയായും സ്വകൃത്യം നിർവഹിച്ചു. ഗൃഹഛിദ്രവും ബാഹ്യോപദ്രവവും അവളെ ലവലേശം ബാധിച്ചില്ല. എന്തെന്നാൽ, മഹാമഹോപദ്ധ്യായനായ ഭവാനീടാഗോറിന്റെ അന്തേവാസിനിയായിരുന്നപ്പോൾ അവൾ അർത്ഥശാസ്ത്രം, ഭരണതത്വങ്ങൾ മുതലായവ പഠിച്ചിരിക്ക മാത്രമല്ല, ഇവയനുസരിച്ചു് രാജ്യഭരണം പത്തുവർഷവും നടത്തി പലതിലും പരിചയം സമ്പാദിക്കകൂടി ചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലോ! അതിനാൽ

ഗ്രാമവാസികൾ മാത്രമല്ല, രംഗപുരവാസികളായ സകലമാനപേരും അവളെ സാക്ഷാൽ ഭഗവതിയുടെ അവതാരമെന്നു ഭാവിച്ചു ദിവസവും അവളെ വന്നു സന്ദർശിക്കയും അവളുടെ മഹത്തരോപദേശങ്ങൾ സശ്രദ്ധം ശ്രവിക്കയും ചെയ്തുപോന്നു.

ഇങ്ങനെ കുറെ വർഷം കഴിഞ്ഞു് ഹരവല്ലഭൻ ഗൃഹസ്ഥാശ്രമം ഉപേക്ഷിച്ചു് തന്റെ സകലാധികാരവും വ്രജേശ്വരനെ ഏല്പിച്ചു. ആ സമയം ഇംഗ്ലീഷുകാർ ഭരണം തുടങ്ങുകയാൽ, രാഷ്ട്രീയമായ അരാജകത്വം ഒട്ടുമുക്കാലും നിർന്നാമമായി. ദേവീസിംഹൻ തുടങ്ങിയ ദുർഭരണാധികൃതന്മാരുടെ അധികാരപ്രമത്തത, നിശ്ശേഷം പ്രതിബദ്ധമായി. അതുകൊണ്ടു് ഹരവല്ലഭൻ കളഞ്ഞുകളിച്ച സ്വത്തും പണവും പ്രഫുല്ലയുടെ ഭരണനയംകൊണ്ടു് വ്രജേശ്വരന്റെ അധീനതയിൽ വീണ്ടും വന്നുചേർന്നു. വ്രജേശ്വരൻ പ്രഫുല്ലയോടു് ആലോചിക്കാതെ യാതൊന്നും ചെയ്യുക പതിവില്ല. വ്രജേശ്വരൻ ഭരിച്ചതു പേരിനു മാത്രമാണു് എന്നും, വാസ്തവത്തിൽ ഭരണരഥം നയിച്ചതു് പ്രഫുല്ലതന്നെയെന്നും നിസ്തർക്കം പറവാൻ പാടില്ലായ്കയില്ല. ഒരു നാൾ പ്രഫുല്ല ഭർത്താവിനോടു ചോദിച്ചു:—

'ഇപ്പോൾ കളഞ്ഞുപോയ നിധി കൈയ്യന്നിരിക്കയാണല്ലോ! അതോർക്കുമ്പോൾ അങ്ങയ്ക്കു് എന്തു മനോഭാവമാണു് ഉളവാകുന്നതു്?'

വ്രജേ:—എന്നോളം ഭാഗ്യശാലി മററാരുമില്ലെന്നു്!

പ്രഫുല്ല:—ആ മനോഭാവം പാടുള്ളതല്ല. അഹങ്കാരത്തിന്റെ ഒരു വകഭേദമല്ലയോ അതു്!

വ്രജേ:—ഓ; കാര്യം മനസ്സിലായി. എന്നാൽ ഒരു കാര്യം പറയാതെ കഴിയില്ല: ഇതിനൊക്കെ കാരണം നീയാണല്ലോ!

പ്രഫുല്ല:—അങ്ങയുടെ അഭിപ്രായം ഞാൻ നിരസിക്കുന്നില്ല. എന്നാൽ, ഞാൻനിമിത്തമായാലും, അഥവാ മററു കാരണവശാലായാലും, അങ്ങു് ഇപ്പോൾ അഹാഭാവിയായിരിക്കയാണെന്ന ബോധം അങ്ങയ്ക്കു് ഉണ്ടാവണം എന്നുവച്ചാണു് ഞാൻ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ഇങ്ങനെയൊരു് അസ്ഥാനചോദ്യം ചെയ്തതു്.

ഭോജ:—നിനക്കുവേണ്ടി അഹംഭോവിയാണെന്നു സമ്മതിച്ചതല്ലാതെ, വാസ്തവത്തിൽ ഞാൻ അഹംഭോവിയല്ല.

പ്രഫുല്ല:—ദോഷ്യപ്പെടരുതു്! ഇപ്പോൾ അങ്ങു വൈരൂപണനായിക്കഴിഞ്ഞു. ആ സ്ഥിതിക്കു് സാധുവായ ദേവീചൌധുറാണിയുടെ കടം തീർപ്പാൻ ഭാവിക്കാത്തതെന്തുകൊണ്ടു്?

ഭോജ:—അക്കഥ ഞാൻ മറന്നേപോയി.

പ്രഫുല്ല:—അതാണു് അഹംഭാവഫലം.

ഭോജ:—എന്റെ പ്രഫുല്ലേ, ഞാൻ ഇപ്പോൾ യാതൊന്നും ചെയ്യുന്നില്ല. നീയാണു സകലതും ചെയ്യുന്നതു്. നിന്റെ പ്രവർത്തികളും നിഷ്ഫലമായിരിക്കയാൽ, ശത്രുക്കൾപോലും നിന്നെ വെറുക്കുന്നില്ല. അതിനാൽ, ഞാൻ ഇപ്പോൾ എന്തു വേണമെന്നു പറഞ്ഞാലും!

പ്രഫുല്ല:—എന്തു പറവാനാണു്? ആ കടം തീർക്കാതിരിക്കുന്നതു നന്നല്ല. റാണിയുടെ പണം ദേവസ്വമാണെന്നും ദേവിയെ കാണ്മാൻ തരപ്പെട്ടില്ലെങ്കിൽ, അതുമുഴുക ദീനാനാഥവിപന്നന്മാക്കു് വീതിച്ചുകൊടുത്താൽ ദേവിക്കു കിട്ടിയതുപോലെയാവുമെന്നും ദേവി പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു് അങ്ങു ഓർക്കുന്നില്ലായിരിക്കാം!

ഭോജ:—എന്നെ കളിയാക്കുന്നുവോ, ഓമനേ! ദേവീചൌധുറാണി മരിച്ചുപോയില്ലേ,—ക്ഷമിക്കണേ, നീയല്ലേ ദേവി ചൌധുറാണി!

പ്രഫുല്ല:—അങ്ങു് അദ്യം പറഞ്ഞതു ശരിയാണു്: ദേവീചൌധുറാണി മരിച്ചുപോയി; ഇനി അവളെ കാണ്മാൻ പ്രയാസം. ഞാൻ അങ്ങയുടെ പ്രേമധാമമായ പ്രഫുല്ലമുഖിതന്നെ!

ഭോജ:—എന്നാൽ, അവളുടെ കടം വീട്ടുവാൻ എന്തുപായമുള്ളു! ദീനാനാഥവിപന്നന്മാക്കു് അറുപതിനായിരം ഉറുപ്പിക വീതിച്ചുകൊടുക്കുവാൻ ഏർപ്പാടു ചെയ്യാൽ മതിയോ?

പ്രഫുല്ല:—ഇപ്പോൾ ദീനാനാഥവിപന്നന്മാരെ തിരിച്ചറിവാൻ പ്രയാസമുണ്ടു്. അതിനാൽ, ധനവിതരണം പക്ഷേ അപാത്രത്തിലായേയ്ക്കും.

വ്രജേ:—പിന്നെ എന്താണു വേണ്ടതു്?

പ്രഫുല്ല:—അത്രയും തുകയിൽ ഒരംശം ചെലവാക്കി ഒരനാഥ മന്ദിരം സ്ഥാപിക്കയും, ബാക്കി തുക അതിൽവന്നിറങ്ങുന്ന സാധുക്കളുടെ സംരക്ഷണം വകയ്ക്കു് നീക്കിവയ്ക്കയും ചെയ്യുന്നതു കൊള്ളാമെന്നാണു് എന്റെ അപേക്ഷ!

വ്രജേ:—അങ്ങനെ തന്നെ.

വ്രജേശ്വരൻ ഉടനേ ഒരു അനാഥസത്രം പണിയിച്ചു. പ്രഫുല്ലയുടെ അന്യാദൃശമായ വൈഭവം പ്രമാണിച്ചു് ആയാൾ 'പ്രഫുല്ലാമന്ദിരം' എന്നു നാമകരണംചെയ്തു. അതിൽ ദിവസവും ഒട്ടസംഖ്യം സാധുക്കൾ വന്നു താവളമുറപ്പിച്ചു തുടങ്ങി. അവരുടെ സംരക്ഷണഭാരവും പ്രഫുല്ല യഥാവിധി നിർവഹിച്ചുവന്നു. അവളുടെ സന്താനങ്ങളായ ഉഷാദേവിയും സുപ്രഭാതനും പ്രഫുല്ലാമന്ദിരത്തിൽ തന്നെയാണു് വളർന്നു പോന്നതു്.

ദിവയും നിശയും രംഗരാജനും ദേവീഘട്ടത്തിൽ ചെന്നു് നിവേദ്യവിഭവം കഴിച്ചു് ജീവിതശേഷം നയിച്ചു. രംഗരാജൻ മുച്ചാൺവടി പിന്നെ കൈകൊണ്ടു തൊട്ടില്ല. അവന്റെ മുഖം സർവദാ വിഷാദഗ്രസ്തമായേ കണ്ടിരുന്നുള്ളു! ഇംഗ്ലീഷ് ഭരണപദ്ധതി നടപ്പിലായിത്തുടങ്ങുകയാലും, ദേവീചൌധുറാണി കൈവിട്ടുപോവുകയാലും ഭവാനീടാഗോർ കരണീയാന്തരം കാണാതെ സ്വമേധയാ ഇംഗ്ലീഷുകാർക്കധീനനായി. ആയാളെ വിസ്തരിച്ചപ്പോൾ, ന്യായാധിപതിയുടെ മുമ്പിൽ 'ദേവീചൌധുറാണി' എന്ന ഷഡക്ഷരം മാത്രമാണു് ആയാൾ ഉച്ചരിച്ചതു്; അല്ലാതെ, ആയാൾ ചോദ്യങ്ങൾക്കൊന്നും മറുപടി പറഞ്ഞില്ലതന്നെ! ആ സമയം, ആയാളുടെ നേത്രങ്ങൾ ധാരമുറിയാതെ ബാഷ്പം വാർക്കാതിരുന്നുമില്ല. അനുകമ്പാലുക്കളായ ഇംഗ്ലീഷ് ന്യായാധിപന്മാർ അദ്ദേഹത്തെ ജീവാവസാനം നാടുകടത്തുകമാത്രമേ ചെയ്തുള്ളു!

* * * * *

ഫുല്ലേ, പ്രഫുല്ലേ! നീ നിഷ്കാമകർമ്മരതയാണു്; സാക്ഷാൽ വാക്യസ്വരൂപമായ ഉപനിഷത്സാരവുമാണു്. നിന്റെ ഉപദേശം സർവാദരണീയമത്രേ! അന്നു് നീ ഒരിക്കൽ,—ധർമ്മം ഗ്ലാനിപ്പെടുകയും അധർമ്മം അഭ്യുത്ഥിതമാവുകയും ചെയ്തപ്പോൾ,—

'യദാ യദാ ഹി ധർമ്മസ്യ
ഗ്ലാനിർഭവതി ഭാരത!

അഭ്യുത്ഥാനമധർമ്മസ്യ
തദാത്മാനം സൃജാമ്യഹം'

എന്ന് ലോകരോട് ഉപദേശിച്ചതായി ഞാൻ ഓർക്കുന്നുണ്ട്. ഇതാ, ധർമ്മം നിർന്നാമമായി; അധർമ്മം അഭ്യുത്ഥിതവുമായി! നീതിയോ ന്യായമോ കൃത്യബോധമോ ഭൂതാനുകമ്പയോ എങ്ങുമെവിടെയും ആരിലുമെവരിലും എള്ളിട കാണ്മാനില്ല! എല്ലാവരും സ്വകാര്യലാലസന്മാരും അസൂയാകുക്ഷികളും പരദ്രോഹാസക്തന്മാരുമായി വർത്തിക്കയാണ്. ഭരണപദ്ധതി ശരിക്കോ മുറയ്ക്കോ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നില്ല. രാജനീതിയാവേണ്ട ഭാരതമാതാവ്, രാജവതിയായി മുറവിളികൂട്ടുകയാണ്. മാതൃപ്രേമം, രാജ്യാഭിമാനം, രാജഭക്തി മുതലായ മനോഭാവങ്ങൾ, കണ്ടമാനം അലങ്കോലപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു! ഇങ്ങനെ ഏതുകൊണ്ടും ഒരചിന്ത്യാവതാരത്തിന്റെ ആവശ്യകത അനുപേക്ഷ്യമായിരിക്കയാണിപ്പോൾ! ഫുല്ലേ, പ്രഫുല്ലേ! ഞാൻ സാദരം അഭ്യർത്ഥിക്കുന്നു,—നീ ഉടനേ—ഒരു പ്രാവശ്യം കൂടി—ആവിർഭവിച്ചിട്ട്,

'പരിത്രാണായ സാധൂനാം
വിനാശായ ച ദുഷ്കൃതാം
ധർമ്മസംസ്ഥാപനാർത്ഥായ
സംഭവാമി യുഗേ യുഗേ'

എന്ന് ഉപദേശിച്ച് അധഃകൃതരും അശരണരുമായ ഞങ്ങളെ സമാധാനപ്പെടുത്തിയാലും! അതേ, ആ കാരിക ഒരാവർത്തി കൂടി ഉദ്ഘോഷിച്ചിട്ടു ഞങ്ങളെ സ്വധർമ്മോത്സുകരാക്കിത്തീർത്താലും! വായനക്കാരെ, നിങ്ങളും എന്റെ ഈ അഭ്യർത്ഥനത്തിൽ പംകുകൊള്ളുക. എന്തെന്നാൽ, ഈ അഭ്യർത്ഥനം എന്നെ മാത്രം സംബന്ധിച്ചതല്ലെന്ന് അല്പമാലോചിച്ചാൽ നിങ്ങൾക്കു ബോധപ്പെടും.

"പ്രാണനും പ്രാണനാമജ്ജഗദീശനെ
പ്രാർത്ഥിക്ക നന്മയ്ക്കായ് നമ്മളെന്നും."

ശുഭം.

UNIVERSITY LIBRARY MADRAS
2 JUN 1955
165394
38322
MUL
165394

- 8 FEB 1956

